2009 | 5008
3
84.
24
11.8
24.

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. H. H. JUYNBOLL.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

'S-GRAVENHAGE.
MARTINUS NIJHOFF.
1906.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

DE NED BOEK- EN STEENDRUKKERIJ v/h H. L. SMITS, 'S GRAVENHAGE.

ꦄꦢꦶꦥꦂꦮ

ÂDIPARWA.

Oudjavaansch prozageschrift

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. H. H. JUYNBOLL.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

'S-GRAVENHAGE.
MARTINUS NIJHOFF.
1906.

Huynboll

ꦄꦢꦶꦥꦂꦮ

ÂDIPARWA.

Oudjavaansch prozageschrift

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. H. H. JUYNBOLL.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

'S-GRAVENHAGE.
MARTINUS NIJHOFF.
1906.

DE NED BOEK- EN STEENDRUKKERIJ v/h H. L. SMITS, 'S GRAVENHAGE.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

VOORREDE.

Reeds in 1877 wees Prof. Kern op de wenschelijkheid eener uitgave van den Kawi-tekst der Parwa's van het Mahâbhârata. Aan eene uitgave kon echter niet gedacht worden, zoolang er slechts een of twee handschriften van dezen tekst in Europa aanwezig waren. Eerst nadat alle handschriften, die dr. van der Tuuk bezat, na zijn dood aan het Legatum Warnerianum vermaakt waren, kon van een kritische uitgave sprake zijn.

Van deze Parwa's zijn tot nu toe alleen het Âçramawâsa-, Mausala- en Prasthânikaparwa (het 15e, 16e en 17e) in druk verschenen [1]. Later is mij, bij het lezen van jongere Oudjavaansche literatuurproducten, gebleken dat deze Parwa's van lateren datum moeten zijn dan de vertaling der eerste Parwa's, daar de taal over het algemeen reeds sporen van toenadering tot het Middeljavaansch vertoont.

Tot de Parwa's, die voor eene uitgave in de eerste plaats in aanmerking komen, behooren vooral het Âdiparwa, Wirâṭaparwa, Udyogaparwa en Bhîṣmaparwa, de beide eerste, omdat zij de hoofdbron vormen, waaraan de meeste Nieuw-Javaansche Wayang-verhalen ontleend zijn, de beide laatste, omdat zij de bron van het eerste deel van het Bhâratayuddha zijn. Vooral het Âdiparwa is van het grootste belang, omdat de tekst volledig bewaard is gebleven, terwijl van het Wirâṭa- en Udyogaparwa geen volledige handschriften bekend zijn.

Behalve voor de studie der Javaansche taal- en letterkunde is eene uitgave van het Âdiparwa ook voor de Indologie in ruimeren zin belangrijk, daar de talrijke citaten uit het Sanskrit ons toonen, hoe de Sanskrittekst, dien de Oudjavaansche bewerker in de 11e eeuw gebruikt heeft, er ongeveer uit heeft gezien. Dit is

[1] Dr. H. H. Juynboll, Drie boeken van het Oudjav. Mahâbhârata in Kawi-tekst en Nederl. vertaling, vergeleken met den Sanskrit-tekst. Leiden, Brill, 1893.

LC Control Number
2009 335243

dan ook de reden, dat ik den O. J. tekst geheel in Latijnsch karakter getranscribeerd heb, opdat ook Sanskritisten, die geen Jav. karakters lezen kunnen, van de Sanskrit-verzen zouden kunnen kennis nemen.

Van het Âdiparwa zijn nog slechts enkele fragmenten uitgegeven:

1° De inhoudsopgave van het Mahâbhârata in het Kawi, de Parwasaṃgraha, met toelichting uitgegeven door Prof. Kern in Bijdr. Kon. Inst. 3e volgr. VI, pag. 92—95.

2° Het Pauṣyacarita, in tekst en vertaling medegedeeld door Prof. Kern in Verh. Kon. Akad. v. Wetensch. Afd. Letterk. 1877 onder den titel „Over de Oud-Javaansche vertaling van het Mahâbhârata".

3° De episode van het karnen van den oceaan, uitgegeven door dr. Brandes in Not. Bat. Gen. XXXI (1893), pag. 114 sq. en vermeerderd en vertaald door schrijver dezes in Bijdr. Kon. Inst. 6e volgr. I (1895), pag. 79, sq.

4° De episode van Parîkṣit's dood, uitgegeven en vertaald door dr. Hazeu in Bijdr. Kon. Inst. 6e volgr. V (1898), pag. 187, sq.

Belangrijke mededeelingen aangaande karakter, vorm, omvang en vermoedelijken tijd van vervaardiging der Oudjav. vertaling gaf Prof. Kern in zijne bovengenoemde verhandeling „Over de O. J. vertaling van het Mahâbhârata", terwijl dr. Hazeu eene zeer belangrijke verhandeling over de verhouding, waarin de Oudjavaansche bewerking staat tot verschillende Indische redacties, publiceerde in Tijdschr. v. Ind. T. L. en Vk. XLIV (1901), pag. 289—357.

Thans mogen nog eenige opmerkingen over de door ons gebruikte handschriften volgen. Bij de uitgave konden wij over 8 manuscripten beschikken, waarvan echter slechts vijf volledig zijn.

Het eerste, dat wij A noemen, is datgene, dat Prof. Kern van den heer van Eck ontvangen heeft en waarover hij spreekt in zijne bovengenoemde verhandeling. De spelling is wel goed, doch de toestand van den tekst laat veel te wenschen over. Prof. Kern zegt van dit handschrift: [1] „De codex is gemaakt in Çâka 1693, d. i. 1771 na Chr. Het schrift is grof en slordig; de toestand van den tekst jammerlijk, zoowel ten gevolge van verkeerd gelezen woorden als van de herhaalde uitlatingen van lettergrepen, woorden enz. Dit geldt in de eerste plaats van 't Kawi, en voorts in nog hoogere mate van de telkens ingestrooide Sanskrit-volzinnen en strofen."

[1] Over de O. J. vertaling van het Mahâbhârata, pag. 3.

Het slot (van den afschrijver) van dit HS. luidt: „I çaka 1693, kaṣamaça, tidhwidhas, çuklapakṣa, wara gumrĕg, irika diwasa ning pustaka pûrṇṇa likita ring jana wiseṣa, paranggung yajñana, sidir astu tat astu, mastu. Oṃ Saraswatye namaḥ. Oṃ oṃ ṛksâhâ. Oṃ çrî gurubhye nama."

Het tweede HS., dat wij B noemen, is cod. 3127 leg. Warn. Zie Vreede, Cat. der Jav. en Mad. HSS. pag. 387, n° CCCLX. De spelling van dit HS. is veel slechter dan die van A, doch de toestand van den tekst is dikwijls beter. Het is echter onvolledig, want het slot komt overeen met fol. a, 77 van A.

Het derde HS. (C), cod. 4006 d leg. Warn. is een onvolledig afschrift in Bal. karakter, waarvan de tekst op sommige plaatsen geheel in de war is. Het slot komt overeen met fol. a, 31 van A of fol. 35 van B. Het is slechts 35 blz. fol. groot. Het slot is reeds geciteerd door dr. Brandes in zijne Beschrijving der Jav. Bal. en Sasaksche handschriften van Van der Tuuk, I, pag. 9, n° 11.

Het vierde HS. (D), cod. 4006 b leg. Warn. is zeer goed gespeld en ook de toestand van den tekst is beter dan die der vorige HS., doch hier is eene zeer groote lacune op pag. 164 r. 12 (= A. fol. 122), die doorloopt tot dicht bij het slot. Dit HS. is 164 blz. fol. groot en goed geschreven in Bal. karakter. Het slot is geciteerd door dr. Brandes, l. c. I, pag. 8—9, n° 9.

Het vijfde HS. (E), cod. 4006a leg. Warn. is vrij slecht geschreven en gespeld, doch de toestand van den tekst is even goed als die van D. Het is 2×98 blz. fol. groot en een afschrift van een lontar-handschrift uit Djĕmbrana. Het is, evenals A, volledig. Het slot van dit HS. is weergegeven door dr. Brandes, l. c. I, pag. 8, n° 8. Hieruit blijkt, dat de afschrijver een Buddhist is, want hij zegt: namo buddhâya en spreekt van mahâjinâ (sic) en van den buddhaloka. Dat de schrijver van het O. J. Âdiparwa een Çiwaiet was, is reeds medegedeeld door Prof. Kern, l. c. pag. 6.

Het zesde handschrift (F). cod. 4006c leg. Warn. is een door dr. van der Tuuk eigenhandig vervaardigd afschrift in Latijnsch karakter van een lontar-handschrift van Çâka 1653 = 1731 na Chr., dus 40 jaar ouder dan A. Dit afschrift is voor de uitgave van groote waarde, daar dr. van der Tuuk in margine dikwijls de verzen van den Sanskrittekst en de varianten uit andere handschriften aangeeft.

Het zevende handschrift (G), cod. 5026 Warn. is een lĕmpiran uit de Lombok-collectie, groot 126 folia, ieder met 4 regels schrift, geheel volledig, doch de spelling is slecht.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Het achtste handschrift (H), cod. 5046 Warn., is een oude cakĕpan uit dezelfde collectie, groot 120 folia, volledig en goed gespeld, doch op vele plaatsen zeer beschadigd.

Daar waar Sanskritverzen aangehaald worden, is steeds de Calcutta-editie van het Indische Mahâbhârata door mij vergeleken, waardoor het dikwijls, doch niet altijd, mogelijk was, deze corrupte citaten te herstellen. Achter verzen, die niet te herstellen waren, is een * geplaatst. Ook de eigennamen konden door die vergelijking dikwijls terecht gebracht worden, doch in vele gevallen had de door den O. J. bewerker gebruikte Sanskrittekst blijkbaar andere eigennamen, dan de Calcutta-editie.

Bij de uitgave heb ik A tot grondslag genomen. De varianten der zeven andere handschriften en de aangehaalde verzen, voor zoover zij in de Calcutta-editie voorkomen, zijn op de gebruikelijke wijze aan den voet der pagina medegedeeld.

Ten slotte een woord van dank aan het bestuur van het Kon. Instituut v. Ind. T. L. en Volkenkunde, dat de uitgave van dit Oudjavaansche prozawerk mogelijk gemaakt heeft en aan Prof. Kern, die mij bijstond bij het herstellen der corrupte Sanskritverzen en bij het nazien der drukproeven.

Leiden, December 1905. Dr. H. H. Juynboll.

AWIGHNAM ASTU.

Jayati Parâçarasûnus Satyawatîhṛdaya[1]nandano Byâsaḥ
parasya sukârthî paṭhayitwâ[2] Wâmadâkhya sakala-
jagatâṁ[3] çiwam iti (1).
Çrotâñjaliputa rawayawaṁ wîtabhawân Bhâratâkhyâ-
naṁ,
mṛṣâdukta mahâbhawatâṁ Wṛṣṇi Kṛṣṇadwaipâyanam
idaṁ (2).
Dadyât suphalajagatâdayaḥ paçupatipaṇḍita-Kṛṣṇa
jagatwamawitan,
sarwaçlokaṁ pawâyamânaḥ kawim uktaḥ Pârâçâryaḥ
wiwṛttânyeti (3).
Adiḥ Sabhâ-Wana-Wirâṭa-Udyogamâkhyaṃ,[4]
Bhîṣma Dwijârkasuta Çalya-Gadâçwa Sopti,
Strî Prasthâni Muçala Çântika tathâçramañca,
Swargântam aṣṭadaçaparwa niruktasangkhyam (4).*

I.

Hana pwa ya mangke wuwusĕn, ikang kâla tan hanâditya candra nakṣatra bâywâkâçâdika, pralaya ri wĕkas ning sanghârakalpa, prâpta mwang sargakâla pratiniyata[5] mijil saprakâranya ngûni, iccâ sang hyang tinûtnyân hana katĕkân çabda sanghâradharma, sang hyang Çangkara atah kâraṇanyân hana lâwan bhaṭârî dehârdha, kâraṇa nira mapisan lâwan bhaṭâra Trinetra sira, an munggwi ng Kailâça-çikhara sadṛça utungga siddha pratiṣṭa, sâkṣât maṇḍalam sabhuwana ikâ tang parhyangan sthâna sang hyang.

Sang hyang Çrî Deweçwara sira ta ṣadgaṇa mwang bhaṭârî, karĕngwan ing pûrwaka ning kathâ, pûrwastotra[6] ri sirân pangâjñâ[7]

[1] De HSS. satyawâdihṛdayam.
[2] A. sukârtthiyitwâ. Lees: parasya sukhârtthi bhûtwâ?
[3] A. sakajugatĕng.
[4] A. samodapamaka, B. D. E. F. samodyamâkyam, G. H. °akyaṃ.
[5] De HSS. pratinihata.
[6] De HSS. parwwastotra.
[7] De HSS. pasajñâ.

çrî Dharmawangça tĕguh Anantawikramottunggadewa [1], prabhu pinagawayakĕn prâkṛta parwa, tan sangkeng wruh mangartha sarasa ning çlokapadârtha.

Prathamanca tad anuçrûyatâm [2], mangrĕngö ta rahadyan sanghulun kabeh, iking carita, tambayan i pangarcana ning Âdiparwa. Hana sira bhagawân Çonaka ngaran ira. Sira ta magawe yajña ring Nemiṣâraṇya. Lawas ikang yajña ginawayakĕn ira, dwâdaçawarṣa. Sĕḍĕng nikang yajna ginawayakĕn ira, tumût ta sang Ugraçrawâ ri payajna nira. Aparan ta sang Ugraçrawâ ngaran ira? Anak sang Romaharṣaṇa, sira siddha wineh mangajya Brâhmâṇḍapurâṇa mwang Aṣṭâdaçaparwa, de ning guru nira sira bhagawân Byâsa. Saḍatĕng sang Ugraçrawâ, sinwâgatan ta sira de sang tamolah ing âçrama kabeh, sakweh sang maharṣi magawe tapa ring Nemiṣâraṇya. Umilu ta sira pinakamanggala nikang yajnakarmma. Wineh ta sira âsana, pinûjâ ring pâdyârgghyâcâmanîya, sapasanggraha nikang prâyeng lagi. Tĕlas niran pinûjâ, tinakwanan ta sira ri sangka nira mwang prayojana nira. Sumahur ta sira:

„Janamejayayajnasya sarpasatra mahâtmanâ, bhujangga mpu umilu manonton yajna sarpa, gawe mahârâja Janamejaya, ndatan siddhekang yajña sarpa, apan tan mâtîkang nâga Takṣaka, ikang sumahut ing wwang atuha nira, sira mahârâja Parîkṣit; tuhun ikang nâga sâmanya pĕjah, tumibâ ring kuṇḍa. I sĕḍĕngnyekâ tan siddhekang yajña, manastâpa sira mahârâja Janamejaya, matang yan sira pinacaritâkĕn de bhagawân Waiçampâyana. Sira ta manglâlane prihati nira çrî mahârâja. Umilu ta bhujangga mpu rumĕngö carita nira, ngaran ing carita: Aṣṭâdaçaparwa, gawe bhagawân Byâsa, makapadârtha paprang sang Korawa Pâṇḍawa ring Kurukṣetramaṇḍala, cinaritâkĕn de bhagawân Waiçampâyana. Ri sâmpun ikang carita, lumaku ta bhujangga mpu matîrtha ring Samantapañcaka. Kunang ta pwa maparĕk irikang patapan ing Nemiṣâraṇya sangkeng Samantapancaka, matang yan karĕngö wṛtta mpungku magawe yajña.“

Nâhan ta ling sang Ugraçrawâ ri mpungkwing Nemiṣâraṇya, tumañâkĕn kapawitran iking tîrtha ring Pañcaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Traitadwâparayos sandhau [3], ngûni ri pântara ning traita

[1] De HSS. Anandawikramottungadewa.
[2] A. pradamânta. B. C. D. E. F. G. H. prathamânta.
[3] A. sandho, B. C. D. E. F. G. H. sandhye.

lâwan dwâpara, hana sira ṛṣi bhagawân Râma Paraçu ngaran ira, Bhṛgukulawangçaja, wĕka bhagawân Bhṛgu. Sira ta maprang lâwan sang Arjuna Sahasrabâhu, alah de nira. Masĕnghit ikang kṣatriya ring bhûmaṇḍala, ratu sapinasuk ing Bhâratawarṣa, tĕka mamĕjahi ri bhagawân Jamadagni, bapa sang Râma Paraçu. Saka ri krodha sang Râma Paraçu pinĕjahan sira bapa tĕkap ning kṣatriyasamûha, ya ta matang yan malĕs sirâmâtyanîrikang kṣatriya ring Bhâratawarṣamaṇḍala. Ekawingçati kṣatriya, salikur kweh ning ratu pĕjah de nira, sagajâçwarathapadâtinya kabeh. Râh ning sâmantarâja ya ta matĕmahan rudirârṇawa, i wĕkasan dadi talaga limang siki. Ya ta hibĕkan de ning rudirângkĕn arṇawa. Magawe ta sira tarpaṇa wipula raktasnâpanânjali, ri sang dewa pitṛ. Ndâtan suka sang hyang pitara de nira, apan tan yogya ikanang râh yan tarpaṇâkna ri sira. Ḍatĕng ta kawitan ira kabeh, makâdi bhagawân Rcîka, mwang bhagawân Jamadagni, tumurun sangkeng swarga: „Anak sang Râma Paraçu! tan yogya kadi kita brâhmaṇa magawe rudiratarpaṇa, kunĕng yogya tarpaṇâknanta, ikang tîrtha pawitra juga. Hana pwa mangke sâdhanantâmûjâ ri kami kabeh, ikang tîrtha, wastw atĕmahana tîrtha limang talaga kwehnya, wĕnanga panghilanga kleça râh ning samantanṛpa sang matîng raṇa denta. Tasmât samantapancakam, matang yan Samantapancakatîrtha ngaranya, kunang asing mâti rikang tîrtha ngûni, muliheng swargga, ngûniweh ikang çṛddha marâdyusa, byakta ya mukta kleça muliheng swargaloka.“

Nâhan ta ling ning kawitan ira, inastwakĕn ing sarwadewatâ, yeka ring Samantapancakatîrtha ngaranya, adyâpi katĕka mangke. Kalidwâparayos sandhau, tĕka pwa ri pântara ning dwâpara lâwan kali, irika ta yan maprang sang Korawa lâwan sang Pâṇḍawa, ngkâna ring deça nikang Samantapancakatîrtha, huwus ika pawitra ning Pancakatîrtha de nira. Kunang sang Korawapâṇḍawawangça, kweh ning akṣohiṇî samangkana, matang yan:

Aṣṭâdaçeṣu parwâsu, aksauhiṇyâpi manyate. Nâhan ta pasamudayanya pitung akṣohiṇî samangkana kweh ning wîra. Ya ta inajarakĕn ing Aṣṭâdaçaparwa, wwalu wĕlas caritanya, pĕjah nirawaçeṣa irikang wwalu wĕlas wĕngi. Sinanggah akoṣhiṇî ngaranya nihan:

Eko ratho [1] gajaçcaiwa, narâḥ panca padâtayaḥ, trayaçcaiwa turanggâçca, [2] pattir ewâbhidhîyate. [3]

[1] De HSS. ratha.
[2] De HSS. turanggañca.
[3] Mah. I, 289.

Hana ya sapatti ngaranya liman tunggal mwang ratha tunggal, padâti limang siki, kuda tĕlu, ya tika sapatti ngaranya, tĕlung patti, sasenamuka ngaranya, tĕlung senamuka sagulma ngaranya, yeka tĕlung gulma sagaṇa ngaranya, tĕlung gaṇa sawâhinî ika, tĕlung wâhinî ya saprtana ngaranya, tigang prtanâ sacamû ngaranya, kweh ning ratha. Yapwan wilang ning padâtinya.

Nawendriyâgnimukhaçûnyaçaçângkasangghaḥ, sangang yuta, limang kĕti, tĕlung lakṣa, sangang iwu, limang puluh.

Âkâçacandrarasaṣaṭpawanaḥ. Kunang kweh ning kudanya, nmang ayuta, nmang atus, limang puluh wiji. Nâhan ta sanggha ning akṣohiṇî. Samangkana samudaya ning Korawa Pâṇḍawa. Ya tikâ pĕjah nirawaçeṣa irikang wwalu wĕlas wĕngi, krama nikang prang.

Bhagawân Bhîṣma senâpati ring Korawaçata, lawas nira sapuluh wĕngi, alah ta sira de sang Arjjuna, makasahâya Çikaṇḍi. Tumût ḍang hyang Droṇa senâpati, lawas nira limang wĕngi, alah kapökan de sang Dhṛṣṭadyumna. Tumût sang Karṇṇa pinakasenâpati, rwang wĕngi lawas nira, pĕjah ta sira de sang Arjuna. Tumût sang Çalya tĕngah ngwe, pĕjah de mahârâja Yudhiṣṭhira. I rikang sore alah sang Duryodhana, pinupuh pupu nira de sang Bhîma. Ri wĕnginya pwa ya ta, irika ta sang Açwatthâma mwang sang Kṛpa lâwan Kṛtawarmma amûk ing kulĕm, umâtî sang panca kumâra, anak sang Dropadî ikâ kalima, lyan sang Dhṛṣṭadyumna, mwang Çikaṇḍi saha bala nirawaçeṣa pĕjah de sang Açwatthâma. Matang yan tanpaçeṣa ikang akṣauhiṇî, irikang wwalu wĕlas wĕngi. An mangkana paprang sang Pâṇḍawa Korawa tinanâkĕn de rahadyan sanghulun kabeh. Ya tika inikĕt ring çâstra de bhagawân Byâsa. Kâla nirân gumawayakĕn parwa, ri pati sang Dhṛtarâṣṭra Widura Sanjaya ring patapan.

Triṣu warṣeṣu tatwâya Kṛṣṇa-Dwaipâyano waçî, Mahâbhâratam âkhyânam kṛtaṃ padârtham uktikâ*.

Ngaran ikang çâstra, Mahâbhârata upâkyâna ngaran ikâ, ikang aji, pinakapadârtha paprang sang Korawa Pâṇḍawa, lawas nira magawe çâstra tĕlung tahun. Kunang ikâ, Mahâbhârata tatwa ngaranya, lwir [1] ning parwwa: Âdiparwa, Sabhâparwa, Âraṇyakaparwa, Wirâṭaparwa, Udyogaparwa, Bhîṣmaparwa, Droṇaparwa, Karṇaparwa, Çalyaparwa, Gadâparwa, Sâuptikaparwa, Strîpralâpaparwa [2], Açwatthâmaparwa, Âçramawâsaparwa, Mosalaparwa,

[1] Bijdr. T. L. Vk. 1872, pag. 92 sq.
[2] De HSS. Stripalâpaparwwa.

Prasthânikaparwa, Swargârohaṇaparwa. Kunang kweh nikang çloka sowang sowang: yan çloka ning Âdiparwa, wwalung iwu wwalung atus wwalung puluh papat. Kunang kweh ning adhyâyanya wwalung atus lâwan wwalu wĕlas. Kunang padârthanya, Poṣyacarita makawĕkasan Kâṇḍawadahana.‖ Yapwan çloka ning Sabhâparwa, rwang iwu limang atus lâwan sawĕlas siki, kweh ning adhyâyanya, pitung puluh rwa, pangarthanya, kâla samaya gumawayakĕn sabhâ sang Pâṇḍawa, makawĕkasan ikang dyûta, pinakatoh wanawâsa, paṇita sang Korawa Pâṇḍawa, alah ta sang Pâṇḍawa samangkana.‖ Kunang çloka ning Âraṇyakaparwa, sâyuta sewu rwang atus rwang puluh papat; adhyâyanya, rwang atus pitung puluh rwa; padârthanya, ri kâla [1] sang Pâṇḍawânusup ring alas, makawĕkasan âhâra nikang hâraṇa.‖ Yapwan çloka ning Wirâṭaparwa: rwang iwu lâwan lima wĕlas; adhyâyanya..... kâla sang Pâṇḍawa umĕkasakĕn astra nirâçâsana, makawĕkasan Abhimanyuwiwâha, kawarangan sang Abhimanyu lâwan sang Uttarî.‖ Kunang çloka ning Udyogaparwa, nmang iwu, sangang atus, rwang puluh wwalung wiji; adhyâyanya, sâtus wwalung puluh nĕm; padârthanya, kâla sang Arjjuna mwang mahârâja Duryodhana uminangi mahârâja Kṛṣṇa, umilwa ring prang, awĕkasan Ambopâkhyâna [2], kacaritan sang Ambâ, an makajanma sang Çikaṇḍi.‖ Kunang çloka ning Bhîṣmaparwa, limang iwu wwalung atus wwalung puluh pât; adhyâyanya, sâtus pituwĕlas siki, pangarthanya, Jambusaṇḍawibhâwana, kadi bhâwa ning saṇḍa dhwaja bhagawân Bhîṣma, makawĕkasan alah de sang Arjuna.‖ Kunang çloka ning Droṇaparwa, wwalung iwu sangang âtus wwalung puluh pât; adhyâyanya, sâtus pitung puluh, padârthanya, kâla bhagawân Droṇa senâpati, makawĕkasan Nârâyaṇâstra, kâla sang Açwatthâma amanahakĕn astra, makolih sang Dhṛṣtaketu, anak sang Cedi, umilu ri sang Pâṇḍawa.‖ Kunang çloka ning Karṇaparwa sangang atus pitung puluh, adhyâyanya nmang puluh sanga; padârthanya kâla sang Çalya pinunta kasih de sang Duryodhana, winĕlas harĕp an pinakasârathi sang Karṇa, makawĕkasan i pati nira.‖ Kunang çloka ning Çalyaparwa tigang iwu rwang atus rwang puluh; adhyâyanya Bhâratayuddha, padârthanya sâtus rwang puluh tunggal, makawĕkasan Çûraswâmicarita.‖ Kunang çloka ning Soptikaparwa wwalung atus pitung puluh; adhyâyanya wwalu wĕlas, padârthanya pangrĕwĕk sang Açwatthâma ring wĕngi, makawĕkasan alah nira.‖ Kunang çloka ning Strîpralâpaparwa pitung âtus pitung puluh, adhyâyanya

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI

[1] De HSS. kalah.
[2] De HSS. Ambâwanâkyâna.

pitung puluh padârthanya sambat ning wîrapatnî makawĕkasan kasangaskâran ing çarîra sang matîng raṇa kabeh. Kunang çloka
XII ning Çântikaparwa sâyuta patang iwu limang atus lima likur; adhyâyanya tĕlung atus tĕlung puluh tĕlu; padârthanya kâla bhagawân Bhîṣma haneng çaratalpa, marah-marah sang Yudhiṣṭhira ring dharma.

XIII Yapwan çloka ning Açwamedhaparwa: patang iwu patang atus rwang puluh; adhyâyanya sâtus tigang puluh tĕlu; padârthanya kâla sang Parîkṣit inâjnâkĕn prabhu, makawĕkasan pati nira.

XIV Yapwan çloka ning Âçramawâsaparwa: sewu limang atus wwalung siki, adhyâyanya sangang puluh rwa; padârthanya kâla sang Dhṛtarâṣṭra mahawan ratha mareng patapan, makawĕkasan pagawe sang
XV Yudhiṣṭhira pitṛtarpaṇa ri sira. Kunang çloka ning Mosalaparwa tigang atus; adhyâyanya wwalung siki, padârthanya pati sang watĕk Yadu sira kabeh, makawĕkasan pawarah-warah bhagawân Byâsa ri sang Arjuna.

XVI Yapwan çloka ning Prasthânikaparwa: sâtus rwang puluh tigang siki: padârthanya, patinggal sang Pâṇḍawa ri pura nira, makawĕkasan pati nireng Wâlukârṇawa, anghing sang Yudhiṣṭhira sira tan paratra, wineh anugraha de sang hyang Dharma.

XVII Yapwan çloka ning Swargârohaṇaparwa: rwang âtus; adhyâyanya ..... padârthanya, ulih sang Pâṇḍawa ring swarggaloka.

Nâhan ikang aṣṭâdaçaparwwa, ikang cinaritâkĕn de bhagawân Waiçampâyana i mahârâja Janamejaya."

An mangkana ling sang Ugraçrawâ; matakwan ta sang mpungkw ing Nemiṣâraṇya sira kabeh, makâdi bhagawân Çonaka, ri kacaritan mahârâja Janamejaya. Muwah ta sang Ugraçrawâ macaritâkĕn:

II.

Korban ular raja Janamejaya.

"Mahârâja Janamejaya sira magawe yajña ring Kurukṣetra, kinon ira ta wwang sânak nira irikang yajña. Ngaran i wwang sânak nira sang Çrutasena.

Etasminn ewa kâle tu, i sĕḍĕng ning yajña ginawe, hana ta Sârameya, çwâna milu manonton yajña nira. Katon pwa ya de sang Çrutasena, pinalu nira ta ya ikang asu si Sârameya. Rorûyamâṇaḥ [1], alayû ta yânangis, mâjar i sang ibu, sang Saramâ

[1] Mah. I, 663 (Pauṣyaparwa 3).

ngaran ira, strî bhagawân Pulaha. Manastâpa sang Saramân tumon ryy anak nira pinalu tanpadoṣa. Tat çâstram ewam âgamat [1]. Ya ta matang yaṇ ḍatĕng ring Kurukṣetra sang Saramâ, tĕkeng payajnan mahârâja Janamejaya, atĕhĕr anâpa:

"Ayaṁ medârakoṇwaiçkṛtânggi, bhawanai câtibhokti [Yasmâd abhihato 'napakârî].

"Ike anak ni nghulun, mahârâja Janamejaya, atyanta suçîlanya, wruh yan campur awaknya, tâtan wulat ring sajinta, ngûniweh an dilata dṛwya. Tuhun pwa yan anonton sangkeng kadohan si Sârameya juga, pinalu pwa samangkana pawṛttinya nirdoṣa.

Tasmâd adṛṣṭabhayam âgamiṣyate [2]. Hana ta bhaya pûrwwa kapanggiha denya, âpan dumĕṇḍa ring tan yogya dĕṇḍanya". Mangkana ling sang Saramân çumâpa mahârâja Janamejaya. Antarlîṇa ta sira, mukṣa ri pangadĕgan ira. An çumâpa ri mahârâja Janamejaya, kṣayântaçâpa yajnâmwa. Kawĕnĕsan ta sira, harohara amalakw anta çâpa, matang yan konakĕn ikang yajna huwusakna [3], paripûrṇṇa ri kagawayanya. Ri huwus ning yajna, maweh ta sira bhojana ri sira mpu, wineh dakṣiṇa sira kabeh. Mulih ta sira ri kaḍatwan ire Hâstinapura. Satĕka nireng râjya, mângĕn-angĕn ta sira, aparan ta kunang hetu ning çâpa, apan maphala ri nghulun, kenakanya nggânyâmeta brâhmaṇa siddhimantra, magawe prâyaçcitta, yatanyân hilanga nikang çâpa. Mangkanâbhiprâya nira.

Kadâcit kâle, apa kunang ikang kâla, lumâmpah ta sirâburu, ndâ tan madoh ikang alas paburwan ira, alas i samîpa ning Hâstinapura. Asoway pwa sira tĕlas umasuk irikang alas, anon ta sira patapan, atiçaya râmya nikâ, çobha de ning pangjĕrah ing sarwapuṣpa, iking patapan sang brâhmaṇa siddhimantra, bhagawân Çrutaçrawâ ngaran ira, masaṇḍing lâwan anak nira, sang Somaçrawâ ngaran ira, paḍa siddhimantra sira kâlih. Katon sang brâhmaṇa de nira, somya çabda manohara mwang âmbĕk nira, akweh pariwâra nira, mwang brâhmaṇa mitra nira, paḍa gorawa sumungsung ri tĕka mahârâja Janamejaya. Atyanta tuṣṭâmbĕk mahârâja, tumon panwâgata sang brâhmaṇa kabeh. Irikâ ta sirân pawuwus, saha manis ni wulat nira:

"Kṣamâkna ta wacana ni râṇak mpungku, yan hanâ sih sang brâhmaṇa ri pinakanghulun; anak mpungku kĕna çâpa de bhaṭârî

[1] L. c. 668 (Pauṣyaparwa 8): tat satram upâgacchad.

[2] L. c. 670 (Pauṣyaparwa 10): tasmâd adṛṣṭam twâm bhayam âgamiṣyati.

[3] A. wurungakna.

Saramâ. Yan yogya paritrânâna de sang paṇḍita, manghanâkna prâyaçcitta kahilanga nikang çâpa."

Mangkana wuwus sang prabhu. Sumahur sang Çrutaçrawâ, ling ira:

„Sâjnâ çrî mahârâja; ring kadi kami, haywa ta tinĕngĕt, yatanyan tan calâmbĕknya ri kagawaya nikang prâyaçcitta ri haji".

Mangkana ling bhagawân Çrutaçrawâ, Manĕmbah ta çrî mahârâja Janamejaya, rumĕngö ryy ujar sang brâhmaṇa. Wĕkasan ta mangastungkâra bhagawân Çrutaçrawâ. Samangkana ta mahârâja Janameya mulih mareng kaḍatwan ira, makering sang Somaçrawâ, pinakapurohita haji, magawe çântikarma, matang yan tanpaphalâ çâpa sang Saramâ ri sira. Pira ta lawas sang Somaçrawânpinakapurohita de haji Janamejaya, hana ta deça tapwan panût ri sira. Ya ta kaharĕp haji donĕn ira, kinon ira ta wwang sânak nira katiga rumakṣeng kaḍatwan ira, muwah umiwö ḍang hyang purohitânpagawe homa nityakarma, tan hĕnty asing kaharĕp nira.

Tataḥ prastuto digjayaḥ. Lunghâ ta sirângdon sahabalakoçawâhana. Byatîta mahârâja Janamejaya, dumona ring deça Takṣilâ. Hana ta pâng ning carita rĕngön de mpu makabehan.

III.

Dhomya

Ayodhyâwiṣayâ[1] çramyaḥ, Dhomya brâhmaṇa samsthitaḥ. Hana sira brâhmaṇa, bhagawân Dhomya ngaran ira, patapan ira ryy Âyodhyâwiṣaya. Hana ta çiṣya nira tigang siki, ngaran ira sang Utamanyu, sang Âruṇika, sang Weda. Kapwa pinarîkṣa nira, yan tuhu guruçuçrûṣa, gurubhakti. Kramanya de nirâmarîkṣa, sang Âruṇika kinon ira yâsawaha rumuhun; kamĕnâ nira wehana ri sang hyang Dharmmaçâstra. Yatna ta sang Âruṇikângulahakĕn sakrama ning sawah, ginawayakĕn ira. Sĕḍĕng ahayu tuwuh nikang wîja, tĕka tang wâh saha[2] wṛṣṭipâta, hudan adrĕs. Alah ta galĕng nikang sawah. Saka ri wĕdi nirân kahibĕkana toya ikang pari, tinambak nira ta ya tapwan asowe ikang we; alah[3] tekâ tambak nikâ. Muwah tinambak nira. Tan wring deya nira, i wĕkasan tinambakakĕn tâwak nireng we manglĕṇḍö, tarmolah irikang rahina wĕngi. Katon tâwak nira ngkâneng sawah de sang guru. Mojar bhagawân Dhomya ri sira, kinon ta ya sirâwungwa:

[1] Over de O. J. vert. van 't Mahâbhârata, pag. 12 sq.
[2] A. ha B. C. D. E. F. G. saha, H. sâha.
[3] A. alahalah, B. C. D. E. F. G. H. alah.

„Yasmât kedarakhaṇḍe twam[1], dhâraṇenâsi[2] saṃsthitaḥ, tasmâd uddhârako bhûtwâ, uddâlakas twam Âruṇiḥ[3].

Anaku sang Aruṇika, atyanta ring dhâraka, pawungwa tânaku! sang Uddâlaka ngaraṇanta[4]; apan manambakakĕn awakta ring[5] we, makanimitta bhaktinta ring[5] guru:

Çreyo' wâpsyasi yo siddhir astu, kitânĕmwa suka, siddhi mantra wâkbajra kita."

Nâhan ta pamarîkṣa bhagawân Dhomya ri sang Âruṇika. Tumût sang Utamanyu pinarîkṣa nira, ya ta kinon manghwana ng lĕmbu. Yatna tingkah nirânpahwan irikang goh. Haraka[6] sang Utamanyu mahwan; ulih nirânasi, ndatan pawwat nasi tasyan ira ri ḍang hyang guru. Ojar ta sang guru:

„Anaku sang Utamanyu! Krama ning çiṣya, yan gurubhakti, mawwat nasi solih nirânasi; krama nikâ: swayaṃ âçrama ya makopajîwana[7]: solihtânasi tan yogya bhuktinta."

Mangkana ling nira mpu guru. Manĕmbah ta sang Utamanyu, umupakṣamâkĕn i çîla nirân salah. Ikang sakatambay enjing, lumâmpah ta sirâhwan, sumĕlang manasi muwah. Solih nirânasi, ya ta pawwat[8] nire ḍang hyang guru. Huwus nirâwwat[9] tasyan, manasi ta sira muwah, pinakopajîwa nirâhwan ikang lĕmbu. Katinghalan ta sirânasi ping rwa; inuhutan ta sira de sang guru, âpan lobha ngaran ing mangkana; ndâtan panasi ping rwa pinakopajîwana nira, ling ning guru. Dadi sira minum irikang kṣîra tatçesa ning lĕmbw anusu. Tinakwanan ta ya-ta de ning guru, mâjar sira yar pamöh tatçeṣa ning lĕmbw anusu. Ling sang guru:

„Uḍû! mangkin tan yogya ulahteku, âpan mâlap gurudṛwya; tan dadi ri çiṣya mangan drawya ning guru." Mangkana ling[10] nira mpu. Mâri ta sira minum susu; hana ta wĕrĕh ning watsa mĕtu sakeng tutuknya yan panusu warĕg sinuswan ing indungnya; ya tikâ dinilat nira, pinakopajîwa nirârakṣekang lĕmbu. Muwah ta

[1] De HSS. kewarakaṇḍena.
[2] B. C. E. G. H. waradânyepi, D. wâradânyepi.
[3] B. D. G. H. dhârakaḥ mu nakâruṇiḥ. A. wacakeh, C. E. cârakaḥ muninâruṇiḥ.
[4] De HSS. adhyâyatu ngarananta.
[5] A. ri.
[6] A. hirika.
[7] B. C. D. E. F. G. K. açramam akopajiwana.
[8] A. pawat.
[9] A. wat.
[10] A. li.

sira tinañan de ḍang âcârya guru, ry âhâra nira. Mâjar ta sira yan pangdilati wĕrĕh ning [1] watsân tumibeng lĕmah, pinakâhâra nira. Mâjar ta sang guru:

„Ai anaku sang Utamanyu! tan-yogya ike âhâranta. Ikang watsa wruh ikâ ri lapâutânaku; saka ri wĕlas ny âmbĕknye kita, hetunyângutahakĕn ulihnyânusu. Tuhun ya wĕrĕh ngaranya; tan dadi ngwang kadi kita mangĕpeki pangan ing watsa. Sangkṣepanya, mangko rati bhukti ning len; haywa pinakâhâra ikang tan-yogya upajîwana, âpan agyâ ng akuru ikang watsa yan mangkana.“

Nâhan ling nira mpu; manĕmbah [2] ta sang Utamanyu. Ri sakatambay enjing, mahwan ta sira muwah tâtan pamangan sira; saka ri lapâ [3] nira, amangan ta sira gĕtih ing rwan ing waduri. Arddhâpanas pwekâ gĕtih ing rwân ing waduri; sumŏk ta-ya tĕkeng mata; andhîbhûta [4], dadi ta sira wuta, tarpanon deça; harohara ta sirâmet ikang lĕmbu. Hana ta-ya sumur mâti; ngkâna ta sirân tibâ kalèbw ing sumur, apan tanpanon ing mârga nira. Sore pwekang kâla, mulih tekang wṛṣabha tan hanângiring mareng kaṇḍangnya. Ndâtan katon siromulih de nira mpu, hârohara ta sirâmeti çiṣya nira. Irikâ sakatambesuk, inulatan de hyang guru, kapanggih ta sireng jĕro sumur mâti. Tinañan pwa sira kâraṇa ning kalĕbw ing sumur mâti. Mâjar ta sang Utamanyu yan wuta, amangan [5] gĕtih ing [6] waduri, saka ri lapâ nirân inuhutan de ḍang hyang guru, mangdilati [7] wĕrĕh ning watsa. Saka ri kârunya bhagawân Dhomya, wineh ta-ya sang Utamanyu mantra, Açwino dewabhiṣak [8] uccâraṇâkna nira, matang yan mârya wuta, apan sang hyang Açwino dewabhiṣak sira, pinakawalyan ing dewatâ; anpanĕmu wyâdhi, niyata hetu ning swastha, mâry an hidĕp lara ikang wwang bhakti ri sira. Nâhan matang yan [9] wineh Açwino dewamantra de sang guru. Ndâtan madwa sang hyang Açwinodewa, maweh anugraha, tumpihangin kinonakĕn wurungan wuta; ya ta panganĕn ira pinakoṣadhâ ni laranya, niyata warasa [10]. Pinangan ira pwa ya ta.

[1] A. ni.
[2] A. manamba.
[3] A. lapa.
[4] De HSS. andhabhuti.
[5] A. ta mangan.
[6] A. i.
[7] A. madilati.
[8] A. B. C. D. E. F. G. H. dewarâjany.
[9] A. matahyan.
[10] A. C. waraṣa, B. D. E. F. G. H. warasa.

Cakṣur [1] arogyaṃ bhawati, muwah ta sira paripûrṇa indra ning mata nira, tan hana ng kawikâra ning [2] akṣi wĕkasan. Suka ta bhagawân Dhomya, tumon i sang Utamanyu; siddhiçâstrânugrahomi (l. °haṁ karomi), manganugrahani ta sira çâstra [3] siddhi, „lawan tatan kĕneng tuhâtah rûpanyânaku.“ Nâhan ta ling bhagawân Dhomya, manganugrahe sira.

Tumût [4] sang Weda pinarîkṣa nira, kinon ira tâmolaheng paḍangan, kumawwatakna taḍah nira. Sâri-sâri bhakti nira sang Weda ring guru, tumûtakĕn [5] ike panastîs nira mpu ḍang hyang, yatna ri sapakon ira. Inanugrahan ta sira sarwawidyâ, saha wedamantra [6] mwang kasarwajñânan; muwah kasiddhyan ing mantra paweh nira. Ri huwus sang Weda kṛtânugraha, mulih ta sire patapan ira. Wruh pwa sire duḥkha sing sewaka, mângĕnangĕn ta sira: „yan hanâ çiṣyangku dlâha, wehĕngku juga [7] sang hyang mantra haywa pinalakwan guruyâga, ngûniweh [8] pamarîkṣa ni guruçuçrûṣanya“.

Mangkanângĕnangĕn ira. Taḍanantara [9] hana ta çiṣya nira hanar ḍatĕng, sang Uttangka [10] nâma nira. Tumuluy ta wineh sang hyang Weda, tanpamalakwa guruyâga, salwir ning âgama tĕlas kahaji de sang Uttangka. Kasyacit [11] tw atha [12] kâlasya, pira [13] ta kunang lawas nira makaçiṣya ri sang Uttangka, pininang ta sira milwa ring yajña de mahârâja Janamejaya, parĕng lawan paminang mahârâja Poṣya, sang ratu ring [14] Ayodhyâ. Lumampah ta sira, sang Uttangka ta sira kinon an atunggwa patapan, mwang akĕmita ri sang gurupatnî. Tarwihang ta sang Uttangka, yatna ring rahina wĕngi ri karakṣan ikang patapan.

Kahaḍang [15] pwa sang gurupatnî rajaswala. Kinon ira ta sang

[1] A. caṃkṣur, B. C. D. E. F. G. H. cakṣur.
[2] A. F. nang, B. C. D. E. G. H. ning.
[3] A. sâstra, B. G. çastra, C. D. E. F. H. çâstra.
[4] A. C. D. E. tumut, B. F. G. H. tumût.
[5] A. D. tumutakĕn, B. C. E. F. G. H. tumûtakĕn.
[6] A. wedhamantra, C. weddhamantra, B. D. E. F. G. H. wedamantra.
[7] A. ju, B. C. D. E. F. G. H. juga.
[8] A. ngûniweweh, B. C. D. G. nguniweh, E. F. ngûniweh, H. ngûnîweh.
[9] A. tadânantâra, B. E. tadanantara, C. om. D. G. H. tadânantara.
[10] A. C. E. Ûtangka, B. D. G. H. Utangka.
[11] A. B. C. D. E. F. G. H. tasyacit.
[12] A. B. C. D. E. F. G. H. ta twa.
[13] A. para, B. C. D. E. F. G. H. pira.
[14] A. D. ri, B. E. F. G. H. ring.
[15] A. E. kahadang, C. kahaḍḍang, B. D. F. G. H. kahaḍang.

Uttangka magawaya putrotpâdana [1]: „yatanyan tatan-wurunga [2] pangṛtu,“ ling nira: ndâtan-anggâ sang Uttangka; kewalya guruçuçrûṣa juga sira gumawayakĕn karakṣan ing âçrama sang guru. Ya tânuwuhakĕn [3] krodha sang gurupatnî. Ḍatĕng bhagawân Weda, katon ta halĕp nikang patapan, mwang wṛddhi nikang puṣpa de sang Uttangka, apan winĕkas-wĕkas. Harṣa tâmbĕk nira, matang yan manganugrahe sang Uttangka kasiddhyan ing mantra. Kinon ira ta muliha; ameta nggwan gaway ing tamuy ring âçrama; nâhan [4] hidĕp nira; aminta sira pinalakwan guruyâga. Saking swî nirân paweha guruyâga, agĕlĕng ta bhagawân Weda, matang yan sira makon [5] malakwa ri sang gurupatnî; „sakahyun sang gurupatnî yekâ gawayanyu.“ Ang-mangkana ling nira [6] mpu, mangabhiwâda [7] ta sang Uttangka i sang gurupatnî:

„Upâdhyâyenânujñâtaḥ, pinaka nghulun kinon ira mpu, maweha guruyâga, ndân sakahyun rahadyan sanghulun rakwa paweha. Aparan ta kahyun rahadyan sanghulun, anung hanâkna [8] pinaka nghulun?“

An-mangkana ling sang Uttangka, sumahur sang gurupatnî: „rahayu yan mangkana.“ Matutur i salahâsa [9] nirân pamaluyakĕn çabda tan-anggâ kinonkon de nirânpalaku putrotpâdana ngûni. Dadi ta sirâmalaku wastu mewĕh:

„Anaku sang Uttangka! hana sira ratu mahârâja Poṣya ngaran ira, sang prabhu ring Ayodhyânagarî. Hana ta strî nira sang Sâwitrî ngaran ira; sira ta mabhûṣaṇâdityakuṇḍala, maṇikottama ning sarwaratna. Ikang kuṇḍala sarikâ ta kahyun i nghulun, apan çuci maṇîkang ratna. Hingananta tĕkâ ngke irikang caturdiwasa, patang wĕngi kawĕkas. Ya tikâ kahyunku pawehanta yan tuhu gurubhakti.“

Mangkana ling sang gurupatnî. Prihatin ta sang Uttangka, mângĕnangĕn i kadurlabhan ikang kuṇḍala, ngûniweh ḍatĕnga nirery Ayodhyâ ri patang wĕngi, apan atiçaya tekâ dohnya. Kunang pwa tan

---

[1] A. putropadhana, B. D. E. F. G. H. putrotpadana, C. putrotphadhana.
[2] A. huringa, B. C. D. E. F. G. H. wurunga.
[3] B. ya tânuhuhakĕn, A. C. G. ya ta nuwuhakĕn, D. E. H. ya tânuwuhakĕn.
[4] A. nâtan, B. G. nahan, C. D. E. F. H. nâhan.
[5] A. D. F. mâkon, B. C. E. G. H. makon.
[6] A. C. D. E. F. H. nirâ, B. G. nira.
[7] A. D. maugâbiwâda, B. G. mangabhiwada, C. mangâbhiwadha, E. H. mangâbhiwada.
[8] A. hunakna, B. F. om. C. G. ânakna, D. E. H. hanakna.
[9] A. salahasâ, B. D. G. salahasa, C. çalahasa, E. F. H. salahâsa.

kapalangĕn bhakti nira ring guru, matang yan panglalu lumampah amet ikang kuṇḍala. Ri lampah nira mamanggih ta sira wwang [1] anunggang ri wṛṣabha; ya tojar i sira:

„Bhoh Uttangka! yan mahyun [2] kita ḍatĕngery Ayodhyâ, mĕne gĕlĕk, mûtrapurîṣam bhakṣayaswa [3], pangan tahi ni [4] lĕmbungku, inum uyuhnya! Sakṣaṇa kita datĕng ry Ayodhyâ denya.“

Mangkana ling ning wwang manungganggi lĕmbu ri sira. Pinangan ira ta purîṣa nikang wṛṣabha, ininum nira mûtranya. Laghuḥ deho ataḥ, maḍangan tâwak nira. Ḍatĕng ta sirery [5] Ayodhyâ. Saḍatĕng nira tumameng kaḍatwan [6] mahârâja Poṣya, mangâçirwâda ta sira ri çrî mahârâja, umaritrâṇekang kuṇḍala. Atyanta sâdara [7] mahârâja Poṣya; kinon ta sira tumameng kabinihajyan, umalakwa ng kuṇḍala ri sang Sâwitrî. Tumama ta sireng dalĕm, ndâtan katon sang Sâwitrî de nira, apan amangan purîṣa nikang wṛṣabha. Sang Sâwitrî ngaran ira strî patibrata, tan dadi katon dening wwang campur. Muwah ta sira mareng mahârâja Poṣya, mâjar i tan hana sang Sâwitrî. Kinon ta sirâcâmanâ rumuhun, kamĕnâ nirân tumame dalĕm. Maçoca ta sira. Huwus nirâcâmana, tumama ta sira tĕke dalĕm muwah; katon tekâ sang Sâwitrî de nira makabhûṣaṇa ikang kuṇḍala, mapakĕna guruyâga. Ling sang Uttangka mapinta kuṇḍala. Mojar ta sang Sâwitrî: „Sojar ampu; mahâbhâra ikung kuṇḍala, apan wiçeṣa ning sarwaratna ike. Hana ta nâga Takṣaka ngaranya, lâgi mrârthanâkĕn ikang kuṇḍala teja. Haywa ta mpu tan-prayatnâ rikâ.“

Mangkana pawĕkas sang Sâwitrî ri sira. Winehakĕn ira tekang kuṇḍala, agirang ta sang Uttangka. Mâjar ta sira ring mahârâja Poṣya, atĕhĕr amwit muliha; sinayutan ta sira, wineh bhojana rumuhun. I sĕḍĕng ning bhojana inarpaṇâkĕn ri sira, katon tang sĕkul atîs, tatan yogya panganĕn ing brâhmaṇa; ling nira:

„Yasmâd açucy annan [8] dadâsi, atiçayâçrâddhanta mahârâja Poṣya, apan aweh bhojana tançuci, matang yan wutâ ta kita“.

---

[1] A. G. wang, B. C. D. E. F. H. wwang.
[2] A. B. mayun, C. D. E. F. H. mahyun, G. ahyun.
[3] A. B. C. D. E. F. H. mutrapurîṣa bhakṣyasah, G. °purîṣya°.
[4] A. B. D. E. F. G. H. ning, C. ni.
[5] A. F. G. sireyy, B. C. D. E. sireryy, H. sira ryy.
[6] A. B. C. E. kadatwan, D. F. G. H. kaḍatwan.
[7] A. B. C. D. E. F. H. sâdhara, G. sadhara.
[8] A. D. F. H. yasmât çucim twan, B. yasmat çucim twan, C. yaçmât çucim twan, E. yasmât çuccim twan, G. yasmat cuci twan.

Mangkana ling sang Uttangka. Sumahur mahârâja Poṣya [1]; ika bhojana tançuci kabeh, apan saka ri gyâ nira ri pamwît sang Uttangka muliha tumuluy, matang yan angdadak pinangliwĕtakĕn. Malĕs ta sirânapatha:

"Yasmâd annaṃ dûṣayasi [2], tasmâd anapatyo bhawiṣyasi [3], iking sĕkul paweh ni nghulun bhojana ri kita sinangguhta tançuci; tantuhu pwa lwingta; jwah [4] tasmât anapatyâ [5] ta kita."

An-mangkana panâpa mahârâja Poṣya ri sang Uttangka. Huwus nirânâpa, mangupakṣamâ ta sira. Mojar ta sang Uttangka:

"Tan dadi kadi kami mithyaçâpa; andha [6] ta pwa kita, nacirât çapatham [7] mama, ndâtan masowe kita wutâ, kadyanggan mamin watĕk çâpa ri [8] kita, mangkana ta kitân watĕk çâpanta ri kami."

Nâhan ling sang Uttangka. Sumahur mahârâja [9] Poṣya, ling nira: "Brâhmaṇasya wâci kṣuro, niçitas [10] tîkṣṇawâkçaraḥ, krama ning kadi kita brâhmaṇa kita wâkbajra; kadi laṇḍĕp ning sanjata laṇḍĕp ing tutukta, tuhun hatinta nirmalaswabhâwa, kady arṇawa kita; matang yan sapanganugraha samarthya kadi kita brâhmaṇa; wiparîta kṣatriya, ksatriya [11] wiparîta ya, ri tutuk juga nirmala, ri hati tîkṣṇa swabhâwanya, mahyun yadyapi. Matang yan gĕlĕng ni nghulun mangke ri kita, yaya galakta ri nghulun. Na çakto'haṃ [12] çâpam anyathâ kartuṃ [13], ya ta matang yan tar-wĕnang humilangakna [14] çâpa ni nghulun ri kita."

---

[1] C. G. H. add. tinon maharâja Poṣya.
[2] A. anna duṣayah, B. anna ḍusayati, C. anna dûçâyati, D. E. F. H. anna dûṣayati, G. ana°.
[3] A. C. D. E. F. H. anna bhawiṣyati, B. anna bhâwisyati, G. om.
[4] A. B. C. D. E. F. G. H. jah.
[5] A. D. E. anapatya, B. hânatapatya, C. anapâtya, F. anatapâtya, G. hanapatya, H. anamatya.
[6] A. B. D. E. F. H. anda, C. ânda, G. handha.
[7] A. macirat pataṃ, B. F. acirat çâpataṃ, C. D. G. acirat çapataṃ, E. acirat çâpatiṃ, H. acirât câpataṃ.
[8] A. B. C. D. E. F. G. H. om.
[9] A. maraja, B. maharaja, C. maharâja, D. E. F. G. H. mahârâja.
[10] A. C. D. E. F. H. brâhmaṇa ma thawi kṣaro wikṣata, B. brahmaṇa°, G. °tawi°.
[11] A. B. C. D. E. F. G. H. om.
[12] A. B. C. D. E. F. G. H. om.
[13] A. anyataḥ katti, B. ânyâtaḥ kati, C. G. anyataḥ karttaṃ, D. F. ânyataḥ karttaṃ, E. anyataḥ ttaṃ, H. ânyataḥ karttuṃ.
[14] A. B. C. D. E. F. G. H. umilangakna.

Mangkana ling mahârâja Poṣya. Lunghâ ta sang Uttangka, makolih ikang kuṇḍala. Sĕḍĕng hana ring hawan sang Uttangka, matĕmahan agnîkang çâpa, mĕnggĕp wîtarâgî weṣanya [1]. Winorakĕn ing teja sang hyang âditya; kapanasan ta sang Uttangka denya. Hana ta wulakan ri tîra ning hĕnu. Ngkâna ta madyus sang Uttangka, ikang kuṇḍala inĕnahakĕn ireng bhûtala. Tuminghal ta nâga Takṣaka masö ta ya malap ikang kuṇḍala. Katon maraya de sang Uttangka, inusî nira ta ya. Kawĕnanga ri hiḍĕpnya, maluy ta ya jâtinya nâgarûpa. Mĕngâ ta sang hyang pṛthiwî; umasuk ta yerikâ, alayû mare pâtâla sira. Inastuti nira tekang nâga Takṣaka, pinalaku nira ikang kuṇḍala, sangka yan mapakĕna de nira pangguruyâga. Ndâtan paweh ikang nâga Takṣaka; kewala lunghâ humötakĕn [2] ikang kuṇḍala maṇi. Pinet ta ya de sang Uttangka. Anon ta sira strî rwang siki manĕnun; lwir nikang lawe tinĕnunya hirĕng lawan putih. Mwang hana ta ṣaṭ kumâra [3], rare nĕmang siki npangidĕrakĕn cakra; dwâdaça arâḥ [4], rwawĕlas sĕngkĕrnya. Muwah hana [5] ta wwang manuntun kuda katon de nira; inastuti nira ta sahananya; tinanan ira ta paran ikang nâga Takṣaka. Mamarah ta sang manuntun kuda:

"Ai sang Uttangka! yan mahyun [6] kita kapanggiha nikang kuṇḍala, nâhan iki kudangku ya dĕmwani ike silitnya; yatanyân [7] mijil tekang kukus sangke mukanya, upupakna ri wiwara nikang Takṣaka masuk, niyatekang Takṣakâwĕdi, umwatakuekang kuṇḍala ri kita."

An-mangkana ling sang manuntun kuda, tanwihang sang Uttangka; tinulup nira ta silit nikang kuda, mijil tang agni sakeng sarwendriyanya, saha dhûmânarawata [8] humibĕki nâgaloka. Haroharekang nâga Takṣaka; ḍatĕng umehakĕn [9] ikang kuṇḍala ri sang Uttangka; tĕhĕr angupakṣamâ. Tinanggap sang Uttangka ikang kuṇḍala. Inangĕnangĕn [10] ira tikang diwasa; tan dadi kawwat wĕnginya ta ya.

"Mangke npaçuci hana sang gurupatnî, wyartha iking kuṇḍala ulihku, apan panglĕwihi diwasa."

---

[1] A. C. G. witaragya wiṣanya, B. wiçaragya wisanya, D. H. witarâgya wiṣanya, F. wiṣaragya wiṣanya.
[2] A. B. C. E. G. umĕtakn, D. F. H. umötakn.
[3] A. E. F. H. ṣad kuçâra, B. C. D. G. sad kuçara.
[4] A. D. E. F. H. ngkâna, B. C. G. ngkana.
[5] A. tana, B. C. D. E. F. G. H. hana.
[6] A. B. mayun, C. D. E. F. H. mahyun, G. ahyun.
[7] A. tan, B. C. E. G. yatanyan, D. F. H. yatanyân.
[8] A. G. dumanarawata, B. C. dumânarawâta, D. E. F. H. dhûmânarawâta.
[9] A. umetakĕn, B. C. D. E. F. G. H. umehakĕn.
[10] A. E. G. H. hinangĕnangĕn, B. C. D. F. inangĕnangĕn.

Mangkana ling nirâu panangis. Mojar ta sang manuntun kuda:

"Ai sang Uttangka! haywa kamu sangçayâ! tunggangi kudangku, tĕkâ kita usĕn, amĕnangana sang gurupatnînta."

Mangkanânugraha sang manuntun kuda. Tinunggangan irekang kuda; kṣanika sira tĕkeng âçrama sang gurupatnî, kâla nira tĕlas madyus, mangunakĕn [1] pahyas. Katon sang Uttangka, mwatakĕn ikang kuṇḍala ri sira; sanyâsâmbĕk nirâgĕlénga, çumâpâ sang Uttangka ri wyartha nikang diwasasamaya. Amĕnangi pwa sira kâla. Harṣa ta sang gurupatnî; pinalaku nira ikang kuṇḍala, an pinakakuṇḍalâ [2] nira; inalap nira tang kuṇḍala sangke tangan sang Uttangka. Atĕhĕr angastwakĕn sang Uttangka ri sang gurupatnî. Ri tĕlas nira mangkana, mâjar ta sira ri sakatĕmu de nireng hawan [3]. Mawarah ta sira ri bhagawân Weda. Ling bhagawân Weda:

"Uḍuh anaku sang Uttangka! atyanta durlabha ni pawehta guruyâga, kunang denta bhakti ring guru moghâ kawĕnang. Hana pwekâ patakwanta ikang wṛṣabha pinangguhta, Airâwaṇa ikâ; kunang sang manunggangi wṛṣabha, sang hyang Indra ikâ, prasiddha mitrangku sira; awĕlas ta manahku tumon i kita. Yapwan ikang purîṣa mwang ĕyĕh ning wṛṣabha pinanganta, amṛta [4] ikâ; ikang strî rwânĕnun [5] katon denta, sang Dhâtâ Widhâtâ ikâ; ikang lawe tinĕnunyâhirĕng lawan putih râtrî- diwasa tatwanya; kunang rare nĕmang siki, ṣaḍ [6] ṛtu ikâ; ikang cakra dwâdaçâra [7], dwâdaça râçi tatwanya; kunang ikang pinutĕrnya, sambatsara tatwa nika; yapwan ikang wwang manuntun kuda, sang Pâncajanya ikâ; tatwa nikang kuda sang hyang Agni ikâ; ya ikâ tinunggangan matang yan kitan tĕkâ usĕn. Sangkṣepanya, mâsih ikang sarwadewatâ de ning kaguruçuçrûṣanta.

Tathâ sukham upalabhyate [8], matang yan ikang suka kapangguh denta. Ulih tânaku! huwus siddhi mantra kita."

Mangkana ling bhagawân Wedânganugrahe [9] sang Uttangka. Huwus sang Uttangka kṛtânugraha ni bhagawân Weda. Kintu tĕlas

---

[1] A. manganâkĕn, B. mangkanakĕn, C. D. E. F. G. H. manghanakĕn.
[2] A. om. an pinakakuṇḍalâ, G. H. °laha.
[3] A. B. C. D. E. F. G. H. awan.
[4] A. hamṛta, B. D. E. F. G. amṛta, C. âmṛta. H. amṛtta.
[5] A. rwa nĕnun, B. rwa manĕnun, C. D. E. F. G. H. rwânĕnun.
[6] A. B. C. E. F. G. H. ṣad, D. pad.
[7] A. B. C. D. E. F. G. H. dwâdaça.
[8] A. B. tawa sukopalanyate, C. F. °phalâbhyate, D. E. H. °labhyate, G. °suke°.
[9] A. Wedânugrahe, B. C. D. E. F. G. H. Wedânganugrahe.

karuhun panganugraha sang guru, inangĕnangĕn ira ta nghel nira de nikang nâga Takṣaka; krodhâmbĕk nirâhyun malĕsâgawe upâya irikang nâga Takṣaka. An-mangkanâbhiprâya nira, lumâmpah ta sira mareng Hâstinapura. Kathancit mahârâja Janamejaya hanar ḍatĕng sangke pangdonan ira, huwus malahakĕn ikang deça Takṣila. Malungguh ta sireng watangan, pinarĕk de ning taṇḍamantri nira. Ḍatĕng ta bhagawân Uttangka, manguccâraṇâkĕn weda çântimantra. Mojar ta sireng mahârâja:

"Sâjnâ haji! ikang byâpâra pâduka çrî mahârâja dumon ikang deça Takṣila, atyanta kĕnoh ikâ, apan tanbhaktinya ri haji; tan hana kârya bhâra sangkerikâ. Anung yukti gawayakna usĕn, ya tikâ tanwawa-rengön [1] de sang nâtha."

"Aparan ikang kârya yukti?"

"Yan linga, haji, nâhan râma [2] rahadyan sanghulun mahârâja dewatâ, sira pĕjah sinahut ing nâga Takṣaka, ndâtan hana doṣa nira; bajrâhata iwâcalaḥ [3], kadi ta sira wukir agöng pinangan ing gĕlap; atyanta kâsyasih [4] nira; agĕrah âcâra nikang kala Takṣaka. Sugyan ta haji magawaya ng yajña sarpa, makaphala patya nikang nâgâdhama. Apan mangkana ng kṣatriya ngaranya, si utsâha ri patya ning çatru gumawayakĕn duḥka nira. Ikang nâga Takṣaka pwa prasiddha duṣṭa; sumahut [5] i râma rahadyan sanghulun. Yukti ta ya tumibâ ri dilah hyang agni sĕḍĕng pinûjâ de sang brâhmaṇa. Apan kaduṣṭan ikang nâga Takṣaka, huwus ikâmighne bhujangga haji, umalapi kuṇḍalânggĕh guruyâga ra bhujangga haji. Ya ta matang yan krodha bhujangga pâduka çrî mahârâja iriya. Ndâtan sayogya ngwang wiku magawaya ḍaṇḍa, matang yan hĕnĕng rabhujangga haji. Kunang çrî mahârâja yogya magawaya ḍaṇḍa, apan [6] dharma ning kadi kita kṣatriya, ikang ḍumĕṇḍa yukti ḍĕṇḍan."

Nâhan ling sang Uttangka ri mahârâja Janamejaya. Maprawesa ta mahârâja Janamejaya ri kakṣatriyan ira, tumakwanakĕn yan tuhu mahârâja dewatâ pĕjah sinahut de ning nâga Takṣaka. Singgih ling ning mantri nira kabeh. Krodha çrî mahârâja. Matang yan agawe yajña sarpa, mituhu warah [7] bhagawân Uttangka sira."

---

[1] A. B. D. E. F. G. H. tan wawa rĕngĕha, C. om.
[2] A. B. C. D. E. F. om.
[3] A. B. D. F. G. bajrahata riwâcalaḥ, C. om. E. °waḍalaḥ, H. °siri°.
[4] A. kâsyasi, B. kâsyahsih, C. om. D. F. G. H. kâsyasih, E. kaṣyasih.
[5] A. sumawut, B. sumahût, C. om. D. E. F. H. sumahut, G. sumaut.
[6] A. â, B. D. E. G. H. apan, C. om. F. âpan.
[7] A. wara, B. D. E. F. G. H. warah, C. om.

Nâhan ta carita sang Ugraçrawâ ri sang daçaswâmî [1] sira kabeh. Ngaran [2] ikang carita:

Iti Poṣyacarita.

IV.

Mojar ta sang daçaswâmî sira kabeh, makâdi ri sang Çonaka, mwang ri sang Ugraçrawâ. Mijil ta sira sangkeng pahoman maswâgata ri sang Ugraçrawângher ta sira. Matakwan ta sira wangça ni kawitan ira ling nira:

„Tatra wangçam ahaṃ pûrwaṃ çrotum icchâmi [3] bhârgawa [4].

Nihan kahyun i nghulun iri kita: cumaritâkna krama ning Bhârgawawangça, an tatwa ni kawitan sanghulun prasiddhân kâjar ing purâṇa, yatikâ kahyun [5] sanghulun, pirĕngön sanghulun kabeh, matang yan wistârâkna dentâcarita".

Mangkana ling [6] bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira:

„Hana sira bhagawân Bhṛgu ngaran ira, brahmaputra [7] sira, anak bhaṭâra Brahmâ. Sira ta makastrî sang Pulomâ, atiçaya ring guṇa lâwan ring kapatibratan mwang rahayu, lawan kasuçilân ira. Sĕḍĕng amĕtĕng sang Pulomâ, hana ta râkṣasa si Duloma ngaranya. Ya tâcangkrama ring Bhṛgwâçrama, bhagawân Bhṛgu tan hana. Lunghâ madyus sira, kapanggih ta sang Pulomâ de nikang râkṣasa si Duloma. Maswâgata ta sang Pulomâ, maweh sarwaphala mwang mûla phala, pananggraha nireng tamuy, kadi lagi. Katon pwa sirâhayu, mahyun [8] tikang râkṣasa si Duloma. Ojar ta ya:

„Ibungku sang Pulomâ, kâlântara ri ngûni winehakĕn ta kita [9] de ni bapanta, pinakastrya ni nghulun. Nghulun pininta marûpa gagak, ling ni bapanta:

[1] A. B. G. daçaswami, C. om. D. E. F. H. daçaswâmi.
[2] A. B. D. E. F. H. ngharan, C. om. G. ngaran.
[3] A. B. D. E. F. G. H. icchanti, C. om.
[4] Mahâbh. I, 870.
[5] A. B. F. kayun, C. om., D. E. G. H. kahyun.
[6] A. li, B. D. E. F. G. H. ling, C. om.
[7] A. D. G. brâhmaputra, B. brahmaṇaputra, C. E. om. F. H. brâhmâputra.
[8] A. mayun, B. D. E. F. G. H. mahyun, C. om.
[9] A. D. E. F. G. H. kita, B. sira, C. om.

„„Amah [1]! pastrî ta ko gagak!„„ An-mangkana ling nira ry aku, sang hyang Agni makasâkṣî hana irikang kâla samangkana. Mangke pwa kita pinakastrî de sang Bhṛgu, tâtan sayogya pinakabrata, apan nghulun swâminta ngûni, yogya swâmintâku mangke. Kunang kita yan tanpamisinggih, nihan ta sang hyang Agni hana ta ring kuṇḍa takwananta sira: ndah kamung hyang Agni, kita hane wĕtĕng ning sarwabhûta, sâkṣât Paçupati kita, tumon ikang sarwakarma, sâkṣî ring hala hayu, bhedâkâra çabda ni nghulun, satyawâda. Tawarah ta kita sayuktinya i krama sang Pulomâ winehakĕn i nghulun!„

Mangkana ling nikang râkṣasa Duloma. Mijil ta sang hyang Agni sake jĕro kuṇḍa, mâjar sira:

„Wâk satya, singgih tiku kitân winehakĕn ing si Duloma, nduk sĕḍĕng sang Pulomâ rare, anghing ndâtau saha widhiwidhâna paweh [2] nira ngûni. Kunang sang Bhṛgu'n winehan sang Pulomâ pâṇigrahaṇa pûrwa, makapuhara [3] ng agnisthâpanamantra saha widhiwidhâna ning wiwâhasangskâra; mangkana panon sanghulun."

Nâhan ta ling sang hyang Agni; magirang ikang râkṣasa Duloma. Matĕmah warâharûpâkâra, matang yan warâha dadinya, malapa sang Pulomâbhiprâyanya. Alayû ta sang Pulomâ, anangis masâmbat i bhagawân Bhṛgu. Mangrĕngö tekang rare dalĕm wĕtĕng, mijil ta ya wet ni krodhanya, satejâgnirûpa. Ya ta gumĕsĕng ikang râkṣasa si Duloma, an warâharûpa.

Bhasmîbhûta, pĕjah ta ya matĕmahan hawu. Mangrĕngö ta bhagawân Bhṛgu ri panangis sang Pulomâ, ḍatĕng ta sira sumantwa ri strî nira, matakwan kâraṇa nirân panangis. Mâjar ta sang strî nira ri mûlanya mwang prawṛtti [4] nikang râkṣasa si Duloma mwang sawuwus nira sang hyang Agni winarahakĕn ira [5] kabeh. Krodha ta bhagawân Bhṛgu ri sang hyang Agni:

„Aḍâ adharma râkṣaka si ko hyang Agni! yat amehakĕn strîngku ikeng râkṣasa, jwah tasmât [6] karma tĕmunyu kamung hyang Apuy, sarwabhakṣâ ta kamu."

An-maugkana çâpa bhagawân Bhṛgu ri sang hyang Agni, matang yan lîna sumanghârâwak nira. Ri lîna sang hyang Apuy, hârohara

[1] A. ama, B. D. F. H. amah, C. E. om., G. hamah.
[2] A. pawe, B. D. E. F. G. H. paweh, C. om.
[3] A. pura, B. D. E. F. G. H. puhara, C. om.
[4] A. mwajar ta wṛtti, B. D. E. F. G. H. mwang prawṛtti, C. om.
[5] A. E. F. H. °irân, B. winarahakabeh, C. om., D. G. ira.
[6] A. tasmâ, B. D. F. H. tasmât, C. om. E. G. tasmat.

ta sarwadewatâ, apan tan hana magawe yajñakarma. Matang yan paněmbah ri sira bhaṭâra Brahmâ, mamalaku ng Apuy mijila. Mojar ta bhaṭâra Brahmâ:

»Nâhan ta linga ni çâpa bhagawân Bhṛgu ring sarwabhakṣa, teja sang hyang Agni ika uṣṇa swabhâwa; ya ikâ sarwabhakṣa gumĕsĕng ikang sarwawastu tĕkeng amedyamedya. Kunang dewatâ nira tan ilu sarwabhakṣa ikâ, kewalâjyahuti, sarwa ning yajna puṇya pwa pinûjâkĕn ikâ, yekâ bhakti nira. Nyan paḍa ni teja nira, kadi krama ni teja nira sang hyang Âditya juga, humara sang sarwabhâwa. Kunang sira nirmala swabhâwa, tan karakĕtan dening amedya. An-mangkana ta sang hyang Agni sâkṣât Âditya sira.«

Nâhan ta ling bhaṭâra Brahmâ; mangrĕngö ta sang hyang Agni, mangkana kalingan irân sarwabhakṣaṇa, matang yang mijil manĕmbah ri bhaṭâra Brahmâ, umastungkâra sânugraha nira. Kunĕng bhagawân Bhṛgu, sira ta malap ikang rare, iningu nira inupakârenaranan ira tang rare sang Cyawana. Cyawân jâtatwât [1], apan mĕtu sake wĕtĕng sang ibu makanimitta ng krodha nira de ning râkṣasa, tasmât cyawana, matang yan sang Cyawana ngaran ira. Hana ta luh sang Pulomâ ngûninyânangis, masâmbat i sang jalu, anarawata hilînya. Yatikâtĕmahan lwah, inaranan ing Sindhusâra, pinakalwah ing patapan sang Cyawana; sira makastrî Sukanyâ, râjaputrî sirânak sang Çaryâti, arpakânak sang Pramiti. Wikubratî pwa sira, kadi kamahâtmyan ira sang Pramiti ta sira, pinakastrî sang Ghṛtâcî, widyâdharîwariṣṭâ, uttama ning widyâdharî, an mânak ta sang Ruru. Hana ta bhagawân Sthûlakeça ngaran ira [2], brahmacârî, tan pastrî sira. Sira tâmĕng-amĕng ing alas [3] amet samidha, atût i pinggir ikang lwah, i tîra ning nadî. Hana ta rare hanar mijil, inâryakĕn de sang bapebu, ngaran sang bapa sang Wiçwâwasu, gandharwarâja [4], ratu ning widyâdhara, akrîḍâ lawan sang Menakâ, widyâdharî uttama, amukti [5] konĕng-onĕng ing alas; ri pasanggama nirâu pakurĕu, wĕkasan mijil tang rare, strî litu hayu. Garbhajâtaḥ, mĕne n-winĕtĕngakĕn mĕne n wijil; jâti ning kadi sira widyâdharî, ya ta nistṛṣṇa ring putrajanana, tan karakĕtan

[1] A. E. F. H. cyâwân jânatwaṁ, B. cawân janatwaṁ, C. cyawan jânatwaṁ, D. G. cyawân janatwaṁ.
[2] A. ngara, B. C. D. E. F. G. H. ngaran ira.
[3] A. om. B. G. halas, C. D. E. F. H. alas.
[4] Mah. I, 8, 6.
[5] A. namukti, B. D. E. F. H. amukti, C. mamukti, G. hamukti.

sih, kewala kâmarasa juga ginöng nira. Ya ta matang yan tininggalakĕn ikang rare pinggir ing lwah. Katon pwa ya de bhagawân Sthûlakeça, kâruṇya tâmbĕk nira, inangĕn-angĕn ira: Yogya ike anakangku. Mangkanâbhiprâya nira, inalap ikang rare, inulihakĕn ireng âçrama nira, iningu sira sinangaskâra ring brata samâdhi. Matuha pwa ya ta, katon raçmi ni hayunya, apan anak [1] ing tuhu hayu, matang yan surûpa, pramathana rûm nira. Inaran ira ta sang Pramathanâ [2], sĕḍĕng rarâ konang-unang rûpa warṇa nira. Sang Pramathanâ ta sira ahyun sang Ruru, matang yan sinurung bhagawân Pramiti, kumon anomaha, malakwa ri anak bhagawân Sthûlakeça; tan wihang sira bapa, pininta nirânak nira. Ya ta tinarimâkĕn sang Pramathanâ ri sang Ruru de bhagawân Sthûlakeça. Kahaḍang ugra nakṣatra pwekang kâla pawiwâhan ira, pûrwa phâlgunî nakṣatra, Bhaga dewatâ, tatkâla ning wiwâha. Ya ta dumeh sira mangguha duḥka. Aparan kramanya nihan:

Irikang aṣṭa diwasa, kapitung we nira winarang, mâmĕngamĕng ta sireng taman amuktya sarwakusuma, atuntunan tangan ta sira strî. Hana ta ulâ luwuk aturw ing hawan, karuruban i rwan [3] ing kayu. Wyâlaḥ çayitaḥ [4], angluṇḍu umalang ring hĕnu. Ya ta kedĕkan de sang Pramathanâ. Kâlacoditâ [5], ndân pangdan ing Kâla ikâ, sinahut ta suku sang Pramathanâ de nikang ulâ. Ya ta sumâr tĕke hati wiṣanya. Mâti ta sira, udatan hilang rûpa nira. Prekṣaṇîyatarâkṛti [6], mangkin konĕng-onĕng tininghalan, kadi rûpa ning maturû lwir nira. Kunang sang Ruru kagyat kahĕnĕngan i tibâ ni strî nira, waling nirâguywan-guywana. Katon pwa sirânibâni, makrak ta sirâminta çaraṇa. Paḍa lumawad ta sira mpu kabeh, sakweh ning haneng âçrama, makâdi bhagawân Sthûlakeça mwang sira bhagawân Pramiti, tumulung sang Pramathanâ. Inĕnahakĕn haneng paryangka, tinamban sarwoṣadha. Atĕhĕr sira mâti,

[1] A. om. B. G. hanak, C. F. H. ânak, D. E. anak.
[2] Mah. I, 8, 12: Pramadwarâ.
[3] A. E. F. G. H. sira raning rwani, B. si rwan ing, C. om. D. sira ra ning.
[4] A. E. F. H. wyâlaçâyyataḥ, B. wyalaçayyâtaḥ, C. om. D. wyâlaçarryatat, G. wyalasayataḥ.
[5] A. H. kâlacchodikâḥ, B. kalacchodikaḥ, C. om. D. E. F. kâlacchodikaḥ, G. kalacodikaḥ. Mah. I, 8, 17.
[6] A. prekṣaṇiri hataḥ kṛtiḥ, B. E. prekṣanira hatakṛtiḥ, C. om. D. prekṣaṇâra hatâkṛtiḥ, F. prekṣaniraṃ hatâkṛtiḥ, G. H. prekṣanaṃ rahatâkṛtiḥ. Mah. I, 8, 20: prekṣaṇiyatarâbhawat.

apan huwus hita sang hyang hurip, kâlanyan lunghâ. Alarânangis sang Ruru, umambe sarwadewatâ, ling nira:

„Sandhy ahorâtrakâlâtmâ [1]. Ai kamung hyang sakweh ta dewatâ tumon ing prawṛtti ning sarwabhûta, sândhyahorâtrakâla pinakâwakta! Yadi putro muneḥ satyaṁ, yan singgih anak ning wiku, sadâkâla magawe tapa, umabhyâsa sang hyang weda mantra, tumûtakĕn maryâda sang siddha maharṣi. Saṁjîwatu mama priyâ [2], mahuripa ta strî ni nghulun, tan wikârâwayawanya, muwaḥ paripûrṇṇâ, yan hana phala ni nghulun denta!„

Nâhan ta sâmbat sang Ruru, karĕngö de sang watĕk dewatâ. Tĕka ta dewadûta, sumâutwa [3] sang Ruru:

„Âyur nâsti gatâyuṣaḥ [4]. Ai kamu sang Ruru! ikang swadharma ngaranya, pati lawan hurip. Ya ta kawruhananta, tan hana jugâhuripa [5], yan mâsanya huwus pĕjah, ike pati ni rabinyu, pûrwakarmaphalaṁ ca tat [6], phala ni pûrwakarmanya ika; sangkṣepa ni wuwus mami ri kita: haywa kitâlara ri pĕjah ni strînta, apan pagawenya ngûni dumadyakĕn ikâ. Kunang yan kewalâ buddhintâhyun mahuripa sang Pramathanâ, tagawe [7] ta upâya, yan linganta nihan: kita rakwa huripana wĕkasan, paripûrṇa jîwitanta, phala ni gawenta pûrwajanma, âyuṣo'rdham pradehi twaṁ [8], satĕngah ni huripta ya ta pawehanta huripa sang Pramathanâ, ta huwusana mâtî ng sarpa, tĕka nikeng ulâ dĕlĕs [9] tan ilu ya mâtî ngwang, tuhun kahawa de ni sarpanya juga denta, yadyapin ikang ulâ biṣa [10] tuwi, haywa kita ḍuměṇḍa ya, apan dharma ning kadi kita brâhmaṇa [11] tan yogya magawaya ḍaṇḍa

[1] A. D. E. F. H. sândhyo 'hner atra kâlâtmâ, B. °kalatmâ, C. om. G. sandya°.
[2] A. E. H. swajiwam tu mama priyam, B. °tumon°, C. çwa°, D. F. H. °ji°. Mah. I, 966.
[3] A. sumatwa, B. C. D. E. F. G. H. sumantwa.
[4] A. Iyuṣyan natisâdṛçaḥ, B. E. F. G. H. hayuṣyan nahiçâdṛçaḥ, D. hayuṣyan natisâdṛçaḥ, C. ayuṣyan na hi sâdṛçaḥ.
[5] A. hupa, B. C. D. E. F. G. H. huripa.
[6] A. purwwadharmmaphala twañca, B. pûrwwakammâphala twaccah, C. pûrwwakarmmâpala twañca, D. E. F. G. H. pûrwwakarmmaphala twañca.
[7] A. hagawe, B. C. E. F. H. tâgawe, D. G. tagawe.
[8] A. hayuporddha pranâdati, B. hayuṣorddhad pradadati, C. ayuçorddha pradâdati, D. E. F. G. H. hayuçorddha pradâdati. Mah. I, 973: âyuṣo'rdhaṁ prayaccha.
[9] A. dḍĕs, B. D. F. G. H. dlĕs, C. E. ḍlĕs.
[10] A. om. B. bisa, C. E. G. bhiṣa, D. F. H. biṣa.
[11] A. brâmaṇa, B. brahmâṇa, C. brâhmaṇṇa, D. E. brâhmâṇa, F. H. brâhmaṇa, G. brahmaṇa.

ngaranya. Kunang dharma ning kadi kita yogya matulunga yan hana katĕkan ḍaṇḍa de sang prabhu, kadi krama ni sang Astîka brâhmaṇa wiçeṣa, amaritrâṇekang nâga tan tibâ yajna mahârâja Janamejaya, mangkana ta kita muwah.„

Nâhan mangkana ling sang Sahasrapadmâwarah i sang Ruru; antarlîna ta sira. Mulih ta sang Ruru, mâjari sirang [1] bapa, mwang amalaku pinacaritâkĕn [2] sira ri saparikrama sang Astîkân pamaritrâṇekang nâga kabeh, tatkâla mahârâja Janamejaya magawe yajna sarpa. Irikâ ta sang Ruru winarah. An-mangkana kacaritan ira, sirân pakanak sang Çunaka, matĕmu tangan lawan sang Pramathanâ, sirâhurip muwah. Sang Çunaka ta makawĕka kita, matang yan sang Çonaka ta ngaranta [3]. Nâhan ta Pulomacarita ri kawitanta.„

Mangkana pacarita sang Ugraçrawâ ri bhagawân Çonaka. Sumĕlang ta sirâhoma. Muwah ta sirâmalaku pinacaritâkĕn, ling nira:

„Anaku sang Ugraçrawâ! tan warĕg kami de ni caritanta. [4] Yan yogya kitâcaritâ muwah, tasyasih ta ri kami caritâknanta ikang carita patakwan i kawitan mami, bhagawân Ruru, ri bhagawân Pramiti. Aparan ta prayojana mahârâja Janamejaya, an pagawe yajna sarpa? Pira ta kweh nikang nâga mati? Ya ta pajarakna ri kami!„

Nâhan ta patana sang Çonaka ri sang Ugraçrawâ. Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira:

V.

„Yeka Âstîkacarita, ajarĕnku mangke ngaranya; kweh nikang milu kacarita ngke ring Âstîka [5] carita, nâgatârkṣyodbhawas [6] tatra, wĕtu ning nâga, wĕtu sang Garuḍa, kṣîrodoccaiḥçrawâs [7] tathâ, kaputĕran ing kṣîrârṇawa. Kintu tĕlas karuhun tang yajna sarpa. Ya tika caritâkna ni nghulun kabeh, kawitaning

[1] A. irang, B. ing sira, C. D. G. i sang, E. F. H. i sirang.
[2] A. wicaritakĕn, B. C. D. F. H. pinacaritakĕn, E. pinacaritâkĕn, G. caritakĕn.
[3] A. H. ngarananta, B. G. ta ngaranta, C. D. E. F. ta ngarananta.
[4] A. E. om. nta, B. C. D. F. G. H. nta.
[5] A. Hasti, B. Hastaka, C. Àstika, D. F. G. H. Hastika, E. om.
[6] A. nâgatârkṣyobhawaḥ, B. nâgatarkṣodbhawaḥ, C. nâgatarkṣyodcawaḥ, D. F. H. nâgatârkṣyodbhawaḥ, E. om., G. nagatakṣyodbhawaḥ.
[7] A. G. kṣirodocchaiçrawan, B. sirodoccheçrawan, C. kṣirodhoccheçrawan, D. F. H. kṣirodhocchaiçrawan, E. om.

janma sang Astîka. Nda ta nihan warahakna ri rahadyan sanghulun mangke.

Hana ta sira brâhmaṇa, sang Jaratkâru [1] ngaran ira, matang yan Jaratkâru ling ning haji, jarâtikṣayam ity âhuḥ, [2] jarat ngaran ing kṣaya, kâruṇikasya tad bhayam [3], karuṇyabuddhi, çaraṇa ri sĕḍĕng ing katakut, tĕkaning katatakutnyâçarîra, yogya ta katakutana, apan makaswabhâwa kṣaya.[4]

Mengĕt pwa sira, an mangkana janma ning çarîra, Jaratkârur iti smṛtaḥ, matang yan sang Jaratkâru nâma nira, mawĕḍi ri kasangsâran ing janma. Ya ta warakulotpannaḥ, wĕkâ ning wiku warabrata sira, sang wiku santoṣa mâlap wîja kasawus, mwang ikang huwus kasingsal ing hawan, yatikâ pinet inasĕhan ira. Akweh pwa ya wĕkasan, irikâ ta yan liniwĕt nira, tatkâla pinakacaru ri bhaṭâra, mwang paweh nireng tamuy. Mangkana brata ning kawitan ira, kumawaçâkĕn apriya, tan kĕneng strî, kewala tapa ginöng nira, inajar nira, kalaran magawe tapa. I sĕḍĕng mahârâja Parîkṣit maburuburu, ikâ ta kâraṇa nirân çinâpa de bhagawân Çṛngi panganĕn de niug nâga Takṣaka. Samangkana ta sang Jaratkâru magawe tapa. Huwus pwa sira siddhi mantra, mahas ta sireng sarwaloka, tĕkâ ring asing sakaharĕp pinaran ira mwang lumaku tîrtha. Kalunghâlunghâ ta laku nira, kawawa sireng Âyatanasthâna, ikang loka pântaraning swarga lawan naraka, kahanan ikang pitara mangapekṣa kâraṇântara, an pangguha swarganaraka. Ya tikâ kahaliwatan de sang Jaratkâru, haneng Âyatanasthâna.

Hana ta pitara ginantung ring pĕtung sawulih [4] kinabehan ira, katon tang muka tumumpĕk, tinalyan suku nira, ri sor nira jurang ajĕro tĕkeng narakaloka, ikang inĕnahakĕn tinalyan ira. Yan tikĕl ikang pĕtung pagantungan ira, hana ta tikus sawiji tamolah i kuwung nikang pĕtung ri pinggir ing jurang, pratidina manigit wuku nikang wîraṇastamba. [5] Ya ta katon de sang Jaratkâru, marabas ta ya luh nirân tumon iriya, makanimitta kâruṇya ning citta, syuh drawa [6]

[1] A. Jarattaru, B. Jaraṭkarû, C. Jaratkarù, D. F. G. H. Jaratkaru, E. om.
[2] A. jaratikṣayam iwyahuḥ, B. F. °kṣâyam ityahuḥ. C. °kṣayam ity aguh, D. H. °huḥ, E. om. G. jaratiçayam°.
[3] A. D. H. karuṇikasya tat bhayaṃ, B. °tan bhaya, C. G. karuṇikasyat bhâyaṃ, E. om. F. kâruṇikasya tat bhayam.
[4] A. D. E. F. G. H. sawulih, B. sahulih, C. ṣawulih.
[5] A. wiradastâmba, B. om. C. wiranâstâmba, D. E. F. H. wiranastâmba, G. wiranastambha.
[6] A. druwa, B. om. C. E. dhrawa, D. F. G. H. drawa.

hati nira de nira sang anungsang gumantung i tungtung ning pĕtung tinalyan suku nira; mogha sang Jaratkâru inâweṣa [1] sang pitara, tâpasarûpa, kadi weṣa ning wiku, majaṭâdhara, [2] mawalkala, ndâtan sayogya sira manghiḍĕpa sangsâra kṛtasangsâra nirâhâra sâkṣât [3] rwan gumantung kakingan [4] dening lahrû, mahayunan tĕkap ing hangin madĕrĕs, tarpamangan [5] sadâkâla. Anmangkana lwir sang pitara.

"Ke bhawanto 'walambante [6] wîraṇastambam âçritâḥ?" [7]

Ling sang Jaratkâru: "Aparan ta rahadyan sanghulun kabeh, ginantung ri pĕtung sawulih, meh tikĕla deni panigit ing tikus, ikang jurang ri sornya tan kinawruhan jĕro nika. Ya tikângde larângĕrĕsi manah ni nghulun, moghâwĕlas ahyun tumulunge kita, tâpasaḥ kṛta balena [8], nghulun kĕtâ magawe tapa sangka raray, amahakĕn tanggung ni tapa ni nghulun, sasar pakṣa nikâ, de ni wĕlasku n-mulati kasangsâranta. Yan pira kari paweha phala ni tapa ni nghulun, yatanyan kita muliheng [9] swarga maryânghiḍĕpa sangsâra? Athawâ saparpatan yan satĕngah kunang [10] paweha mami samârgantâmanggiha ng swarga juga."

Nâhan ta ling sang Jaratkâru, karĕngö ta ujar nira de ning pitara. Sumahur ta sira, mahatîs kadi sinirâm ning amṛta manah nira: "Tapawrata [11] karma wayam. Sanghulun tinananta ya kawarah krama ni nghulun kabeh, umarambham kṛtam karma santânam prekṣayetrato *[12], kunang tâpan pĕgat wangça mami.

[1] A. inawe, B. D. E. F. H. inaweṣa, C. inaweça, G. hinaweça.
[2] A. C. majatadhara, B. om., D. F. G. H. majaṭadhara, E. majaṭadara.
[3] A. sakṣât, B. F. H. sâkṣât, C. D. E. sâkṣat, G. sakṣat.
[4] A. katingalan, B. C. D. E. F. G. H. kakingan.
[5] A. mngan, B. D. E. F. G. H. mangan, C. manghan.
[6] A. ko bhawtaḥ balamanto, B. F. °bhawantaḥ balamante, C. °bhâwantaḥ balamanteḥ, D. H. °bhawantaḥ bâlamante, E. ço bhawantah bhalamanteḥ, G. ko bhawanta balamante.
[7] Mahâbh. I, 1818 en 1035.
[8] A. tâpasaḥ kṛta bâlenaḥ, B. G. tapasaḥ kṛta balena, C. tapasâḥ°, D. H. tâpasaḥ kṛta bâlena, E. tâpasaḥ kṛtta baleda, F. tâpasâh kṛta bâlena.
[9] A. mulihang, B. D. E. F. G. H. muliheng.
[10] A. kukang, B. C. D. E. F. G. H. kunang.
[11] A. tawawṛtaḥ, B. D. E. F. G. H. tawawrataḥ, C. tawawrâ°.
[12] A. umarambakṛtakarmma çantaniprekṣayetrate, B. °bhang kârmmâ °râka, C. G. H. °râmbhang° karmma santa namprekṣayetrata D. °rambâng° kârmma° çanta°, E. rambhang kṛttakâma santa °râta, F. °ramkâng kṛtakarmma çanta°.

Nâhan ta hetu mami npĕgat sangkeng pitṛloka, mágantungan pĕtung sawulih, kângkĕn tibeng narakaloka; tatwa nikang pĕtung sawulih, hana wangça mami sasiki, Jaratkâru ngaranya, ndân mokṣa wih ta ya, mahyun luputeng sarwajanmabandhana, tâtanpastrî, ya çukla brahmacârî. Yatika mâwakangku, ikang wîṛaṇastamba, mapan ikang brata samâdhi.... ri sang gṛhasthâçrama. Yadin pĕgata ni wangçanya ikang kapangguh, phalanya nanâ, witan ikang suka kagawe de mami, makâdi niyama warabrata. Yatikâ wartamâna mangke ri tan pawangça mami, naraḥ duṣkṛtino yathâ [1], tâtan hana pahi mami lawan ikang agawe pâpakarma, si manghiḍĕp sangsâra. Kunang yan kita tuhwâsih ikang wiku Jaratkâru ngaranya pintakâsihi ta ya kon mânaka, yatanyan kami muliha mareng pitṛloka. Ya winarahakĕn ta kami yan panghiḍĕp sangsâra, yatanyan wĕlasâmbĕknya!"

Mangkana ling sang pitara, mangkin marabas luh sang Jaratkâru, kadi hiniris twas nirân tumon i sang bapa manghiḍĕp duḥkântara [2]: "Nghulun iki sang Jaratkâru ngaranku, ikang wangçanta lobha ring tapa, mahyun ing kabrahmacaryan; winaling ni nghulun tan mangke ya jugâwasânanta, âpan paripûrṇa ikang brata ginawayakĕn sadâkâla. Hanan pwa mârganta muliheng swarga, tan sangçayan rahadyan sanghulun kabeh, marya nghulun brahmacarya, ametânakbi pânaka ni nghulun. Kunang kaharĕp i nghulun strî, ikang sanâma paḍa lâwan ngaran i nghulun, yatanyan tan pratibandha pakurĕn i nghulun. Yapwan huwus nghulun pakânak, muwaha ta nghulun gumawayakna ng kabrahmacaryan. Pahalĕbâ tâmbĕk rahadyan sanghulun kabeh!"

Mangkana ling sang Jaratkâru, lumâmpah ta sirâmeta strî sanâma nira. Kâla nirân mahas mamet strî, sĕḍĕng mahârâja Janamejaya hanar mastrî, makastrî sang Bhâmuṣtimân. Samangkana ta kâla nirân mahas. Tĕlas kahasan ikang daça deça, ndâtan polah sira strî sanâma nira, ndâtar wruh ri naya nira mângĕn-angĕn ing daya de sang bapa hĕntasa sangkeng sangsâra. Manusup ta sireng çûnyâraṇya, anangis sumâmbe sarwadewatâ, sarwabhûta, ling nira:

"Yâni bhûtâni santîha [3], janggamâni sthîrâṇi ca [4], ai sakweh ta sarwabhûta, sthâwara janggama pinakâwakta, nghulun

[1] A. D. F. G. H. naraḥ duskṛtino yâtaḥ, B. E. °yataḥ, C. °duç°.
[2] A. duḥkânta, B. duḥkântarâ, C. E. G. ḍuhkantara, D. F. H. duḥkântara.
[3] A. G. H. °sântiyaṁ, B. yaning butâni santiyaṁ, C. E. yani bhûtâni°, D. yâni bhûtâ sântiyaṁ, F. yâni bhûtâni sântiyaṁ.
[4] Mahâbh. I, 1859: °sthâwarâṇi carâṇi ca.

sang Jaratkâru ngarangku, brâhmaṇa mahyun mastrî; wehĕn ta nghulun strî sanâma ni nghulun mangaran Jaratkâru, yan sayogya pânaka ni nghulun, yatanyan swargâ kawitangku."

Nâhan tangis sang Jaratkâru, ya ¡tikâ karĕngö de nikang nâga kabeh. I sĕḍĕngnyân hârohara kinon de sang Bâsuki ameta brâhmaṇa mangaran Jaratkâru yatanyan mânaka brâhmaṇa mangaran Jaratkâru, tarimanânâri nirâri nira nâginî mangaran Jaratkâru, yatanyan mânaka brâhmaṇângluputana sangkeng yajna sarpa. Mangkanâbhiprâya sang Bâsuki, karĕngö pwa tangis sang Jaratkâru denya. Magiraug ta ya, mâjar i sang Bâsuki mangundange sang Jaratkâru tarimanânâri nira, labdhamanohara tâmbĕk sang Jaratkâru; matang yan mantuk ikâ sang Bâsuki, ḍatĕng sira ri pâtâla. Winarang ta sira de sang Bâsuki, pinâṇigrahaṇa ta sira saha widhiwidhâna. Sĕḍĕng nirâlunggw ing çayana, mojar ta sang Jaratkâru ring sira strî [1]:

"Samaya ni nghulun lâwan kita, haywa ta kita mujarakĕn tan menak i kami, nguniweh gumawayakna ng ulah tanyogya! Yapwan kagaway ikâ denta, aryakna ni nghulun kita."

Mangkana ling sang Jaratkâru ring sira strî, akurĕn ta sira. Pira kunang lawas nirâkurĕn, kaworan ta sang nâginî Jaratkâru; katon ta cihna ning garbhinî de sang swâmi. Aminta ta sira tunggunĕn aturû, dalihan irân tinggalakna sira strî. Amalaku sira sinanghulu ring sira strî, ling nira:

"Sanghuluntâku maturû." Yatna sang strî sumanghulu ri sang swâmi. Ardha sowe pwa sirâturû, kawĕnangan sandhyâkâla, tatkâla ni pamûjâ nireng lagi. Mângĕn-angĕn ta sang nâginî Jaratkâru, ling nira:

"Sore kâla sang hyang mangke, sĕḍĕng sira mpu brâhmaṇa magaway âsthâpanasewana mpu ngkulun [2]; yogya wunguněn pituturana tatkâla ni gawe nireng lagi, apan yan angantya patanghya nira, wiṣama ta sirâgalaka, âpan wĕdi nirân sepa kâla ning pûjâ, nityakarma nireng bhaṭâra hiḍĕp nira." Winungu nira ta sang swâmi:

"Oṁ mpungku mahâbrâhmaṇa, atanghya ta rahadyan sanghulun! Sandhyâkâla mangke mpu ngkulun, pagawayan sanghulun nityakarma. Nâhan tang kĕmbang umaḍang saha gandhâkṣata."

Mangkana ling nirâněhĕr musapi muka sang swâmi, matanghi ta sang Jaratkâru; krodha sumirat söng ning locana, mabâng wadana nira, sangke göng ni gĕlĕng nira. Ling nira:

[1] A. om. ring sira strî, B. add. sang Jarakaru, C. °râtkarû, D. °ru, E. F. H. °kâru, G. Jaratkaru.
[2] A. C. D. E. F. G. H. ngkulun, B. nghulun.

"Dhik duṣṭanâginî! atyanta sampenyu kamung nâginî pinakastrî, wĕnangnyu mawara ri paturû ni nghulun. Ayukto maryâdaḥ [1] strînâm, tanyogya maryâda ning strî kadi kamu. Tasmât aryakna ko dengku mangke."

Nâhan ta wuwus nirâtchĕr tuminggal i sang strî. Yâtût ta sang nâginî, malayû mĕkul suku sang swâmi:

"Oṁ mpungku, kṣamâkna ta manĕh rahadyan sanghulun! Tan sangkeng awamâna ni nghulun, yan pamungu ri rahadyan sanghulun. Kewalâmengĕti rahadyan sanghulun ri pamûjântângkĕn sandhyâ. Salah [2] pwa ya, matang yan panĕmbah pinakanghulun. Yan yogya maluya... mpu ḍang hyang! Yan huwus pinakanghulun mânak, ikang lumuputakna kaḍang ni nghulun, ring yajña sarpa. samangka ta rahadyan sanghulun gumawaya tapa muwah."

Nâhan ta ling sang nâginî' npaminta kâsih. Sumahur sang Jaratkâru: "Atyanta kĕnoh ning ulah sang nâginî, mengĕt kita ri kapûjâ sang hyang tĕkap ni nghulun, tatkâla ning sandhyâkâla. Kuneng tamatan [3] wĕnangkw augowahi ri ujar ni nghulun, ikang tuminggalakna [4] kita. Tatan adwâ sojar ing kadi kami. Kunang kaharĕpteku, haywa ta kita sangçaya! Asti, hana ikânakta. Yatikomaritrâṇana kita dlâha [5], ri tĕkâ ning yajna sarpa. Pahalĕbâ [6] ta manahta"!

Atĕhĕr lunghâ ta sang Jaratkâru, tan wĕnang sinayutan sira. Kâri ta sang nâginî; mâjar i sang Bâsuki, an lunghâ sang swâmi. Mâjarakĕn sawuwus ira sang Jaratkâru, mwang mâjar i hana ning isi ni wĕtĕng nira. Harṣa ta sang Bâsuki rumĕngö. Alawas pwekang kâla, mijil ta rare laki-laki paripûrṇâwayawa. Inaranan [7] ta sang Âstîka, âpan "asti" ling sang bapa ngûni. Pinahayu pwa de sang Bâsuki, sinangaskâra kadi pasangaskâra ning brâhmaṇaparikrama, iniwö [8] inupawîta. Ri wijil sang Âstîka, samangkana ta sang pitara [9] gumantung i tungtung ing pĕtung, mĕsat mulih mareng pitṛloka,

[1] A. ayukto mâryyadaḥ strinâm, B. nayukto mayyadaḥ°, C. ayukto mâryyaḍaḥ çtriman, D. F. H. °daḥ strinâm, E. °ḍaḥ°, G. °da strinam.
[2] A. sala, B. C. D. E. F. G. H. salah.
[3] A. F. tâpantan, B. tapântan, C. E. G. tapantan, D. H. tâmantan.
[4] A. tuminggala ri, B. C. D. E. F. G. H. tuminggalakna.
[5] A. dhâ, B. C. D. E. F. H. dlâha, G. dlaha.
[6] A. C. E. mahalba, B. D. F. G. pahalba, H. pahalbâ.
[7] A. C. D. E. F. G. inaranan, B. ingaranan, H. om.
[8] A. iningû, B. C. E. iniwĕh, D. F. H. iniwö, G. iniwĕ.
[9] A. om. B. G. pitara, C. piṭara, D. E. F. H. pitâra.

mukti phala ni tapa nira ngûni, makâdîkang warabrata. [1] Matuha [2] pwa sang Âstîka, wĕnang mangadhyâya weda. Wineh ta sira mangajya sarwaçâstra, umâmpil ing Bhṛgupakṣa sira. Mangkana kacaritan sang Âstîka. Sira ta nimitta ning nâga Takṣaka luput ing sarpayajna mahârâja Janamejaya."

Nâhan ta ling sang Ugraçrawâ macarita. Mojar ta bhagawân Çonaka, ling nira:

"Atyanta [3] hyun i nghulun Âstîkacarita. Lagi mara nghulun mangrĕngö ri râma rahadyan sanghulun mangke. Ndatan warĕg juga ri kacaritan sang Âstîka. Tasyasih ta sang Ugraçrawâ, wistârâkna denta macarita!"

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ: "Âyuṣmann idam âkhyânam âstîkam [4] kathayâmi te [5]. Sojar mpungku! mahâpawitra dahat ikang Âstîkacarita, mangke kadîrghâyuṣan phalanya, lumĕkas ta nghulun macarita, makawitan [6] nâgotpatti, mûla ning hana nâga.

Hana sira ṛṣi, bhagawân Kâçyapa ngaran ira, anak bhagawân Marîci, putu de bhaṭâra Brahmâ. Sira ta tinariman de bhagawân Dakṣa. Kanyâ padbĕlas siki kwehnya pinakastrya nira kĕnohnya. Patunggalan ngaran ing strî: sang Aditi, sang Diti [7], sang Danu [8], sang Arişṭi, sang Anâyuṣâ, sang Kâsâ, sang Surabhî, sang Winatâ, sang Kadrû, sang Irâ, sang Tâmrâ, [9] sang Mṛgî, sang Krodhawaçâ, sang Tâmrâ. Nâhan ta ngaranya kanyâ padbĕlas strî bhagawân Kâçyapa. Kapwa ta ya mânak sowang-sowang: sang Aditi makânak dwâdaçâditya, sang Diti makânak daitya, sang Danu makânak dânawa, sang Parwâ makânak gandharwa, sang Arişṭi makânak widyâdhara, sang Anâyuṣâ makânak ng asura, sang Kâsâ makânak râkṣasa, sang Surabhî makânak sang ekâdaça Rudra mwang lĕmbu, sang Tâmrâ makânak sthâwara, sang Mṛgî makânak piçâca, gaṇa

[1] A. om. B. makadi warabrâtâ, C. D. E. F. G. makadikang warabrata, H. makâdikang°.
[2] A. B. C. E. matuwa, D. F. matuhwâ, G. matuha, H. om.
[3] A. matyanta, B. hantyanta, C. ântyanta, D. F. H. atyanta, E. antyanta, G. hatyanta.
[4] A. Ayusmanâdikâkyanti Hastika kapayami te, B. G. Hayúsmânadikakinti° kawa°, C. E. Ayusmânâ° kyanti° kata°, D. F. H. °kathayami te.
[5] Mahâbh. I, 1072.
[6] A. watanâ, B. D. E. F. G. H. witana, C. witânâ.
[7] A. B. om.
[8] B. om. C. Dhanu, A. D. E. F. G. H. Danu.
[9] A. Kâmâ, B. E. Tamâ, C. G. Tama, D. F. H. Tâmâ.

bhûta kumbhâṇḍa pûtana, sang Krodhawaçâ makânak kanyâ sapuluh, makâdi sang Saramâ, tinarimâkĕn ing bhagawân Pulaha. Yatikâ makâdi sang Saramâ, tinarimâkĕn ing bhagawân Pulaha. Yatikâ mawĕka satwa kabeh, makâdi çwâna. Sang Irâ makânak liman Airâwaṇa. Kunang sang Winatâ lâwan sang Kadrû, sira tatanpânak. Amrih ta sira pasewakâ ri sang swâmi, ring bhagawân Kâçyapa, humulunaknâwak nira. Kâruṇya tâmbĕk bhagawân Kâçyapa ri sira, matang yan matakwan sireng strîprayojana, hetu nirâmrih masewakâ. Mojar ta sang Kadrû mwang sang Winatâ:

„Oṁ! mapa ta de maharṣi? Wwang sânak ni nghulun kabeh sâmpun maputra. Pinakanghulun tapwan mânak. Yan yogyâ ta pinakanghulun anugrahaṇana de paramarṣi! Kaharĕp ning patik maharṣi wĕka sewu kwehanya, ya tânaka ni nghulun de mpungku!„

Mangkana ling sang Kadrû. Irikâ ta sira wineh antiga sewu, makatĕtĕsana dlâha. Kunĕng ling sang Winatâ:

„Sojar mpungku! haywâkweh paweh rahadyan sanghulun putra ri kami, rwang siki juga! Anghing lwiha ring kaçaktin sangkeng anak sang Kadrû [1], yatikâ paweha ra mpu ri nghulun!„

Nâhan ta ling sang Winatâ. Wineh ta sira hantiga rwang siki. Ya ta pinahayu nira ikang antiga, paweh sang swâmi, kinĕkĕsan ira ring dyun rinakṣa nira. Limang atus tahun lawasnya, anĕtĕs ta anak sang Kadrû hantiga sewu. Yatikâtĕmahan nâga, pinakâdinya sang Anantabhoga, sang Bâsuki, Takṣaka, kapwa paḍa mahâçakti sira kabeh. Kunang sang Winatâ tanpanĕtĕs anak nira. Merang ta sira, tumungkul sira [2], kasoran ta hiḍĕp nira ry awak nira. Sandeha ta manah nira, yan tan dadya ning anak nira. Binĕlah ta ng antiga de nira.

Pûrwadeṣe tu [3] utpannaṃ tatra putram adṛçyate. An bĕlah tikang antiga, katon tânak nira. Ndân satĕngah ry awaknya dadi, ikang i ruhur nikâ ya makâdi ng muka, pûrṇa ya. Kunang ikang suku tapwan dadi kabeh. Krodha tikang rare, an tinĕtĕs tan mâsanya. Yata matang yan çinâpa sang ibu, lingnya:

„Saho [4] me 'pi kuto matâ? Arah ibu, atyanta lara ni nghulun denta tinĕtĕs tan mâsa ni nghulun, hetu ni çarîra [5] nghulun wikâra. Kunang kahyunta lĕwiha sangke anak sang Kadrû, nimittanta maprawṛtti ike, jwah: Tasmâd dâsî [6] bhawiṣyasi, matang yan hulunâta kita de ni sânakta, alĕwilĕwihan; prayatnâ ta kita, rakṣanta wwang sânak ni nghulun, antiga kâri sasiki! Yeku tumĕbusa kita sangkeng panunggwan dlâha.„

Nâhan ta ling ning rare, an çumâpa sang ibu; anak sang Winatâ mangkana kramanya, sang Aruṇa ngaran ira, matang yan anûruḥ [1], tan hana ng pupû tĕkwan pâda, pinakasârathi de sang hyang Âditya sira. Ya ikang abâng tejanya ring sakatambesuk. Kunang ikang antiga kâri sasiki pinahayu, kinayatnâkĕn de sang Winatâ.

Hĕnĕngakna [2] ng kathâ sakarĕng, tucapa sang samudramanthana, sangka nikang Uccaiḥçrawân [3] mijil, ikâ sang Winatâ nimittanyân pinakahulun de sang Kadrû, aparan kramaṇya nihan: sakweh [4] sang watĕk dewatâ mahöm ri pucak ing Mahâmeruparwata. Ikâ hinöm nirân pinakadon kapanggiha nikang amṛta. Milu tang watĕk daityadânawa mahöm apan paḍâharĕp amṛta kabeh. Ri pahöm ning watĕk dewadaitya mojar ta sang hyang Nârâyaṇa:

„Yan mahyun kiteng amṛta kamung watĕk hyang kabeh, utsâhakâryyapîḍitâḥ [5], haywa kita tan utsâha ri kaputĕran ing Kṣîrârṇawa, apan sâkṣât pinakonggwan ikang amṛta, makanimitta katĕmwa nikang amṛta, sakopâyanya putĕrĕn. Yatikâ gawayaknanta!„

Mangkana ling sang hyang Nârâyaṇa, hinaywan sira dening dewâsurasanggha. Lumâmpah ta sira kabeh mareng Kṣîrârṇawa. Hana ta Mandaragiri ngaranya, gunung ing Çangkadwîpa, ikang bhûmi makatasik irikang Kṣîrârṇawa, ruhurnya ekâdaçasahasrâṇi, sawĕlas iwu yojana. Adhoḥ bhûmeḥ sahasrâṇi [6], kunang pasirnya sewu yojana. Samangkana krama ni lwânya ikang Mandaragiri. Yatikâ dinawut de sang hyang Anantabhoga, katût tĕkeng isinya kabeh, tinibâkĕn ing Kṣîrârṇawa, mapakĕna pamutĕra nikang tasik. Mojar tang dewatâ ri sang hyang Samudra:

„Tâsyâsih ta kamung hyang Sâgara! haywa kita tan dhâraṇa ri pangaras ning dwîpa! Yapwan siddha mijil ikang amṛta sangkeng Kṣîrârṇawa, atyanta parituṣṭa nikang tribhuwana, mwang mahâdibyanta, wĕnang maweh suka ning watĕk hyang.„

[1] A. add. irikâ ta sira, B. C. D. E. F. G. H. om.
[2] A. om. B. C. D. E. F. G. H. add. tumungkul sira.
[3] A. E. ta, B. C. D. F. G. H. tu.
[4] A. sato, B. C. D. F. G. H. saho, E. sawo.
[5] A. om. B. E. add. sarira, C. D. G. çarira, F. çarira, H. om.
[6] A. tasmât dâdasim, B. G. tasmât dasim, C. °ddhasim, D. dâsim, E. ḍaṣim, F. dâsim, H. om.

[1] A. anurah, B. F. anûruh, C. anûrûh, D. E. anuruh, G. hanuruh, H. om.
[2] Not. Bat. Gen. XXXI, 114.
[3] A. C. F. G. H. add. °ân, B. G. om. D. E. °â.
[4] A. akweh, B. hakweh, C. D. E. F. G. sakweh, H. om.
[5] A. C. F. utsâhangkâryya piḍitaḥ, B. utsâhakayya piḍitaḥ, D. G. utsangkâryya°, E. om., G. utsahangkaryya pidita, H. utsâhangkâryya piḍitaḥ.
[6] Âdip. 1114.

Mangkana ling sang watĕk dewatâ, manggâ ta sang hyang Samudra. Hana ta sang Akûpa [1] ngaranya, kûrmarâja [2], ratu ning pâs, angça bhaṭâra Wiṣṇu kacaritanya ngûni. Sira ta kinon dhumâraṇâ ng awak sang hyang Mandarâdri, pinakaḍasar ing bungkah ing parwata, matang yan tan pingsora. Sang hyang Bâsuki sira pinakatali, amilĕti pârçwa nikaṅg parwata, mwang sang hyang Indra manunggang ing agra nira, pinakapanitih i ruhur, yatanyan tan mingruhura hiḍĕpnya. Samâpta pwa kagawayanya, ngkâna ta lumĕkas sang dewâsurân dumudut i sang Bâsuki, kângkĕn talitali ning Mandarâcala. Kunĕng sang dewatâ kabeh ring ikû ning nâga kahanan ira, ikang daityasanggha munggw ing hulu ning nâga. Dinudut pwa sira, umĕtu tang wiṣâgni sangkeng uçwâsa ning nâga, dumadyakĕn durlabha ning asura. Ndâtan surud denyârambhana nikâ ri kawijilan ing amṛta, kapwa bhairawâruharuhan wijawijah sahananya, tĕkwan çabda nikang tasik kadi gĕrĕh ning puṣkarâwartaka, sâkṣât swara ning megha ri kâla ning pralaya, ndâtanpaparĕngwan tĕkapnya. Saka ri sowe nikang Mandarâcala pinutĕr, kolâhala kahabalang watunya, rûg kayukayunya, kâsah mapasah lâwan rowangnya; paça nigharṣaṇa [3], yatâmijilakĕn apuy, dumilah tanpapramâna, gumĕsĕng ing alasalasnya, tĕke satwanya kabeh, makâdi mṛga singha warâha warak malayû tan wring paranya. Mangkana mîna haneng tasik kabwang kahabalang kawaweng Lawaṇasâgara. Dening dĕrĕs ning pawana yan aghâṣa, angin kadi dĕrĕs ning kaputĕran ikang Lawaṇasamudra, tuwi kaputĕran ing Mandarâcala. Kunang ikâ sang hyang Baruṇa, yekâ cinakrâkĕn de bhaṭâra Wiṣṇu amrih humöt alayû mareng pâtâla, mawĕrö de ni pawalikan ikang Kṣîrârṇawa, malikĕt kadi tinanĕk, karatĕngan dening panas ning apuy, an dumilah ri pârçwa ning Mandaragiri, mwang sirat nikang wiṣa mijil sangke muka sang Bâsuki. Engĕt pwa sang hyang Indra ri kapanasan ikang dewâsura dening agni, magawe nghel nirâu pamutĕr, inârâdhana nira tikang megha. Mijil ta ya sakeng daçadeça, parwata sâgara kahĕban megha lwirnya sumahab, saha kilatnya, gĕrĕhnya. Yatikenudanakĕn paḍĕm ikang apuy wĕkasan. Kunang wuduk nikang satwa kabeh, kagĕsĕngan dening agni, tan wâktan gĕtih ning kayukayu, yatikâ paḍa kahilî tumus mareng Lawaṇasâgara. Mangkin ta yâlikĕt, hinosakĕn ta ya

[1] A. Çakupa, B. C. D. E. F. G. H. Akupa.
[2] Mahâbh. I, 1122.
[3] Mahâbh. I, 1134.

sinĕrĕng de ning dewâsura amutĕr; huwus wineh kaçaktin de bhaṭâra Wiṣṇu.

Tataḥ kṣîrâd abhûd ghṛtam [1]. Mijil tang minak wĕkasan sangkeng pĕhan. Nâ lwirnya ng Ardhacandra rumuhun. Tumût ta bhaṭârî Çrî, tumût ta sira çrî Lakṣmîdewî, tumût tang Uccaiḥçrawâ [2], tumût tang Kostubhamaṇi.

Dewâ yatas tato jagmuḥ [3]. Ndan dumunung mareng dewatâ juga, tan hana mareng daitya. Dhanwantaris tato dewaḥ [4]. Wĕkasan mijil ta Dhanwantari [5], angiṇḍit Çwetakamaṇḍalu, ikâ kahanan amṛta. Yatikâ inalap de ning daitya.

"Mamedam iti jalpatâm [6], yeki dumana mami!" Mangkana lingnya an pojar, mahuwusan ikang amṛta tĕlas umijil mangke, ikang Mandaraparwata winaluyakĕn ira, sthânanya ngûni ring Çangkadwîpa. Marâryan ta sang watĕk dewatâ, mangangĕn-angĕn [7] ta bhaṭâra Wiṣṇu i mârga ning [8] amṛta kâlapa [9] de nira. Magawe ta sira mâyâ strîrûpa, anawadyânggawayawâ [10], paripûrṇa ring hayu, ḍatĕng manunggangi daityarûpa.

Sarwe tadgatamânasâḥ [11], kapwa kâkarṣaṇa ya katinghalan. Harṣa ta manah nikang daitya tumon ikang strî, winehakĕn ikang amṛta ring Kamaṇḍalu pangkunĕn ing strîmâyâ; lunghâ tang strîmâyâ mawa ng amṛta, maluy Wiṣṇurûpa nira; tuminghal ikang daitya krodha ta ya, kapwa sangrabdha sangkĕp ing sanjatanya, hanan musala gadâ [12] tomara sinâmbutnya manututi sang hyang Wiṣṇu. Kawĕnangan [13] ta sira ḍatĕng sarwadewatâ makâdi hyang Brahmâ, sang hyang Îçwara, tumulung i sang hyang Wiṣṇu, matangkĕp ikang [14] prang, paprangan ira ri samîpa ning Lawa-

[1] Mahâbh. I, 1139.
[2] A. B. D. E. F. G. H. Lakṣmi dewî, tumût tang Uccaiḥçrawa, G. om.
[3] Mahâbh. I, 1148. De Hss. dewo yâtha tatwa jagmuḥ.
[4] l. c. I, 1149. De Hss. nadantwâriḥ tutadewaḥ.
[5] A. Dâtwari, B. Dantwari, D. Dântwâri, E. G. Dantwâri, F. H. Dântwari.
[6] Mahâbh. I, 1150. De Hss. mamedam atimpatiḥ.
[7] Bijdr. T. L. Vk. 6e volgr. I, 83.
[8] A. add. mayun, B. F. G. H. ning, D. nikang, E. ningkang.
[9] A. G. kalapa, B. kala, D. E. F. H. kâlapa.
[10] A anawâryyanggâwayawa, B. aniwayyânggawayawa, D. E. aniwâryyanggâ°, F. H. aniwâryyâ°, G. haniwaryyaga°.
[11] Mahâbh. I, 1157.
[12] A. D. F. H. gadâ, B. gadam, E. gadha, G. gada.
[13] A. D. E. F. G. H. kawnangan, B. kawnanga.
[14] A. D. E. G. ikang, B. ing, C. H. tikang.

ṇârṇawa [1], ikang Çangkadwîpa pinggir ing Lawaṇasâgara; tatan hana kasor ing laga, kapwâgalak paḍa çakti, kapwa wâni marangkit [2] marurĕk arok silih-usî; tangeh ikang prang hiḍĕp bhaṭâra Wiṣṇu, matang yan inangĕnangĕn ira cakra nira, pananghâra nireng [3] daitya.

Kṣaṇâd wicintitamâtro gataḥ [4], ʻsakarĕng inadhisthâna. Mijl ta ya sakeng âkâça, jwalitahutâçanaprabham [5], kadi teja ning apuy dumilah tejanya. Ya tikâ cinakrâkĕn de bhaṭâra Wiṣṇu ring daitya [6], pĕgat gulûnya.

Çatasahasro mṛtaḥ [7], inatus iwu kwehnya pĕjah. Linûd ta ya de ning Nârâyaṇâstra, muwah pinanah ta yeng niçita çara. Mangkin ta yâlayû tan hanânolih; ikang çeṣa ning mâti, ya tikâ sumilĕm ing tasik, mahĕthôtan ing pâtâla. Alah tang daityarâkṣasa, râh nikang samangkana, ya tikâ matĕmahan lwah, umilî [8] tĕkeng Lawaṇasamudra.

Âditye lohitarakte [9], abâng ta sang hyang Âditya kasĕnwan bângnya; mangkana ta wangkaynya, adrînâm iwa kûṭâni dhâturaktâni çerate [10], kadi pucak ning wukir abâng de ning dhâtu, mangkana ta lwir ni wangkaynya gumuling ing pṛthiwîtala [11].

VI.

Sâmpun ikang daitya dânawâlah, mulih ta bhaṭâra Wiṣṇu makering dewasanggha, makolih rikang amṛta.

Prâpteng Wiṣṇuloka sira, ininum nira tekang amṛta. Ya ta hetu nikang amara, tan kĕneng pati; mangrĕngö ta ng dânawa, anak sang Wipracitti [12], matĕmu tangan lâwan sang Singhikâ. Ya tikâ dewatârûpa,

[1] A. F. Lawanâmbharṇawa, B. Lawânambhârṇṇawa, D. H. Lawanârṇṇawa, E. Lâwanâmwarṇṇawa, G. Lawanambharṇṇawa.
[2] A. D. E. G. H. marangkit, B. mangkĕt, F. mangkit.
[3] A. B. panangaran ing, D. F. H. pananghâra nireng, E. G. panangara[o].
[4] Mahâbh. I, 1178. De Hss. kṣaṇaharicintitamâtra gatiḥ.
[5] l. c. I, 1179. De Hss. jwâ (lwa)litahutâçanasamapraṇam (bham).
[6] A. B. G. ri detya, D. E. F. H. ring daitya.
[7] Mâhâbh. I, 1182. De Hss. çatasahasra mârtah (sṛhtaḥ).
[8] A. D. umili, B. umilit, E. umuli, F. G. H. umili.
[9] Mahâbh. I, 1173.
[10] l. c. I, 1172. De HSS. adrimiwâ piçawâni câ(dhâ)turaktâni (çoni)te.
[11] A. B. pṛthwitala, D. H. pṛtiwitâla, E. F. pṛtiwitala, F. pratiwitâla.
[12] A. E. G. Wipracinti, B. Pracinti, D. F. Wipracinti. H. om.

milw anginum amṛta. Wruh pwa ya sang hyang Candrâditya yan dânawa, mâjar ta sire bhaṭâra Wiṣṇu. Sĕḍĕng ning amṛta haneng gulûnya, cinakra ta ya, pĕgat gulûnya. Tibâ ta lawayanya ring lĕmah, kadi tibâ ning parwataçikara; liṇḍû tang pṛthiwî, molah de ni bwat ni kawandhanya, ndan çirahnya mĕsat ring âkâça de ni kapawitran ikang amṛtâ, anghing çarîranya juga pĕjah, apan tan katĕkân amṛta. Sangka yan lara ny âmbĕknya, an winarahakĕn de [1] hyang Candrâditya ri bhaṭâra Wiṣṇu, bhakṣati rawicandrau [2], ya ta matang yan ta ya krodha ri sang hyang Candrâditya, umangan sirângkĕn parwakâla. Nâhan ta krama ning amṛtamanthana.

Uccaiḥçrawâçwam utpâdyaḥ, i kawijilan ikang açwa Uccaiḥçrawâ, angrĕngö ta sang Kadrû yan hana kuda ulih ning amutĕr samudra, mojar ta sire sang Winatâ, ling nira:

„Mangrĕngö kita rari yan hana kuda Uccaiḥçrawâ ngaranya, mijil sangkeng samudra Lawaṇa, atiçaya rakwa lituhayunya, çwetawarṇa, putih rakwa wulunya, kṛṣṇacâmara, hirĕng rakwa buntutnya. Mangkana pangrĕngöngkw ing ulĕsnya.“

Mangkana ling sang Kadrû, sumahur sang Winatâ:

„Çweta ewâçwarâjaçca, mangrĕngö nghulun kuda putih kewala, ndatan ahirĕng rakwa buntutnya.“

Mangkana ling sang Winatâ, paḍa pwa sirâbuddhy akas ing pangrĕngö sowang-sowang; saka ri kaniçcayan ireng pangawruh, manggâ toh ta sira huluna. Asamaya ta sirâmratyakṣakna sakatâmbesuk. Tĕlas mayu tang samaya, mojar ta sang Kadrû ry anak nira, i sang nâga, yan atotohan mwang sang Winatâ, ri warṇa nikang kuda. Mâjar tânaknira yan putih; ling ny anak nira:

„Uḍûh ibu! alah reṇa ni nghulun, kewala putih ikang kuda.“

Epw âmbĕk sang Kadrû, byaktâiah ri hiḍĕp nira. Apinta-kâsih ta sira ri tanaya nira, irikang nâga kabeh:

„Tanayangku kamung nâga! tâsyasih tângutsâha, yar yogya buntut nikang Uccaiḥçrawâ siratana wiṣa, narapwan ahirĕng, pakaḍon aku tan huluna de sang Winatâ!“

Nâhan ta ling sang Kadrû, ndâtan anggâ ikang nâga ri pakon sang ibu, apan tan yogya ng ulah mangkana. Krodha ta sang Kadrû tan pinisinggih sawuwus nira, çinâpa nirâtânak nira:

„Sarpasatre wartamâne pâwako waḥ pradhakṣyati [3],

[1] A. D. E. F. G. H. de, B. sang.
[2] Mahâbh. I, 1166. De HSS. bhâkṣaneng(wa)rawicandraḥ.
[3] Mahâbh. I, 1196. De HSS. [o]pradarççati (ggati).

atyanta niṣṭuranta kamung nâga sapinta-kâsihku, tasmâd duḥka panggihĕnyu, panganĕn ing apuy ta ko kâla ning yajña sarpa gawe mahârâja Janamejaya."

Nâhan çâpa sang Kadrû ry anak nireng nâga, karĕngö ta panâpa nira de bhaṭâra Brahmâ, inanumoda de nira ng çapatha. Samangkanâta kâla bhagawân Kâçyapa an wineḥ adyâ wiṣa de bhaṭâra Brahmâ, aji pangilang wiṣa, makaphala [1] sukâ ning rât kabeh de sang Kadrû.

Manggâ ta ya wĕkasan sumiratana wiṣa ri buntut ing Uccaiḥçrawâ. Siniratan ya ta ya, mahirĕng ta ya buntut sang Uccaiḥçrawâ dening wiṣa ning nâga. Irikang sakatâmbesuk pwa ya lumâmpah ta sang Kadrû mwang sang Winatâ, umare kahanan ikang kuda Uccaiḥçrawâ, umratyakṣakna pangawruh nira, mangaliwati sireng Kṣîrârṇawa, ikang pinutĕr dening dewâsura. Katon pwa paripûrṇa kadi lwirnya ngûnî. Tĕkâta sira ri kahanan ikang kuda, tininghalan ira pwa ya çwetawarṇa, putih warṇanya, kṛṣṇacâmara, hirĕng buntutnya. Kalah ta sang Winatâ, ya ta makahulun de sang Kadrû.

Etasminn antare kâle garuḍasya samudbhawaḥ [2], rikâ ta sang Winatâ hulun de sang Kadrû, samangkâṇa ta kâla sang Garuḍa mijil sangkeng antiga, ri tan hana sang Winatâ; kadi teja ning apuy, teja nirâmĕpĕkîng âkâça, asinang ikang deçântara de nira. Tumuluy manglayang ring âkâça sira. Tuminghal pwekang dewatâ, sandeha ta sira ri tĕkâ nikang pralaya, sumangçayeng tribhuwana gĕsĕnga dening sâṁhârakâla. Mojar ta sang hyang Agni:

"Haywa ta kita sandeha, kamung watĕk hyang kabeh! Tan [3] kâla ni nghuluṇ gumĕsĕng ikang tribhuwana, apan tangeh ikang kalpa kawĕkas. Aparan [4] pwa ya makateja ya? Garuḍo balawân teṣâṃ, [5] teja ning Garuḍa ike, manuk mahâçakti, anak bhagawân Kâçyapa ri sang Winatâ ike. Mama tulya sutejasâ. [5] Kunang paḍa tejanya lâwan teja ni nghuluṇ."

Mangkana ling sang hyang Agni ri sang watĕk dewatâ. Mari ta sira harohara, kapwa masö mangastuti sang Garuḍa, ling nira:

"Twam ṛṣi, twam mahâbhâgas, twan dewaḥ, patha-

[1] B. om.
[2] Mahâbh. I, 1239: °câpi garuḍaḥ kâla âgate.
[3] A. D. E. F. G. H. tan, B. tak.
[4] A. B. apara, D. E. F. G. H. aparan.
[5] Mahâbh. I, 1245: °balawân eṣa mama tulyaç ca tejasâ.

geçwara, twaṁ prabhu prabhus tapanaḥ [1] twaṁ nastrâṇam anuttamam [2].

"Kamu hyang Garuḍa, kita ṛṣi, kita mahâmuni, kita dewa, kita pathageçwara, tuhan ing manglayang kita; twaṁ prabhu, kita prabhunya, tapanapratyaṁ, kadi teja ning âditya tejanta. Mangkana pwa lwirnya, tat twan trâṇaṁ khagânuttama.

Yogya ta kita paritrâṇa ri kami, apan kita uttama ning kaga."

Mangkana ta pangastuti sang dewatâ kabeh, suka tâmbĕk sang Garuḍa, sinanghâra [3] ta pwa teja nira, mari pwa dumilah.

Mâtur antikam agacchat [4]. Daténg pwa sire kahanan sang ibu, an pinakahulun de sang Kadrû, ngkâne tîra ning Kṣîrârṇawa [5]. Sinwâgatan ta sira de sang ibu, akon tamolahe sang Kadrû. Pira kunang lawas nirân sewaka ri sang Kadrû, tamolah [6] sira, mahyun ta sang Kadrû mamĕngamĕnga ri tîra ning samudra. Kinon ira ta sang Winatânunggwi ari sira, sang Garuḍa kinon irânunggweng nâga kabeh, winĕrakna tikang nâga kabeh, tĕkeng sûryamaṇḍala. Kapanasan [7] ta ya sahananya, glâna katîkṣṇan de ni teja sang hyang Âditya. Mawĕlas ta sang Kadrû tumon ry anak nirân kapanasan. Mangastuti ta sireng sang hyang Indra, tĕkâ tang megha sakeng daça deça saha kilatnya gĕrĕhnya ghoratara magĕnturan. Ya tikâ manghudanakĕn, matang yan matîs manah nikang nâga wĕkasan. Lunghâ tang nâga tan tunggal paranya, mahas ing sarwadwîpa, asing alas pinaran-paranya. Ya ta hetu sang Garuḍa kanghelan, ameti paran ikang nâga. Saka ri nghel [8] nirânghwan irikang nâga kabeh, mojar ta sang Garuḍa ri sang ibu:

"Uḍûh ibu! Saka ri tan wruh mami mangke, aparan kalingan iki, matang yan kitâmitutturi sapakon ikang nâga, sakahyunya ginawayakĕn ika denta', nghuluṇ kinontânghwana ring nâga kabeh, atiçaya nghel ni nghuluṇ ibu, denyan wĕgig maparan-paran. Tuwi tan tunggal inuningan i nghuluṇ, aparan ta kâraṇanta mangutusi kami manghwan irikang nâga kabeh."

Sumahur sang Winatâ, ling nira: "Dâsî bhûtâsmy ahaṁ

[1] De HSS. patanapatraḥ. Mahâbh. I, 1249.
[2] De HSS. twanwṛtapratyangutamam. Mahâbh. I, 1252.
[3] A. singhâra, B. D. F. H. sinanghâra, E. G. sinanghara.
[4] Mahâbh. I, 1279.
[5] A. Sirârṇṇawa, B. G. Kṣirarṇṇawa, D. E. F. H. Ksirârṇṇawa.
[6] A. tamola, B. tan molaḥ, D. E. F. G. H. tamolah.
[7] A. E. panasan, B. D. F. G. H. kapanasan.
[8] A. nghe. B. D. E. F. G. nghel, H. om.

putra,[1] uḍûh putrangku sang Garuḍa! Ndak warah ta kita, hulun-hulun tâku denya, mûlanya ngûni alah matotohan de sang Kadrû; solah ning hulun tan wĕnang wihang ri tuhan, ya tikâ[2] ginawayakĕnta mangke. Kunang yan kitâsih mareṇa ri nghulun, takwanîkang nâga denta, aparan ta panĕbusanta ri kami! Linganta ring nâga, marapwan mâryânghel!"

Mangkana ling sang Winatâ, wruh ta sang Garuḍa ri wĕkasan. Ya ta nimitta nirâṇ gumawayakĕn sapakon ikang nâga. Kunang yan ikang nâga tan wénang tinangguhan ira denyâmĕng-amĕng adoh paranya, ya tikâ pinangan sang Garuḍa apan sirâlapâ dening tan wihang manghwan irikang nâga sewu kwehnya, wĕkasan matakwan ta sireng nâga kabeh:

"Ai kamung nâga kabeh! Aparan ta panĕbusangkw i sang ibu kita ng nâga?"

Mojar ikang nâga kabeh, lingnya: "Yan ahyun kita mahuwusana hutang ning ibunta, mârya huluna de mami, hanâmṛta ngaranya, ulih ning dewatâmutĕr tasik. Ya tikâ alapĕn panĕbusante ibunta ri kami, narapwan ibunta mârya hulun-hulun."

Nâhan ling nikang nâga kabeh, suka tâmbĕk sang Garuḍa de nikang nâga. Mamwît ta sire sang ibu, amalakwa sangwanaṇeng ibu nira. Mojar ta sang Winatâ:

"Anak ni nghulun, hana sangwanta lingku, tapareng[3] nusa tinuduhakĕn mami, mesi wwang caṇḍâla, tamolah i pinggir ing tasik, sadâkâla magawe hingsâkarma. Ya tikâ taḍahĕntânaku, sangwanta mâlap ikang amṛta. Kunang yan hana brâhmaṇa ngkana, haywa kitâmangan ikâ hila-hila brâhmahatya, patĕngĕran ira denta, yan mapanas ikâ gulûnta, kadi manghĕlĕd apuy lwirnya, hana brâhmaṇa kapangan denta yan mangkana, huripĕn sira denta kalinganya, apan ikâ sira paḍa lâwan râmanta, sira bhagawân Kâçyapa, sira brâhmana haywa ta kita masampe ri kadi sira wiku! Nâhan pangâçi[4]rwâdangkwi ri kita, yatanyan siddhâkârya.

"Pakṣas te mârutaḥ pâtu, candrasûryaç ca pṛṣṭhataḥ[5]. çiraçca pâtu wahnis te wasawaḥ sarwatas tanum[6].

[1] Mahâbh. I, 1316.
[2] A. ya, B. G. yahtika, D. E. F. yahtikâ.
[3] A. mareng, B. D. E. F. G. H. pareng.
[4] A. pangasi, B. E. F. G. H. pangaçir, D. pangasir.
[5] A. D. E. F. G. H. °pṛṣte tu râkṣakaḥ, B. °mṛṣta°.
[6] Mahâbh. I, 1333. HSS. çirasi mârutaçcâgni sarwwadewaçarîrakaḥ.

Sang hyang Bâyu sira ta rumakṣe hĕlarta kâlih. Kunang rumakṣe walakangta sang hyang Candra. Yapwan rumakṣe hulunta sang hyang Agni mwang sang hyang Angin, sang sarwadewa sira rumakṣâ ry awakta kabeh, astu siddhakâryya tanayangku!"

Nâhan ta ling sang Winatâmrârthanâkĕn[1] anak nira. Lunghâ pwa sang Garuḍa, ngkâ ta sireng samudra Kuçadwipa. Hana ta deça ri pinggir ing tasik, pinaharcalan ira ta hĕlar nira, wetan ikang tasik tinâmpĕkakĕn[2] ira, kĕbĕs tikang bhûtala denya, liṇḍû ta bhaṭârî Pṛthiwî, migu pucak nikang wukir inabĕt deni hĕlar nira, girigiri tikang Niṣâdâlayû tan wring paranya[3]. Mangang pwa tutuk sang Garuḍa, sâkṣât guhâ ri hiḍĕpnya, yogya pahĕthötana[4] hiḍĕpnya. Ngkâna ta yomasuk sahaṇanya, laki strî mwang wĕkanya kabeh, inĕlĕd ikâ de sang Garuḍa. Mapanas pwa gulû nira, wruh ta sira yan hana brâhmaṇa kapangan tĕkap ira. Mojar ta sira:

"Wayam me brâhmaṇotwadyaḥ[5]. Wijil kita sang brâhmaṇa sangke tutuk ni nghulun mangke, pöngpöng kita tapwan çîrṇṇa, tan dadi nghulun amatî brâhmaṇa. Pâpeṣw api rataḥ[6] sadâ[7]. Yadyapin asing sapagawaya nira tuwi, apan sarwapâpa tinĕmu nirang amatî brâhmaṇa."

Mangkana ling sang Garuḍa, winutahakĕn ira ta sang brâhmaṇa saha strî nira, ikang caṇḍâla Niṣâda wineh manjingeng dalĕm. Ri tĕlas nirângutahakĕn i sang dwija, mibĕr sireng âkâça, huwus amangan ikeng caṇḍâla, tathâpi ndâtan warĕg sira denya. Katon ta sira bapa de nira, amalaku ta sira bhukti, asing yogya taḍahĕn ira. Mawarah ta sira bapa, matuduha ikang taḍahĕn, ling nira:

"Ai putrangku sang Garuḍa! hana[8] ta ratu rwa sânak, sang Wibhâwasu ngaranya, arinya sang Supratîka ngaranya, paḍâgöng krodha lobha swabhâwanya. Yatikâ malakw aduma dṛwya kalilirau sangkeng bapa, ndâtan anggâ ikang Wibhâwasu kapalihan ing dṛwya, dalihanya'n anggah ri arinya tan sewakâ ry awaknya. Sangke swî ny arinya malaku dṛwya, krodha tikang Wibhâwasu, çinâpanya târinya:

[1] A. °mrarthakn, B. °mratanakn, D. E. F. G. H. mrarthanakn.
[2] A. tinâmpĕk, B. tinampĕkan, D. F. G. H. tinâmpĕkakn, E. °âkn.
[3] A. B. G. paranya, D. E. F. H. parananya.
[4] A. B. G. pahĕthĕtana, C. mahĕthĕtana, D. pahĕthĕta, E. H. pahĕthötana.
[5] A. °ṇatadyaḥ, B. D. E. F. G. H. ṇotwadyaḥ.
[6] A. D. E. F. H. pâpebhyaḥ piḍhayet, B. G. °pa°.
[7] Mahâbh. I, 1341.
[8] Intern. Arch. f. Ethn. XVI, 83.

""Hastitwaṁ samawâpsyasi [1]. Jwah tasmât matĕmahana kita limau, kamung [2] Supratîka.""

"Ya ta matang yan atĕmahan gajah ikang Supratîka, malĕs ta yânâpa ikang Supratîka lingnya:

""Kacchapas twam bhawiṣyasi [3]. Atyanta sâhasâsamasama[4]ryaku, kamung Wibhâwasu, jwah tasmât ko matĕmahana [5] kaccapa.""

"Matang yan matĕmahan pâs tikang Wibhâwasu. Pira ta [6] göngnya?

"Kûrmas [7] triyojanadehaḥ. Pangadĕg ny awaknya tĕlung yojana. Yapwan wĕlu ni maṇḍala ny awak nikâ, sapuluh yojana. Samangkana pramâṇa ni lwâ ning pâs Wibhâwasu. Kunang ikang liman:

"Ṣaḍ ucchrito [8] yojanâni. Pangadĕg i ruhur ny awaknya nĕmang yojana.

"Gajo dwâ dwiguṇâyataḥ [9]. Yapwan dawânya, rwawĕlas yojana pramâṇanya. Ikâ tang gaja-kaccapa sadâkâla matukar ing wwe paranya ngûni; harohara ng sarwabhûta denya. Ya tikâ taḍahĕntânaku, sâdhananta sumiddhâkĕn kâryanye[10] bunta!"

Mangkana ling bhagawân Kâçyapa, lumâmpah ta sang Garuḍa, mare kahanan ikang gaja-kaccapa. Ḍatĕng ta sirerikâ, ri kahanan ikang talaga, ngkâne pârçwa ning Himawân parwata, katĕmu tang gaja-kaccapa sĕḍĕng matukar. Sinâmbut nira pwa ya kâlih, matunggalan suku nira mâgöm, manglayang ta sira ring âkâça.

Hana ta kayu magöng, tumuwuh ri pârçwa nikang Himawân, lambung wetan kasiratan de ni ryak ing wway ning Lawaṇasâgara, kâñcanamaya, mâs pinakâwaknya kabeh. Hana ta ya pângnyomulu wetan, çatayojanam âyataṁ, sâtus yojana dawânya, kahanan sang ṣaṣṭisahasra Wâlakilya, ṛṣi siddha sira, sânggusta pangadĕg ny awak nira, nĕmang puluh iwu kweh nira. Inaran ta

---

[1] A. E. F. G. hastiti samawapyastu, B. °ta°, D. H. hastiti samawâpyastu. Mahâbh. I, 1361.
[2] A. om. B. D. E. F. G. H. kamung.
[3] A. B. D. E. F. G. H. °ti. Mahâbh. I, 1362.
[4] A. H. masa, B. maçama, D. E. F. G. masama.
[5] A. D. F. matmaha, B. E. H. matmahan, G. matmahana.
[6] A. om. B. D. E. F. G. H. ta.
[7] A. kurmme, B. D. E. F. G. H. kurmma.
[8] A. paḍ uccatwa, B. D. E. F. G. H. saḍ uccatwâ.
[9] A. D. E. F. H. °yadâ, B. °yada, G. °yatha.
[10] A. ne, B. D. E. F. G. H. nye.

sira ṣaṣṭisahasra Wâlakilya. Marîciḥ piwet, manginum teja ning âditya sira. Ngkâ tonggwan ira tamolah ri sor i pâng nikang kayu. Ikanâ dununggan sang Garuḍa umangana gaja-kaccapa. Mangkanâbhiprâya nira. Wâhu sira tumâmpak, sĕmpal ta pâng nikang kayu, tan wĕnang dhuṁâraṇa bwat nira, saka ri wĕdi nira kolâhalâ sang ṛṣi sahasra Wâlakilya, kahabĕta de ning kayu. Prayatna ta sang Garuḍa cumucuk çâkhâ nikang kayu. Ikang gaja-kaccapa haneng suku nira kiwâ tĕngĕn. Mahas ta sirâmet deça unggwana nira. Sĕḍĕng nira manglayang ike sang Garuḍa, ḍatĕng ta bhagawân Kâçyapa, mapinta-kâsih ri bhagawân sahasra Wâlakilya, tuminggalakna brâhmahatya nira, yatanyan umanggiha suka sang Garuḍa. Lunghâ ta sang Bâlakilya sira kabeh. Hana ta gunung Gandhamâdana ngaranya. Ya ta paran ira sang Garuḍa, sangke pakon bhagawân Kâçyapa marerika. Ngkâna sang Garuḍâmangan ikang gaja-kaccapa. Lunghâtah sira manglayang. Kunang ikang wṛkṣaçâkhâ [1] cinucuk nira, tinibâkĕn ira ri pârçwa ning Himawân, ikang katunan sarwabhûta, tan hana katibân denya.

Bhakṣayâmâsa Garuḍah tau ubhau gajakacchapau. [2]

Tĕka pwa sang Garuḍe puncak ikang gunung Gandhamâdana, ngkâna ta sira mangan ikang gaja-kaccapa. Suka ta sira denya. Ri huwus nirâmangan ikang gaja-kaccapa, mĕsat ta sira mibĕr mareng Somakagiri, wukir ikang Çangkadwîpa, i pakĕkĕsan ikang amṛta. Ri lampah sang Garuḍa malap ikeng amṛta, tĕkâng utpâta ri sang hyang Indra: indrabajra nira mogha dumilah, saha dhûmâlatulatu, tumibâng andaru sakeng âkâça, amoghânghudanakĕn râh, moghâlum kĕmbang sang dewatâ kabeh, kumuda irikang talaga ibĕkan lĕbu, katub [3] de ning paruṣawâta. Ar-mangkana lwir nikang utpâta [4], mojar ta bhagawân Wṛhaspati ri sira:

"Sâjnâ hyang Indra! prayatnâ ta rahadyan sanghulun irikang utpâta, mangajarakĕn prang niyata nikâ ling bhujangga parameçwara. Ndâtan hana kâraṇa nikâ, bheda sangke ry awak rahadyan sanghulun ngûni, ri bhagawân sahasra Wâlakilya. Ri ṣĕḍĕng bhagawân Kâçyapa magawe yajna, milu tang dewatâ masambang samâdhi. Tĕka pwa magawe yajnadṛwya sira kabeh. Irikâ ta bhagawân sahasra Wâlakilya mangusungi gagang ing palâça sasiki, kinabehan ira,

---

[1] A. wṛksakangwrĕ, B. wṛkṣasaka, D. E. F. G. H. wṛkṣaçaka.
[2] Mahâbh. I, 1413.
[3] A. B. katut, C. D. F. G. H. katût.
[4] A. upâta, B. D. F. H. utpâta, E. ûtpata, G. utpata.

hana tapak ning lĕmbu ibĕkan wwe. Ngkâna ta sirâturun kasakitan lwir nirân tĕkap nikang wwe. Tuminghal ta rahadyan sanghulun, asĕmu guyu makanimitta ng sampe. Wruh pwa sira yan kinasampayan. Magawe pwa sira yajña makaphala ng Indra. Umandĕl ta rahadyan sanghulun. Siddha pwa yajña nira, ḍatĕng ta bhagawân Kâçyapa, mitra kâsih ira.

Ayam Indras tribhuwane niyogâd Brahmaṇaḥ kṛtaḥ.[1] Sojar[2] mpungku, ikang Indra mangke, pakon bhaṭâra Brahmâ ngûny an ratu ring tribhuwana. Hana pwa yajña mpungku mangke makaphala ng Indra, tâtan yogya wurungakna. Hana pwa âjñâ bhaṭâra Brahmâ tan wĕnang kagantyana. Na mithyâ brahmano wâkhyam[4]. Mangkana mpungku makabehan tan dadi mithyâjñâna. Bhawatîndras tu pathagaḥ. Matang yan Indra ning manuk makaphala nira mpu makabehan."

Mangkana ling bhagawân Kâçyapa ri sang sahasra Wâlakilya. Amisinggih ta sira, winehakĕn ta phala ni yajña nira antiga rwa siki ri bhagawân Kâçyapa. Maweh ta sira ri strî nira i sang Winatâ manĕtĕs tang antiga, matĕmahan manuk rwang siki, khagotpattîti. Ikang atuha Aruṇa ngaranya, pinakasârathi sang hyang Âditya. Ikang anwam yatikâ Garuḍa, mangke ḍatĕng mangalapâmṛta. Nâhan prâyanya, ya panĕbusanya ring ibunya, agŏng prabhâwanya.

Patangga Bâlakilyâni tâpasaḥ phalayajñakâḥ. Apan ikâ dadi de ning tapa sang sahasra Bâlakilya prabhâwa sang Garuḍa. Ya ta kâjar de nikang utpâta mangke. Haywa ta rahadyan sanghulun pramâda!"

Mangkana ling bhagawân Wṛhaspati, kumon i sang dewasanggha, rumakṣekang amṛta don ira. Kapwa ta sangrabdha ri pasangkĕpan ikang sañjata, mamariwṛtekang Somakagiri, kahanan ikang amṛta. Ḍatĕng ta sang Garuḍa makapangharĕp bâyubajrojwalândhakâra, lĕbû mĕlĕk deny anginangin i hélar sang Garuḍa, tâtan katon ikâ daça deça, kadi kasaputan hîma rûpanya. Glâna ta sang dewatâ sawatĕk hyang Indra. Kinon ira ta sang hyang Bâyu sumanghârekang lĕbû. Prayatna ta sira tumubakĕn sang Wainateya, tatas tang pĕtĕng. Katon ta sang Garuḍa manglayang ring âkâça, dumunung ring kahanan ing amṛta. Pinanah ta sira kinabehan, dinuk cinakra binajra, nânâwidha ikang sañjata linĕpasakĕn de sang watĕk dewatâ. Ndâtan hanâmyati sahananya.

[1] HSS. °kiyogyâtbrâhmaṇassahâ. Mahâbh. I, 1453.
[2] A. sor, B. D. E. F. G. H. sojar.
[3] Mahâbh. I, 1454: De HSS.: amithya bhagawân wayam.

Moghâlingsĕm pupuk tan polih hĕlar salamba. Malĕs ta sang Garuḍa umabĕt ikang dewasanggha, katûb kahabalang kasungsang[1] kawalik ta ya, prayatna ikâ sang dwâdaça Sandhyâ, dewatânak sang hyang Dharma ri sang Sandhyâ rwawĕlas kweh nira,[2] munggw ing deça wetan ira sang khagendra, an malap ikang amṛta. Kunang rumakṣeng kidul sang• aṣṭa Basu ngaranya, dewatâ wwalung[3] siki sira, sinahakâryan de ning Gandharwa; ikang deça kulwan sang hyang ekâdaça Rudra rumakṣa, kapwâsangkĕp ing sarwâstra. Yapwan ikang deça lor, sang hyang Dwâdaçâditya rumakṣa, makâdi sang hyang Indra. Ndâtan pinakewĕh de sang Garuḍa, an kinulilingan sira de ning dewasanggha.[4] Ndâtan wighani ta sang khagendra, malĕs ta sira manghala-hala ri patuk nirekanâtyugra tîkṣṇa, cinucuk nira ta mata nikang dewatâ. Ya ta magawe takutnya.

Susrâwa[5] çoṇitam andhakaḥ.[6] Umilî râhnya kapĕtĕk kapĕtĕngan tan panon rât tan wring rehanya, alah tang dewatâ. Hana tâpuy kumuliling i sthâna ning amṛta. Ya tikâmurub sumirat sumâr ing antarâla. Ndâtan wruh ta sang Wainateya ry awana nira. Anguyup ta sira wwe ning samudra, asat nirawaçeṣa. Ya ta pamaḍĕm nireng apuy. Paḍĕm ta ya. Ḍatĕng ta sireng guhâ kahanan ing amṛta, lawang nikang guhâ pinagawayakĕn jantracakra. Umidĕr tâtan pântara.

Tîkṣṇadhâram ayasmayam.[7] Wĕsi pinakapucaknya, ingidingid[8] an pamanganya, sâsing sarwabhâwa masukeng guhâ, ya tikâtugĕl mapasewu[9] de nikang cakra. Katon pwa de sang Garuḍa, pinahalit nira tekâwak nira, sakawĕnanga masuk i sĕlâ nikang cakra. Manjing ta sira, kapanggih tekang nâga rwang siki rumakṣekang amṛta; kacaritan ikang ulâ.

Sadâ câṇimiṣekṣaṇau[10] Rahina mwang wĕngi tan kĕḍap matanya, asing sakaton denya, gĕsĕng juga.

[1] A. kasusang, B. E. F. G. kasungsang, D. sungsang, H. om.
[2] A. kehnira, B. kwehnya, D. E. F. G. H. kweh nira.
[3] A. D. E. G. walung, B. F. H. wwalung.
[4] A. °sangga, B. D. F. G. H. sanggha, E. sangghya.
[5] De HSS. çrawa °tah (A. B. C. D. E. F.); °ta (G.), °laḥ (H.).
[6] Mahâbh. I, 1485.
[7] De HSS. °lohâgrawiçmayam. Mahâbh. I, 1497.
[8] A. ingin-ingin, B. D. E. F. G. H. ingid-ingid.
[9] A. E. mapahsewu, B. D. F. G. H. mapasewu.
[10] De HSS. °maṇiniçekṣaṇa (A. B. C. D. E. F. H.), °çeṣana (G.). Mahâbh. I, 1501.

Apica dîptalocanaḥ. Apan dilah sadâkâla. Ḍatĕng pwa sang Garuḍa. Umĕrĕm ta ya tan wĕnang tuminghal, de ning rajasampâta, lĕbû mijil sangke hĕlar sang Garuḍa. Ya ta cinucuk pinakâhâra nirânĕhĕr. Inalap nira tang amṛta munggw ing kamaṇḍalu. Sĕḍĕng manglayang ring âkâça sira, ḍatĕng ta bhaṭâra Wiṣṇu, mojar i sira ling nira:

„Warado [2]smîti khecara. [1] Yan ahyun ikung amṛta sang Garuḍa, pamalakuta ri kami kita, kami manganugrahe kita."

Mangkana ling bhaṭâra Wiṣṇu. Sumahur sang Garuḍa:

„Tan yogya kitânganugrahana kami bhaṭâra Wiṣṇu, apan sor prabhâwanta dengku, ikang amṛta ngaranya denta kahatana, kahanan jaramaraṇa. Kunang aku:

Ajaraççâmaraça syâm. [2] Anâdhi, tar kĕneng tuha-pati.

Amṛtena winâ 'py [3] ahaṁ, an tan panginum amṛta. Mangkana lwirku, tâmalaku ta kitânugrahery aku!"

Nâhan ling sang Garuḍa, sumahur ta bhaṭâra Wiṣṇu:

„Yukti iku ujarta sang Garuḍa, tan hana salahnya. Pasyasih ta ri kami, tan dadi kitâdwawacana, ndak palaku kita wâhanangku, lâwan tulisakna ri dhwajataṇḍângkwa pakĕnânta."

Au-mangkana ling bhaṭâra Wiṣṇu, mângen-angĕn ta sang Garuḍa ndâtan anggâ sira, anghing mawĕdi ring mithyawâda sira. Manggâ ta ya wĕkasan, matang yan pinakawâhana de bhaṭâra Wiṣṇu. Huwus maprîti kari sang Garuḍa mwang bhaṭâra Wiṣṇu.

Ḍatĕng ta sang hyang Indra sumĕmbah sang Wainateya, apan tan pangani bajra nira. Mojar ta sang Garuḍa:

„Atyanta kâsyasih ni bajranta kamung hyang Indra, tanpa rarabakĕn wulungku'n [4] satunggal. Nâhan tang hĕlarku sasiki [5] pawehangkwi kita, kaharan pamûjangkwi sang ṛṣi makatuhun tahulan ikang bajra, matang yan tan kerangana."

Mangkana ling sang Garuḍa ri sang hyang Indra, winehakĕn ta hĕlar nira.

Sureṣâṁ patra [6] wakṣyâmi. Katon pwa hĕlar nirâhayu, inaranan ta sang Suparṇa de ning dewatâ kabeh; an-mangkana ta kaçaktin sang Garuḍa, masö ta sang hyang Indra, mapinta-kâsih ri tan kawehan [1] ikang amṛta irikang nâga, sangka yan pratipakṣa buddhinya lâwan dewatâ; sumahur sang Garuḍa:

„Haywa ta sangçaya kamung [2] hyang Indra! sweccân tekang amṛta, yan huwus nghulun wehakĕn ing nâga, apan panĕbusangkw ibu ni nghulun, nâhan pakĕnânya."

Mangkana ling sang Garuḍa, lunghâ ta sira mare kahanan ikang nâga, winehakĕn ira tekang amṛta, umunggw ing kamaṇḍalu, sinangsangan kuçapatra. Mojar ta sireng nâga:

„Idam ânîtam [3] amṛtam [4]. Ai kong nâga kabeh! ulihku mangalap ing kadewatân, ya tiki panĕbusangkw ibu ni nghulun, pakĕnânya, an prawṛtim anyataḥ, mangke tĕmbe yan ibungku mâri huluna denta, haywa ta kita sikâra! Kunang pamĕkasangku ri kita:

Snâtâ manggalasaṁyuktâḥ [5]. Krama ning anginum amṛta, madyus juga ya rumuhun, agawe manggala. Mangkana tolahanta!"

Yekâ ling sang Garuḍa, lunghâ ta sira lâwan [6] sang Winatâ, mulih ri kahyangan ira muwah. Ikang nâga pwâhyun anginumâmṛta, tan hana harĕp kântuna salah-siki, matunggw amṛta. Madyus ta ya parĕng magawe manggala, saka ri wĕdinya karyaminum amṛta; satĕkanya tan katĕmu ikang amṛta denya, an huwus inalap de sang hyang Indra, i wurinyâgawe manggala snâna. Manastâpa tang nâga tan wruh ri dayanya. Hana ta titis ing amṛta kasangsang ing kuçâgra. Ya ta dinilat ikang nâga, siwak ta ya liḍahnya de ni tîkṣṇa ning alalang, matang yan katĕka mangke dwijihwa krama nâga, maparwa ilatnya. Kunang ikang alalang [7] pawitra yadyapi katĕka mangke, apan huwus kaharas ing amṛta kacaritanya; mwang kacaritan [8] sang Garuḍa mulih mareng swarga mahâpawitra ningwang angréngö ri huwus nirân [9] anĕbus ri sang ibu.

---

[1] De HSS. cârado pitir meccara (A.), °miti mecara (B. D. E. F. G. H.) Mahâbh. I, 1507.
[2] De HSS. ajara çcâmaraswayaṁ. Mahâbh. I, 1508.
[3] De HSS. amṛtanna winâṣyahaṁ (A.), °pyatam (B.). °haṁ (D. E. F. G. H.)
[4] A. E. F. G. H. °ngkun, B. D. ° ngku.
[5] A. sisiki, B. sasi, D. E. F. G. H. sasiki.
[6] A. pagra, B. D. E. F. G. H. patra.

[1] A. pawehtan, B. E. F. G. H. kawehan, D. kawahan.
[2] A. E. F. G. kamu, B. D. H. kamung.
[3] A. D. E. F. G. H. idamanânta, B. inumananta.
[4] Mahâbh. I, 1536.
[5] Mahâbh. I, 1537.
[6] A. lâu, B. G. lawan, D. E. F. H. lâwan.
[7] A. ika lalang, B. D. F. G. H. ikang alalang, E. °halalang.
[8] B. add. nikang nâga mwang, A. D. E. F. G. H. om.
[9] A. nirannira, B. wuwus iranbus, D. E. F. G. H. huwus nirânbus.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

VII.

Mangkana pacarita sang Ugraçrawâ. Matakwan ta bhagawân Çonaka muwah:

„Anaku sang Ugraçrawâ, atyanta râmya nikang carita, inak amběk ningwang rumĕngö. Kunang kaharĕp mami tañâkna muwah, ikang kathâ [1] rahadyan sanghulun, aparan ulah nikang nâga ri huwusnyân çinâpa de sang ibu. Ya tikâ kaharĕp mami caritanya mangke. Wistârâkĕn ta dentâkathâ ri kami!"

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Sojar mpungku, tan sangçaya rahadyan sanghulun mangke, ulah nikang nâga ri huwusnyân çinâpa de sang ibu glâna âçâ çoka, ikang nâga anak atuha de sang Kadrû, amrih ta yâgawe tapa sira, umârâdhana bhaṭâra Brahmânganugraha ta sira, sumanggâ pṛthiwîtala, tan katĕkâna de ning sarwaduḥka, kadi lwirku [2] ta lwiranta."

Mangkana ling bhaṭâra Brahmâ irikang nâga, ya ta matang yan adhâraṇa pṛthiwî, sira ta sang Anantabhoga ngaran ira. Kunang wwang [3] sânaknya kabeh, makâdi sang Bâsuki, sira tâhöm umâlocita samârga ning çamathân kabhuktya de nikâ. Kapwâkira-kirâmajar i sang Bâsuki, lingnya:

„Mangke ng upâya kaharĕp ni nghulun kĕnâkna yan hana ratu Janamejaya ngaranya, tus nikang Pâṇḍawa, matĕmahana brâhmaṇa kami, tamolaha ri sang Janamejaya, magawaya çânti nityakarma. Hana kahyuna rikâ gumawaya ng yajna sarpa, prihĕn mami tangguhana, warahĕn i dharma ning tan yogya, yan ikang yajna sarpa gawayĕn, apan adharma ngaran ikang mangkana. Nâhan kahyun i nghulun upâyâkna kĕna."

Sumahur ikang nâga len sangkerikâ: „Kĕnoh upâyeku, sahakâryanana ta de mami, kami matĕmahana wadwâsewaka ri sang Janamejaya, molahakĕna kami sagawe ning mantrî sârabhâra. Hana pwa pangârambha nire yajna sarpa, irikâ ta kami matangguha, yumuktyana ng ujar ira mpu brâhmaṇa haji, yaya tan siddhâ nikang yajna sarpa de nira."

---

[1] A. B. F. kata, D. G. H. katha, E. kathâ.
[2] A. lwiraku, B. D. E. F. G. H. lwirku.
[3] A. wang, B. D. E. F. G. H. wwang.

Sumahur ikang nâga len: „Ta niyata ngaran ing upâya mangkana, apan dadi tar panghiḍĕp sarikâ tinangguhan dening brâhmaṇa lâwan mantrî. Kunang kaharĕp ni nghulun upâya, ḍĕṇḍa juga gawayakna. Yan hana wiku sang Janamejaya, kinon ira magawaya sarpayajña, ya tikâ sahutĕn sanghulun, yatanyan wurunga ng yajña sarpa gawenya".

Sumahur [1] ikanang lyan: „Arah dahat tan yogya upâyanta, apan wĕkas ning pâpa brahmahatya ngaranya, tan yogya gawayakna. Kunang ikang pariwâra, sakweh ning hastapâda milwakna ring naiwedya mwang samidhaprakâra, yekâ paḍa sahutĕn sahananya. Ya tikâmaran awĕdi lumakwakna gawe mpu ḍang hyang purohita, tâtan hana pinakapariwâra nika phalanya. Nihan ta ng upâya waneh, sakweh nikang bhojana makâdîkang pânamangsa, yatikâ siratana wiṣa, maran mâtîkang umangan ya, wurunga nikang yajña donya".

Hana pwa len sumahur: „Tiwas ikâ lwir ing upâyanyu kabeh, i duwĕg ing kamûlan ing kârya pĕjahanekang ratu Janamejaya, yathâyogya sahutĕnta, [2] mâti pwa ya, syapa ta magawaya yajña sarpa len?"

Nâhan ling ning nâga kabeh, paḍâmijilakĕn swabuddhinya, ndâtan hana kĕnoh ri buddhi sang Bâsuki, adharma juga pakṣanya kabeh. Sumahur sang Ailapatra, nâga parṇah wungsu ri sang Kadrû, ling nira:

„Ai kiteking nâga kabeh! ngûni sĕḍĕng nirebu çumâpa kita kabeh, panganĕn ing apuy, ri kâla ning yajña sarpa [3] pagawe sang Janamejaya, mawĕdi ta nghulun malayû makisapwan ri sira. Manangkil ta sira bhaṭâra Brahmâ, tumût ta nghulun ri sira. Ḍatĕng pwa dewatâ kabeh manĕmbah ri bhaṭâra Brahmâ:

„Sang Kadrû çumâpânak nira matya ring yajña sarpa, ndân anumoda ta rahadyan sanghulun, aparan ta kalingan ika?"

Mangkana ling nikang dewatâ, sumahur bhaṭâra Brahmâ:

„Nâhan kâraṇa ning çâpa sang Kadrû ring nâga: ikang rât kabeh atyanta haruharanya de ning ulâ, [4] durbala sinahutnya sadâkâla, apan pinakapangayâyanya wiṣanya, ikang nâga kabeh, yukti ta ya matya ring yajña sarpa. Kunang ikang ulâ dharmeṣṭi tan ilu mangâçâkĕn bhuwana, luputa ring yajña sarpa. Kâraṇanyan

---

[1] A. sumuhur, B. D. E. F. G. H. sumahur.
[2] A. sawutĕnta, B. D. E. F. sahutĕn, G. H. sahutĕnta.
[3] In A. desunt verba seq.
[4] A. om, B. ulah, D. F. H. ulâ, E. G. ula.

luputa, hana ya brâhmaṇa Jaratkâru ngaranya, Yâyawarakulotpanna, wĕka ning wiku Yâyawarabrata. Ya ta makastrî nâginî sanâmanya, anaknya lâwan ikâ, ya ta hetunyâu luputa ring yajña sarpa."

Mangkana ling bhaṭâra Brahmâ karĕngö tĕkap ni nghulun. Yatika gawayaknanta."

Mangkana ling sang Ailapatra, agirang ta sang Wâsuki, umastungkâra ujar sang Ailapatra.

Tataḥ prabhṛti nâginîm Wâsukiḥ paryarakṣata [1]. Samangkana ta sang Bâsuki rumâkṣâri nira nâginî mangaran Jaratkâru. Pira ta kuněng lawas nikang kâla, manangkil ta sang Wâsuki mwang sang watĕk dewatâ, matakwan ri kâraṇa nirân luputa ring yajña sarpa. Mâjar ta bhaṭâra Brahmâ, an hana çabda karĕngö de sang Ailapatra rikana. Ya tikâ gawayaknanya. Manĕmbah ta sang Bâsuki mahenak âmbĕk nira. Atîta pwekang kâla, lunghâ tang catur yuga, tĕka tang Parîkṣitnâma, ratu Pâṇḍawawangça. Irikâ sang Jaratkâru magawe tapa. Huwus pwa sang Parîkṣit pějah, sinahut ing ulâ sira, ratu sang Janamejaya makastrî sang Bâmuṣtimân, samangkana ta sang Bâsuki n umehakĕn ari nire sang Jaratkâru, ri sang brâhmaṇa Jaratkâru. Sira ta makânak sang Âstîka, huwus cinaritâkĕn ngûnî tambayan."

Mangkana ling sang Ugraçrawâ macaritâkĕn. Muwah matakwan ta bhagawân Çonaka ri sang Ugraçrawâ, ling nira:

"Wistârâkĕn dentâcarita, krama sang Parikṣit an sinahut ing nâga Takṣaka, yata rĕngön sanghulun ikang carita!"

Sumahur sang Ugraçrawâ, ling nira:

VIII.

Hana [2] sira ratu sang Parîkṣit ngaran ira, anak sang Abhimanyu patĕmu-tangan lâwan sang Uttarî, pinakaçiṣya bhagawân Kṛṣa, paripûrṇa ring bahuweda.

Gowindapriyaḥ saṁyuktaḥ, prasiddha kâsih bhaṭâra Kṛṣṇa,

[1] De HSS. °kâryyarâkṣakaḥ. Mahâbh. I, 1642: Tataḥ prabhṛti tâṁ kanyâm°.

[2] Bijdr. T. L. Vk. 6e volgr. V, p. 187, sq.

hinurip nirân kĕneng hrû sang Açwatthâma, ri sĕḍĕng ira haneng jĕro wĕtĕng sang Uttarî. Mijil ta ya winastwan mahuripa de bhaṭâra Kṛṣṇa, iningu de mahârâja Yudhiṣṭhira. Sira ta sumilih ratu ri Hâstinapura, ri lunghâ sang Pâṇḍawâ [1] nusup ing alas muwah.

Ṣaṣṭiwarṣâny apâlayat [2], lawas nira siniwi nĕmang puluh tahun.

Yathâ Pâṇḍur mahâbâhuḥ [3], ndân kadi mahârâja Pâṇḍu sira sakta ring guṇâburu. Asing wukir alas paran irâmet mṛga. Hana pwa kidang tinût nira, anghel ta sira denya.

Kṣutpipâsâçramâturaḥ [4], ahyun anginuma wwe sira. Hana sira wiku kapangguh ing tĕgal ri tĕpi ning âçrama, ri panghwanan ing lĕmbu. I sĕḍĕng sang ṛṣi amangan wĕrĕh ing watsa, sira ta tinanân ing paran ikang kidang. Ndâtan sahur ike sang ṛṣi, apan sĕḍĕng nira monabrata, pangaran ira mpu bhagawân Samîti. Saka ri krodha sang nâtha Parîkṣit tan sinahuran patakwan ira, hana ta wangke ning ulâ dĕlĕs, ya ta cinukat [5] nira ri tungtung ing laras nira, kinalungakĕn ing gulû bhagawân Samîti. Humĕnĕng atah sang wiku. I tĕlas nira mahârâja Parîkṣit mangkana, mulih ta sira ring kaḍatwan ira. Hana tânak bhagawân Samîti saka ring lĕmbu, sang Çṛnggî ngaran ira, yatârtha masungu sira, ndân ugra tapa siddhimantra sira, wĕnang mahas mareng kadewatân, nityakâla manangkil ing bhaṭâra Brahmâ. Kunang ike sang Çṛnggî ngaran ira makaswabhâwa göng krodha. Sira ta inujaran sang Kṛṣa:

"Dwijaputra! anak ning brâhmaṇa!"

Ndâtan sangke [6] gĕlĕng nira, ndân makadon guywa-guywan de nirângling:

"Mâ Çṛnggin garwito bhawa [7]. Kamung Çṛnggî! haywa kita garwa dahat, awĕrö dening guṇanta, tan wruh tĕmĕn kari kita ring kopaçaman.

---

[1] A. B. G. an, D. E. F. H. °ân.

[2] De HSS. °warṣâna mâlayet (A.), °ni palayet (B. G.), °pâlayet (D. F. H.), ṣaṇi malayet (E.).

[3] Mahâbh. I, 1665. De HSS. satta Paṇḍuḥ mṛggayatuḥ (A. G.), yatha° huḥ (B. F. H.), sathâ° (D.), yata° (E.).

[4] De HSS. °çawwanâçrame (A. B. D. E. F.) çawana çrame (G.), H. om.

[5] A. cinukit, B. D. E. F. G. H. cinukat.

[6] A. E. H. sangkeng, B. sakeng, D. F. sangké, G. sake.

[7] Mahâbh. I, 1683. De HSS. twaṁ Çṛnggi° bhawaḥ.

Pituḥ kaṇṭhe 'pi dundubhî [1]. Sabarin [2] mahârâja Parîkṣit sang ratu ri Hâstinapura kumalung-kalung iri sira yayahta ulâ dĕlĕs mâti, tathâpinya tan agalak sira; hana ta sira mangke kumalungakĕn ulâ ri gulû [3] nira; mangkana tolahanta, tumirwa bapa!"

Ya ta ling sang Kṛṣa. Krodha ta sang Çṛnggi rumĕngö wuwus sang Kṛṣa.

Kopasaṁraktanayanaḥ [4]. Molah tânak-anak ing mata nira, sumirat [5] abâng dening galak, matang yan sirâbangun gĕlĕng. Nĕhĕr mojar i [6] sang Kṛṣa:

"Paçya me tapaso balam [7]. Ai kamung Kṛṣa! tinghali çakti ni tapangku harah [8]! ikang ratu Parîkṣit pawarahte kami, kumalung-kalung iri bapangku ulâ tan hana doṣa nira, awamâna ta sira ring wiku. Hana ta nâga Takṣaka ngaranya.

Martawyaṁ saptarâtreṇa [9]. Mogha ḍatĕnga ni çâpangku rikang we pitung wĕngi sumahuta ng ratu Parîkṣit."

Mangkana ta ling sang Çṛnggî manapathani. Mulih ta sira, katĕmu sang bapa tamolah ring gopracâra [10] kahanan ire ngûni, kunang wangke nikang ulâ sĕḍĕng awûk ri gulû [11] nira. Makrak ta sang Çṛnggî tumangis i sira bapa. Atĕhĕr umalap iri [12] wangkay nikang ulâ, ling nira:

"Çrutwemâṁ dharṣanâṁ tâta [13]. Uḍû bapa ni nghulun! rumĕngö tâku ry awamâna nikang ratu Parîkṣit ri kita, pawarah sang Kṛṣa ri kami, tĕlas pwa nghuluṇ çumâpa panganĕn ing nâga Takṣaka, irikang pitung wĕngi wĕkas, doṣanyân kumalung-kalung i [14] kita ring ulâ."

---

[1] Mahâbh. I, 1694: Pitus te 'dya mṛtaḥ skandhe bhujanggama.
[2] A. sabarin marin, B. sabari, D. E. F. G. H. sabarin.
[3] A. B. E. G. gulu, D. F. H. gulû.
[4] De HSS. sphurat locana cañcalaḥ (A. D. E. F. G. H.), °ḍalah (B.). Mahâbh. I, 1701.
[5] A. F. H. sumirât, B. D. E. G. sumirat.
[6] A. ing, B. D. E. F. G. H. i.
[7] Mahâbh. I, 1695. De HSS. °bala paçyataḥ.
[8] A. tapangkwi harah, B. kuharapangku harah, D. E. F. G. H. tapangku harah.
[9] De HSS. mṛtakyam sapta ratrikâ.
[10] A. B. D. E. F. G. H. goḥpracâraṇa.
[11] A. B. E. gulu, D. F. G. H. gulû.
[12] A. E. F. H. iri, B. ri, D. G. i.
[13] Mahâbh. I, 1708. De HSS. çrawate dharmma nirastaḥ.
[14] A. E. F. G. H. i, B. ring, D. iri.

Mangkana ling sang Çṛnggî. Sumahur ta [1] sira bapa, kahaḍang mâri monabrata sira, de ning lara nira çinâpa sang prabhu:

"Naiṣa dharmas tapaswinâm [2]. Haywa mangkana kitânaku! tan dharma ning wiku kĕtâ [3] krodha ngaranya, kewala kopaçaman mûlya ring [4] wwang kadi kita ngaranya. Haywa tânaku krodha, yadyapi ring wwang samanya tuwi, tĕkwan sang prabhu sira ta makabhûmi [5] iking patapanta [6], alas nira marikeking alas pametanta kĕmbang samidha, we nira ikang banu ininumta, sira rumakṣa kita gumawe tapa, matang yan tan hanângawara; siddhi pwa mantranta, syapa tânung makaprabhâwa ikâ? Takarin sang prabhu makayaçekâ ring wwang kadi kita wiku; çinâpanta pwa sira, tâtan yogya ulahta. Sangkṣepanyânaku, akon aku mâjare sang prabhu, yatanyan sirân [7] marâ ngke, nyâ mamalakwântaçâpa, haywa tan mâsih i sira!"

Mangkana ling bhagawân Samîti, mawarah ry anak nira. Hana ta çiṣya nira sang Aghoramuka ngaran ira, ya ta kinon ira mâjara ri mahârâja Parîkṣit ri çâpa sang Çṛnggî. Ndân merang ta saug prabhu malakwântaçâpa, tuhun rumakṣâwak nira juga sira. Hana ta prâsâda atiçaya ruhurnya, kadi parwata rûpanya subaddha, yatikâ tinulak tâlânatur deça, dudû tang brâhmaṇa siddhimantra mwang walyan wiṣâpaha, [8] kapwa yatna umariwṛteng prâsâda. Mahârâja haneng jĕro sira. Tĕke pwa ng diwasa kapitu ng wenya, lumâmpah ta bhagawân Kâçyapâhyun tumulunge sang Parîkṣit, dudû Kâçyapa bapa sang Garuḍa, Kâçyapa len sangke sira. Sira ta wruh ring mantroṣadha sarpabiṣa, aparan prayojana nirân mangoṣadhanane sang prabhu, yatanyân wehana mâs maṇi râjayogya. Sĕḍĕng haneng hawan sira, rikâ [9] ta sira sinautwa de ning nâga Takṣaka, lingnya: dwijo bhûtwâ wayo'tigaḥ, [10] mĕnggĕp kadi brâhmaṇa rûpanya:

"Kwa bhawâṁs twarito yâti"? [11] Mangkana lingnya:

---

[1] A. G. om. B. D. E. F. H. ta.
[2] De HSS. naiwâdamo paniṣinâm (A.), maniṣinâm (B. D. E. F. G. H.). Mahâbh. I, 1711.
[3] A. tâ, B. D. F. ktâ, E. tkâ. G. om. H. ntâ.
[4] A. kamulyan ing, B. D. F. G. H. mulya ring, E. °ning.
[5] A. pakabhûmi, B. D. E. F. G. H. makabhûmi.
[6] A. G. H. pâtapanta, B. E. pâtalapânta, D. F. pâtalapaṭṭa.
[7] A. G. sira, B. D. F. H. sirân, E. siran.
[8] A. wiçtapaha, B. wiṣâpaha, D. F. G. H. wiṣapaha, E. wiṣapata.
[9] A. irikâ, B. G. rika, D. E. F. H. rikâ.
[10] De HSS. dwido bhûto paro dwijaḥ (A.), °waro° (B. D. E. F. G. H.) Mahâbh. I, 1760.
[11] De HSS. bhawan taritayogatiḥ (A.), °twarita° (B. D. E. F. G. H.) Mahâbh. I, 1761.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

„Ndi ta paran mpungku matang yan agyâgyân tĕkap rahadyan sanghulun lumaku, muwah aparan ikang prayojana?"

Mangkana ling nikang nâga Takṣaka. Sumahur bhagawân Kâçyapa:

„Nṛpaṁ Kurukulotpannaṁ. [1] Sira mahârâja Parîkṣit sira parana mami mangke, sahutĕn ing nâga Takṣaka rakwa karĕngwan irân mĕne, sira ta tambanana sâdhya mami, apan wĕka-wĕka sang Kuru sira, wangça ning manghuripakĕn sarwadharma."

„Sojar mpungku, nghulun iki si Takṣaka ngarangku ring rât, kinon de sang Cṛnggî sumahuta ri sang Parîkṣit; aparan ikang oṣadhânta [2] yan huwus i tĕkâ ning patinya de ni nghulun?"

Mojar bhagawân Kâçyapa: „Ai kamung nâga Takṣaka! Nâhan tang wṛkṣa waringin paripûrṇa sambandhanya: hana pwa wwang sĕḍĕng amadung kayu ikang pinaneknya ri wit nikang waṇḍira, ya tikâ gĕsĕngana tĕkapnyu, aku tumambanana [3] ring mantroṣadha sarpabiṣa, pangawruhanta ri mantrangku çakti."

Maluy ikang nâga ri jâtinya, sinahutnya tang waṇḍirawṛkṣa, [4] mijil tang agniwiṣa sangke tutuknya, gĕsĕng tang waṇḍirawṛkṣa bhasmîbhûta tĕka ning amanek lâwan wadung[5]nya. Tan ucapakna sahana ning pâng ning waṇḍira mwang ronya, paḍa bhasmî, dadi hawu. Ya tenimpĕnakĕn de sang ṛṣi Kâçyapa, minantra nira ta ya waidya sarpawiṣoṣadha, tikang paweh sang hyang Brahmâ ri sira. Hanih ikang wiṣa, muwah ta ya paripûrṇa ikang wṛkṣa waṇḍira, lâwan ikang wwang amanek lâwan wadungnya, tan hana kawikâranya. Âçcarya tâmbĕk nikang nâga Takṣaka mulati çakti bhagawân Kâçyapa. Matang yan manĕmbah tikang nâga Takṣaka akon maluya sira, maweh mâs maṇik upacâra. Maluy ta sira bhagawân Kâçyapa, agirang tâmbĕk ikang Takṣaka de sang ṛṣi maluy. Lumâmpah ikang Takṣaka mareng Hâstinapura. Angrĕngö ta yan sang prabhu tĕlas prayatna, umunggw ing jĕro prâsâda, rinakṣa de ning taṇḍa-mantrî nira makabehan, paḍâmawa sarwasanjata, tan wâktan sang wiku siddhimantra ring sarpabiṣa. Mângĕn-angĕn ikang nâga Takṣaka ri prayatna sang prabhu ri Hâstina, amet upâya ikang Takṣaka, kâraṇanyân tĕkâ ring sthâna sang prabhu kinĕmit ing taṇḍa-mantrî saha bala, yatna kumuliling i prâsâda ri sor. Huwus

---

[1] De HSS. nṛpang kurukulomama. Mahâbh. I, 1762.
[2] A. E. H. oṣâdhâ, B. osada, D. oṣâdha, F. oṣadhâ, G. uṣadha.
[3] A. F. tumbana, B. tumbâna, D. H. tambana, E. tumambana, G. nambana.
[4] A. waṇḍira kang wṛkṣa, B. D. E. F. H. waṇḍirawṛkṣa, G. waṇḍira.
[5] A. B. E. F. G. H. wadung, D. watang.

ta yomangĕn-angĕn sûkṣma ning upâya ikang nâga Takṣaka, matĕmahan ta ya brâhmaṇarûpadhara, umĕnggĕp mamawa jambuphala pawwatnya ring çrî mahârâja; atiçaya halĕp niking phala pawwat nikâ, amânuṣa kahiḍĕpanya; tan sangçaya sang prabhu ri tĕkâ nikang Takṣaka dwijarûpa. Atĕhĕr mawwat phala nikang jambu; tinarima de çrî mahârâja. Kunang kacaritan ikanang amawa phala ning jambu sânak ikang nâga Takṣaka, tumutur sakeng pâtâla, ikang Takṣaka munggw ing sungut ing jambu. Ikang brâhmaṇa mamawa jambu ri huwus ing jambu kawwat, mangunyakĕn wedaçânti, mangastungkârâjaya-jaya mantra, sinwâgatan wineh dakṣiṇa. I tĕlas ning wedaçânti kinon ta ya muliheng patapanya de sang prabhu Parîkṣit. [1] Tuwi sandhyâkâla tĕka tunggang parwata pwa sang hyang Rawi. Ojar ta sireng balâdhika, tumanâkĕn yan huwus sang hyang Âditya sumurup. Hatur ing mantrî wâhu tumunggang parwata. Huwus luput hiḍĕp ira, angalap ta sira darçana sasiki, pawwat [2] nikang tapaswarûpadhara, tarpahîngan mara kahyunhyun, harṣa twas ira çrî mahârâja. Hana hulĕr ikang darçana, mâlit ahirĕng, abâng matanya mĕlĕlö katon de nira, kawatĕk ikâ kasampayan ira. Ya tikâ ginuyu-guyu mojar i patih ira, ndan niyata paninda nira ring krimi larapan ing pati nirân tĕkâ, ling nira:

„Singgih çâpa sang ṛṣi; nâhan si nâga Takṣaka, mungguh rikang darçanaphala, ya tiki sumahuta mâtyani kami."

Nâhan mangkanângĕn-angĕn mahârâja Parîkṣit, kadi pinituturan ikang krimi; maluy ta ya ri jâtinya nâga Takṣaka, sinahutnya ta gulû mahârâja Parîkṣit, atĕhĕr bhasmîbhûta ta awak nira madadi hawu. Mĕsat ikang Takṣaka mareng antarâla, mulih ta yeng nâgaloka. I pĕjah mahârâja Parîkṣit, akrak ta panangis ikang sakaḍatwan. Hinaturan ta sira sandhyâçoca saha widhiwidhâna, linikulikuran. Ri sakatambayanya rinatwakĕn tânak ira sang Janamejaya. Rare sira, kunang tâpan kinahanan ing çîla rûpasampanna, kinahanan ing guṇa lâwan kaçaktin. Sangçayâtuha pwa sira, wruh ring inggitaceṣṭyâkâra. Matang yan ling nikang taṇḍa rakryan makabehan:

„Yogyâbhiṣekan sang Janamejaya çinantyan de ḍang hyang aṣṭaseni, mwang sang brâhmaṇa purohita wedapâraga."

Wineh sira mastrya anak sang Kâçirâja, tanpahingan ing guṇa

---

[1] A. B. F. H. Parikṣit, D. E. Janamejaya, G. om.
[2] A. D. E. pawat, B. F. G. H. pawwat.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

hayu ning rûpa, makaungaran sang Bhâmuṣṭimân wararâjakanyâ. Sira ta sinomah de haji sang magawe yajña sarpa."

Mangkana ling sang brâhmaṇa, hinaywan de ning mantrî nira kabeh, an sira makastrî putrî sang Kâçirâja. Winarang ta sira ri kâla ning çubhadiwasa. Samangkana ta kâla sang Jaratkâru mahas amet strî nira, parĕng lâwan pawiwâhan haji Janamejaya. Malawas ta sang prabhu siniwi, swastha tang rât de nira, dharmmeṣṭa buddhi sirân janânurâga.

Kiṅcid ûno Yudhiṣṭhiraḥ. Akĕḍik ta kasor nira lâwan mahârâja Yudhiṣṭhira, mwang jayaçatru ta sira. Huwus nira malahakĕn deça Takṣilâ, irikâ ta bhagawân Uttangka mâjarakĕn i sira bapân mâti sinahut ing nâga Takṣaka. Amratyakṣâkĕn pwa sang prabhu ri mantrî nira, yan tuhu mahârâja dewatâ mâti pinangan ing ulâ, kadi ling bhagawân Uttangka. Tuhun pwa ling sang mantrî kabeh. Ya ta hetu nirâhyun magawaya ng [1] yajña sarpa, malĕsanekang nâga duṣṭa Takṣaka. Matakwan ta sireng mantrî, ikang tumon bhagawân Kâçyapa, an pangucap lâwan Takṣaka ngûni ri hawan. Mâjar ta sang mantrî yan ikang manek [2] waringin milu gĕsĕng de nikang Takṣaka, mahurip ta ya wĕkasan de ning mantra bhagawân Kâçyapa. Ya tikâmulih ngke ri Hâstinapura, mâjarakĕn gatinya mwang kasiddhyan bhagawân Kâçyapa. Kapuhan mahârâja Janamejaya, matang yan krodha sireng Takṣaka. Nâhan hetu nirâkon ameta ri sang brâhmaṇa kabeh, makâdi ḍang âcârya purohita, tinañân ira yan hana yajña sarpa ngaranya. Sumahur sang brâhmaṇa, ling nira:

"Sâjñâ haji, hana yajña ngaranya, saha mantrawidhiwidhânanya kabeh, kâjar i sang hyang Weda, ndân çrî mahârâja rakwa sinanggraherikâ, ngûni ng atîta, tan hana sira ratu waneh magaway ang yajña sarpa. Sangkṣepanya yogya haji magawaya ng yajña sarpa [3]."

Mangkana ling sang brâhmaṇa, samangkana inâjñân mantri nira kabeh, kinon magawaya ng saji sapakon sang brâhmaṇa, tinatekang yajñâyatana, lwâ nikang deça payajña nira dwiyojana pramâṇa, inukur de sang brâhmaṇa, kinĕnan mantra diwya widhiçâstra. Ri sĕḍĕng nirân mukur yajñasthâna, hana tâkâçawâkya, lingnya [4]:

[1] A. E. F. H. magawaya ng, B. magawe, D. magawa sang, G. agawe.
[2] A. E. F. H. amanek, B. hana wwang amanek, D. G. yan ikang manek.
[3] Haec verba in B. desunt.
[4] A. ling, B. D. E. F. G. H. lwir.

"Sthapatir buddhisampanno wâstuwidyâwiçâradaḥ [1]." Kalinganya sang prabhu mahâprajña, wihikan ing wâstuwidyâ ngaranya, aji ning mangukur sthâna."

An-mangkana ling nirâkâçaçabda, brâhmaṇa sang angukur mangke, inâdeça kĕta yan brâhmaṇa wighnanya, hĕlöm ikang yajna inajarakĕn i mahârâja Janamejaya, anĕmwa ng wighna brâhmaṇa yajña dlâha. Tâtan enak buddhi nirân manah adeça mangkana. Huwus ning kuṇḍa ginawe, ḍatĕng ta sira mpu sira sang pininang milw ing yajnakârya. Pratyeka ni ngaran ira: bhagawân Caṇḍabhârgawa wĕka Bhyawanasthîrahotar, mangunyakĕn Rgweda, bhagawân Koça udgâtar, mangunyakĕn Sâmaweda, bhagawân Jaumânikuṇḍa brâhmâdinâtha, mangunyakĕn Atharwaweda [2], bhagawân Jyotisinggalâmbâyu, mangunyakĕn Yajurweda, bhagawân Byâsa sira pinakamanggala sabyâsya ring sabhâ, saha çiṣya nira sowang-sowang makabehan. Akweh ta sira brâhmaṇa milu ring yajna, kapwa uttama sira kabeh. Sĕḍĕng mahoma sira mpu brâhmaṇa kabeh, mangunyakĕn arthanâtana, ngkâna tang nâga nânâwidha manglayang ring âkâça, tumĕmpuh ri sang hyang Kuṇḍa, asangkhya pramâṇa, tan wĕnang winilang kwehnya. Hanan mahirĕng, hanan maputih, waneh nîlawarṇa.

Çwasantaç ca mahoṣṭimân [3]. Prâṇanya tan wruh ring dayanya, hanan pawilĕtan lâwan rowangnya, hanan kasungsang, hanan pangadĕg, hanânwam, hanâtuha, tan wandya pĕjah tumĕmpuh ri sang hyang Agni, dumilah mangarab-arab, kadi sinyukan minak, de ning wuduk ing nâga upasamudaya. Ndâtanpa samidha ta ng kuṇḍa wĕkasan, awak nikang kuṇḍa juga samidhâwak ning nâga kângkĕn kayu manibeng agni muntab. Matang yan mangkwângde jwalita ning apuy dumilah, asangit ambönya tĕkeng nâgaloka. Kumĕtĕr ta sang Takṣaka, kawĕnĕsan tan wring dayanya, moyagan ikâ çarîranya, kadi dinudut sinuṇḍungakĕn. Mĕsat ta sirâmĕgil ing swargaloka, mapinta çaraṇa ri sang hyang Indra. Kâruṇya tâmbĕk hyang Çatakratu, apan prasiddha mitra nira sang Takṣaka.

"Haywa sangçaya kita ng nâga Takṣaka, i singhĕl ning wĕḍihan i nghulun nggwananta, yaya tan tibânta ring kuṇḍa!"

Suka ta sang Takṣaka, kunang sang Wâsuki menggung palinggih

[1] Mahâbh. I, 2029. De HSS. nṛpati buddhisampannaṁ wastuwidyâwaçâraṇaḥ (A. G.), nḍapati° (B.), nṛpatir° (D. F. H.), nṛpati° waça çaraṇaḥ (E.)
[2] A. Atharweda, B. Arthawwadewatâ, D. Àrthawwaweda, E. G. Atarwwawedha, F. H. Atharwwaweda.
[3] Mahâbh. I, 2036: çwasantaç ca weṣṭayantaḥ parasparam.

nira, apan de ning sangit nikang nâga pinangan ing apuy, mapinta kâsih ta sire sang Âstîka, ling nira:

„Tâsyasih tânaku sang Âstîka, kita rakwa çaraṇa nikang nâga luputa mangkweng yajna sarpa, pawarah bhaṭâra ri nghulun, tulung ta kadangta kabeh, ngke nghulun wruha kamahâtmyan ikâ tanayangku!"

Sumahur sang Âstîka: „Haywa rahadyan sanghulun sangçaya, lumakwa nghulun umareng mahârâja Janamejaya, murungakna ri yajna nira, tan dadi nghulun maguywaguywana tuwi, pahalĕbâ ta manah rahadyan sanghulun!"

Mangkana ling sang Âstîka. Lumâmpah ta sira mareng payajñan. Ḍatĕng ta sira ring yajnâyatana, katon tikang nâga kasungsang kawalik masulung-sulung tibeng kuṇḍa, kadi larwa-larwan tumon dilah ning dîpa [1] kâla ning râtri. Mangkana ta paḍanya tumibâ ring sang hyang Agni. Irikâ ta sang Âstîka mangastuti ri çrî mahârâja Janamejaya, ling nira:

„Sâjnâ haji, atyanta paripûrṇa nikang yajña çrî mahârâja, sâkṣât somasya yajno 'pi. [2] Sâkṣât yajña sang hyang Soma, Baruṇasya yajnaḥ, [3] kadi yajña sang hyang Baruṇa samanya waneh, tĕkwan sang pinakasadâsya nikang yajña, bhagawân Kṛṣṇa Dwaipâyana, pinakatasik ning Weda sira, tan hanâmaḍani wruh nireng haji. Kunang çrî mahârâja Kṛṣṇa sarwaguṇopetaḥ [4], sâkṣât bhaṭâra Kṛṣṇa kita, kinahanan ing sarwaguṇa.

„Râmo yathâstraçâstrawit [5], bhaṭâra Râma paḍanta waneh, wruh ta mangaji sarwâstra.

„Duṣprekṣaṇîyaṁç ça Bhagîrathopamaṁ balaṁ [6]. Sâkṣât mahârâja Bhagîratha kapawitranta, tâtan wĕnang tininghalan. Sangkṣepanya, mahârâja juga wiçwâṣa ning stuti kabeh."

An-mangkana ling sang Âstîka, kâkarṣaṇa ta manah mahârâja Janamejaya, mogha sira matwang ri sira, ling nira:

„Nâyaṁ bâlaḥ sthawiro' [7] yaṁ mato me mahâmuni [8].

[1] A. B. F. dipa, D. dima, E. G. H. dipa.
[2] Mahâbh. I, 2097.
[3] De HSS. Baruṇa wa yajñañca (A.), °ṇamiwayajñaçca (B. E. F. G. H.).
[4] Vgl. Mahâbh. I, 2111: Kṛṣṇo yathâ sarwaguṇopapannaḥ.
[5] Vgl. Mahâbh. I, 2112: Râmo yathâ çastrawid astrawicca.
[6] De HSS. dakṣapreksâṇiyo sanggâ Bhâgiratopamam balam (A.), °sanggwâ° (B.) °sânçâ° (D.), °sangçâ° (E. F. G. H.) Vgl. Mahâbh. I, 2112: Duṣprekṣaṇiyo'si Bhagirathena.
[7] De HSS. stuwiro.
[8] Mahâbh. I, 2114. De HSS: °yaṁ mahâ tena°.

„Ike sang brâhmaṇa mĕnggĕp wâla, tâtan rare sira, atuhâ ri hiḍĕp ni nghulun, apan de nirânguccâraṇa wedamantra, mwang sarwamantraçâstrajna ta sira, mâsih ta nghulun i sira, mahyun kami mawehana anugraha sakahyuna nira."

Mangkana ling çrî mahârâja Janamejaya. Tâtan enak tâmbĕk bhagawân Caṇḍabhârgawa sangkṣepa nikang yajna, apan mengĕt sirân brâhmaṇâmighnanîkang yajña. Sinĕrĕng nira ta mantra nira, kinon ameta ng nâga Takṣaka, tĕkeng swargaloka. Menggung ta ng Indrabhawana, tan apagĕh ta palinggih sang hyang Indra, kadi dinudutâwak nira ri hiḍĕp nira, apan ikang nâga Takṣaka mapagĕh denyânggĕgwani tumpal ning wĕḍihan ira. Saka ri wĕdi sang hyang Indra milwa tibeng kuṇḍa, tininggalakĕn ira ta ng nâga Takṣaka wĕkasan, katon manglayang ring âkâça trâsâmbĕknya, moghânglih çarîranya, kadi gĕrĕh çabdanya mangohan tan wring dayanya. Tuminghal ta sang Âstîka ri meh nikang nâga Takṣaka tibeng kuṇḍa, atikâṣṭa duḥka sira, katon ta ya manglayang ring âkâça. Kumwâ ta ling nira:

„Sarpâpasarpa bhadran te, dûraṁ gaccha mahâwiṣa [1], Janamejayayajnan te, Âstîke wacanaṁ smara!"

Kahĕrĕt tang yajna wĕkasan, apagĕh mâri kadudut de ning mantra çakti. Mangkin amrih ta sang Âstîka mangastuti ri mahârâja Janamejaya; atyanta sih mahârâja; satraṁ te wiramatw etat [2], yan singgih asih pâduka çrî mahârâja, mawehânugraha ri kami, tan yogya tulusakna tang yajna sarpa de haji, kayogyan ikâ mahuwusana, na pateyur ihoragâḥ [3], yatanyan tan mâtya tikang nâga kabeh, atyanta kâsyasih kadang ra brâhmaṇa haji."

Sumahur mahârâja Janamejaya: „Suwarṇaṁ rajataṁ gâçca, yaccânyaṁ manyase wibho [4]. Nyang mâs lâwan rajata mwang lĕmbu pawehangku ri kita rabrâhmaṇa. Kunang yan huwus mâti si nâga Takṣaka, samangkana nghuluu mahuwusaua ng yajna sarpa, antyakna ta sakarĕng, apan sĕḍĕng manglayang mangke, sinĕrĕng tang mantra de sang yajamâna, meh tibâ tang nâga Takṣaka, akâra sagalah sangkeng apuy, inuuyakĕn tang çloka sarpâpasarpa muwah de sang Âstîka, sahaswî nira mapinta kâsih ri haji:

[1] De HSS. °wisaṁ.
[2] De HSS. satran te wiramantretat. Mahâbh. I, 2135.
[3] De HSS. nyaptâyuṣyar°.
[4] De HSS. suwarṇṇa rajata goçca, yatadadya dwijottamaḥ. Mahâbh. I, 2137.

„Sâjñâ haji, tan mâs maṇik don rabrâhmaṇa haji, duwĕg ikang yajña sarpa juga huwusana, ya anugraha çrî mahârâja.“

An-mangkana ling sang Âstîka ri mahârâja, mâr mĕrat hati [1] mahârâja Janamejaya, saka ri twang nire sang Âstîka, mĕsat tang Takṣaka muwah mareng pâtâla, hinuwusan irikang yajña. Maweh ta sira bhojana, saha dakṣiṇa, dhanaṁ çataśahasrâṇi, inatus iwu de nira maweh dhana, tĕka nikang kaniṣṭa madhyamottama. Paripûrṇa ta yajña nira. Mangkana ta sang Âstîka wineh nira dhana, saha dakṣiṇa paripûrṇa, kinon ira ḍatĕnga muwah hĕlĕm i kârya nira ng açwamedhayajna. Mangastungkâra ta sang Âstîka. Amwît ta sira mulih mareng nâgaloka. Sinungsung ta sira de ning nâga kabeh, paḍa manâdhukâra, makâdi sang Bâsuki. Kinon ira ta malakwanugrahe sira. Mojar ta sang Âstîka:

„Sâyaṁ-prâtar ye prasannâtmarûpâ, loke wiprâ mânawâ ye pare'pi,

„Dharmâkhyânaṁ ye paṭheyur mamedaṁ, tesâṁ yuṣmân naiwa kiñcit. [2]

„Kamung hyang nâga kita kabeh! Mangke pawehantânugraha ri nghulun. Yan hana ta wwang tuhagaṇânguccâraṇâkĕn cariteki, tan hanâtah bhayanya sangke kita kabeh. Samangkana ta anugrahanta ri nghulun.“

Mangkana ling sang Âstîka. „Astu“ ling nikang nâga kabeh. Nâhan ta Âstîkacarita.“

Mangkana ling sang Ugraçrawâ.

IX.

Atakwan muwah bhagawân Çonaka, ling nira:

„Kin nâma sarpasatre 'smin patitâ [3] hawyawâhane? [4] Ikang nâga mâti ring yajña sarpa, kaharĕp mami rĕngön i nghulun, sang Ugraçrawâ, yan pira kweh nikang nâga tibâ ring kuṇḍa, lâwan syapa pangarananya?“

[1] A. mrattâti, B. F. G. H. mrat hati, D. mrattati, E. mratâ hati.

[2] De HSS. ahaṁ prâtaḥ supraçanâmarûpaḥ, lokendram indro manawetare'pi, dharmmâkyataṁ yena ca yuktam edaṁ, te sâçca yusmâd dhanam ewa kiñcit. Mahâbh. I, 2186.

[3] De HSS. patitwa.

[4] Vgl. Mahâbh. I, 2142: Ye sarppâḥ sarppasatre'smin patitâ hawyawâhane.

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Sahasrâṇi bahûny asmin prayutâny arwudâni ca, asangkhyâni ca. [1]

„Sojar mpungku, tan wĕnang winilang kweh nikang nâga mâti tumibeng kuṇḍa, mewwiwu prayutârwuda sangkyânya. Kunang pinakâdinya: wĕka ning Takṣaka, wĕka ning Airâwata, wĕka ning Korawya, wĕka ning Dhṛtarâṣṭra, kapwa kabeh mahâçakti.

Yojanasya tu wistârâḥ. [2] Hana sayojana dawâ ny awaknya, hana rwang yojana dawâ ny awaknya waneh.

Saptaçîrṣâs triçîrṣâçca [3]. Hana pitu hulunya, waneh tĕlu hulunya.

Pañcaçîrṣas tathâ 'pare [3]. Hana lima hulunya waneh.

Çatasahasraçaḥ [4] pâta. Yatikâ tumibâ saka sâtus, saka sewu, matang yan tan kawĕnang winilang kwehnya.

Kunang krama mahârâja Janamejaya, ri lunghâ sang Âstîka, manĕmbah ri bhagawân Byâsa sira, aminta pinacaritâkĕn i pûrwa wangça nira, mwang mûla prastawa sang Pâṇḍawa maprang lâwan sang Korawa.

Ya teka patana nira. Hana çiṣya bhagawân Byâsa, sang Waiçampâyana ngaran ira. Sira ta kinon macaritâkna, sangka yan makweh kârya nira. Lunghâtah sira, matang yan sang Waiçampâyana kawĕkas macaritâkĕn i mahârâja Janamejaya.“

„Anaku sang Ugraçrawâ, tulusakna ng sih ri kami. Yeku kaharĕp ni nghulun carita pirĕngwakna ni nghulun, ikang pacaritânglîlâkĕn manah ning mangrĕngö, carita sang Waiçampâyana ri mahârâja Janamejaya, yatikâ wistarâknanta!“

Mangkana ling bhagawân Çonaka. Sumahur sang Ugraçrawâ:

„Nihan ta ling bhagawân Waiçampâyaṇa:

„„Sâjñâ haji, mahârâja Janamejaya, lumĕkasa bhujangga haji, macarita, yeki Bhâratâkhya ngaranya, gawe râma rahadyan sanghulun bhagawân Byâsa.

Jayojayetihâso'yaṁ çrotawyo wijigîṣuṇâ [5]. Mahîṁ

---

[1] De HSS. sahaçrânyabhi hutyasman prayutârwunâ sangkyani (D.), °sra° yutâwurdâ° (A.), °çra° yutarwuda° (B. G.), °yuktar wudha° (E.), °srâ° wudâ° (F. H.) Mahâbh. I, 2143: °çankhyam.

[2] De HSS. yojanasya tu wistaraḥ. Mahâbh. I, 2164: yojanâyâmawistârâ.

[3] Mahâbh. I, 2162: triçîrṣâḥ saptaçîrṣâçca daçaçirṣâs tathâ'pare

[4] Mahâbh. I, 2163.

[5] De HSS. jayojayetiwaswayaṁ traiwaiçwa wijigîṣuḥ.

wijayate kṛtsnâṁ, çatrûṁç caiwa[1] parâjayet.[2]

Itihâsa[3] ngaranya waneh.

Çrotawyo wijigîṣuṇâ[4]. Yogya réngön de sang prabhu, sang mahyun malahakna çatru, kâla nira huwus mangrĕngö carita.

Mahîṁ wijayate[5] kṛtsnâm. Alah ikang pṛthiwîmaṇḍala de nira.

Çatrûṁçcaiwa parâjayet[6]. Kawaça musuh nira tan wĕnang mulata ri mukapadma nira, lâwan kadibyan ira anginaki sâjnâ haji.

Çrâwayed brâhmaṇân çrâddhe[7]. Yan hana sira brâhmaṇa sĕḍĕng anaḍah piṇḍa ning kâla pitṛtarppaṇa, wawan ta sang hyang çâstra Mahâbhârata wacanĕn ira, moliha ta sa antyapada, bhâgya[8] yan akweha.

Akṣayyaṁ tasya tacchrâddhaṁ[9]. Paripûrṇa niyata nikang piṇḍa.

Upâwartet pitṝn iha[10]. Dumadyakĕn suka sang pitara, mwang mukta kleça sang mangrĕngö mulih ing swargaloka. Kunang ta[11] ri tambayan mami macarita[12] sang pinakakulatantra bhagawân Byâsa, tumûs tekang Pâṇḍawa, ya ta rĕngön mahârâja, ndya ta ya nihan:

X.

Hana sira mahârâja Basuparicâra ngaran ira, kaḍatwan ira ring Cediwiṣaya, Porawanandanaḥ[13], wĕka-wĕka Puru ta[14] sira.

[1] De HSS. ityâsa sujayet kṛṣṇam çatruswera.

[2] Vgl. Mahâbh. I, 2302—3: Jayonâmetihâso' yaṁ çrotawyo wijigîṣuṇâ, mahîṁ wijayate râjâ çatrûṁçcâpi parâjayet.

[3] A. D. E. H. itihâsa, F. itihâsâ, G. itihasa.

[4] De HSS. çrotraheti jigiçûnyaṁ (B., D. G. H.), °sunyaṁ (A. E.)

[5] A. mayatyammejâtuyet kṛṣṇam, B. mayyammejayet°, D. G. mahya mejâtuyet°, E. F. H. mahyammejâtuyet°.

[6] A. çatruswera parâjayat, B. G. °parajayet, D. F. H. çatruswaira parâjayet, E. çatruswera.

[7] Mahâbh. I., 2318. De HSS. çrawayet brâhmaṇa çraddham.

[8] De HSS. bhahagya.

[9] l. c.: akṣayyaṁ tasya tacchrâddham upâwarttet pitṝn iha. De HSS. akṣayan tasya taccedaṁ (D. E. F. G. H.), °di (A.), °codam (B.)

[10] De HSS. upawyate pitṛn hitam.

[11] A. B. E. F. G. H. ta, D. tata.

[12] A. B. E. F. G. H. macarita, D. carita.

[13] l. c. I, 2335: Paurawanandanaḥ.

[14] De HSS. puruṣa (B. D. E. F. G. H.), purusa (A.)

Sira ta magawe[1] tapa, umârâdhana bhaṭâra Indra, tasak pwa samâdhi nira, inanugrahan ta sira ratha de sang hyang Indra, ikang ratha Amarajaya çakti ngûni, sâdhana nira milahakĕn ikang sapta dwîpa. Ya ta paweh bhaṭârendra ri sira, wineh ta sira Indra dhwaja, taṇḍa pûjanĕn irângkĕn tahun, makaphala kajayaçatrwan, mwang inanugrahan ta sira wruheng çabda ning sarwasatwa. Anĕhĕr ta sira mahâbalâmitra lâwan bhaṭârendra. Hana ta nadî Çuktimatî ngaranya, lwah ning Kolagiri, lâwan ta wwainya umilî tĕkeng kaḍatwan, masangga pwekang Kulagiri mwang ikang Çuktimatî. Ngkâna ta sirân panĕmu rare rwang siki jalu-strî, sang Basuprada ngaran ira, arinya strî paripûrṇeng ahayu, inaranan sang Girikâ. Ya ta pinakastrî nira, lumâmpah ta sirâburu muwah, mwang ikang Çuktimatî kahĕrĕt wwainya tan tĕkeng kaḍatwan. Wruh pwa mahârâja Basuparicâra yan ikang[2] wukir humĕrĕt wwai nikang Çuktimatî, inalahakĕn ira ikang gunung humĕrĕt, kapanggih tang rare laki-strîriya, anak ikang nadî Çuktimatî, ikang atuha laki-laki. Ya tikâ huwusnya matuha pinakasenâpati de nira, sang Wasuprada ngaranya, arinya strî paripûrṇeng hayu. Ya ta inaran sang Girikâ, pinakarabi nira mahârâja Basuparicâra. Lumaku ta sira maburuburu, katon tang sarwakusuma ring alas manĕḍĕng. Matutur ta sire hayu sang Girikâ, katon manis-manis ing waja nira lâwan liṇḍi ning matângkĕn nilotpaladhala, mwang rupit ning susu saha ros ning tĕngah nira, ûrdhwareta ta çrî mahârâja Basuparicâra, mijil kâma nira, tinaḍahan ira ta ya roṇḍon, sarwabhâsajna pwa sira, wruh ri swaçabda ning sarwasatwa. Hana ta çyena mör ing tawang, sinyang ira tikang hĕlang umawâ reta nirawehakna ri parameçwarî nira mangaran dewî Girikâ, inibĕrakĕn tekang kâma de nikang hĕlang si Çyena ngaranya. Sĕḍĕng haneng âkâça ikang hĕlang, tinon ta ya de ning paḍanya hĕlang, sandeha manah ni rowang ikâ, rinĕbutnya dinalih molih mangsa, pinarĕbutan ikang roṇḍon maisi reta, rujit ta ya de ning kukunya, matang yan wutah ikang kâma. Tibâ yeng lwah Yamunâ, atyanta lwâ dalĕm nikang toya, pinangan ikang kâma de ning iwak magöng; kacaritan ikang iwak janma ning widyâdharî kĕna çâpa. Diwyareta pwa kâma ning kadi sira prabhu wiçeṣa, amĕtĕng ikang iwak. Hana ta sang Daçabala ngaranya, parṇah wadwâ de mahârâja Basuparicâra, hulun juru tambangan

[1] A. B. E. F. G. H. magawe, D. pagawe.

[2] A. kara nikang, B. °pari ngaranya yan ikang, D. °câra nikang, E. G. H. ngaran ikang, F. yan ikang.

maparahu gatinya. Ya ta makolih irikang iwak magöng, ndan pwa çabda ri pûrwakarma ikâ, mogha tatan pinangan ikang iwak denya. Kawĕnangan ta ya mâsa ning wijil ikang rare kâma mahârâja Basuparicâra, pinakesi ni wĕtĕngnya, mijil laki-strî. Kunang ikang iwak matĕmahan widyâdharî muwah, manglayang ring âkâça, mulih mareng swarga, apan anta çâpanya ngûni rakwa katĕmu mangke. Açcarya ta manah sang Daçabala denya, mwang denya mânak rare laki-strî. Winwatakĕnya ta ya ri pâduka çrî mahârâja Basuparicâra; ndan mengĕt ta sang prabhu Basuparicâra an reta nira ngûni, ikang winawa dening çyena kinon wwatakna ring parameçwarî nireng dewi Girikâ. Ya ta makajanma ike ling nira, apan çri mahârâja trus tinghal, iningu nira tang rare laki-strî. Ikang laki-laki, ya ta sang Matsyapati ngaran ira, sira ta ratu ring Wirâṭanagara [1]. Kunang ikang strî winehakĕn i sang Daçabala muwah, inaran sang Durgandhinî, apan kadi gandha ning iwak lwah ambö nira. Kunang pwa de nira inangkĕn putrî de ni ratu ning tuha rawa, maparĕk ri Yamunâ umahnya, makanâma sang Daçabala. Kinon ta sang Durgandhinî mamarahwakna wwang mangaliwati Yamunâ, inĕntasakĕn ira. Kinon ta sirâmalakwa uṣadha ri sakweh ning wwang umaliwat. Yan hana tambâmarasana ri mâmbö nirân durgandha, yekâ umalapa makaswâmi nira. Ya ta don irân panambangi. Hana ta ṛṣi bhagawân Parâçara ngaran ira, anak bhagawân Çakri, putu de bhagawân Wasiṣṭha. Sira ta mangadĕg i pinggir ing Yamunâtoya, mamalaku aliwatakna ring lwah, ling nira.

„Ibu [2] sang ahayu, âççarya nghulun tuminghali warṇanta. Aparan ta sang makaputrî ri kita? syapa ta ngaranta strî? Sangapa ta pinakâran ing râma-renanta? Atyanta konĕng-onĕng i rûpanta. Yan kita huwus katĕkâna swâmi, lalu tan wring eman ing swâminta kumon umalintangakna wwang mahawan parahu. Sipi-sipi tan mûlyanya ri kita.“

Mangkana ling sang Parâçara. Sumahur sang Durgandhinî:

„Sâjnâ mpu maharṣi, nghulun iki putrî ni bapangku sang Daçabala kinon irân manglakwakna parahu, ametoṣadha ring wwang umalintang ing lwah Yamunâ.“

Mâjar ta mala nira yan durgandha. „Asing manghilangakna ri kadurgandhan ira, yukti makaswâmyanta.“ Mangkana pawĕkas ing bapa ni nghulun.“

[1] A. F. H. Wirâṭanagara, B. D. E. Wiraṭanagara, G. Wiràṭa.
[2] A. B. E. F. G. ibu, D. ibhu, H. om.

Kumwâ manah bhagawân Parâçara kahanan râga ta sira. Inujaran ira ta sang Durgandhinî sĕḍĕng haneng parahu:

„Ibungku sang ahayu, yan mangkana, nghulun amâryanana ri kadurgandhanta mangke.“

Inusap tâwak nira sang Durgandhinî de bhagawân Parâçara, kahambö sâtus yojana wangi nira dohnya. Inaran ta ya sang Sayojanagandhî ngaran ira wĕkasan, katĕkân sarâga sira, masangyoga ta bhagawân Parâçara mwang sang Sayojanagandhî. Kunang ikang parahu siniddhikâra dadi dwîpa ri tĕngah ning Yamunâ, pinariwṛta dening himânaputi riya. tâtan katon sangke pinggir ing lwah. Ngkâna ta nggwan ira masanggama. Pira ta lawas nirân hana ngkâ, amĕtĕng ta sang Sayojanagandhî. Kunang krama nira maputra, mĕne mijil, mĕne matuha, sopakâra, manguccâraṇa weda-mantra; i sĕḍĕng nirân wijil, asyât winikṛto mahat, mijil sangkeng muka sira, matang yan sang Byâsa ngaran ira. Dwîpe saṃsthaḥ swayaṁ balaṁ [1]. Ring dwîpa pwa sirân wijil, ya ta sang Dwaipâyana ngaran ira. Lunghâ ta bhagawân Parâçara. Kunang sang Sayojanagandhî, punaḥ kanyâ bhawiṣyati [2]. Muwah ta sirâ maluy rarâ, panganugraha bhagawân Byâsa. Sira ta sĕmbahĕn bhujangga haji, makamanggala ning mucapakĕn carita, ulih nirâgawe. Ya ta diwyângçawatâra ngaran iki, panurun ing watĕk dewatâ, ri huwus ning kṣatriya pĕjah [3] de bhagawân Râma Paraçu, niṣkṣatriya ikang bhûmi samangkâ, kawĕkas tang râjaputrî. Ya ta winijan de bhagawân Râma Paraçu. Mânak ta ya kṣatriya ikang râjapatnî, muwah tang jagat paripûrṇa. Hana pwekang daitya Nala maprang lâwan dewatâ. Lumaku ta yângjanma, mangutpatti mânuṣasatwa ring loka, kegu tekang pṛthiwî denya saprawṛtinya daitya, mangkana prabhâwanyân mânuṣa. Glâna ta bhaṭârî Pṛthiwî denya, tan hana wwang tumahĕnakĕn prabhâwanya. Manĕmbah ta sang watĕk dewatâ ri bhaṭâra Brahmâ, malaku parikrama nira maritrâṇana ng rât kabeh. Mojar ta bhaṭâra Brahmâ:

„Tâsyasih ta kamung hyang dewatâ kabeh, t anganti ri manuṣyaloka, donanta humilangakna daityângça kabeh, yatanyân sukâ bhaṭârî Pṛthiwî.“

[1] Vgl. Mahâbh. I, 2416: Nyasto dwîpe sa yad bâlas tasmâd Dwaipâyanaḥ smṛtaḥ.
[2] Vgl. Mahâbh. I, 2408: Uwâca matpriyaṁ kṛtwâ kanyaiwa twaṁ bhawiṣyasi.
[3] A. pja, B. D. E. F. G. H. pjah.

Mangkana ling bhaṭâra Brahmâ, lumaku tang dewatâ mangjanma, makâdi bhaṭâra Wiṣṇu mwang bhaṭârendra, janma nira mânuṣa ya ta warahakna, janma nikang daitya rumuhun ajarakna.

Hana sang Wipracinti ngaran ikâ, anak atuha [1] ri sang Danu, ya ta makajanma sang Jarâsandha, ratu mahâçakti, siniwi ring Magadhawiṣaya. Hana pwekang Hiraṇyakaçipu [2], daitya mahâçakti, pinatyan de sang hyang Narasingha, ya ta makajanma sang Cedi, sang Dhṛṣṭaketu ngaran ira, janma sang Anuhrada [3] sarikâ, daityânak sang Hiraṇyakaçipu, kaka sang Prahlada, makajanma mahârâja Çalya. Hana ta daitya si Çiwi ngaranya, sira ta makajanma mahârâja Druma. Kunang mahârâja Bhagadatta kajanma ning Walkala daitya. Hana ta daitya limang siki, patunggalan i ngaranya: si Hayaçiraḥ, si Hayaçaṅgka, si Gaganamûḍha, si Açwaçiraḥ, si Gajawaktra, nâhan ta ngaranya. Ya ta janma nira sang panca Keçwarya, râjaputra lima sânak kapwâgöng çaktinya. Kunĕng mahârâja Ugrasena, ratu ring Dwârawatî, wwang sânak ira sang Dewakî, gandharwapati mangjanma, bhagawân Wṛhaspati mangjanma ri ḍang hyang Droṇa, sang Açwatthâma janma sang hyang Ananta sira, mapisan lâwan sang hyang Mahâdewa, sang Prabhâsa [4] wungsu sang Aṣṭabasu, sira makajanma sang hyang ekâdaça Rudra sira, sang Çakuni janma sang hyang Dwâpara sira, sang hyang sapta Mâruta, kweh nira pitu, mahârâja Matsyapati, Drupada, Satyaki, Kṛtawarmâ, Kṣatradharma, sang Yuyutsu, kapwa Mârutângça sira kabeh. Hana ta gandharwapati, sang Haṅgça [5] ngaran ira, sira ta makajanma mahârâja Dhṛtarâṣṭra, sang Mahâsangkya makajanma mahârâja Pâṇḍu, sang hyang Kali makajanma sang Duryodhana. Kunang ari nira makangaran sang Duḥçâsana janma ning Polastya râkṣasa sira, sang hyang Dharma makajanma sang Bhîma, bhaṭârendra makajanma sang Arjuna, sang hyang Açwinodewa makajanma sang Nakula Sahadewa, sang hyang Soma makajanma sang Abhimanyu, sang hyang Agni makajanma sang Dhṛṣṭadyumna. Kunang sang Çikâṇḍi râkṣasângçajanma, sang hyang Wiçwadewa makajanma sang Pancakumâra, anak sang Dropadî kalima, sang hyang Âditya makajanma sang Kṛṣṇa, sang hyang Wâsuki makajanma sang Baladewa, sang Pradyumna anak bhaṭâra Kṛṣṇa janma sang hyang Smara, makâdi bha-

[1] A. G. hanak atuwa, B. hakatuha, D. ânak atuha, E. F. H. anak atuha.
[2] A. G. Iraṇyakasipu, B. Iranyakaṣipu, D. E. F. Iranyakasipu, H. om.
[3] A. Anutrada, B. Anurada, D. E. G. H. Anuhrada, F. Anuhrâda.
[4] A. G. Prabhâta, B. E. Prabhaka, D. F. H. Prabhâka.
[5] A. D. E. F. G. H. Hangça, B. Hastâ.

ṭâra Kṛṣṇa dewatângça juga sahana nira. Kunang strî nira nĕmbĕlas iwu kwehnya, janma ning Widyâdharî sira kabeh, sang hyang Çrî sira ta makajanma sang Dropadî, bhaṭârî Kuntî janma ning Widhi dewî sira, sang Mâdrî Kṛtîdewî makajanma ri sira, sang Gandhârî janma ning Matidewî sira, angçâwatâra râja. Nâhan tang angçâwatâra ngaranya, panuṛun ing dewatâ ring martyaloka. Ya ta mâtra ikâ dening macarita."

Nâhan ta ling sang Waiçampâyana. Sumahur ta mahârâja Janamejaya:

"Idan tu çrotum icchâmi [1]. Nihan ta kahyun raputu [2] maharṣi carita, pirĕngön i raputu sang mahâyati. Kurûṇâm wangçam âditaḥ [3]. Pâjarakna ikung wangçâwatâra Wasiṣṭhakrama, sira ta pirĕngön carita pâjara mpungku."

Mangkana ling mahârâja Janamejaya, aminta pinacaritâkĕn ing bhagawân Waiçampâyana. Macarita ta sira, ling nira:

"Hana sira mahârâja Duçwanta ngaran ira, pṛthiwyâḥ sâgarantâyâḥ [4]. Sira ta kumawaçâkĕn pṛthiwîmaṇḍala makahîngan catus samudra, tâtan hana wwang magawe hala salawas [5] nirân siniwi, kewala dharma ginawayakĕnya, tumiru kadharmeṣṭan sang nâtha nityakâla. Lumâmpah ta sirâburu-buru, ry alas nikang Himawânpâda, nânâwidha mṛga ulih nirâburu. Kalunghâ-lunghâ ta laku nira. Amangguh ta sira patapan, atyanta râmya nikâ de ning [6] sarwa kusuma, ngûni-ngûnîkang sarwaphala, inuparĕngga ring nadî çuci nirmala, sutîrtha wenya mahĕning, tĕkwan ikang sarwamṛga hanerikâ makâdi singha mwang wyâghra, kadi silih-asih, katûsan de ning kopaçaman sang wiku siddhimantra, ikang sarwakrûra tan wĕnang krûra. Maçabda pwekang manuk.

Puṇyaswâdhyâyasaṁghustâṁ [7] wânararkṣaniṣewitâṁ [8]. Ndan padudwan warṇa nikang wânararkṣa, kadi swabhâwa ning angunyakĕn wedamantra, mangkana pwa çabdanya.

[1] Mahâbh. I, 2800: Imaṁ tu bhûya icchâmi Kurûṇâṁ waṁçam âditaḥ.
[2] A. om. putu.
[3] De HSS. wangçawâditâḥ.
[4] Mahâbh. I, 2801: Pṛthiwyâç catur antâyâ.
[5] A. hala was, B. D. E. F. G. H. hala salawas.
[6] A. nika ning, B. ning, D. E. F. G. H. nikâ dening.
[7] Mahâbh. I, 2869.
[8] De HSS. punyasodhyâyasangspṛṣṭaḥ warṇṇâkṣaramwidhuswaraḥ. Mahâbh. I, 2868.

Kâçcaryan ta manah sang prabhu rumĕngö çabda ning manuk. Tumama ta sire ḍalĕm âçrama, mahyun wruhe sang tapa sira. Kunang wadwa nira kabeh kinon anghera ring kadohan, sugyan durbalâ ng patapan denya. Saḍatĕng nire jĕro âçrama, tan hana sira mpu tâpasa, asĕpi tang âçrama. Malungguh ta sireng panti. Tuminghal ta sireng bhûmyâgâra. Anon ta sira strî pṛipûrṇeng hayu, kadi widyâdharî manurun [1] aswâgata, maweh pâdyârghâcâmanîya [2] ri haji, sumambrame tamuy, apan swabhâwa ning tapatapî, sarjawâmbĕknya ring atithi. Mojar ta sang prabhu:

"Ndak atakwan ta ri kita sang tâpinî [3], syapa ngaran ira mpu sang tamolah ikeng patapan ngke, mwang ndi paran ira matang yan asĕpî-kang âçrama?"

Sumahur sang tâpikanyâ: "Sâjnâ haji, hantuka parameçwara atane ratâpî [4] sang ahulun, kṣantabyâkna, sira bhagawân Kaṇwa ngaran ira mpu sang tamolah ikeng patapan, ndan mijil sira ngûni amet samidhâbhiprâya nira. Yaya tĕkâ nireng samuhûrta. Angantya ta pâduka çrî mahârâja!"

An-mangkana ling sang kanyâ, mogha ta mahârâja katĕkân râga, kadi hiniris ta nâla ni hati nira, rumaras kĕna kâmaçara tumon i rûpa sang tâpi. Muwah ta sira mojar:

"Kṣamâkna nghulun ibu sang ahayu! mangrĕngö nghulun i bhagawân Kaṇwa, brahmacârî rakwa sira tan kĕneng strî. Yapwan kita tamolah ri sira, aparan tânggĕhta de nira, tasyasih tâwarah duga-duga kami denta!"

Mangkana ling sang prabhu. Sumahur sang tâpi sira:

"Sâjnâ haji, bapa sira de ni nghulun, mârga nirân pinakabapa nihan:

"Hana sira brâhmaṇa tamuy. Sira ta takwananeng janmotpatti [5] ni nghulun!"

Tinakwanan ta sang brâhmaṇa tamuy de mahârâja Duçwanta. Mawarah ta sira mpu:

"Hana sira ratu, mahârâja Wiçwâmitra ngaran ira. Sirâmâryâkĕn kaprabhun ira, kapengin kamahâtmyân bhagawân Waṣiṣṭha. Magawe

[1] A. B. E. F. G. H. manurun, D. marun.
[2] A. padyârggacamaṇiya, B. padyârghâcamaniya, D. pâdyârghacâmaṇiya, E. G. padyargghacâmaniya, F. H. pâdyârgghacâmaniya.
[3] A. tapi, B. G. tapini, D. E. F. H. tapinî.
[4] A. atañe ri tapi, B. G. °ratapi, D. om. atañe ra (ri), E. F. H. atañe ra tapi.
[5] A. F. janmotpatti, B. janmâtpati, D. E. janmotpati, G. janmotyati, H. om.

ta sira tapa kaparṇah wetan tan madoh dahat saka ngke. Ndan nirâhâra ta sira, tan pamangan tan panginum wwe, çumakti çarîra nira sira. Malawas pwa sirâgawe tapa, sandeha ta buddhi hyang Indra mawĕdi kadöha ri kendran ira. Hana ta widyâdharî sang Menakâ ngaran ira, pinakaratna ning Apsarî. Ya ta inujaran sira de hyang Indra:

"Tâsyasih tânaku sang Menakâ! Nâhan sang wiku magawe tapa, sang Wiçwâmitra ngaranya. Ya ta wighnani denta, makaphala wurunga ning tapanya!"

Sumahur ikang widyâdharî: "Sâjnâ hyang mami, mengĕt pinakanghulun ing kamahâtmyân [1] ira, sang manghanâkĕn tapa. Kopanaçca [2] wai. Göng krodha sarikâ, tĕkwan huwus sidhi mantra, wĕnang gumĕsĕngana tribhuwana. Awĕdi ta nghulun katĕkâna çâpa de nira. Kunang yan hana mârga ni nghulun kawruhana yan pagawe wighna ni tapa nira, ya ta pâjara hyang mami, rapwan tulusâhayu lampah ni nghulun!"

Mojar bhaṭâra Indra, ling nira: "Haywa kita sangçaya sang Menakâ! Sang hyang Bâyu sahâyanta, mĕlĕki gandha ni wastranta ri kâlantânglîlâ ri harĕp sang Wiçwâmitra. Sang hyang Kâma tumihangakna hrû nira, amanaha ri twas sang tapa. Nihan ta sarâga mahyune kita. Yaya kawighnâna tapanya denta."

Mangkana ling sang hyang Indra. Lumampah ta sang Menakâ. Saḍatĕng nireng âçrama sang maharṣi, mĕnggĕp ta sirâmĕng-amĕng angalap [3] sinwam ning nâgapuṣpa. Tĕka tang maṇḍamâruta, hangin alon sumingkabakĕn tapih nira. Kahaḍang tinghal sang Wiçwâmitra, rumaras ta hati nira, apan pinanah de sang hyang Kâma. Kĕna Madanâstra sira, mahyun ta ya sumanggamâ irikang Apsarî, matang yan masangyoga sira wĕkasan, sumanggame sang Menakâ. Bhinukti nira tang kâmarasa, amĕtĕng ta sang Menakâ. Mângĕn-angĕn ta sang Menakâ, huwus ikang prayojana kasiddha, ri pakon bhaṭârendrâmighnana tapa sang Wiçwâmitra. Yogya ta sira muliheng swarga, mangkana manah nira. Hana ta lwah ring Mâliṇî ngaranya, tûs ning Himawânpâda. Ya ta tinût miṇḍuhur, i tîra nikang lwah mânak-anak ta sira strî, kawĕkas i pinggir nikang patîrthan ikang rare. Lunghâ ta sang Menakâ mulih ring swarga, swabhâwa nistṛṣṇa sira. Kâri tang rare pinariwṛtta de

[1] A. B. E. G. kamahatmyan, D. kamâtmyân, F. kamahatmyân, H. om.
[2] Mahâbh. I, 2926.
[3] A. âmngamnginghalap, B. mngmnganghalap, D. E. F. H. âmngâmn̐gâ°, G. mngamngangalap.

ning manuk, atyanta kâsyasih ning rare. Kunang bhagawân Wiçwâmitra, sira ta lunghâtilar patapan. Kathañcit ta bhagawân Kaṇwângalap sĕkar tût pinggir ning Mâlinînadî. Kapangguh tang raray pinariwṛta de ning manuk, çakuni, pinipil ning bhujangga ta ya, iningu sinangaskâra [1], inaran sang Çakuntalâ, apan çakuni ngûnî mamariwṛta ya. Nâhan ta hetu bhujangga haji makânak ang raray."

An-mangkana pawarah nira mpu tamuy ri haji. Ikang si Çakuntalâ singgih ike, tâpî sumwâgata ri pâduka çrî mahârâja."

Mangkana pâjar sang brâhmaṇa tamuy ri sira. Irikâ ta mahârâja Duçwanta sarâga. Uttamajanma ta kari kita sang tâpinî, anak ning widyâdharî mwang wiku çakti siddhi. Yogya ta kita binihajyangku. Mangkanângĕn-angĕn sang Duçwanta, sinomah nira sang Çakuntalâ, ndâtan anggâ ta sang Çakuntalâ, kewala tanggĕh sira mpu juga. Saka ri hyun mahârâja sumomaha ri sang Çakuntalâ, mojar ta sang Çakuntalâ ri sira:

"Sâjñâ haji, haywa ta kita mithyâsamaya! Manggâ nghulun iri kita. Yan panâk nghulun hĕlĕm lâwan çrî mahârâja, ya tângalilirana kaḍatwan haji, sumilihe singhâsana [2]!"

Sumahur sang prabhu: "Haywa kita sangçaya ri yukti ning ujar gumantyanana ng kaprabhun."

Mangkana ling mahârâja, manggĕh sirân tumûtakĕn gandharwawiwâha. Tĕlas irân masangyoga, amwit ta sira muliheng pûra. Hĕlĕm rakwa sira muṇḍanga sang Çakuntalâ, mangkanojar haji. Tĕhĕr lunghâ sira, tadanantara, tan masowe ḍatĕng ta bhagawân Kaṇwa sakeng alas molih samidha mwang sĕkar. Ndâtan panungsung sang Çakuntalâ sangka yan erang de ny ulah nira. Kunang pwa kasarwajnânan bhagawân Kaṇwa, tumon i sapracâra nira. Mojar ta sira:

"Anaku sang Çakuntalâ, haywa ta kita malara! Mânaka ratu cakrawartî kita dlâha. Wruh tâku bhaktinta makawitan iry aku. Sangka ri swî mahârâja Duçwanta mapinta-kasih ri kita, nâhan hetunta manggâ pinakastrî, tumûtakĕn gandharwawiwâha. Tan salah ulahtânaku."

Mangkana ling bhagawân Kaṇwa. Manĕmbah ta sang Çakuntalâ, masĕhi jöng sang ṛṣi. Alawas ta sirâmĕtĕng, wĕkasan ta sira mânak laki-laki litu-hayu paripûrṇa. Tumuluy sinangaskâra mpu, sakrama ning pasangaskâra ning kṣatriyasangskâra, inapyâyana nira mpu ri samâdhi. Matuha pwa ya sakamantyan, salwir ing satwa haneng alas

[1] A. F. H. sinangaskâra, B. E. G. sinangaskara, D. sinaskâra.
[2] A. F. H. singhâsana, B. G. singhasana, D. singhâçâṇa, E. singhâçaṇa.

kinawaçâkĕn ira, makâdi singha mwang wyâghra lâwan ikang gajah. Ya tikâ kinawaçâkĕn ikâ de nira; saḥ satwâni wâçayan. [1] Kakawaça pwa satwa de nira, inaranan ta sang Sarwadamana. Katĕkân ikâ nĕmang tahun lawas nirân rare, mangkiu katon kalituhayun ing awak nira. Çakrâṅkita karatalaḥ [2]. Cakra tulis ni karatala nira, manggihakna ng kacakrawartyan sira dlâha. Inantyakĕn ira ta ya, ndâtan hana pangundang mahârâja Duçwanta ri sira. Prihatin ta sang Çakuntalâ, tumangisi tanaya nira. Wruh pwa bhagawân Kaṇwa ry ambĕk sang Çakuntalâ. Makon ta sira i çiṣya nira tâpasa, umiringakna sang Çakuntalâ, ḍatĕngeng mahârâja Duçwanta, mangatĕrakna tanaya nira. Lumampah ta sira [3]. Saḍatĕng nireng Hâstinapura, kapangguh mahârâja Duçwanta, sĕḍĕng maweh sewaka sira. Mojar ta sang Çakuntalâ:

"Sâjnâ haji, samaya ni nghulun ngûni mwang mahârâja, yan mânaka nghulun lâwan haji ring dlâha, mangalilirana kaḍatwan rahadyan sanghulun. An-mangkana liug patik haji, umom ta sang nâtha, yumogyani samaya mami. Hetu ni nghulun manggâu kaharasa de rahadyan sanghulun. Ike kâri de çrî mahârâja ri dalĕm wĕtĕng, yateki Sarwadamana ngaranya. Bhoḥ yauwarâjye 'bhiṣicyatâm [4]. Yogya ta rahadyan sanghulun umabhiṣekâ ri samangkana. Yauwarâjan suputrakaḥ, maweha ng kayuwarâjan ring suputra rumuhun."

Mangkana ling sang Çakuntalâ. Sumahur mahârâja Duçwanta:

"Kasya twan duṣṭatâpasi [5]? Syapa makastrî kita sang duṣṭatâpasi [6]? Aku dinalihta swâminyu, atyanta tan wruh ring asambhawa ike ta karih! Hana karikâ ratu cakrawartî makastrî tapaswî nîcajanma! Apa tiki kaḍatwan katunan strîratna marika nghuluu prabhu? Arah laku mûr ta ko saka ngke! Aparan tatan kaharĕpa mwân pakastrî [7] dening prabhu cakrawartî."

Mangkana ling mahârâja Duçwanta, anangis ta sang Çakuntalâ, sawet ning irang ira. Mojar ta sira muwah:

"Atyanta kâbhimânanta mahârâja, rĕngön ike wuwus mami: ikang wwang sâmanya ta yogya angaseng ulah mangkana, tâtan prawṛtya

[1] A. satwani wâsayan, B. satwâni°, D. satwanira wâçayan, E. F. H. satwani°, G. °waçasayan.
[2] Mahâbh. I, 2991: cakrângkitakaraḥ.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] Mahâbh. I, 3004. De HSS. wanarâjabhisewyatâm.
[5] Mahâbh. I, 3006. De HSS. °kin twan tapaswini.
[6] A. B. D. E. F. G. H. °pati.
[7] A. pastri, B. G. pakastri, D. E. F. H. pakastri.

ning kadi kita prabhu. Ndah mangke nggânya praya sang nâtha. Eko 'ham asmîti [1]. Nâhan linganta: aku ta tunggal-tunggal, tan hana wruh i pracârangku, an pakastrî si Çakuntalâ. Syapa tumĕnga tery aku? Mangkanâbhiprâyanta prabhu, haywa ta rahadyan sanghulun mangkanâ, amutamutani hyang âtma ngaranya, sang tamolah ri hatinta. Sâkṣât paçyati karmâṇi [2]. Sira ta tuminghal ing wyapârâhala-hayu, samangkana ta sang dewa tatan kĕna hinimur-imur.

Âdityacandrâw [3] anilânalau ca dyaur bhûmir âpo hṛdayaṁ yamaçca,

ahaçca râtriçca ubhe ca sandhye [4] dharmmaçca jânâti narasya wṛttam [5].

Âditya sang hyang Sûrya, candra sang hyang Wulan, anilânala sang hyang Hangin mwang Apuy. Tumût ta sang hyang Âkâça Pṛthiwî mwang Toya, muwah sang hyang Âtma, sang hyang Yama tamolah ing rât kabeh. Nâhan tang rahina-wĕngi mwang sandhyâ, lâwan sang hyang Dharma sira, sang dewatâ mangkana tigawĕlas kweh nira, sira ta mangawruhi ulah ning wwang ring jagat kabeh, tan kĕna winutan, byâpâra nireng rât. Apa matang yan pamutamuta, sadenya ta nghulunta strî, saka ri hînapuṇya ni nghulun? Nâhan tânakta juga prasiddha sariba ning tapa, tan hana mangde suka.

Pratipadya padâ sûnur, dharaṇîreṇu gunthitaḥ [6], pitur âçliṣyate' nggâni, kim ihâsty adhikaṁ [7] sukhaṁ [8]

Ling sang hyang âgama: pratipadya padâ [9] sûnuḥ. Ikang rare rakwa sĕḍĕng wĕnang lumaku. Reṇu ngaranya lĕbû. Gunthitaḥ, ibĕkan tâwaknya de ning lĕbû, apan jĕnĕk amĕng-amĕng ing lĕmah, katon pwa sang bapa denya. Pitur âçliṣyate' nggâni [10]. Malayû tayâmĕkul suku saka ri harṣa ning mânak, piněkul ta ya tika wĕka hinĕmban [11]. Kim ihâsty adhikaṁ

[1] Vgl. Mahâbh. I, 3015. De HSS. °samanya janomi.
[2] Vgl. Mah. I, 3018: Hṛdi sthitaḥ karmmasâkṣi.
[3] De HSS. adityacandrowanilonalaçca, dyobhumirapoḥrdayaṁ°.
[4] De HSS. sâdye (A.), sandhye (B. E. F. G. H.), sâddhye (D.)
[5] Mahâbh. I, 3017.
[6] De HSS. paripatyâdayaḥ sunu, hâraṇireṇuguṇḍitaḥ.
[7] De HSS. pitur alagyatenggati, kâmihâstwaditam.
[8] Mahâbh. I, 3040: kim astyabhyadhikaṁ tataḥ.
[9] De HSS. parasyatwayadâ.
[10] De HSS. pituraglisyatenggani.
[11] A. rare wka hingömban, B. D. E. F. G. H. wka hinĕmban.

sukham [1]. Tan hana rakwa suka lwiha sangkerikâ. Saparimâṇa kĕtâ sakari ng we de ning kasanggaman ing strî kasih, an ahyun suka ning kumolakĕn anaknya, lĕwih juga kaharasan ing putra. Rahadyan sanghulun pwa tan kataman tṛṣṇa, tumon ing Sarwadamana, sâkṣât orasaputra, tan jhana kurang ing lakṣaṇa, umĕntyakĕn sâçrî mahârâja rûpanya. Hâhâh! sang prabhu mûrka dahat manah rahadyan sanghulun!"

"Ndya sang Çakuntalâ kĕnoh ujarta, sumĕnggah ikang anak maweh suka, yan hanânaku ikang [2] Sarwadamana, apa ya tan kolangku? Kunang apan asambhawa. Atikâyaç [3] ca putras te [4]. Tonton ta rûpa ny awaknya, atiçaya [5] göngnya. Bâlo 'tibalawân ayaṁ [6]. Tatan kaçaktin ing rare kaçaktinya. Kapana ta wwang kadi kami [7] mânaka mangkana lwirnya? Sangkṣepanya, kathayantî na lajjase [8]. Kita juga tan erang an sangguhĕnku' putrangku. Yatheṣṭaṁ [9] gamyatâṁ twayâ [10]. Laku tulih saparanta, haywa kita mangkĕn swâmi ry aku!"

Mangkana ling çrî mahârâja Duçwanta, hana tâkâçawâkya karĕngö de nira mwang taṇḍa rakryan makabehan. Nâhan ling ning âkâçawâkya:

"Bharaswa putraṁ Duçwanta! [11] Ai mahârâja Duçwanta! Haywa sangçayekung rare kolakĕn: putranta iku. Satyam âha Çakuntalâ [12]. Tuhu çabda sang Çakuntalâ, anakuyekwâ swâmî kita."

Mangkana ling nikang âkâçawâkya, tumĕḍun ta mahârâja Duçwanta sangkeng singhâsana, kumolakĕn i sang Sarwadamana sira. Atĕhĕr tumangisi sang Çakuntalâ sira:

"Ibu sang Çakuntalâ! Nghulun ngûni harṣa ri tĕkanta. Kunang tâpan [13] kâhĕrĕt de ni kaprabhun i nghulun, sugyan ta makwehâ-

[1] De HSS. kimihâstyaditi sukaṁ.
[2] A. yan ânak tuwi kang, B. D. H. yan ânaku ikang, E. yan hanâku ikang, F. yan hanânaku ikang, G. yan anaku hikang.
[3] De HSS. atiçayaçca.
[4] Mahâbh. I, 3066: °te putro.
[5] A. ati, B. D. E. F. G. H. atiçaya.
[6] De HSS. bâlopibalawân ksaḥ.
[7] A. ka, B. D. E. F. G. H. kami.
[8] De HSS. kawayanti tilajjate. Mahâbh. I, 3064.
[9] De HSS. yatheṣṭya.
[10] Mah. I, 3068.
[11] De HSS. bharatha putro Duçwânta. Mah. I, 3102.
[12] De HSS. mahâsatyoktakuntalâm. Mahâbh. I, 3103.
[13] A. tâpgan, B. D. E. F. G. tapan, H. tâpan.

pawâda nikang loka, sĕnggahĕn nghuluu tan tuhwa [1] pakastrî kita, ngûniweh mangakwa putra tan putrangku. Hana pwa dewaçabda karĕngö mangke, suminggihakĕn sang Sarwadamana prasiddha putra ni nghuluu tĕlas karĕngö de ning rât kabeh, atyanta girang ni nghuluu, lungguhakna ni nghuluu ing [2] singhâsanekâ, sumiliha ta karakṣakan ing rât, mâryа ta ya mangaran Sarwadamana: sang Bharata ngaranya apan: bharaswa putraṁ Duçwanta [3] ling ning dewaçabda."

Mangkana ling sang Duçwanta. Atĕhĕr umupakṣamâkĕn ujar sang Çakuntalâ, ri irang nire sang mantrî kabeh. Tĕka pwa ng çubha diwasa, inabhiṣeka nira ta sang Bharata, sumilih rakṣaka ning bhuwana. Dinon ira ta sang ratu samanta, alah ta yâtakut de ni prabhâwa nira. Sira ratu cakrawartî, gumawe suka ning loka, magawe ta sira yajna, makapurohita bhagawân Kaṇwa sira. Yenedaṁ bhâratam kulaṁ [4]. Sang Bharata kottaman ira, sira ta hetu nimitta ning Bhâratakula hana mangke."

XI.

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana, macaritâkĕn mahârâja Janamejaya. Sumahur ta sira:

"Suçrumas tantramâm wipra, pûrwângçasambhawe samaḥ. Sojar mpungku, huwus karĕngö lwir ning kawitan i nghuluu, sangke pawarah mpungku. Kunang kaharĕp ni nghuluu mangke, yan yogya wistarâkna dening macarita, makapûrwaka sang hyang Soma, apan Somawangça rakwa kawitan i nghuluu ra mpu. Wangçakrama nira ya ta warahakna mpungku ri kami!"

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana:

"Çṛṇu [5] râjan mama somam! Sâjnâ haji, mangrĕngö raha-

[1] A. F. tuha, B. tuhâ, D. tuhwâ, E. G. H. tuhwa.
[2] A. ning, B. D. E. F. G. H. ni nghuluu ing.
[3] De HSS. putra Duçwânta.
[4] Mahâbh. I, 3112.
[5] A. gṛṇa, B. D. E. F. G. H. çṛṇa.

dyan sanghuluu somawangça, krama nira. Pura dwaipâyanabrate, ikang solih bhujangga haji mangrĕngö, ri bhagawân Kṛṣṇa Dwaipâyana, ndya ta ya nihan:

Sang hyang Soma ngaran ira [1], anak bhaṭâra Dharma. Sira ta makastrî sang Rohiṇî, pinakânak nira ta sang Budha, sang Budha makastrî sang Ilâ, makânak sang Waiwaswata Manu, atuha sangke sang Ikṣwâku. Sang Ikṣwâku ngaran ira, apan rwa wangça ning ratu, Sûryawangça lâwan Somawangça. Sang Budha makânak sang Purorawâ, ratu ring Prayaça sira, pinggir Ganggâ lor. Sang Purorawâ makastrî sang Urwaçî, uttama ning widyâdharî, pinakânak nira ta sang Âyu, makastrî sang Pradhu, mânak ri sang Nahuṣa. Sang Nahuṣa makânak sang Karmadâ, pinakânak nira sang Yayâti. Sang Yayâti sira ta wistârâkna, makastrî ri sang Dewayânî, anak bhagawân Çukra. Ndya ta nihan kacarita nira:

Bhagawân Wṛhaspati pinakapurohita de ning watĕk dewatâ. Bhagawân Çukra pinakapurohita de ning daitya. Mahyun pwa bhagawân Çukra mĕnanga ning daitya. Magawe ta sira tapa, umârâdhana bhaṭâra Parameçwara. Sewu tahun lawas nira magawe tapa, inanugrahan ta sira sang hyang amṛta sanjîwanî, haji ning manghuripakĕn mâti. Hana ta sang Jayanti ngaran ira, anak sang hyang Indra. Sira ta mangunggahi ri bhagawân Çukra, mânak ri sang Dewayânî, hana nikang widyâmṛtasanjîwanî ri bhagawân Çukra. Atyanta suka nikang watĕk daitya. Rumĕngö ta sira bhagawân Wṛhaspati, mahyun ta sira wruheng aji nira sakeng bhaṭâra Parameçwara widyâmṛtasanjîwanî. Kinon ira ta sang Kaca masewakâ ri bhagawân Çukra, mangajya widyâmṛtasanjîwanî. Mangkat ta sira mareng bhagawân Çukra. Atyanta sih bhagawân Çukra ri sang Kaca. Kinon ira ta mahwana lĕmbu, pamarîkṣa nire sang Kaca. Panca warṣâṇi cirâṇi [2]. Limang tahun lawas nirâsewaka ri bhagawân Çukra, îrṣya tekang daitya, wruh ri pakṣa ning dewatâ kumon i sang Kaca mangajyâmṛtasanjîwanî. Pinatyan ta sira de ning asura, wangke nira binuncangakĕn ing sukĕt. Kâla meh wĕngi pwa surup sang hyang arka [3], mulih tang lĕmbu tan hanângiring. Ndâtan katon sang Kaca mulih. Kunang ikâ sang Dewayânî mojar sire sang bapa:

"Bapa! sâmpun surup sang hyang âditya mangke. Ikang lĕmbu tan hanângiring. Byakti mati niyata sang Kaca, apan kinelikan [4]

[1] A. ngara, B. D. E. F. G. H. ngaran ira.
[2] Vgl. Mahâbh. I, 3209: Pañcawarṣaçatâny ewam.
[3] A. om. arka.
[4] A. inelikan, B. D. E. F. G. H. kinelikan.

de nikang daitya, an prasiddha warga ning dewatâ sarika. Tasyasih ta bapa, huripana kadang ni ngulun! Taṁ winâ na hi jîweyaṁ [1]. Yapwan mâti tan wĕnang nghulun mahuripa."

Mangkana ling sang Dewayânî, sumahur bhagawân Çukra: "Anaku sang Dewayânî, haywa kita sangçaya! Mṛtaṁ sanjîwayâmy ahaṁ [2]. Huripana ta tang Kaca."

Mangkana ta ling nira, pinasang nira tang widyâmṛtasañjîwanî. Sinyangan [3] ira ta sang Kaca. Datĕng ta sira mijil sangkeng alaś. Menak ta manah sang Dewayânî. Katon pwa mahurip sang Kaca de nikang daitya, prihati tayâmet upâya. Pinâtyanya ta sang Kaca muwah, tinununya wangkay nira, hawu nira pinipilnya, winorakĕn ta yeng madya, madya ngaranya sajöng, hinaturakĕn ing bhagawân Çukra. Hana pweka çeṣa nikang hawu, winorakĕn tayeng kĕlakĕlan celeng umah, pinangan de bhagawân Çukra, muwah ikang sajöngininum nira. Mawĕrö [4] ta sira luhya, lupa ri sang Kaca. Muwah ta sang Dewayânî mâjar i sang bapa, mapitutur [5]:

"Bapa! Matanghya ta [6] rahadyan sanghulun! (Mâti nggânya pun Kaca. Umapa pangawruha ni nghulun?) [7] Mangke kâla surup bhaṭârâditya, mulih ikang [8] lĕmbu tan hanâṅgrakṣa ya. Tasyasih ta bapa, huripĕn pun Kaca muwah!"

Sumahur bhagawân Çukra: "Âyuṣyaḥ [9] na ciraṁ mṛtaḥ. Haywa kita malarânaku, pati nikang Kaca, apan jâti nikang janma, makâwasâna ng pati. Tĕkwan yan huripĕn ta ya mĕne, pĕjah pwa ya muwah. Apa ta daya ning manghuripana [10] pingrwa pingtiga? Sangkṣipta ning ujarkw i kita: panglampwa ta ye patinya!"

Sumahur sang Dewayânî: "Bapa! Atyanta salahâsa ni nghulun, yau [11] tulusa mâti kadang i nghulun sangkeng kadewatan. Katuhwan denyâmrih sewaka ri kita, denyâhyun i sang hyang aji. Haywa ta yan olih anugraha, makâwasâna pati mangke de ni çiṣyanta daitya.

---

[1] De HSS. twaṁ °jiwayan. Mah. I, 3214: °ca jîweyam.
[2] De HSS. kutthaṁ sañjiwanam iti. Mahâbh. I, 3215.
[3] A. D. E. F. G. H. sinengan, B. sinungan.
[4] A. mawarĕ, B. mawarĕh, D. E. F. G. H. mawĕrĕ.
[5] A. pitutur, B. mapituhtur, D. E. F. G. H. mapitutur.
[6] A. matangyanta, B. tangyata, D. G. H. matangya ta.
[7] Haec verba in A. desunt.
[8] A. hulih kang, B. D. E. F. G. H. mulih ikang.
[9] A. ayupya, B. ayusyaḥ, D. E. F. H. ayuṣyaḥ, G. hayusya.
[10] A. G. manguripana, B. mahuripana, D. F. H. manghuripana, E. manguripa.
[11] A. ya, B. D. E. F. G. H. yan.

Agöng iliknya ri sang Kaca, kadyangganyân melik ri nghulun; yan tan hana sih rahadyan sanghulun ri kami, kenakanyâmwîtâku muliheng kadewatan, umareng kaki ni nghulun bhaṭâra Indra."

Mangkana ling sang Dewayânî rakwa, awĕlas ta bhagawân Çukra ri putrî nira, pinasang nira tang widyâmṛtasanjîwanî, sinyangan ira sang Kaca, sumahur ta sire dalĕm wĕtĕng:

"Sâjñâ mpungku! Pinatyan de nikang daitya patik maharṣi. Hawu ni nghulun winorakĕn ing madya mwang kĕlakĕlan. Ya ta hinaturakĕn ing rahadyan sanghulun denya, kapangan kenum de rahadyan sanghulun. Tawa prasâdân [1] na jahâti mâṁ smṛtiḥ [2]. Kunĕng tasyasih rahadyan sanghulun mangke, mârga ning tan tulusa pĕjah, mijila sangke garbha pâduka maharṣi, nâhan pwânugraha mpungku!"

"Uḍuh anaku sang Kaca! Katuhwan kaduṣṭan ikang daitya karih! Mogha tâku malupa ri kita, tan wruh yan kapangan dengku. Salwir ing kapangan masuk ing wĕtĕng ni nghulun; ikang wastu len sakeng kita niyatanya gĕsĕng ya. Wijil ta kita, bĕlah ta wĕtĕngku hawananta mĕtu! Aku pĕjaha, marapwan kita huripa!"

Mangkana ling sang ṛṣi Çukra. Ujar ta sang Kaca:

"Sâjñâ maharṣi! Tan sapira lara ni nghulun pĕjah saka ri pĕjaha rahadyan sanghulun mangke, makanimitta wijila [3] ning Kaca sangke wĕtĕng mpungku."

Mangkana ling sang Kaca. Mojar ta sang Dewayânî ri sang bapa:

"Tawa paçyet sawiditaṁ, nâsmi çaktâ [4] samudbhawaḥ. Bapa tan mahurip nghulun, niyata mâtya tumûtakna kita, muwah patya [5] ni pun Kaca. Yapwan hanânugraha pâduka mpungku ri sang Kaca, wehana widyâmṛtasañjîwanî, sâdhana ny anghuripakna kita mĕne, sahânugraha mpungku!"

Kâruṇya ta bhagawân Çukra, winehakĕn ira ta sang hyang aji ri sang Kaca, saha rahasyanya [6] winarah nira sĕḍĕng sang Kaca hane jĕro wĕtĕng. I tĕlas ning aji katama de sang Kaca, binĕlah nira ta wĕtĕng nira prihawak [7]. Mijil ta sang Kaca. Katon pwa

---

[1] De HSS. atha prasâdanta.
[2] Mahâbh. I, 3237.
[3] A. mijila, B. D. E. F. H. wijila, G. wijil ing.
[4] Vgl. Mah. I, 3240: jîwituṁ nâsmi çaktâ.
[5] A. matya, B. D. E. F. G. H. patya.
[6] A. rasyanya, B. rahaçyanya, D. F. G. H. rahasyanya, E. rahaṣyanya.
[7] A. prihawa, B. D. E. F. G. H. prihawak.

sira mpu pĕjah, hinuripan ira ta sira, minantran[1] ing amṛtasanjîwanî. Mahurip ta ḍang[2] âcârya guru muwah. Manĕmbah ta sang Kaca ring guru, apan sira sang Kaca tĕlas kânugrahan siddhimantra. Mengĕt pwa bhagawân Çukra, an kabancana de ning madya, hetu ning winarahakĕn ikang çâstra. Çinâpa nira tang sajöng mwang mângsarasa[3], ling nira:

„Yo brâhmaṇo'dyaprabhṛtîha kaççin mângsapânaṁ tathâ[4]. Mangke tambay ning brâhmaṇa tanpamangan daging ing celeng umah, tanpanginum surâpâna, (surâpâna ngaranya sajöng, salwir ing sinanggah sajeng, twak waragang, badyag, twak ing tal, budur), ling[5] ning çâstra sangke bhagawân Çukra: Mohât pâsyati[6] durbuddhiḥ. Kalingan ing çabda: ikang wwang awĕrö de ning sajöng durbuddhi, solah tan solahanya, ujar tan ujaranya, sangke[7] mohanyân warĕg sajöng, magawe ahangkâra ning buddhi, yan hana sira brâhmaṇa mpu manginum sajöng, makanimitta moha nira, ngûniweh amangana[8] daging ning celeng umah, ya abhakṣa-bhaksa ngaranya, ya apeyapeya[9] ngaranya, amangan camah anginum wastu camah, adharma ngaranya,[10] tan dharma sang paṇḍita ikâ. Brahmahatyâ niçâpayet[11] *."

Nâhan çâpa bhagawân Çukra: „Jwah tasmât sapâpa ning brahmahatyâ tinĕmunya!"

Mangkana çâpa bhagawân Çukra ring[12] sajöng, matang yan tan dadi mpu brâhmaṇânginuma madya, yadyapi katĕka ring mangke. Huwus rakwa wineh anugraha sang Kaca, amwît sireng guru, muwah amwît i sang Dewayânî, muliha ring kadewatan. Mojar ta sang Dewayânî:

„Sang Kaca! atyanta sih ni bapa ni nghulun ri kita, makanimitta guruçuçrûṣanta, sewu tahun lawastâsewake sira, winch ta kita

[1] A. mintran, B. D. E. F. G. H. minantran.
[2] A. dang, B. D. E. F. G. H. ḍang.
[3] A. mangsara, B. D. F. G. H. mangsarasa, E. mangsaraṣa.
[4] De HSS. °nyât prawṛttiḥ kaççit mangsapanan tathâ. Vgl. Mahâbh. I, 3250: °mohât pâsyati mandabuddhiḥ.
[5] A. li, B. D. E. F. G. H. ling.
[6] De HSS. mohat paçyati.
[7] A. D. E. F. G. H. sangkeng, B. sakeng.
[8] A. D. E. F. G. H. amangana, B. amangan.
[9] A. apeapeya, B. peyape, D. E. F. H. apeyapeya, G. hapeyapeya.
[10] A. B. E. F. G. H. ngaranya, D. nganya.
[11] A. kâpayet, B. E. G. H. çapayet, D. F. çâpayet. Vgl. Mah. I, 3250 apetadharmâ brahmahâ caiwa sa syâd.
[12] A. B. E. F. G. H. ring, D. ri.

widyâmṛtasanjîwanî. Huwus kita siddhimantra. Kunang yan tan kitâtiçaya pakadangan i nghulun, tan nghulun amarĕkakna ri kita, yadyapi hana sih ira tan sapira. Kewala nghulun sangkanta sinihan, ngûnî sĕḍĕngta pinatyan ing daitya, kami juga manĕmbah aminta sih ri bapangku, swîkâra kumon aku manghuripana kita n hane jĕro wĕtĕng ira. Hinurip nira ta kita; kalingan ing ujar mami, yan yogya kita mâlapa ri nghulun, saha widhiwidhâna nikang pâṇigraha. Bhaktim atyantâwarjitaḥ[1]. Mangke kita tuminggalakĕn i kami. Apa ta kita tan engĕt ing hutang sih, apan atyanta bhaktingku ri kita?"

Mangkana ling sang Dewayânî. Sumahur sang Kaca:

„Ai sang Dewayânî! Wruh nghulun yan para ny asihta ri kami, aparan ta yan wehana widyâ de nira mpu, ya tan hana sihanta? Kunang i pakonta marigrahâ ri kami, tan yogya ri hiḍĕp ni nghulun. Guruputrî sadâ[2] mama[3], apan putrî ning guru kita. Bhakti ni nghulun ing guru bhakti ni nghulun i kita."

Mangkana ling sang Kaca. Krodha ta sang Dewayânî ri de nirân tan pinisinggih buddhi nira. Manapatha ta sire sang Kaca:

„Jwah tasmât kamung Kaca, widyâ siddhim na te ataḥ*[4], astu tan siddhyâ ning ajinta paweh i bapangku, apan kita tan malĕs asih ry aku."

Mangkana ling sang Dewayânî. Mojar[5] sang Kaca ri sira:

„Çinâpanta pwâku[6], makanimitta göng ni râganta. Malĕsa[7] nghulun manâpa ri kita, apan tan tulus ike sihta ri kami, huwus mapagĕh anugraha nira mpu ri nghulun. Mangke çinâpanta[8] kami, yan apa ta pamalĕsangkw i çâpa ri kita[9]: Ṛṣiputro na te kaççij jâtu pâṇiṁ grahîṣyati[10]. Astu kita makamarwa dâsînta, kunang ikang widyâmṛtasañjîwanî, çinâpanta tan siddhi ri nghulun,

[1] Vgl. Mahâbh. I, 3266: na mâm arhasi dharmajña tyaktum.
[2] De HSS. guruputrintawa.
[3] Mah. I, 3262.
[4] A. D. F. H. siddhin na te ataḥ, G. °hata, B. siddhi ya te hatâḥ, E. siddhin na te hataḥ. Vgl. Mahâbh. I, 3271: Tataḥ Kaca na te widyâ siddhim eṣâ gamiṣyati.
[5] A. F. H. mâjar, B. G. majar, D. mâ, E. mojar.
[6] A. G. pwaku, B. D. E. F. H. pwâku.
[7] A. D. E. F. G. H. malésa, B. malés ta sa°.
[8] A. E. sinapan, B. sinâpan, D. F. H. çinâpan, G. çinapan.
[9] A. add. mangkana, B. D. E. F. G. H. om.
[10] De HSS. ṛṣiputryân te dâsiṁ jatu parigṛtasyatam. Mah. I, 3274.

ndan [1] çiṣya ni nghulun pwa ya siddhya, apan tan sayogya doṣa ni nghulun denta, kewala sakeng atwang i ngwang aguruputrî.〃

Mangkana ling sang Kaca, lunghâ ta sira mulih mareng kahyangan.

Byatîta sang Kaca mulih ring kadewatan. Pira kunang ikang kâla, tucapa ta sang Dewayânî mâmĕng-amĕng ing taman sira, makering sang Çarmiṣṭhâ, anak sang Wṛṣaparwâ, ratu ning daitya. Adyus ta sireng talaga, saha paricârikâ sang Çarmiṣṭhâ (sahasra ceṭikâ) [2]. Ri sĕḍĕng nirâdyus, ḍatĕng tikang bâyu madĕrĕs, tumûbakĕn hulĕs nira. Arok tikang wastra kawawa de ning alisyus magöng. Mĕntas ta sang Dewayânî de nirâdyus mwang sang Çarmiṣṭhâ sakeng talaga, sama umalap hulĕs nira, ndan salah alap sang Çarmiṣṭhâ sira. Hulĕs sang Dewayânî inalap nira. Agĕlĕng ta sang Dewayânî, mawâda ta sira, saka ri krodha sang Çarmiṣṭhâ sinuṇḍungakĕn ta sang Dewayânî ring sumur. Ḍawuh ta sireng sumur, mulih ta sang Çarmiṣṭhâ saha sahasra [3] paricârikâ. Ri kâla sang Dewayânî tibeng sumur, ḍatĕng ta sira mahârâja Yayâti sakeng paburwan. Tumurun sakeng [4] kuda sira, cinangcang ikang kuda ring kayu nâgapuṣpa, sawet nirâlapâ [5] toya, inungang nira pwekang sumur, mesi strî litu hayu. Sinântwa nira ta ya:

〃Kâ twaṁ tâmranakhî çyâmâ [6]. Aparan ta kitebu strî rahayu? Apa lwir ira sang rowangta matĕmu tangan? Tan dadya kitânak ing sâmanyajâti. Aparan ikang wwang lumĕbwakĕn ing sumur i kita? Atyanta kasyasihta. Pawarah ta kita haywâtakut! Nghulun ratu Somawangça, sang Yayâti ngaran i nghulun, mangĕntasakna kita sakeng sumur.〃

Ling sang Dewayânî:

〃Sâjnâ haji mahârâja Yayâti. Tasya Çukrasya kanyâ'ham. [7] Nghulun sang Dewayânî ngaran i nghulun, anak bhagawân Çukra. Kunang ikang [8] anibâkĕn ing sumur i kita Çarmiṣṭhâ ngaranya. Tasyasih ta dudut tangan i nghulun de haji!〃

Mangkana ling sang Dewayânî. Dinudut ta sira de sang Yayâti,

---

[1] A. om. B. D. E. G. ndan, F. H. ndân.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] A. G. sahaparicarikâ, B. sahaçramaricârika, D. F. H. sahasahasra paricârikâ, E. sahaçra paricarikâ.
[4] A. saking, B. sangke, D. E. F. G. H. sakeng.
[5] A. sawet ning nira lapa, B. D. E. F. H. sawet nirâlapa, G. °nira°.
[6] De HSS. kotyamâmânikirṣyamaṁ. Mahâbh. I, 3295.
[7] Mah. I, 3297.
[8] A. om. B. D. E. F. G. H. ikang.

sinĕngkâkĕn sakeng [1] sumur, sinântwa nira mahalĕbâ ri manah nira. Lunghâ ta sang Yayâti mwang sang Dewayânî. Hana ta si Guṇikâ ngaranya, kawula sang Dewayânî. Ya ta malayû mawarah ri [2] bhagawân Çukra ri tibâ sang Dewayânî ring sumur. Malayû atulung anak nira rakwâbhiprâya nira. Kapanggih ta sira huwus mĕntas [3] sakeng sumur. Mojar ta sang Dewayânî saha tangis:

〃Bapa! Atyanta kasyasih ni nghulun sinuṇḍungakĕn ing Çarmiṣṭhâ [4] ring sumur. Tâmbis ta nghulun mâtya yan taṇ ḍatĕnga çrî mahârâja Yayâti, sira ta masih mangdudut tangan i nghulun, hetu ni nghulun kapanggih denta. Kunang si Çarmiṣṭhâ akweh wuwusnya tan rahayu, sumĕngguh kita wiku hîna dîna, tamolah mangastuti ri bapanya, makahuriptân malap dhana, taugeh pwa kasampayanya. Tasyasih ta patunggw ing kadewatan! Nghulun mâjare kaki ni nghulun bhaṭârendra, sangka yan nghulun tan wĕnang kumĕlakĕn ikang Çarmiṣṭhâ.〃

Mangkana ling sang Dewayânî. Awĕlas [5] ta bhagawân Çukra. Mojar ta sira, ling nira:

〃Anaku sang Dewayânî! Prastâwa ning tan molah i sang Wṛṣaparwâ amrih magawe mantra pwa yeki, kuminkin haywa rasikâ, apan çiṣyânggĕhnya ya dengku; kadi krama bhagawân Wṛhaspati an tamolah umâpyâyani bhaṭârendra, mangkana ta gati mami ri sang Wṛṣaparwâ. Hana pwa kawikâra ni manahta de ning [6] Çarmiṣṭhâ, tan dadyâku humĕnĕnga, apan kita pinamrihakĕnku.〃

Mangkana ta ling bhagawân Çukra ri sang Dewayânî. Tumuluy sira mareng mahârâja Wṛṣaparwâ; mojar ta sira:

〃Mahârâja Wṛṣaparwâ! Enggal dahat tasak tang pâpakarma ginawayakĕnta; ikana sang Kaca brâhmaṇa sĕḍĕng guruçuçrûṣa ri kami, pinatyan ta ya nirdoṣa. Yatiki makaphala mangke; ndya tang phala yan kwa [7] linganta:

He warjjitaṁ wiçâto' ham [8]. Tinggalaknangkwa kita tĕke kadangta kabeh; makanimitta lara sang Dewayânî de sang Çarmiṣṭhâ, amwît ta kamî mangke ri kita.〃

---

[1] A. sangse, B. sakeng, D. E. F. G. H. sangkeng.
[2] A. D. E. F. G. H. mawarah ri, B. mareng.
[3] A. si huwus mantas, B. sira hawus mĕntas, D. E. F. G. H. °huwus°.
[4] A. Kṛmiṣṭhâ, B. D. E. F. G. H. Çṛmiṣṭhâ.
[5] A. mawlas, B. D. E. F. G. H. awlas.
[6] A. de, B. D. E. F. G. H. dening.
[7] A. yan ta, B. yangkwa, D. E. F. yan kwa.
[8] Vgl. Mahâbh. I, 3337: sthâtuṁ tadwiṣaye râjan na çakṣyâmi twayâ saha.

Mangkana ling bhagawân Çukra. Harohara ta manah sang Wṛṣaparwâ, mĕkul suku bhagawân Çukra sira, (ling nira) [1]:

„Sojar mpungku! Sarwajnâmaragati [2] rahadyan sanghulun, ya tan tuṣṭa tapwa swabhâwa gati nikang daitya dânawa, anĕmbah ri suku rahadyan sanghulun, samangkana ta yan tinggalaknanta. Hana pwa gĕlĕng sang Dewayânî kâraṇanya, aparan ta prâyaçcittanya?"

Mangkana ling sang Wṛṣaparwâ. Sumahur bhagawân Çukra:

„Wihikan nghulun göng ni bhaktinta ng daitya dânawa kabeh. Kunang pangantyakna mami mangke. Prasâdyataṁ Dewayânî [3] T apinta-kasih ri sang Dewayânî! Sakahyun ikâ ta gawayanta! Jîwitaṁ yatra me sthitam [3]. Apan rasikânak kahanan ing hurip mami."

Mangkana ling bhagawân Çukra. Apinta-kasih ta mahârâja Wṛṣaparwâ ri sang Dewayânî, yan apa ta paweha nira.. Mojar ta sang Dewayânî:

„Sang Çarmiṣṭhâ hulun-huluna ni ngwang saha paricârikânya sewu!"

Winehakĕn ira de sang Wṛṣaparwâ, matang yan pinakahulun sang Çarmiṣṭhâ wĕkasan saha sahasra paricârikânya. Pira kunang antaranya mojar ta sang Dewâyânî ri sang bapa:

„Bapa! Atyanta suka ni nghulun makahulun sang Çarmiṣṭhâ, makanimitta sihta. Kunĕng mahârâja Yayâti dumudut tanganku ngûni, ri kâla ni nghulun tibeng sumur. Yan yogya nghulun wehakne sira de [4] rahadyan sanghulun! Yapwan tan yukti nghulun ameta jalu muwah."

Mangkana ling sang Dewayânî. Tanwihang bhagawân Çukra. Pinet ira ta mahârâja Yayâti, inujaran ira ta sira. Ling maharṣi:

„Anaku mahârâja Yayâti! Wahaswa bhâryâṁ dharmeṇa [5] Dewayânîṁ sumadhyamâṁ [6]. Ikâ sang Dewayânî kaharas tanganya denta, kâlanta mĕntasakĕn ing sumur. Dharma tikang ulahta, matang yan tarimâkneng kita dengku. Kunang sang Çarmiṣṭhâ kawulanya tikâ, haywa makastrî [7] ya!"

Mangkana ling bhagawân Çukra. Manĕmbah ta mahârâja Yayâti, umastungkâra bhagawân Çukra sira, tinarimâkĕn ira ta sang Dewa-

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. sarwwajña paragati, B. D. E. F. G. sarwwajñâmaragati, H. om.
[3] De HSS. pramâṇatwan dewayânim. Mahâbh. I, 3341.
[4] A si, B. D. E. F. G. sira de, H. om.
[5] De HSS. tawâswa nâryya dharmmaṇam.
[6] Mahâbh. I, 3392.
[7] A mastri, B. G. makastri, D. E. F. H. makastri.

yânî, mulih ta sira. Alawas ta sirâkurĕn, mânak ta sira rwang siki, sang Yadu ngaran sang matuha, sang Turwaçu [1] ngaran sang anwam, paḍa lituhayu paripûrṇa, kady anak ning dewatâ lwirnya. Tuminghal ta sang Çarmiṣṭhâ, kapengin mânaka. Ḍatĕng pwa mahârâja Yayâti mamĕng-amĕng ing taman. Sang Dewayânî tan milu. Mojar ta sang Çarmiṣṭhâ:

„He prabhu mahârâja Yayâti! Iking taman kahanan i nghulun sâkṣât taman ing dewatâ. Tan hana wwang sâmanya tumameriya. Nghulun pwa kinon de sang Dewayânî tamolahana ngke. Aparan ta swâmya ni nghulun lena sangke mahârâja? Kaḥ striyaṁ sparṣṭum [2] arhati? [3] Apan tan hana wanch muktya tamolahi ngke."

Mangkana ling sang Çarmiṣṭhâ ri mahârâja Yayâti. Harṣa ta sira ri hayu sang Çarmiṣṭhâ. Inangĕn-angĕn ira ta pinĕkĕt bhagawân Çukra, yan tar wĕnang makastrî sang Çarmiṣṭhâ. Kepwan ta manah nira, mâjar ta sira wĕkasan:

„Ibu sang Çarmiṣṭhâ! Wruh nghulun kottamanta. Haywâgya kita pâṇigraha ni nghulun. Kunang hetu ni nghulun angepwan, ri huwus pinĕkĕt bhagawân Çukra, ya tan makastrî kita, awĕdi ta nghulun mithye sira."

Sumahur sang Çarmiṣṭhâ: „Sâjnâ haji! Hana mara ling ning âgama: Na narmayuktaṁ wacanaṁ hinasti [4]. Yan ikâ rakwa guywaguywana. Na strîṣu râjan na [5] wiwâhakâle [4]. Mangkana tang mithyâ ring strî, mithyâ kâla ning wiwâha kunang Prâṇatyaje [6] sarwadhanâpahâre [4]. Lâwan mithyâ ri sĕḍĕng ning hana wwang maharĕp hilangakna prâṇanya de ning duṣṭa, mwang nimitta ning wĕnang lĕñok, sĕḍĕngnyâhyun alapĕn dṛwya nikâ de ning durjana. Pancânṛtânyâharapâtakâni [7]. Ya pancânṛta ngaranya. Nâ tang mithyâ tanpanĕmu pâpa. Mahârâja pwa mâstungkâra ujar bhagawân Çukra, ri kâla ning wiwâha, sĕḍĕng rahadyan sanghulun tinariman sang Dewayânî. Aparan ta mithyâ doṣa nikâ? Apan wiwâhakâla, lâwan ujara ni nghulun:

Dewayânîm ahaṁ dâsîm. Nghulun prasiddha kawula de

[1] A. Turusu, B. D. F. G. Turwusu, E. Turwungsi, H. om.
[2] A. D. E. F. G. H. sparçam harati, B. spaçam".
[3] Mahâbh. I, 3408.
[4] Mahâbh. I, 3412.
[5] De HSS. na strimṛṣawâda.
[6] De HSS. prâṇantajet.
[7] De HSS. pañcanṛtannâmahinâsti pâmam.

sang Dewayânî. Wâçyan dâsî nṛpena hi. Sang Dewayânî kinawaçâkĕn de mahârâja. Apa matang yan tan kawaçâkna nghulun de mahârâja? Apan dṛwya ning strî prasiddha dṛwyanta katatwan ikâ.

Mangkana ling sang Çarmiṣṭhâ. Yukti ri hiḍĕp sang prabhu. Mapanggih ta sireng taman. Ngkâna ta sira masanggama. Mânak ta sira tĕlung siki, ngaranya sang Druhyu, sang Anu, sang Pûru, kapwa litu-hayu paripûrṇâwayawa. Amĕng-amĕng pwa sang Dewayânî ring taman, tumutur i sang jalu. Katon tang rare tĕlung siki, sandeha ta sira, tulyalakṣaṇa sang prabhu ikang rûpa. Tinanan ira:

„Anaku kong kumâra! syapa makânak i kita?"

Mangkana ling sang Dewayânî. Manuduh tikang rare ri çrî mahârâja. Atĕhĕr marâmĕkul suku nira. Manastâpa ta sang Dewayânî, matang yar intar sirân ulih mâjar i sang bapa. Prayatna mahârâja Yayâti, tumûtakĕn i sira, i takut ni gĕlĕngana de bhagawân Çukra. Satĕka sang Dewayânî ring âçrama sang Çukra, manangis mâjar i sang bapa:

„Bapâtyanta sampay nikang Yayâti ri pinĕkĕtta ngûni, ikang tan pastrya si Çarmiṣṭhâ. Ndâtan agĕlĕng tâku yan paḍânak ni nghulun. Tiga pwânak nikang Çarmiṣṭhâ; nghulun mânak rwang siki. Sangkṣepanya, tan asih sang Yayâti ri nghulun, matang yan panĕmbah ni nghulun ri kita."

Krodha ta bhagawân Çukra, çumâpa mahârâja Yayâti sira:

„Mithyâcârasya dharmeṣu cauryaṁ bhawati Nâhuṣa[1]. Ai Yayâti! Mithyâdharma ngaran ing ulah mangkana. Sapâpa ning maling pâpanta. Mangkana pwa prawṛttinta. Tasmâj jarâ twâm acirâd dharṣayiṣyati durjayâ[2]. Kawaçâkna rare kita, matuhâ tansamâsa, marapwan tan wĕnang ring kâmarasa."

Mangkana ling bhagawân Çukra. Manĕmbah ta sang nâtha mupakṣamâkĕn i çîla nira:

Sâjnâ mpungku! Engĕt pinakanghulun sapinĕkĕt i samaya mpungku[3] ngûni, apan pwa mangkana umambah kalinganta, mamalaku pwa pinakastrî dharma prawṛttinya, tan anggâ ta nghulun. Bhrûṇahety ucyate[1] buddhaiḥ[2]. Sapâpa ning amangkĕl pâpa ning amatî rara jĕro wĕtĕng: Adharmabhayasamwignaḥ[3]. Awĕdi ng pâpa nghulun. Çarmiṣṭhâm upajagmiwân[4]. Ya ta hetu ning pinakastrî sang Çarmiṣṭhâ. Hana pwa gĕlĕng mpungku mangke, yar yogya surudakna tang çâpa. Jareyaṁ na wiçecca mâm[5]. Yatanyan tan tĕke nghulun."

Mangkana ling mahârâja Yayâti. Sumahur bhagawân Çukra:

„Nâhaṁ mṛṣâ brawîmy etat[6]. Tan dadi kami mṛṣawâda, yâwat kita manggihakna jarâ. Yapwan hana putranta salah-siki tumarimâ[7] ng çâpa, samangkana ta kita luputeng jarâ. Pintakâsihi ta anakta kabeh!"

Mangkana ling bhagawân Çukra. Mulih ta sang nâtha mwang sang Dewayânî. Saḍatĕng nireng kaḍatwan, pininta-kâsih ta sang Yadu, anak nirâtuha ri sang Dewayânî, ling ira:

„Anaku sang Yadu! Nghulun çinâpa[8] de ni kakinta bhagawân Çukra: atuhâ tansamasa ngku'n tapwan warĕg i nghulun kayowanan. Tâsyasih tânaku aku kita parana ning çâpa, kumalilirana ng[9] jarâ. Yan tĕkâ sewu tahun[10], maluya kita yowana, muliheng kaḍatwan, nghulun mûrâ[11] wanawâsa."

Mangkana ling mahârâja Yayâti. (Sumahur sang Yadu)[12]:

„Sitaçmaçrur nirânando rajayâ[13]. Ikang wwang atuha kinon i nghulun, maputih rambutnya mwang kumisnya, kawĕlas-harĕp tan hana kawihikanya. Tâṁ jarâṁ nâbhikâmaye[14]. Yata dumeh nghulun tan harĕp ing jarâ."

Mangkana ling sang Yadu. Krodha ta sira mahârâja Yayâti, ling nira:

---

[1] De HSS. mithyawâcasya dharmmaççа coryya bhawati Nahuṣa. Mahâbh. I, 3459.

[2] De HSS. jara twam âwirât dharmmawiwyati durjjayat. Mah. I, 3454.

[3] A. ngku, B. D. E. F. G. mpungku, H. om.

[1] De HSS. bhrunanggât (A.), bhrunahât (B. D. E. F. H.) procyate, G. bhrunahatyecyate.

[2] Mah. I, 3457.

[3] Mah. I, 3458.

[4] De HSS. çarmiṣṭhâ upajeçmitam (A.) °jegmitan (B. D. E. F. H.), G. °tâ. Mahâbh. I, 3458.

[5] De HSS. jiryyate na wiçeṣatam. Mah. I, 3461.

[6] De HSS. na mṛṣyagrahawakyataḥ. Mah. I, 3462.

[7] A. tumari mariha, B. D. E. F. G. H. tumarimaha.

[8] A. B. G. sinapa, D. F. H. çinâpa, E. sinâpa.

[9] A. kumaliranang, B. D. E. F. G. H. kumaliliranang.

[10] A. tawun, B. D. E. F. G. H. tahun.

[11] A. mara, B. muwah, D. E. F. mûrâ°, G. mûra, H. mura.

[12] Haec verba in A desunt.

[13] De HSS. sitasmâçrawayediya. Mah. I, 3471.

[14] De HSS. tajjaran nana kâmayet. Mah. I, 3472.

„Yat twaṁ me hṛdayâjjâto [1]. Anaku sang Yadu! Kita ta prasiddha mijil saking hatiugku, çarîranta kabeh sakeng çarîra ni ngwang tatwanya. Ya ta kita yogya kumalilirana suka-duḥka ni ngwang. Tan-anggâ pwa kita kumalilirana sasuka-duḥkangku. Tasmâd arâjyabhâk tâta [2]. Matang yan tan kumalilirana kaḍatwanku kamu.“

Mangkana ling mahârâja Yayâti. Huwus nirân çumâpa sang Yadu, pininta-kasihan ira ta [3] sang Turwaçu. Tunggal kadi çabda sang Yadu ngûni, mangkana de nira mojar, ya ta tan-anggâ. Agĕlĕng ta sira:

„Anaku [4] sang Turwaçu! Yayâku tan pânak-anak kita, apan tar gumawayakĕn pakonku. Tasmât prajâsamucchedam. [5] Yata matang yan pĕgata wangçanyu, matang yan wruh lara ning tan pawĕka.“

Mangkana ling nira ri sang Turwaçu. Inujaran ira ta sang Druhyu [6], anak atuha ri sang Çarmiṣṭhâ. Mangkana juga tarpamisinggih. Mojar ta sira:

„Aku ta mapinta-kasih ri kita, ndâtan anggâ i pakonku. Salahâsa ta ko'n tar [7] pamisinggih ri pangutus mami.

Tasmâd Druhyo priyaḥ kâmo na te sampatsyate [8] kwacit [9]. Mangkana ta lwiranyu: tan katĕkâna kaharĕpmu, marapwan wruh ri lara ning salahâsa.“

Tumût pwa sang Anuḥ pininta-kasihan ira. Mojar ta sira:

„Jarâdoṣas twayâ proktaḥ [10]. Kita mujarakĕn doṣa ning jarâ, prastawanta tan- anggân pininta-kasihan. Tasmât twaṁ pratilapsyase [11]. Ya ta matang yar tĕkâ ng jarâ ri kita, mwang wĕkanta kabeh matuha ta ya salah-mâsa.“

Samangkana çâpa nire sang Anuḥ. Mâsö ta sire sang Pûru, anak wungsu ri sang Çarmiṣṭhâ:

---

[1] De HSS. °añjâtaḥ. Mah. I, 3474.
[2] De HSS. °jaran na bhuktayet. Mah. I, 3474.
[3] A. pininta niran ta, B. D. E. F. pininta kasihan ta, G. °kasihan ira, H. om.
[4] A. âku, B. E. G. hanaku, D. F. ânaku, H. om.
[5] De HSS. °prajâsamacchedaṁ. Mah. I, 3478.
[6] A. B. Dhruyu, D. E. F. G. Druhyu, H. om.
[7] A. salahasâta kon ta, B. salahasa tâ°, D. °tâkon tar, E. F. °takon°, G. °tako, H. om.
[8] De HSS. °drohya priyaḥ kamaḥ na te syate.
[9] Mah. I, 3485.
[10] De HSS. °dopa twayâ toyaṁ.
[11] De HSS. °pratimâsate. Mah. I, 3490.

„Anaku sang Pûru! Tan hana hinarĕp-harĕpku kumalilirana kleça bheda tan lena sangke kita, ikeng atuha tanmâsa, yar yogya kita panaranya. Yapwan tĕkâng sewu tahun, samangkana kita muwaha yowana [1], amuktya ng wiṣaya sumiliha kaḍatwan i nghulun.“

Mangkana ling mahârâja. Manĕmbah ta sang Pûru umastungkâra ujar sang Yayâti. Matuha ta sira, mahârâja Yayâti muwah yowana, amukti wiṣaya. Akurĕn ta lâwan sang Dewayânî. Mânak ta sira strî, inarau sang Mâdhawî. Tĕka pwa sira sewu tahun, inujarakĕn ta sang Pûru:

„Prîto [2] 'smi tawa rûpeṇa [3]. Atyanta suka ni nghulun deni yowananta bhinuktingku sewu tahun. Gṛhâṇa [4] yauwanaṁ so 'ham [5]. Muwaha ta kita yowana muwah!“

Inabhiṣeka ta sang Pûru ratu, kumaliliri [6] kaḍatwan haji ring Madhyadeça. Mahârâja Yayâti sirâtapa muwah, tumûtakĕn brata sang râjarṣikrama. Sang Pûru kâri madĕg ratu, apan sayogya mituhu ri bapa, ndâtan hilang kayowanan hane sira, ratu cakrawartî, phala ning mamintuhu, Bhrâtarontyâdhipâḥ [7] smṛtaḥ. Kunang wwang sânak nira kabeh, ratwadhipatyeka sira, an çinâpa mahârâja Yâyati tĕhĕr; mabrata sira, abbhakṣaḥ çaradas triṁçad [8]. Tĕlung puluh tahun lawas irâhâra wwe. Bâyubhakṣaḥ punaḥ-punaḥ. [9] Muwah makopajîwa bâywâhârapraṇayana. Ekapâdas tu ṣaṇ mâsân [10]. Mangekapâda sira nĕmang ¡lek, tar kĕna ning âhâra [11], makâhâra mantra. Wĕkasan pwa ya mâti ta sireng [12] patapan, mulih ring swargaloka, sapalungguhan lâwan bhaṭâra Indra. Pira kunang lawas nira haneng swarga, matakwan ta bhaṭârendra ri sira:

„Mahârâja Yayâti! Paripûrṇa dahat ikang swarga pinangguh

---

[1] A. B. yohana, D. E. F. G. H. yowana.
[2] De HSS. prato.
[3] Vgl. Mahâbh. I, 3498: Puro prîto 'smi te watsa.
[4] De HSS. gṛhwaṇaṁ.
[5] Cf. Mah. I, 3516: Gṛhâṇedaṁ swayauwanam.
[6] A. kumalilira, B. G. kumalilirana, D. E. F. H. kumaliliri.
[7] De HSS. brataro dhâdhipâḥ.
[8] Mah. I, 3548.
[9] Cf. Mah. I, 3549: tataç ca wâyubhakṣo' bhût. De HSS. na bhakṣyan salilaṁ triṁçaṁ.
[10] De HSS. ekapâdastuṣanmâsaṁ. Cf. Mah. I, 3550: ekapâdasthitaç câsît ṣaṇ mâsân.
[11] De HSS. hâra.
[12] A. sirang, B. D. E. F. G. H. sireng.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

ta, makanimitta göng ni tapanta, kenâpi tulyas tapasâ Yayâte [1], hana [2] kari ratu kadi kita, wĕnang magawe tapa?"

Mangkana ling sang hyang Indra. Sumahur mahârâja Yayâti:

"Nâhaṁ dewamanuṣyeṣu [3]. Tan panon ta nghulun dewa ngûniweh manuṣa, wĕnanga magawe tapa kadi nghulun, apan atyanta durlabhanya."

Mangkana ling mahârâja Yayâti. Sumahur sang hyang Indra:

"Awamâna dahat kita, sang Yayâti, humalahakĕn tapa ning dewatâ kadi tapanta. Kṣîṇe patitâsya râjan [4]. Matang yan tibâ kita sangkeng swargaloka."

Mangkana ling bhaṭârendra. Kasumpĕk ta mahârâja Yayâti, katûb de ning prahâra pracaṇḍa. Manganjali ta sira:

"Sâjñâ bhaṭârendra! Kṣamâkna çabda ni nghulun! Singgih [5] yan salah, ike tibâ ni nghulun sangkeng swargaloka, tumampuha ri papupulan sang mahâpuruṣa, sĕḍĕng nira magawe yajnakarma, yatanyan nghulun tan uliheng swarga muwah."

"Astu" ling bhaṭârendra. Tibâ ta sira kadi tibâ ning andaru kasungsang lwir nira. Hana ta sang Askâra ngaranya, putu nira sangkeng sang Mâdhawî. Sira ta pinuput de ning kaka nira, sang Prahardhana, sang Basumân, (sang Çiwi) [6], kapwa ratu sira kapat, i sĕḍĕng nira magawe yajna, i ruhur nikang payajnan. Ngkâna ta sirân kasumpĕk, ndâtan tibeng lĕmah sira [7], kasangga de ni kukus nikang yajna.

Tawedaṁ dauhitra [8] iti. Ya ta putu nira sangke sang Mâdhawî sang manghanâkĕn [9] yajna, katon pwa sira de sang yajamânâṣṭaka [10]. Sinântwa ta sira:

"Kasya twaṁ yuwâ wâsawa [11] tulyarûpo [12] bhagawan? Aparan ta rahadyan sanghulun tibâ sangkeng âkâça, sĕḍĕng yowanarûpa, kadi rûpa bhaṭârendra rûpanta? Moghâwĕlas manahku tumon sanghulun tibâ."

[1] Mah. I, 3564.
[2] A. tan ha, B. D. E. F. G. H. hana.
[3] A. °pu, B. nahan° çyeçu, D. nâhaṁ° nûṣyesu, E. °nuṣyeṣû, F. G. H. °ṣu. Mahâbh. I, 3565.
[4] Cf. Mah. I, 3566: Kṣîṇe puṇye patitâsyadya râjan.
[5] A. sanggih, B. D. E. F. G. singgih, H. om.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. sa, B. D. E. F. G. H. sira.
[8] A. duwihitra, B. D. E. F. H. duhitra, G. duhita.
[9] A. E. manganakĕn, B. D. F. H. manghanakĕn, G. om.
[10] A. E. yajamanaṣṭapâ, B. °naṣṭaka, D. F. H. °kâ, G. yajamana.
[11] De HSS. °yuwasat°.
[12] Mah. I, 3570.

"Ahaṁ Yayâtinâmo Nahuṣaputraḥ [1]. (Nghulun tinañanta) [2], mangréngö ta kita: ratu Yayâti, anak mahârâja Nahuṣa. Pûroḥ pitâ [3] sarwabhûtâwamânât [1]. Ikang prasiddha makabapa sang Pûru. Kunang pwâwamâna ring sarwabhûta. Nâhan hetu ni nghulun tibâ sangkeng swargaloka".

"Sâjñâ haji! Tan wĕnang lyanta karih rahadyan sanghulun, pitâmahaḥ, kaki sanghulun sangkeng ibu rahadyan sanghulun, apan anak sang Mâdhawî sanghulun kapat. Yaṁ lokawidhis surendra çânti phalaṁ. Yapwan hana phala ning puṇya sanghulun, tan hana paranya waneh, bheda sangke rahadyan sanghulun, muwaha [4] ta haji swargaloka, amuktya phala ni nghulun, sang amwang [5] kapuṇyan dahat."

"Nghulun tibâ ngke ng payajñan, ulihku mapinta-kâsih ri bhaṭârendra mateki. Kunang ikang swargaloka phala ning [6] gawentâyajña, hayun katon ta pwa ya paripûrṇanya, ndâtan pabhuktîriya, apan tan dadi phala karma bhinukti wwang waneh".

"Sâjñâ haji pinakanghulun sang pradhâna! singgih ikang karmâhala, mwang ahayu phalanya tan wĕnang ikâ bhinukti ning wwang len, ya tan winehakĕn de sang maphala karma ya, sanghulun padârtha umunyakĕna ng karma ri haji; tarimanta rahadyan sanghulun sapradhâna (bapa) [7], kĕnoh ikâ pakṣanta, yeku tyâga ngaranya, ikang wwang winehakĕn swarganya, ndâtan sang brâhmaṇa swarga nikâ."

"Nghulun pwa pakṣa kṣatriya, tâtar yogya nghulun tumarimâ ring kadi kita."

"Sâjñâ haji! Pinakanghulun si Basumân ngaran mami. Yan yogya rahadyan sanghulun tumarimâ ng dâna [8]!

Kriṇiṣwaitâṁs [9] tṛṇakenâpi râjan [10]. Tan apa rahadyan sanghulun manumbasa swarga, panumbasa [11] rahadyan ḍukut lĕpas sapunggĕl, maran puṇya ngaranya.

[1] Mahâbh. I, 3577: Ahaṁ Yayâtir Nahuṣasya putraḥ.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] De HSS. puruhuta.
[4] A. muhaha, B. D. F. G. H. muwaha, E. mâwaha.
[5] A. D. anĕmwang, B. E. F. G. H. amwang.
[6] A. nang, B. D. E. F. G. H. ning.
[7] Bapa in A. B. deest.
[8] A. F. H. dâna, B. dhâna, D. dhana, E. danâ. G. dana.
[9] De HSS. triṇiṣwetan.
[10] Mahâbh. I, 3666.
[11] A. manumbasa, B. D. E. F. G. H. panumbasa.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

„Sang Basumân bapa! mithyâwiku ngaran ira [1], mĕnggĕp mamĕlĕng tan tuhu, apan alpawastu panukunya, tatan yuktîkang ulah ikâ, tĕkwan tapwan hana sira mahâpuruṣa ngaranya makolih ikâ.“

„Sâjnâ haji! pinakanghulun si Çiwi ngaran mami. Don i nghulun putrapotrakân pagawe çubhakarma, pagĕha ning kawitan ing swargaloka, nâ donya“.

„Sanghulun dohitra [2] sadâkâla magawe dharma. Apa ta matang yak [3] tibâ? Mapagĕha pwa kiteng swargaloka, apan hana yaça rahadyan sanghulun, ngkâneng manuṣyaloka, inucap de ning rât kabeh.“

Nâhan ta ling mahârâja Yayâti mangucap lâwan putu nira. Datĕng ta ng dewadûta mangilyakĕn ratha, hawana mahârâja Yayâti mareng swargaloka, lima kweh nikang ratha, matunggalana sang manunggangi ratha, kapwâmukti phala ning gawe nikang [4] rât kabeh, apan anglayang ikang ratha kalima, ndan ratha sang Çiwi lĕwih dĕrésnya, manghaḍĕpakĕn [5] lĕwih ikang dharma ginawe kalingan ikâ“.

XII.

Nâhan carita bhagawân Waiçampâyana. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, (ling nira) [6]:

„Ikang Pûruwangça kaharĕp ni nghulun wistârâkna de mpungku macarita.“

Sumahur sang Waiçampâyana, ling nira:

„Ato jâtas tu Yâdawaḥ. Ikâ sang Yadu anak matuha. Sira ta mawĕka sang Yadukula, ikang sinangguh watĕk Yadu. Turwaçor [7] Yawanâḥ smṛtâḥ [8]. Kuněng wĕka sang Turwaçu yekâ watĕk Yawana ngaranya. Druhyoḥ sutâstu wai bhojâ [9]. Kunang wĕka sang Druhyu watĕk Bhoja ngaranya. Anos tu mlecchajâtayaḥ [10]. Kunang wĕka sang Anu mlecchajâti tĕmahanya. Muwah [1] sang Pûru ucapĕn wĕka nira. Sang Pûru makastrî sang Koçalyâ, pinakânak nira sang Janamejaya, kadi nâma haji. Sang Janamejaya sira ta magawe yajña wiçwajit, pintiga lumakwakĕn yajña, kamĕnâ nirânusupeng alas. Sira ta makastrî sang Anantâ, wĕka Magadha, makânak nira sang Praciuwân ta, sang umalahakĕn ikang deça wetan kabeh. Sira ta makastrî sang Açwatî, pinakânak nira sang Sampâyanî [2]. Sang Sampâyanî makastrî sang Parudhwanî, sang Warânggî ngaran ira waneh pinakânak nira sang Garhaspati. Sang Garhaspati makastrî sang Bhânumatî, anak sang Kartawîrya. Mânak sira sang Sarwabhoma. Sang Sarwabhoma makastrî sang Sarwajnânî, anak sang Prasenajit [3], pinakânak nira ta sang Ayutanâyî [4], matang yan sang Ayutanâyî ngaran ira, magawe puruṣawedhana sâyuta sira.

Puruṣawedhanas tanayam iti. Matang yan Ayutanâyî, sang Ayutanâyî makastrî sang Campâ, pinakânak nira sang Hṛdhwa [5]. Sang Hṛdhwa makastrî sang Dhwânâ, anak sang Angga, pinakânak nira ta sang Ṛkṣa. (Sang Ṛkṣa) [6] makastrî sang Jwâlâ, anak sang Takṣaka, pinakânak nira ta sang Matinara [7]. Sang Matinara magawe tapa ri pinggir ing nadî, rwawĕlas tahun lawas nira, inunggahan ira (ta sira [8]) de sang hyang Saraswatînadî, pinakânak nira ta sang Trasnu. (Sang Trasnu [9]) makastrî sang Kalinggî, pinakânak nira ta sang Îlina. (Sang Îlina [10]) makastrî sang Upadânawî, pinakânak nira ta sang Duçwanta. Sang Duçwanta makastrî sang Çakuntalâ, makânak nira ta sang Bharata. Sang Bharata makastrî sang Watsâ, makânak nira ta sang Suhotra. Sang Suhotra makastrî sang Sawarṇâ, anak sang Ikṣwâkukula, pinakânak nira ta sang Hastî, sang gumaway ikang kaḍatwan, matang yan ing Hâstinapura ngaranya. Sang Hastî makastrî sang Yaçodharî, anak sang Trigarta, pinakânak nira [11] ta sang Wikuṇṭhana [12], makastrî sang Sudewî, anak

---

[1] A. G. nya, B. D. E. F. H. ira.
[2] A. duhiyatra, B. D. E. F. G. H. duhitra.
[3] A. F. yat, B. D. E. H. yan, G. ya.
[4] A. ning, B. rika, D. E. F. G. H. nikang.
[5] A. mangkaděmakĕn, B. E. G. mangaděpakĕn, D. F. H. manghaḍĕp°.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] De HSS. Turwuso (A. B.), Turwusoḥ (D. E. F. H.), G. om.
[8] Mahâbh. I, 3533.
[9] De HSS. Druhyuç ca suto bhojâḥ.
[10] De HSS. Anuç ca mlecchayejjataḥ.

[1] A. add. sira.
[2] A. Sampiyani, B. G. Sampayani, D. E. F. H. Sampâyanî.
[3] A. Prasenât, B. D. E. F. G. H. Prasenajit.
[4] A. E. Hayutanayi, B. D. F. G. H. Hayutanaya.
[5] A. Ṛdwa, B. G. Hṛdwa, D. E. F. H. Hṛdhwa.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. B. Mahinara, D. F. G. H. Matinara, E. Patinara.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] Haec verba in A. desunt.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. D. ira, B. E. F. G. nira, H. om.
[12] A. Wiçuñcana, B. D. E. F. Wicuñcana, G. Wikuñjana, H. om.

sang Darçaṇa [1], mânak ri sang Ajamîḍha. Sang Ajamîḍha ta sira makastrî pintiga, ngaranya: saug Aiiâ, sang Dhûminî, sang Keçinî, anak ing ratu sira katĕlu. Anak nira sang Dhûminî sang Dhûmrâkṣa, makastrî sang Wimalâ, pinakânak nira ta sang Sambaraṇa [2]. (Sang Sambaraṇa [3]) makastrî sang Tapatî, anak sang hyang Âditya, pinakânak nira ta sang Kuru, sang gumawe ikang tĕgal Kurukṣetra. Sira ta hetu sang Korawawângça hana mangke. Sang Kuru makastrî sang Yamadhî, pinakânak nira ta sang Parîkṣit, samanâma lâwan kaki rahadyan sanghulun, makastrî sang Udayinî, makânak sang Suyaçâ. Sang Suyaçâ makânakbi sang Suyaçinî, pinakânak nira ta sang Bhîmasena. Sang Bhîmasena makastrî sang Kumârî, pinakânak nira ta sang Pratîpa. (Sang Pratîpa [4]) makastrî sang Sunandâ, pinakânak nira ta sang Çântanu, makastrî sang Ganggâ, pinakânak nira ta sang Dewabrata, sang Bhîṣma ngaran ira waneh. Muwah kaping rwa ning strî nira sang Çântanu sang Sayojanagandhî, sang pinakebu bhagawân Byâsa ngûni. Sira ta punaḥ kanyânugraha bhagawân Parâçara. Sira mahârâja Çântanu ngaran ira, sira ta sinomah sang Bhîṣma lâwan sang Sayojanagandhî. Makurĕu ta sang Sayojanagandhî mwang sang Çântanu. Pirang warṣa kunang lawas nirâtĕmu tangan, pinakânak nira ta sang Citrânggada mwang Citrawîrya. Sang Citrânggada makastrî sang Ambikâ, sang Citrawîrya makastrî sang Ambalikâ [5]. Pĕjah ta sira tanpânak, kinon ta bhagawân Byâsa magawe putrotpâdana ri sang bini haji kalih, yatanyan tau pĕgata ng Duçwantawangça. Amituhu ta sira magawe putrotpâdana ri sang strî walu-walu kalih, pinakânak nira ri sang Ambikâ sang Dhṛtarâṣṭra, ri sang Ambalikâ mijil sang Pâṇḍu. Sang Widura makebu anak ning mantrî patih. Sang Dhṛtarâṣṭra makastrî sang Gandhârî, makânak sang Korawakula. Sang Pâṇḍu makânak sang Pâṇḍawakula. Sang Arjuna sira magawe wangça, pinakastrî nira sang Suprabhâ, ari bhaṭâra Kṛṣṇa. Anak sang Suprabhâ sang Abhimanyu. Sang Abhimanyu mastrî ri sang Uttarî, pinakânak nira sang Parîkṣit, makastrî sang Mâdrâ. Sira ta makânak rahadyan sanghulun. Matang yan Poru ngaran sang nâtha, apan wĕka Pûru."

Mojar mahârâja Janamejaya: "Waluyana ta carita mpungku ngûni, wistârâkna kacaritan mahârâja Çântanu!"

[1] A. Damana, B. Dargaṇa, D. E. F. G. H. Darçaṇa.
[2] A. G. Sambharaṇa, B. D. E. F. H. Sambaraṇa.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] Haec verba in A. desunt.
[5] A. B. D. E. F. G. H. Ambelikâ.

"Ndya ta nihan", mojar bhagawân Waiçampâyana, ling nira:

"Hana sira ratu sang Mahâbhîma ngaran ira, ratu sûryawangça. Sira ta magawe açwamedhayajna sahasra, lâwan râjasûya sâtus: phala ning yajna nira mulih sireng swargaloka. Pira kunang lawas nireng swarga, manangkil ta sire bhaṭâra Brahmâ mwang sang dewatâ kabeh paḍa manangkil. Milu ta dewî Ganggâ manangkil. Kahaḍang pwa tapih nira kasingkab de ning hangin. Tumungkul sahana ni [1] sang dewatâ haneriya tan ahyun tuminghala. Kunang sang Mahâbhîma sira tuminghal [2]. Agĕlĕng ta bhaṭâra Brahmâ mulati sira. Çinâpa nira ta mangjanmâ [3] mânuṣa, makastrî sang Ganggâ, apan tanyogya prawṛtti ning dewatâ mangkana. Manastâpa dewî Ganggâ, an kĕna çâpa de bhaṭâra Brahmâ. Tumurun ta dewî Ganggâ sangkeng swarga. Kawit kapanggih sang Aṣṭabasu de nira, kĕna çâpa de bhagawân Wasiṣṭha, niṣṭarûpa hilang kadewatan ira. Matakwan ta dewî Ganggâ, ling nira:

"Kamu hyang Aṣṭabasu, kadi prihati [4] gatinta. Aparan laranta rûkṣâwayawa?"

Paḍa sumahur sang Aṣṭabasu hetu ning lara, ling nira [5]:

"Hana sira ṛṣi Wasiṣṭha ngaran ira. Sira ta makalĕmbu i sang Nandinî. Inalap mami tekang lĕmbu. Agĕlĕng ta sira, çumâpa nghulun dadya manuṣa."

Mangkana ling sang Aṣṭabasu. Muwah mojar dewî Ganggâ:

"Sang Mahâbhîma çinâpa [6] bhaṭâra Brahmâ mangjanmâ mânuṣya, kângkĕn putra de mahârâja Pratîpa [7] sira. Sira makastrî [8] kami dlâha. Yan kita kĕna çâpa dadi mânuṣa sang Aṣṭabasu, t'asyasih t'angjanmâ [9] kita ri kami, marapwan tan alawas dadi janma. Kunang deya ning upâya mami, asing [10] solah ni nghulun tan pihĕrana de ning swâmi. Yapwan pinihĕranya, ngkana tâku tuminggalakna mulih nghulun mareng swarga, apan paminta ni ngwang anta çâpa [11] ri bhaṭâra, tĕlas ing maputra wwalung siki [12] muliheng swarga."

[1] A. D. E. ning, F. H. ni, G. om.
[2] A. tuminghali, D. E. F. G. H. tuminghal.
[3] A. majanmâ, D. E. F. H. mangjanmâ, G. mangjanma.
[4] A. E. prihatin, D. F. G. H. prihati.
[5] Haec verba in A. et G. desunt.
[6] A. sinâpa, D. E. F. çinâpa, G. çinapa, H. om.
[7] A. E. F. G. Pratipa, D. H. Pratipa.
[8] A. G. makastri, D. F. H. makastrî, E. mâkastri.
[9] A. E. G. tangjanma, D. tângjanmâ, E. H. tângjanma.
[10] A. asi, D. âsing, E. F. H. asing, G. hasing.
[11] A. çapa, D. E. F. çâpa, G. sapa, H. om.
[12] A. G. H. çiki, D. E. F. siki.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Mojar sang Aṣṭabasu: »Rahayu yan maṅgkana, nghulun maṅgjanmâ ri kita ike sânak mami wwalung [1] siki. Kunang deyanta, hilyakna janma mami yan mahu mĕtu, abalangakneng Ganggâ, yatanyan tan alawasa nghulun maṅgjanmâ. Kunang sang Prabhâta malawas angjanma, apan agöng doṣanya saṅgkeng doṣa mami.«

Maṅgkana [2] ling ning sânak ira ikang pitung siki. Maṅgkana dewî Ganggâ sirâmituhu pawĕkas sang Aṣṭabasu. Pira kunang wistâra ning kâlanya [3], tucapa ta mahârâja Pratîpa, sang ratu ri Hastinâpura. Sira ta magawe tapa ri tîra ning Ganggâ majalagamana sira. Makĕm sira sore, ring prabhâtakâla mĕntas, muwah-muwah sira maṅgkana. Nâṅgkĕn soma sira nirâhâra [4]. Ḍatĕng ta dewî Ganggâ, maṅgisapu ri putu sumântwa ri sang prabhu, ling nira:

»He Kuruçreṣṭha, mahârâja Pratîpa! Nghulun hyang ning nadî, kâkarṣaṇa [5] de ning bratanta. Moghaṅgkw ahyun i kita, matang yan kami ḍatĕng maṅgke, sumewâ haji don i nghulun«.

»Dewî Ganggâtyanta dibya ning rûpanta. Suṣṭhuḥ locanam âkṛti. Salwir ing konĕng-onĕng hane çarîrantâwayawanta kabeh. Anghing ndâtan panuwuhakĕn râga ni nghulun. Kadi panon ing bapa ring anak, maṅgkana manahku tumon [6] ri kita, tĕkwan ikang daḳṣiṇoru, unggwan ing anak makisapwan tatwa nikâ ring bapanya. Kunang ikang bâmoru pupu kiwân, ya unggwan ing strî makisapwan ing lakinya. Tĕngĕn pwa yonggwanta, matang yan [7] mantwa ni nghulun kita, yan pânak mami dlâha.«

Maṅgkana ling mahârâja Pratîpa. Antarlîna [8] ta dewî Ganggâ. Huwus mahârâja Pratîpa magawe tapa, mulih ta sira ring kaḍatwan. Amĕtĕng ta strî nira sang Sunandâ ngaran ira. Maṅgjanma ta sang Mahâbhîma ri sira, sang çinâpa de bhaṭâra Brahmâ ngûni. Çântasya jajne santânaḥ [9]. Sĕdĕng çânta pwa sang prabhu, makânak i sira, inaranan ta sang Çântanu, litu hayu paripûrṇa, tan hana kakurang nireng lakṣaṇa, sarwâstrakuçala, wihikan ing sarwâyudha. Tĕka pwa ng kayowanan ira, inabhiṣeka ta sira ratu,

[1] A. E. F. H. walung, D. G. wwalung.
[2] A. maṅgke, D. E. F. G. H. maṅgkana.
[3] A. E. G. kala, D. F. H. kâla.
[4] A. F. H. nirahâra, D. E. G. nirahara.
[5] A. E. F. G. H. kakarṣaṇa, D. kakârṣana.
[6] A. tumona, D. E. F. G. H. tumon.
[7] A. ya, D. E. F. G. H. yan.
[8] A. antarlina, D. antarliṇa, E. antarlinâ, F. antarliṇa, G. lina, H. antarlîna.
[9] De HSS. çantasya jâjñe çantanaḥ. Vgl. Mah. I, 3882.

sumilih i karakṣakan ing rât. Mahârâja Pratîpa lumaku wanawâsa sira.

Tucapa [1] ta mahârâja Çântanu, sira ta mṛgayâçîla, [2] maburuburu ry alas nira ri pinggir ing Ganggânadî, tinût nira mingruhur, ekâkî, tunggal-tunggal sira tan parowaṅ; adoh ulih nira lumaku, kapanggih ta dewî Ganggâ, diwyâbharaṇabhûṣitâm [3], saṅgkĕp ing bhûṣaṇa, sâkṣât sang hyang Çrî manurun. Kapûhan ta sang Çântanu, tumon dewî Ganggâ. Mojar ta sira:

»Ibu sang ahayu, sang konang-onang jaghananta, sang [4] paripûrṇa gĕmuh ing stanadwayanta! Aparan ta karowanganta? Saṅgapa makaputrî kita? Apa kâryanta kapanggih irikang Ganggânadîtîra? Nghulun mogha kâma tîbra mahyun iri kita.«

Sumahur dewî Ganggâ: »Nghulun tinañâu çrî mahârâja Çântanu, sugyan kita tan wruh iry aku maṅgke: nghulun Jâhnawî ngaranku, sumanggrahâ [5] ri naranâtha don mami. Bapantâhyun sira mamautwa rikâna ling nire nghulun, ngûni ri kâla nirân pagawe tapa ri tîra ni nghulun. Ya ta dumeh ni ngwang anurun mara ngke, akurĕna lâwan kita nghulun. Kunĕng samayangku lâwan kita, haywa ta nghulun wineh ujar tanyogya mwang tan uhutaneng sarwakârya. Yapwan sinĕngkĕran ing çabda tan panût sakahyuna ni nghulun, niyata tinggalaknangku kita«.

Maṅgkana ling sang Ganggâ. Mulih ta mahârâja Çântanu saha dewî Ganggâ, winawa nira mañjing i ḍalĕm kaḍatwan. Akurĕn ta sira. Samwatsarân gatân mâsân [6]. Kalunghâ tang lek lâwan tahun, tan kawruhan wilang nikâ, makanimitta ng suka nira, de mahârâja silih-asih mwang dewî Ganggâ, warĕg ing sanggama, maṅgjanma ta sang Aṣṭabasu ri sira, nâṅgkĕn tahun sira mânak, ndâtan iningu nira, inabalangakĕn ira ring lwah juga, pitu kweh sang Aṣṭabasu huwus maṅgjanma ri sira, sang Dhara, sang Dhruwa, sang Soma, sang Âpah, sang Anila, sang Nala, sang Pratyangga. Nâhan tang Aṣṭabasujanma tĕlas binuñcang ing lwah nâṅgkĕn tahun, hĕnti ning rare pitu tinibakĕn ing Gaṅggânadî, maṅgjanma [7] ta

[1] A. hucapa, D. E. F. G. H. tucapa.
[2] Mah. I, 3888: babhûwa mṛgayâçîla.
[3] Mah. I, 3891.
[4] A. om. D. E. F. G. H. sang.
[5] A. sumanggaha, D. E. F. G. H. sumanggraha, E. sumauggrahâ.
[6] Vgl. Mah. I, 3906: sambatsarân ṛtûn mâsân bubudhe na bahûn gatân.
[7] A. F. majanma, D. E. G. H. mangjanma.

sang Prabhâta, wungsu sang Aṣṭabasu. Mojar ta mahârâja Çântanu ri sang Ganggâ:

„Sang Ganggâ! Akweh dahat anakta, tinibâkĕn ing lwah juga kabeh. Mahâpâpa tĕmen prawṛttinta. T ahuwusa nike ulahta, mamâtî rare!„

Mangkana ling mahârâja Çântanu. Sumahur dewî Ganggâ:

„Yat samayaṁ kṛtaṁ râjñâ [1]. Hana ta samaya mami ngûni lâwan mahârâja Çântanu, tan uhutana kami ring sarwabyâpâra. Mohut pwa kita mangko, aryakna mangko. Kunang hetungkw anghabalangakĕn ikang [2] rare, nihan prastâwanya, ndak pacaritâkĕn kita mangke: Hana sang Aṣṭabasu ngaran ira, dewatânak sang hyang Dharma, patunggalan i ngaran ira: (sang Dhara [3]), sang Dhruwa, sang Soma, sang Âpah, sang Anila, (sang Anala [4]), sang Pratyangça, sang Prabhâta. Sira makastrî sang Dyoh. Hana ta sira ṛṣi mahâçakti, bhagawân Wasiṣṭha ngaran ira. Sira ta madṛwya lĕmbu sang Nandinî ngaranya, suruhan ira sangke sang hyang Îçwara. Kâtiçaya [5] nikang lĕmbu amĕtwakĕn sakaharĕp; yan hana wwang anginum susunya, sthira [6] yauwana, tan kĕneng tuha, sahasra daça jîwanti [7]. Hinga ning hurip ing anginum susunya sapuluh iwu tahun. Ya tikâ kahyun sang Dyoh. Mojar ta sire sang Prabhâta:

„He swâmî, t asyasih ta kita ri kami! Alap lĕmbu sang ṛṣi Wasiṣṭha! Pakĕnanya de ni nghulun, hana mitra mami ring manuṣaloka, râjaputrî ânak mahârâja Uçînara [8], sang Jîwatî ngaran ira. Ya ta paweha ni nghulun manginum susunya [9], narapwan tan katĕkâna jarâ, maran apagĕh dengkw amitra (lâwan) [10] rasikâ.„

Mangkana ling sang Dyoh, sangke sih nira mapriyâ, lumâmpah ta sang Prabhâta sumyang i wwang sânaknya kabeh, inalap nira tang Nandinî. Wruh pwa bhagawân Wasiṣṭha, çinâpa [11] nira sang Aṣṭabasu, mangjanmâ ring manuṣa, apan tan solah ning dewatâ

[1] Vgl. Mah. I, 3912: Yathâ sa samayaḥ kṛtaḥ.
[2] A. ika, D. E. F. G. H. ikang.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] Haec verba in D. desunt. G. Nala.
[5] A. çatiça, D. H. kâtiçaya, E. çâtiçaya, F. G. katiçaya.
[6] A. swira, D. H. sthira, E. F. G. sthira.
[7] Vgl. Mah. I, 3938: Daçawarṣasahasrâṇi sa jîwet sthirayauwanaḥ.
[8] De HSS. Huçinara. Vgl. Mah. I, 3941.
[9] A. sunya, D. F. G. susu, E. susû, H. susunya.
[10] Lâwan in A. deest.
[11] A. sinapa, D. G. çinâpa, E. F. sinâpa, H. om.

solah nira. Mapinta-kasih ta sira tan malawasa dadi manuṣya. Mojar ta bhagawân Wasiṣṭha:

„Kita pitung siki tan malawasa jaumanta, apan tan mukya ning doṣa. Kunang ikâ sang Prabhâta, yeku mukyanya, apan tumûtakĕn ujar ni strînya strîbhogan warjayiṣyati [1]. Tatan pastrî dlâha magĕhakna dharma sang watĕk Kuru, gumawayakna sakahyun sang bapa„.

Mangkana ling sang Wasiṣṭha. Ri huwus sang Aṣṭabasu mulih ring swarga, tumurun ta sang Prabhâta mangjanma. Yeki winĕtĕngakĕn i nghulun mangke. Kunang ring hĕlĕm yan mijil, tan ilu ya hinilyakĕnku ring banu, gumawayakna kahyunta dlâha.„

Mangkana ling dewî Ganggâ. Antarlîna ta sira, mulih mareng nadî Ganggâ muwah. Kawĕkas ta mahârâja Çântanu prihati ri patinggal dewî Ganggâ, tan wring deya nira kângĕn ing dewî nira. Mulih ta sireng kaḍatwan, tathâpi tan lupa de nira rumakṣa ikang rât. Swastha ta ng bhuwana de nira, kapwâtutur i dharmanya sowang-sowang. Ṣaṭ tringçat hi na sanggamaḥ. Tigang puluh nĕm tahun lawas nira tan pastrî, kewala gumawayakĕn karâkṣan ing jagat juga sira. Muwah ta sirâburu-buru ring alas, tĕpi nikang Jâhnawî. Katon tekang Ganggâ kṣaya toyanya, alit hilînya ta kadi göngnyeng lagi. Sandeha ta manah nira, tinût nira ta hulu nikang lwah. Katon ikang rare mangadĕg i tĕngah ning lwah, sahadhanunya mwang çara kumambang ing wai [2], subaddhâpagĕh kadi ḍinawuhan. Ya dumeh ikang Ganggâ tan adĕrĕs hilînya. Kawĕngan tâmbĕk nira mulat. Kṣaṇa hilang tang rare, parĕng hilang mwang warayangnya tĕka ning langkap ikâ. Kamatĕnggĕngĕn ta mahârâja Çântanu, mingĕtakĕn wĕkas ning rare. Tadanantara ḍatĕng ta dewî Ganggâ tumuntuni putra nira, mâjar i mahârâja Çântanu:

„He mahâprabho, kita mahârâja Çântanu! Iking [3] rare mangabhyâsa dhanurwedaçâstra, anakta lâwan nghulun iki, ikang hane ḍalĕm wĕtĕngku ngûni, nduk sĕḍĕng tuminggalakĕn kita, si Dewabrata ngaranya de ni nghulun, atyanta prajnâ nikâ, wineh ni nghulun mangajya wedaçâstra ri bhagawân Wasiṣṭha. Tĕlas tama ikang caturweda denya, sahopâdhyâyanya kabeh. Tĕlasnya mangaji ta ya dhanurdharaçâstra ri bhagawân Râma Paraçu. Ya tikâ tĕlas kâbhyâ-

[1] De HSS. stribhogan yajagamyati. Mah. I, 3959.
[2] A. E. F. G. we, D. H. wai.
[3] A. iki, D. E. F. H. iking, G. hiking.

sanya. Ike magawe kahĕrĕtan ikang lwah. Wîraṁ putraṁ gṛhâṇemam! [1] Tâlap! T ulihakĕn i kaḍatwan!»

Mangkana ling dewî Ganggâ; suka tâmbĕk mahârâja Çântanu. Inalap nira ta sang Dewabrata, mulih ta sireng kaḍatwan, mâjarakĕn ikang Dewabrata ring rât kabeh, an prasiddhânak nira lâwan dewî Ganggâ. Patang tahun lawas sang Dewabrata tamolah i sira bapa. Atyanta sih çrî mahârâja maputra ri sira. Kathancana mamĕngamĕng ta mahârâja Çântanu mareng Yamunâ. Mangrĕngö wṛtta ning jana yan hana [2] gandha sugandha, kady ambö ning sari ning çatapatra katawan de ning mâruta, atyantottama [3] wanginya, sumök sumâr tĕke hati. Saḍatĕng nireng Yamunâ, tuhu ling nikang mawarah ri sira. Tinût nira sangka nikang wangi. Kapanggih ta sang Sayojanagandhî de nira. Sira ta makagandha mangkana. Atĕhĕr paripûrṇa hayu ni rûpa nira. Sarâga ta mahârâja Çântanu tumon i sira. Mahyun ta sira ri sang Sugandhinî. Tinanan ta sira de mahârâja, mâjar ta sira yan Daçabalakanyâ, wĕka sang Daçapati. Tumuluy sira mare sang Daçabala, ratu ning Diwara sira, sâdhya sang prabhu ri Hâstina, mamĕlya ring rajata [4] mwang kâncana ratna sira. Ya ta panumbasan ire sang Gandhawatî hiḍĕp nira. Mojar ta sang Daçapati ri haji:

»Sâjñâ çrî mahârâja! Tan mâs maṇi [5] kaharĕp i nghulun panumbasa sang nâtha. Kunang yan sang prabhu mahyun [6] i nghulun, kasatyan rahadyan sanghulun panumbasa haji, ndi ta ling patik haji ri sang ahulun sang Gandhawatî sira ta dharmapatnya de sang nâtha, anaknya sumiliha karatun haji ring dlâha. Kunĕng (anak haji) [7] sang Dewabrata tan sumiliha sira ring kaḍatwan, sanistanyan prasiddhânak atuhâ, yan [8] manggâ mahârâja mangkana, wehakna ni nghulun [9] ri haji sang Gandhawatî.»

Mangkana ling sang Daçabala. Glâna ta mahârâja Çântanu de ning ujar sang Daçapati, apan prasiddha kasih nira ri sang Dewabrata. Inabhimata nira sang Dewabrata sumiliha ng kaḍatwan ira, tâtan

[1] Cf. Mah. I, 4005: putraṁ wiraṁ gṛhaṁ naya; 4001: gṛhâṇemam.
[2] A. ha, D. F. G. H. hana, E. hanâ.
[3] A. E. atyankottama, D. G. atyantotama, F. atyantottama, H. om.
[4] A. rata, D. râjata, E. rajâta, F. G. rajata, H. om.
[5] A. mani, D. F. G. maṇi, E. maṇik, H. om.
[6] A. mayun, D. E. F. G. mahyun, H. om.
[7] Haec verba in A desunt.
[8] A. yâ, D. E. F. G. yan, H. om.
[9] A. nghulu, D. E. F. G. nghulun, H. om.

angga sang Daçabalânak nira tukunĕn ing apeni ratnakâncana. Mulih ta mahârâja, ndân tîbra hyun ire sang Gandhawatî. Tan hana hyun ireng [1] strî len, tar kĕneng pangan turû [2] sira, mâri tuhagaṇa ring dharma sira, akingking wet ni lara nira. Wruh pwa sang Dewabrata ri kâraṇa nirân [3] prihati, lumampah ta sireniring de ning mantrî mare sang Daçapati, amalakwi sang Gandhawatî warangĕn ira lâwan sira bapa, atĕhĕr pinakadharmapatnya sang nâtha. Kunĕng çabda sang Daçabala, madĕg kadi ngûni. Mojar ta sang Dewabrata:

»Satyaṁ wâdam hi te putram. Ike çabda ni nghulun, sang Daçabala, tuhu-tuhu tan ujar ing lĕnok. Anak sang Gandhawatî juga ratwa, nghulun tan ratwa!» [4]

Sumahur sang Daçapati: »Rahayu yan mangkana, yan tuhu-tuhu kita tan ratwa, ndan anakta hĕlĕm ratwa kahyunta, sang Dewabrata!»

Mojar sang Dewabrata muwah: »Sang Daçabala! Pratijnâ mami rĕngönta: tan ikang kaḍatwan juga tinggalakna ni nghulun, ikang wiṣaya strî tinggalakna ya. Brahmacaryâdya me mûlam [5]. Mangke tambayan i nghulun brahmacarya. Putrakârya bhawiṣyati. Ikang kabrahmacaryan [6] ginawayakĕn. Ring apan tâku dumadyaknâng anak?»

An-mangkana ling sang Dewabrata, karĕngö dewatâçabda de sang Dewabrata: Bhîṣmo'yaṁ nigrahaṁ çruwân. Ling ning dewatâ: »Bhîṣma ngaranya katakut nikang kṣatriya ikang pratijnâ, apan tan hana kṣatriyâtinggala kaḍatwan.»

Mangkana ling ning dewaçabda, matang yan sang Bhîṣma ngaran sang Dewabrata wĕkasan. Winehakĕn ta sang Gandhawatî de sang Daçapati. Mulih ta sang Bhîṣma manĕmbahi sang bapa, mâjarakĕn i tĕkâ sang Gandhawatî de nira. Suka ta sira bapa ri ḍatĕng sang Gandhawatî. Kapûhan ta sang bapa de ni kajitendriyan ira. Sangka ri göng ni prabhâwa nira, sih sang bapa ri sira, winehakĕn ira ta sang hyang aji [7] Swacchandamaraṇa, aji wĕnang panghĕrĕt hurip, mwang pamangsila kâraṇa ning enggal paratra. Kunĕng pakurĕn sang

[1] A. G. ire, D. E. F. ireng, H. om.
[2] A. D. G. turu, E. F. turû, H. om.
[3] A. E. niran, D. F. nirân, G. nira.
[4] A. ratu, D. E. F. G. ratwa.
[5] Cf. Mah. I, 4060: adyaprabhṛti me dâça brahmacaryaṁ bhawiṣyati.
[6] A. brâhmacâryyan, D. F. kabrâhmâcâryyan, E. kabrâhmâcaryyan, G. kabrahmacaryyan, H. om.
[7] A. haji, D. F. G. hyang aji, E. hyang haji, H. om.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Çântanu lâwan sang Gandhawatî, mânak ta sira jalu rwang siki, atyanta ring paripûrṇa. Sang Citrânggada ngaran sang matuha [1]. Kunĕng ari nira sang Citrawîrya ngaran ira. Sĕḍĕng yowana sang Citrânggada [2] Citrawîrya, katĕkân ta mahârâja Çântanu maraṇa, mulih ta sireng swarga muwah. Rinatwakĕn ta sang Citrânggada de sang Bhîṣma. Satyawatyâ mate sthîtaḥ [3]. Mituhu pakon sang Gandhawatî. Prihati ta sang Bhîṣma ry ari nira turung mastrî salah-siki. Dinon ira tang ratu sâmanta kabeh, sakawaça de nira bapa ngûni. Angulati ta sira râjaputrî sayogya pakastrî ny ari nira kâlih. Hana ta [4] mahârâja Kâçipati ngaran ira, mânak [5] kanyâ tĕlung siki. Ngaran ing putrî: sang Ambâ, sang Ambikâ, sang Ambalikâ, paripûrṇa ring hayu. Apsary upamâḥ [6]. Kadi widyâdharî rûpanya. Ya ta sinwayambarâkĕn karĕngö ring purântara. Milu ta sang Dewabrata ring swayambara (makoliha ning ari nira kâlih mapakĕna striya nira ikang kanyâbhiprâya nira. Datĕng ta sireng Wâraṇâwatî, kaḍatwan mahârâja Kâçipati. Kapanggih ta narapatimaṇḍala, papupulan ing ratu sâmanta, sang milu ring swayambara) [7]. Abhrâ sinang tang sabhâ de ning koparĕnggân sang kanyâ tĕlung siki. Mojar ta sang Dewabrata ri sang ratu sira kabeh:

„Ai bhûmipâla kita sahana ning ratu milu ring swayambara! Ikang kanyâ wiwâhan de ning wwang kadi kita prabhu. Pilih lwir ning mâs maṇi râjayogya, lwir ning kaçaktin kunang, yan dadi harṣa wiwâha, tinarimâkĕn sahawidhiwidhâna, dadi swayambara mârganya waneh. Pramâdâd amṛtamatuḥ. Hana ulih ing angalap sangkeng walâtkâra. Dehakṣi dharmawâdinaḥ. Ikang wiwâha ulih ning walâtkâra, ya tikâ lwih ri sakweh ning wiwâha yan ing prabhu, lwih pwa ya gawayakna nghulun mangke ikang walâtkâra, matang yan alapĕn i nghulun ikang kanyâ tigang siki. Asing krodha ya ta lâwana mami mapranga! Yatnâ ta kita kabeh! Tumèkâkna kaharĕpta!"

Mangkana ling sang Dewabrata. Inalap nira ikang kanyâ tigang siki, inĕnah nireng ratha ikang kanyâ. Lunghâ ta sira sakeng sabhâ-

---

[1] A. matuwa, D. F. G. H. matuha, E. matuhwâ.
[2] Hoc verbum in A. deest.
[3] De HSS. satyawâdi mata sthitah. Mah. I, 4071.
[4] Hoc verbum in A. deest.
[5] A. E. G. manak, D. F. mânak, H. om.
[6] Mah. I, 4083: kanyâs tisro' psaropamâh.
[7] Haec verba in A. desunt.

maṇḍala. Masö tang ratu kabeh kapwa sumambut sanjatanya. Hana ta sang ratu ring Andyakapura, (sang Maṇḍara) [1]pati ngaranya. Ikâ ta pinakâdinya tumututi sang Dewabrata. Paḍa wâni nireng palagan. Makweh lwir ikang sanjata: hana gadâ muçala, cakra, tomara. Ibĕk pĕpĕt ikang âkâça(deça) [2] de ning warayangnya. Ndatan pangĕne salah-siki ning astranya, apan tinulak tinanggul ri warayang sang Dewabrata. Sira [3] amanahakĕn sarwâstranipuna, tan hana wĕnang tumahĕn i çakti nira. Kâṇḍĕg ta ya lakunya mâri sâhasa ri sang Dewabrata, linûd nira pinanah ring diwyâstra. Mangkin kanglihan manah nira. Kunang sang Maṇḍarapati krodha manah nira, salahâsa kâlapan rarânâma sang Ambâ, apan kahyun ira ngûni. Masö ta sang Maṇḍarapati umudani sarwâstra. Mamalĕsi ta sang Dewabrata, Bâruṇâstra pamanah nira. Pĕjah ta kudanya kârun tĕkeng sârathinya. Kerangan ta sang Maṇḍarapati, tar wĕnang mapag sang Dewabrata. Tatan kâwara laku nirân makolih kanyâ tĕlung siki. Datĕng ta sireng Hâstinapura.

Mâjar ta sire sang Gandhawatî ri kawiwâhan sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya. Mangrĕngö pwa sang Ambâ, yan sira winehakĕn i sang ari, salah-tunggal pinakaswâmya, yan sang Citrânggada, [4] sang Citrawîrya kunang, tan-angga ta sira. Mojar ta sang Ambâ ri sang Dewabrata, ling nira:

„Ai kaka sang Dewabrata! Tan ahyun nghulun tarimâkna ri arinta salah-siki. Don i [5] nghulun ngûni kita, malapeking putrî tiga, apan ngûni râma ni pinakanghulun sumungakĕn i kita juga, nduk ing swayambara."

Mojar ta sang Dewabrata: „Ibu sang Ambâ! Taha tan nghulun malape kita. Nihan ari [6] ni nghulun sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya, pametakna mami kanyâ tiga, nghulun adĕgakĕn ratu rasikâ. Nghulun tan wĕnang mastrî. Sâdhya ni ngwang gumawayakna brata kabrahmacaryan."

Mojar sang Ambâ: „Kita juga sang Dewabrata pakaswâmya [7] ni nghulun tan wanehan!

Hĕnĕng sang Dewabrata ri twas nira. Mojar sang Gandhawatî:

---

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] Hoc verbum in A. deest.
[3] A. sara, D. E. F. G. H. sira.
[4] A. add. yang, D. E. F. G. H. om.
[5] A. dening, D. E. F. G. H. don i.
[6] A. tari, D. E. F. hari, G. âri, H. om.
[7] A. E. makaswâmiha, D. F. H. pakaswâmiha, G. pakaswamiha.

"Tanaya mami sang Dewabrata! Tâlap bapa sang kanyâ t asyasih dahat ikâ!

Sumahur sang Dewabrata: "Ibu tan ahyun rânak rahadyan sanghulun, ahyun magĕbakna ng satyawacana, ri denyan mujarakĕn gumawaya ng tapa kabrahmacaryan."

(Mangkana ling sang Dewabrata) [1]. Hĕnĕngakna wacana sang Gandhawatî ri kâlapan ikâ sang Ambâ. Tucapa ta sang Citrânggada mwang sang Citrawîrya. Sang Ambikâ tinarimâkĕn i sang Citrânggada. Sira inabhiṣeka ratu ri Hâstina. Sang Ambalikâ sinungakĕn [2] i sang Citrawîrya. Ya ta paḍa winarang de sang Dewabrata saha widhiwidhâna parikrama ning pâṇigraha. Tĕlas nirâmarang ing sang antĕn ira, lunghâ ta sang Dewabrata. Lumingsir i buddhi [3] sang Ambâ mahyun i sira. Tumût ta sang Ambâ ri sang Dewabrata. Kepwan ta manah nirân [4] tinûtakĕn de sang Ambâ. Lunghâ lampah sang Dewabrata, lĕpas laku nira dûra sangkeng Hâstinapura, mungsî [5] patapan bhagawân Râma Paraçu para nira. Malawas ta sirengkana. Pira kunang ikang kâla, tuminggalakĕn râjya mwang matinggal ing wwang sânak nira kâlih. Kadàcitkâla hana ta sira Gandharwapati, sang Citrânggada ngaran ira. Niyata sirâgĕlĕng i sang Citrânggada ari sang Dewabrata, makanimitta de nirâmaḍaharan paḍa Citrânggada. Ya ta hetu ni galak sang Gandharwapatî Citrânggada. Dinon ira ta sang Citrânggada kṣatriya. Tigang wulan lawas nirâprang. Pĕjah ta sang Citrânggada kṣatriya kawĕnang de ning Citrânggada widyâdhara.

Tucapa muwah sang Dewabrata, ri hana nireng âçrama sang Râma Paraçu, sinwâgatan ta de sang ṛṣi Bhârgawa:

"Anaku sang Dewabrata! Aparan tekang strî milu ri kita, atyanta litu-hayu ni rûpanya?"

Mâjar ta sang Dewabrata ri sang guru ri nimitta sang Ambâ tumût ri sira. Kâruṇya tâmbĕk bhagawân Râma Bhârgawa rumĕngö pawarah sang Dewabrata. Kinon ira ta mâlapa ri sang Ambâ sang Dewabrata. Tau-angga ta sira, ling nira:

"Tan sĕnggahĕn langganâguru rânak mpungku ri rahadyan sanghulun, tan ahyun ri kâlapan ing râjaputrî. Kepwan de ning pratijñâ

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. sira winehakĕn, D. E. F. G. H. sinungakĕn.
[3] A. budi, D. F. G. buddhi, E. H. om.
[4] A. G. nira, D. F. H. nirân, E. niran.
[5] A. add. ta, D. E. F. G. H. om.

ngûni kâla nirângucap lâwan sang Daçapati, sinĕmbawan de ning dewaçabda sangkeng âkâça."

Kĕdö [1] juga maharṣi Râma Paraçu kumon makurĕna; sangka ri sowe nira mawacana, ndâtan pĕgat de nirâçabda, i wĕkasan samâmijilakĕn wuwus tan rahayu, umwab hati sang Râma Bhârgawa krodha ta sira wĕkasan, paḍa galak nira kâlih. Irikâ ta sira silihpĕrĕp. (Kasoran ta sang ṛṣi Bhârgawa, kapĕrĕp) [2] ḍaḍa nira de sang Dewabrata. Ngkâna ta sirân kahĕnĕngan. I wĕkasan sirâmijilakĕn [3] çabda:

"Mangke tambayan i nghulun tan paçiṣya kṣatriya, apan maweh duḥkâmingrwân [4] pâpani. Laku ta kamung Dewabrata! Milag sangke [5] patapangku mangke!"

Lunghâ ta sang Dewabrata. Tinûtakĕn ta sira de sang Ambâ. Adoh ulih nirân [6] lumaku. Irikâ ta sirâmĕṇṭang gaṇḍewa nira, winatĕk nira tekâ hru nira tîkṣṇa, ling nira:

"Ai kita ng Ambâ! Haywa kita tumût i nghulun! Laku [7] t ulih mare Hâstina! Pamĕgil i wwang sânakku, yan maluya ri mahârâja sang pinakarâmanta kunĕng".

Mangkana ling sang Dewabratâwĕṇṭang câpa nira saha sanjatângayati sang Ambâ, sangke pamĕdimĕdi nira, ndatan tuhu-tuhu ning harĕp amâtyanâmbĕk nira. Mangkin masö ta sang Ambâ ri sira:

"Sojar ta sira, ai sang Dewabrata! Sabhâgya nghulun matya denta. Erang nghulun maluyeng râma-reṇa, ngûniweh yan maluyeng Hâstinapura. Syapa ngkâna wĕgilĕngku?"

Saka ri suwe sang Dewabrata mamatĕk laras ira, aringgĕtĕn ikâ tangan ira, murucut ikanang hru sangke jariji nire tĕngĕn. Lari ning sanjata lumĕpas, kĕna ta jaja sang Ambâ ring astra de sang Dewabrata. Pinalaywan ta sang Ambâ de sang Dewabratânĕhĕr amatĕk hru nire jaja sang Ambâ. Tinangisan ira ta sang Ambâ, kaluputan ta sang Dewabrata sirân analahâsa. Inambĕn ira ta jaja sang Ambâ ring wĕḍihan, apan tĕrus ikang jaja kĕneng panah. Mâjar sang Dewabrata saha tangis:

[1] A. kĕdöh, D. E. F. G. H. kĕdö.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] A. kasoran ta sang Bhârggawa, hamijilakĕn.
[4] A. duḥkâ pingrwa, D. E. F. duḥkâmingrwà, G. duka mirwa, H. duhkâmingrwân.
[5] A. D. F. H. sangkeng, E. sangke, G. sake.
[6] A. nirâ, D. F. H. nirân, E. nira, G. niran.
[7] A. lah, D. E. F. G. H. laku.

"Uḍû ibu sang Ambâ! Mapa rehangku mangke denta?"

Mojar sang Ambâ ri sang Dewabrata, ling nira:

"Wuwus ni nghulun pirĕngakna de rahadyan sanghulun! Yeki mangke larangku denta, gati ni nghulun umilu ri kita, manggu-hakĕn sih rahadyan sanghulun, ndâtan angga ta ya lunghâ sake [1] sukunta, dadi tumĕmwakĕn duḥkabhâra. Hana ta pratijñâ mami: kita sang Dewabrata, yan nghulun mangjanmâ [2] irikang dlâha, ngkâna tâku malĕsâmatyani kita, yan madadyânak çrî mahârâja Drupada, ikang anâma Çikaṇḍî, tumûti prang [3] sang Pâṇḍawa, makalaga Korawa [4] çata."

Nâhan ta wĕkas ing mawuwus pĕjah ta sang Ambâ kadi maturû.

Muwah tucapa ta sang Citrawîrya. Sira ta inabhiṣeka ratu ri Hâstina, gumantyani sang Citrânggada. Pira karikâ lawas sang Citra-wîrya madĕg ratu, makabini haji sang Ambalikâ, katĕkân ta sira rogapîḍita [5] yakṣâbhibhûtasanggamaḥ [6]. Kinawaçâkĕn de ning kadadi ing panakit ikang yakṣa, makasopana de ning jĕnĕk ing sanggama, kasaktan ing strîwiṣaya, makâwasâna busung, ndâtan patulungan lara nira. Mâti ta sira sĕḍĕng yowana. Atyanta duḥka sang Gandhawatî, malara [7] sirânangis. Tan ucapakna lara sang Ambalikâ, atîta panangis nira, (tan huningan) [8]. Ginawe ta ng [9] pretatarpaṇa [10], saha widhiwidhâna, wineh çocângkĕn tilĕm, katĕka ri kaparikrama ning çuddha çrâddha.

Pira kunang ikang kâla, yan pira kari warṣanya tan hana sumi-lih ratu ri Hâstinapura, mâjar ta sang Gandhawatî ri sang Dewabrata:

"Anaku sang Dewabrata! Atyanta lara ni nghulun ri pati ny arinta kâlih pisan, lumûd tanpatinggal putra. Syapa tânuwuhakna santâna haji sang mulih dewatâ, mârga nikang Kuruwangça tar pĕgata? T asyasih tânaku! Iking râjaputrî kâlih yan yogya pakar-mâkna, moliha dharmaswâmî, marapwan makaphalâ ng anak, manulusakna wĕka wet haji dewatâ, kapagĕha nikâ wangçanta, apan anghing kita santâna nira mangke."

[1] A. sakeng, D. G. H. sake, E. F. sangke.
[2] A. E. F. G. H. mangjanma, D. mangjanmâ.
[3] A. paprang, D. E. F. G. H. prang.
[4] A. Korawe, D. E. F. G. H. Korawa.
[5] A. rogamiḍita, D. °piḍita, E. °pidita, F. °piḍita, G. °piḍita, H. om.
[6] Cf. Mah. I, 4142: yakṣmaṇâ samagṛhyata.
[7] A. sara, D. E. F. G. H. malara.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] A. ta, D. E. F. G. H. tang.
[10] Cf. Mah. I, 4144: pretakâryâṇi sarwâṇi tasya samyag akârayat.

Mangkana ling sang Gandhawatî. Sumahur sang Bhîṣma:

"Ibu! Wihikan nghulun pakon adharma pangutus rahadyan sanghulun. Kunang yan hana pratijnâ ni nghulun gumawayakna ng tapa kabrahmacaryan, ring apa wĕnanganya tan satyawacana? Makanimitta pamalaku râma rahadyan sanghulun ya tumbasan i râma ni nghulun, ikang pratijnâ mangkana ya ta rinakṣa ni nghulun pinahatĕguh. Matang yan tan- angga nghulun ri pakon ra-hadyan sanghulun, ikang makastrya râjaputrî kalih. Kunang yan mahyun ing dharma gawayakna, yatanyân [1] tan pĕgata ng santâna, kayogyan ikâ pametakna ta brâhmaṇa, magawayakna putrotpâdana. Hana pwekânaknya kadadi de sang brâhmaṇa, yekâ kṣatriyângça mahârâja ngaran ira, ya ta putrîkṛta. Kunang kra-manya: pâṇigrâhasya tanaya [2]. Ya ta pâṇigrahana saha-widhikarmâ, tingkah ning wiwâha ubhayahitahetu. Prasid-dha pinakaputra don ikang pâṇigraha, irikang bini haji, (kadi krama nikang kanyâ haji) [3], ngûni sĕḍĕng mati jalunya de sang Râma Paraçu, kawĕkas tan pânak. Irika ta bhagawân Râma Paraçu magawe putrotpâdana. Mânak ta ya wĕkasan, anaknya pra-siddha kṣatriyakula, pinakarâkṣaka ning rât, sumilih ratu. Samang-kana deya rahadyan sanghulun ri [4] sang Ambikâ mwang Ambalikâ! Muwah hana carita ni nghulun rĕngwakna waneh, yogya darçaṇa ning magawe dharma rahayu. Ndya ta ya:

"Hana sira bhagawân Utathya ngaran ira, kaka bhagawân Wṛhaspati. Sira ta makastrî sang Mamatâ. Sĕḍĕng amĕtĕng sang Mamatâ, mati ta bhagawân Utathya. Tamolah ta sang Mamatâ mamarâçraya ri bhagawân Wṛhaspati, de ning kâmalolyâtyanta bha-gawân Wṛhaspati ri sang Mamatâ, ndâtan angga ta sang Mamatâ. Saka ri swî bhagawân Wṛhaspati, tâtan kawĕnang tinulak, pinakastrî nira ta sira. Anântwa tekang rare dalĕm wĕtĕng, apan huwus atu-hâbisângucap, mwang anguccâraṇa wedamantra. Amogha mojar sangke jĕro wĕtĕng sang ibu:

"Ayogyas te bhagawanta! Bapa bhagawân Wṛhaspati! amogha satĕka ning retanta, nghulun kasĕsĕkan: sawĕtu ning çu-krâtĕmahan dadi rare, tan hana nggwana [5] ning rwang siki ngke. Bharâtyantas tawa retaḥ. Atyanta bhâra ning retanta."

[1] A. yatanyâ, D. F. H. yatanyân, E. yatanya, G. yatanyan.
[2] Mah. I, 4177.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] A. ra, D. E. F. G. H. ri.
[5] A. E. F. H. nggwana, D. G. nggwan.

Mangkana ling ning raray ing dalĕm wĕtĕng. Atĕhĕr tumulak reta bhagawân Wṛhaspati. Matĕmahan ta ya brâhmaṇa wruh mangaji. Yatikâ [1] Bharadhwâja ngaran ira. Satĕka ning krodha bhagawân Wṛhaspati, yan tinulak reta nira, çinâpa nira tang [2] raray ing garbha:

„Ai kong rare jĕro wĕtĕng! Sarwabhûtahitaṁ karma. Iking karma gawengku kahyun ing sarwabhûta iki. Winikalpan tapokarma tawa darça prawakṣyâmi. Jwah tasmât [3] ta kita manona tamaḥ sadâkâla, wutâ ta kita".

Mangkana ling bhagawân Wṛhaspati, matang yan wuta ikang rare, inaranan sang Dîrghatama. Sira tâmarâçraya sire kaka nira sang Sâradhwâna nâma nira. Wineh ta sirâkĕmitanâlalang. Pinangan pwekang alalang de ning lĕmbu. Sinikĕp nira pwa ng wṛṣabha, mapinta-kâsih tikang wṛṣabha, kadaṇḍa ning karma ning goh, ikang agamya-gamanaḥ [4], kadaṇḍa pakolih ikang tan yukti, inuwâkĕn ira tang lĕmbu. Atĕhĕr agawe godharma sira. Pinakastrî nira ta sang Adhwanî, winehakĕn ira sireng Dîrghatama, yatanyan pânaka. Katon pwa sira wuta, sumanggah atuha. Tan harĕp ta sang Sudeṣṇâ. Hana ta kahula [5] nira sang Kâkṣawatî ngaranya. Ya ta kinon irângunggahane sang ṛṣi. Mânak ta ya brâhmaṇa wiçeṣa. Sang Kâkṣawaṇa ngaran ira. Wruh pwa mahârâja Bâli, ya tan angguh sang Sudeṣṇâ i sang brâhmaṇa. Mapinta kâsih ta sira, tan hana wangça nira sumiliheng dlâha, manggâ sang Sudeṣṇâ wĕkasan. Mânak ta sira sang Sudeṣṇâ ratu mahâçakti. Sira ta tirun mangke, matang yan yogya sang Ambikâ sang Ambalikâ pametakna brâhmaṇa, magawaya [6] putrotpâdana, narapwan mânaka humuripakna Kuru-wangça".

Mangkana ling sang Bhîṣma. Mângen-angĕn ta sang Gandhawatî [7] sirân tumungkul sawet ing irang nira:

„Anaku sang Bhîṣma! Yan pangĕnoha iki çabda ni nghulun, hana sang Dwaipâyana ngaran ira, brâhmaṇa wiçeṣa, kinon de bhaṭâra Brahmâmistârâkna sang hyang Weda. Sira ta bhagawân Byâsa ngaran ira, anak ni nghulun tambayan, ndug aswâmî bha-

[1] A. E. yatka, D. F. yatikâ, G. H. yatika.
[2] A. om. D. E. F. G. H. tang.
[3] A. smât, D. E. F. tasmâd, G. H. tasmât.
[4] A. agamyagâmanaḥ, D. E. F. °samâna, G. °samana, H. sâmana.
[5] A. kahula, D. E. F. G. H. kawula.
[6] A. magaweya, D. E. F. magaweha, G. magawe, H. magawaya.
[7] A. E. G. Gandhawati, D. F. Satyawati, H. om.

gawân Parâçara, apan punaḥ kanyâ nghulun pakaswâmî bapanta. Rasikâ ta kaharĕp i nghulun makastryeking [1] bini haji kâlih, yatanyan tan hilanga ning Kuruwangça, yan panginakane tanayangku".

Mangkana ling sang Gandhawatî. Mangastungkâra ta sang Dewabrata ri sira. Inangĕnangĕn ira ta sang Byâsa, kṣaṇa sirân ḍatĕng mangabhiwâda ring sirebu. Mukhâçrupâtâ yatheccâ. Kapitangis ta [2] sang Gandhawatî de ni girang nirân ḍatĕng sang Dwaipâyana. Mojar ta sira:

„Anaku bhagawân Byâsa bapa! Prastâwa ning umârâdhane rahadyan sanghulun, wwang sânak ta pĕjah kâlih. Tasyasih teng Kuruwangça! Tan hanâçraya pinaka [3] çaraṇanya lena sangke kita. Yan yogyânak i nghulun agawaya santâna, makastrya tang râjaputrî kâlih, saha [4] pâṇigrahawidhi, makadon santâna, kumaliliranang Hâstinapura. Bhîṣmasya mama saumatam [5]. Huwus ta nghulun amwît i sang Bhîṣma, ndân manganumata sarikâ, i wruha ny anak ni nghulun."

Mangkana ling sang Gandhawatî, sumahur bhagawân Byâsa:

„Tatputre sangçayaḥ prayam. Hiḍĕpku ibu tan sangçayan rahadyan sanghulun! Nghulun gumawayakna kahyunta. Kunang ulaha ning bini haji, mabratâ rumuhun, salawas ning mangkana nghulun magawaya putrotpâdana, maran ikang putra uttama. Mitrabaruṇamantrayaḥ. Umârâdhana prabhâwa [6] sang hyang Baruṇa, humuripakna Bhâratawangça."

„Anaku bhagawân Byâsa bapa! Ardhâlon dahat ikâng anugraha, iking kaḍatwan tan hana râkṣakanya. Yathâ sadyaḥ [7] prapadyate [8]. Samârganyân pânaka usön. Ya tikâ gawayaknanta, mangkana ling ni nghulun i kita."

„Mapa ta ibu yan mangkana? Wirûpo'haṁ wisahitam. Haywa tan kumĕlakĕn rûpa ni nghulun ikâ sang bini haji, yayâgawe brata nikâ yan wĕnang tumona rûpa ni nghulun."

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Mapinta-kâsih ta sang Gandhawatî ri wĕtu nikang bini haji kâlih, ling nira:

„Anaku sang Ambikâ, sang Ambalikâ! Lakinta sang Citrânggada

[1] A. makastryaking, D. E. F. makastryeking, G. pakastryeking, H. om.
[2] A. G. H. om, D. E. F. ta.
[3] A. pinalaku, D. E. F. H. pinaka, G. om.
[4] A. E. F. G. saha, D. sa, H. om.
[5] A. santanam, D. E. F. sanmatam, G. sanmata, H. om.
[6] A. F. G. H. praṇawa, D. prâbawa, E. pranawa.
[7] De HSS. sadye.
[8] Mahâbh. I, 4262: Sadyo yathâ°.

Citrawîrya pĕjah tan pânak. Hana ta wwang sânakta sarikâ, pininta kâsihan i nghulun, agawaya putrotpâdana, ḍatĕnga ring wĕngi mĕne kita. Haywa ta kita wihang ri sapamalakunya [1], tanyogya ling sang hyang âgama.»

Mangkana ling sang Gandhawatî. Manggâ ta sang wini haji kâlih, ndâ winaling nira, sang Bhîṣma inujaran ira. Sinanggraha ta sira ring paturwan sahana nikang upacâra mabindanâga [2], sugandha dhûpa dîpa puṣpa gandha wastrottama, (kapwa subaddha kabeh [3]), tan hana kurang. Datĕng ta bhagawân Byâsa ri paturwan sang Ambikâ [4]. Kasuluhan ta sira de ning panjyut, kapilajaṭâdhara [5], mawyang kumis nira, dumilah ikang mata. Tuminghal ta sang Ambikâ, kagyat ta sirâmĕrĕm tan wĕnang mulat, kunang twas nira kumĕlakĕn i pakon sang Gandhawatî. Amrih ta sirângĕlakĕn [6] ri pangharas bhagawân Byâsa. Mojar ta sang Dwaipâyana ri sang ibu ling nira:

»Ibu! Tan sangçaya rahadyan sanghulun anak nira sang Ambikâ. Nâgâyutasamaprâṇaḥ [7]. Kadi çakti ning parwata, tan kĕna inugahugah. Widyâ prajna mâtuḥ wiguṇahetunâ. Hana pwa wiguṇa ning ibunya, mĕrĕm tumon i rûpa ni nghulun. Ya ta hetu ning putranya mĕtu wuta.»

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Lunghâ ta sira. So 'priye na çokaṁ çalyaḥ, kutaṁ wâdhakam [8] âtmajam. Ri lunghâ bhagawân Byâsa, kâri sang Ambikâ, tontonĕn i rûpa nira, makânak sang Dhṛtarâṣṭra, wuta sake ḍalĕm wĕtĕng sira. Muwah ta bhagawân Byâsa pininta-kâsihan sira. Tumama ta sire paturwan sang Ambalikâ. Pâṇḍurasya tu sandehaḥ. Wĕnang nirân [9] tuminghal sakarĕng. Tumiling ta ya wĕkasan mawĕnĕs muka nira pândurawarṇa, makanimitta wĕdi nira. Mojar ta bhagawân Byâsa:

Yasmât Pândos tu putrakaḥ [10]. Sang Ambalikâ [11]! Kawĕnĕ-

---

[1] A. sapangutusnya, D. E. F. G. H. sapamalakunya.
[2] A. E. F. mabindanâga, D. mabindhanâga, G. °naga, H. mapindanâga.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] A. Ambilikâ.
[5] Cf. Mahâbh. I, 4278: Tasya kṛṣṇasya kapilâ jaṭâ.
[6] A. G. sirânglâkĕn ra, D. F. H. siranghlakĕn ri, E. sirâhlakĕn ri.
[7] De HSS. °sahapraṇaḥ. Mah. I, 4282.
[8] A. wânakam, D. E. F. wâdhakam, G. wadakam, H. wâdakam.
[9] A. sirân, D. E. F. nirân, G. nira, H. niran.
[10] Cf. Mah. I, 4290: Yasmât pâṇḍutwam âpannâ.
[11] A. E. F. G. Ambilikâ, D. Ambikâ, H. om.

san kita [1] de ni rûpangku. Tasmât pâṇḍuḥ bhawiṣyati. Matang yan pâṇḍu warṇa ni wĕkanta».

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Mânak ta sira pâṇḍurawarṇa. Inaranan ta sang Pâṇḍu. Mahyun ta sang Gandhawatî maputwa [2] paripûrṇâwayawa. Kinon ira ta bhagawân Byâsâmithunâ [3] muwah, ndâtan anggâ sira. Hana ta dâsî nira anak ning mantrî, sang Dâtrî [4] ngaranya. Ya ta hinyasan ira, kinon aturwa ri paturwan ira. Datĕng ta bhagawân Byâsa riya, manungsung rasikâ, manghaturi [5] pâdyârghâcâmaṇîya. Suka ta bhagawân Byâsa, sinanggama nira. Manganugrahani ta sira mânaka riya, mânak paripûrṇâwayawâ, buddhi [6] kâruṇya matwang wiçeṣa mahâprajña gumaway ikang dharma, mangkanânak sang Dâtrî [7]. Sira ta sang Widura ngaran ira, pincaug ndâtan dahat, nimitta ning mangkana sang Dâtrî sinanggama amañcal ri sira, sang Widura anwam de sang Pâṇḍu, sang Widhura janma sang hyang Yama, kĕna çâpa de sang brahmarṣi kabeh, makanimitta de nirânibâni daṇḍa ri bhagawân Aṇimâṇḍawya».

Nâhan ta carita bhagawan Waiçampâyana. Matakwan ta mahârâja Janamejaya, ling nira:

XII.

»Kiṁ kṛtaṁ karma dharmaçca [8]? Aparan doṣa bhaṭâra Yama çinâpa de sang brahmarṣi [9] kabeh, hetu ning çâpa de bhagawân Aṇimâṇḍawya, yekâ kaharĕp ni nghuluṅ caritâkna, pirĕngön ra putu mpungku.»

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana:

»Kaççid brâhmaṇa daṇḍaṁ syât [10]. Hana sira brâhmaṇa

---

[1] A. titah, D. E. F. G. kita, H. om.
[2] A. mapututa, D. E. F. H. maputuha, G. maputu.
[3] A. Byâsa, D. E. F. Byâsâmituna, G. Byasa mituruna, H. Byasâmithuna.
[4] A. Sâditri, D. E. F. Sâdatrî, G. Sadatri, H. om.
[5] A. E. G. mangaturi, D. F. H. manghaturi.
[6] A. budi, D. E. F. G. H. buddhi.
[7] A. Saditri, D. E. F. G. H. Dâtrî.
[8] Mah. I, 4305: °dharmeṇa.
[9] A. D. brâhmâṣi, E. F. brahmârṣi, G. brahmarṣi, H. brâhmarṣi.
[10] Cf. Mah. I, 4306: Babhûwa brâhmaṇa kaççin Mâṇḍawya iti wiçrutaḥ.

bhagawân Aṇimâṇḍawya ngaran ira. Sira ta magawe tapa, mauna-brata sadâkâla pratipatti nigadhyate. Hana ta maling mareng patapan ira, manghötakĕn dṛwya ulihnyâmaling. Tĕkâta wadwâ sang prabhu tumutût ing maling. Tinañân ta sira ri para nikang maling, tan sumahur sira apan monabrata. Kapangguh ta ng maling mahĕthötan i sor ing panglîlâ nira. Kasikĕp ta ya tinalyan winawe sang prabhu. Kinon ira ta ya patyanîkang corah. Kunang sang Aṇimâṇḍawya çinûla löt [1] nira, sinangguh sira milu ring maling. Ndâtan mâti sira, dhumâraṇa prâṇa nira, makanimitta çakti ning yoga. Karĕngö pwa sira de sang watĕk brahmarṣi, hetu nirân lumawad mareng patapan sang Aṇimâṇḍawya, sahana sang brahmarṣi kabeh, matakwan ri doṣa nirân çinûla. Kahaḍang sang Aṇimâṇḍawya mari mona, mojar tan hana doṣa nira, sira tan wruh i sangka nikang maling, apan sĕḍĕng nirâyoga dhâraka. Magĕlĕng tâmbĕk sang brahmarṣi kabeh. Ḍatĕng ta sire sang prabhu, mâjar i tan sayogya ning doṣa, dinudutan ikang çûla, ndan malwat ikâ [2] tan kawĕnang. Ya ta tinugĕl nira tang çûlâgra. Lunghâ ta sang brahmarṣi mare kahanan sang hyang Yama, matana kâraṇa ning duḥka sang Aṇimâṇḍawya. Mâjar ta sang hyang Yama, ling nira:

„Pâtanggânâṁ suceḥ puccaṁ niçitaṁ darbhaghâtakam [3]. Patakwan sang brahmarṣi ri kami, ngûni ri pûrwajanmanya sĕḍĕng rare, sang Aṇimâṇḍawya manuṇḍuki löt ning wilalan, inukal-ukalanyâlalang. Ikâ karma doṣanya tinĕmu mangke. Yeku phalanyân duḥka kabhukti, matang yan çinûla silitnya.“

Mangkana ling sang hyang Yama. Sumahur sang brahmarṣi kabeh:

„Alpadoṣas twâparâdho dharma daṇḍasya duṣkṛtaḥ [4]. Kamung hyang Yama! Alpawastu ḍahat doṣa sang Aṇimâṇḍawya, dentângḍaṇḍa mahâbhâra irikang [5] rare, tan yogya tibâna ḍaṇḍa, ikang rare yan turung kinahanan ing hiḍĕp hala hayu. Mangke [6] pwa kita ḍumaṇḍa tan sayogya ḍaṇḍan [7]. Çûdrayonau bhawiṣyasi [4]. Mangjanmâ ta kita mânuṣa, mebwa çûdrâ, atĕhĕr pincanga kita.“

Ri huwus sang brahmarṣi çumâpa sang hyang Yama, mara ta

[1] A. E. lĕt, D. F. G. H. löt.
[2] Ikâ in A. deest.
[3] Cf. Mah. I, 4332: Patanggikânâṁ puccheṣu twayeṣikâ praweçitâ.
[4] Cf. Mah. I, 4333: Alpe' parâdhe' pi mahân mama daṇḍas twayâ dhṛtaḥ, çûdrayonâw ato dharma mânuṣaḥ saṁbhawiṣyasi.
[5] A. F. H. irikang, D. ikang, E. iki, G. om.
[6] A. mangkana, D. E. F. G. H. mangke.
[7] A. E. ḍaṇḍa, D. F. G. H. ḍaṇḍan.

sira muwah ri patapan sang Aṇimâṇḍawya brahmarṣi, paḍa muccâraṇa weda pâpasanghâra. Modal tang çûla sangkeng wunwunan sang Aṇimâṇḍawya, nirwighna sira paripûrṇa kadîng lagi. Mulih ta sang brahmarṣi kabeh, makering bhagawân Aṇimâṇḍawya. Kalingan ing widhi sangkeng âgama. Catur warṣeṣu doṣe ca bhawiṣyâd iti pâtakaḥ [1]. Yadîkang rare magawe doṣa ri padblas tahun wayahnya, yogya tibâna ḍaṇḍa. Pare na kurwate pâpam [1]. Yan kurang sangkeng padblas tahun, tan tibânana ḍaṇḍa. Ya ta manĕmu pâpa sang anibâni [2] ḍaṇḍa. Nâhan tang mâryada. manĕhör tinût de bhaṭâra Brahmâ, mangastwakĕn sang hyang Yamângjanma [3] manuṣya. Yamo Widurajanmanâ. Janma sang hyang Yama kaçâpa, sang Widura sira mebwa çûdrayoni, sang Aṇimâṇḍawya mangjanma ri sang Sañjaya Walkagaṇa. Sira ta sang Sañjaya ngaran ira.“

Nâhan ta pacarita bhagawân Waiçampâyana. Waluyana ng kathâ ri wĕtu nikang rare tĕlung siki, iningu de sang Bhîṣma, winarah ing sarwâstra paripûrṇa prajnâ, sang Dhṛtarâṣṭra mahâçakti sira, kadi kĕlar ing limau sâtus çakti nira, mapagĕh tatancala buddhi [4] nira, tatan wikâra ri hana ning doṣa ri sira, matang yan rinatwakĕn de sang Bhîṣma. Sang Pâṇḍu sira sarwakuçalaguṇanipuṇa, widagdha ring sarwâstra, enak katama de nira tang dhanurdharaçâstra, matang yan rinatwakĕn de sang Bhîṣma. Kunang sang Widura dadi mantrî sira, rowang nira gumunitângalap kĕna, paripûrṇa tang rât kṛtayugatulya. Tan hana ta lĕtĕhnya. Hana ta mahârâja Basubala ngaran ira, ratu ring Gandhâradeça, bapa sang Çakuni. Hana târinya strî sang Gandhârî ngaranya, bhakti ring bhaṭâra Rudra, sadâkâla magawe brata. Inanugrahan ta yânaka sâtus. Karĕngö pwa ya de sang Bhîṣma. Mahyun ta sira sumrahanang panomah, makastrya sang Dhṛtarâṣṭra, umṛddhyakĕna Kurukula. Makonkonan [5] ta sira ri mahârâja Basubala, umalakwânak nira. Winehakĕn ta sang Gandhârî, hinatĕrakĕn de sang Çakuni. I ḍatĕng nira winarang ta [6] sang Gandhârî. Wruh pwa sang Gandhârî, an wuta [7] sang Dhṛtarâṣṭra. Malap ta sira dodot pamepyan ire mata

[1] Cf. Mah. I, 4334: âcaturdaçakâd warṣân na bhawiṣyati pâtakam, paratah kurwatâm ewa doṣa ewa bhawiṣyati.
[2] A. sang ani, D. E. F. H. sang anibâni, G. anibani.
[3] A. E. Yamâjanma, D. G. Yama mangjanma, F. H. Yamângjanma.
[4] A. budi, D. E. F. G. H. buddhi.
[5] A. G. makon, D. F. H. makonkonan, E. makonkona.
[6] Ta in A. deest.
[7] A. wruta, D. an yuta, E. F. H. an wuta, G. han wuta.

nira, tulya Dharma ri hiḍĕp nira, paḍa tan panona ri patiwrata nira. Atĕhĕr ta sirâpratijñâ tan panona jalu waneh. Mangkana kasatyan sang Gandhârî. Suka ta sang Dhṛtarâṣṭra de sang Gandhârî.

Hana ta sang Sûra ngaran ira [1], Yaduçreṣṭha, uttama ning watĕk Yadu. Sira tânak sang Basudewa, (ari sang Basudewa [2]) sang Dhṛta ngaran ira. Sira tânak sang Kuntabhoja, ratu ring [3] Kuntawiṣaya, parĕnah sang Kuntabhoja de [4] sang Sûra: Pitṛbratayu çeṣâya [5]. Hana tânak [6] sang Kuntabhoja strî, inaranan [7] sang Kuntî, kanyâ sĕḍĕng ahayu. Dewatâtithi pûjyate [8]. Kinon agawaya [9] dewapûjâ nityakarma, mwang mangiwwâ [10] taḍahan. Hana ta sira brâhmaṇa tamuy, bhagawân Durwâsâ ngaran ira, ḍatĕng sakeng [11] patîrthan sira, mahyun malabuh brata, labuhana de sang Kuntabhojanâtha. Kinon ta sang Kuntî umiwwâ sira salwir i taḍah [12] sang brâhmaṇa, paweha nira ring tamuy. Enak ta manah sang ṛṣi de sang Kuntî hatur bhojana mahâpawitra.

Mojar ta sira: „Anaku sang Kuntî! Nihan tang mantrâdityahṛdaya ngaran ira [13], agĕlĕm angârâdhana dewatâ, sakahyunta dewatâ manuruni manganugrahani putra. Mangkana phala nikang mantra ginawayakĕn.“

Mangkana ling bhagawân Durwâsâ. Manĕmbah ta sang Kuntî. Pira ta kunang antara nikang kâla, mahyun ta sang Kuntî wruha kasiddhyan ikang mantra. Kinârya nira pwang âditya awâhanâmijila sakeng Udayaparwata. Pinasang nira ta sang hyang mantra. Ḍatĕng ta sang hyang Âdityâmintonakĕn rûpa nira, makuṇḍalâkawacâkirat bâhu saha makuṭa, bhâswara de ni teja nira. Mojar ta sang Kuntî:

„Sâjñâ bhaṭârâditya! Kṣamâkna nghulun umârâdhana sang hyang. Tuhun umarîksa kasiddhyan sang hyang widyâjñâna ning pinakanghulun, tan dadyakna doṣa mata ya.“

[1] A. ngaranya, D. E. F. G. H. ngaran ira.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] A. ning, D. E. F. G. H. ring.
[4] De in A. deest.
[5] Cf. Mah. I, 4383: Pitṛswasriyâya.
[6] A. hananak, D. E. F. hana tânak, G. °tanak, H. om.
[7] A. E. F. G. inaran, D. inaranan, H. om.
[8] Cf. Mah. I, 4384: brâhmaṇâtithipûjane.
[9] A. agaweya, D. E. F. G. H. agawaya.
[10] A. pangawwâ, D. E. F. G. H. mangiwwâ.
[11] A. sire, D. E. F. G. H. sakeng.
[12] A. taḍa, D. E. F. G. H. taḍah.
[13] A. G. ngaranya, D. F. H. ngaran ira, E. om.

Mangkana ling sang Kuntî, sumamby anĕmbah. Mojar ta hyang Âditya:

„Wedâham [1] iti tat sarwam [2]. Ai sang Kuntî! Wihikan nghulun prawṛtti ny angĕnangĕnta kabeh. Asti me darçanaṁ dewam [3]. Kunang hana karika darçana katona(ning) [4] kadi kami hyang, matang yan kita mânaka kadi rûpangku rûpânya, mijila saha kuṇḍalakawaca. Kita punaḥkanyâ tan hana wihikana yan mânak.“

Mangkana ling sang hyang Âditya. Sah ta sira. Pira kunang kâla, mijil tang rare paripûrṇa saha kuṇḍalakawaca. Erang ta sira. Bandhupakṣabhayât sadâ [5], awĕḍi kawruhana de ning wandhuwarga makâdi sang bapebu. Inabut nira tang rare ring Ganggâ, pinahayu munggw ing baṇḍuṣa, dinuluran sarwadṛwya. Hana sang Hradiratna ngaranya, wwang sujanma. Sira tumon ikang baṇḍuṣa, inalap nira ya. Katon pwa mesi rare, pinahayu iningu de ning strînya, sang Hradâ ngaranya, pinakânaknya. Wasunâ saha jâto' [6] yam [7]. Madulur dṛwya kapangguh, inaran sang Basusena. Sang Karṇa ngaran ira waneh. Wyatîtan kocapa nikâ sang Basusena. Sang Kuntî sira punaḥkanyâ, tan hana wruh yan mânak sira. Sinwayambarâkĕn ta sang Kuntî de mahârâja Kuntabhoja. Milu tang bhûmipâla sahasra, sakweh [8] sang ratu ring Bharatawarṣa [9]. Milu ta sang Pâṇḍu. Singhatanusama [10]. Kadi pangawak [11] ing singhâwak nira. Wṛṣabhâkṣa [12] iwa. Kadi mata ning wṛṣabha mata nira. Sira ta kahyun sang Kuntî. Winarang [13] ta sira de sang Kuntabhoja. Samâpta ning kawarangan ira, mulih ta sang Pâṇḍu ri sang Kuntî, sapatĕmwan (sira) [14] silih-asih.

[1] De HSS. wideyan.
[2] Mah. I, 4393: Wedâhaṁ sarwam ewaitad yad Durwâsâ waraṁ dadau.
[3] Cf. Mah. I, 4394: amoghaṁ darçanaṁ mahyâm.
[4] Ning in A. deest.
[5] Mah. I, 4402: °tadâ.
[6] De HSS. basusenâhradâto.
[7] Cf. Mah. I, 4404.
[8] A. akweh, D. E. F. G. H. sakweh.
[9] A. add. milu tang bhumipâla sahasra akweh.
[10] Hoc verbum in A. deest.
[11] A. pawak, D. E. F. G. H. pangawak.
[12] Cf. Mah. I, 4416: siṁhadarpaṁ mahoraskaṁ wṛṣabhâkṣaṁ mahâbalam.
[13] A. winarang, D. E. F. G. winarah, H. om.
[14] Sira in A. et G. deest.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Anâthamârṣa. Tan hana ratu magĕlĕng [1] i sira. Hana ta mahârâja Madrapati ngaran ira, ratu ring Madrawiṣaya. Sira ta makânak ri sang Çalya. Hana ta sira ari sang Çalya strî, sang Mâdrî ngaran ira. Rûpeṇa putrîm anindyâm. Tan hanâmaḍeng guṇa mwang hayu nira. Sira ta lamarĕn de sang Bhîṣma, tambĕhan ing strî sang Pâṇḍu, narapwan amṛddhyakna Kuruwangça. Lumampah ta sira mareng Madrarâjya, mawwat sarwaḍrwya, panukwa ri sang Mâdrî. Winehakĕn ta sira. Muwah ta sang Pâṇḍu winarang. Hana ta sang Parasârî ngaran ira, anak mahârâja Dewaka [2]. Ya tika sinomah de sang Bhîṣma, pinakastrî sang Widura, paripûrṇa tikang Kuru, ri pangadĕg sang tigang siki, sang Dhṛtarâṣṭra, sang Pâṇḍu, sang Widura.

Sang Dhṛtarâṣṭra makânak sang Korawa çata, sang Pâṇḍu makânak sang panca Pâṇḍawa, sang Widura makânak sang Winayasampanna."

Nâhan ta carita bhagawân Waiçampâyana.

XIII.

Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah:

"Kathaṁ [3] putraçataṁ jajne [4]? Apa krama nikang putra sâtus, an winijilakĕn de sang Gandhârî, mwang sang Pâṇḍawa pinakânak sang Pâṇḍu? Ya tikâ wistârâkna mpungku!"

Mangkana patakwan mahârâja Janamejaya. Sumahur sang Waiçampâyana:

"Bhagawân Byâsa magawe brata. Mahyun pwa sirâlabuhana brata nira. Mara ta sira ri sang Gandhârî, amalaku manaḍaha. Sinanggraha [5] sireng bhojana, makâdi gokṣîrarasa. Suka tâmbĕk nira. Amalaku ta sira pinintan anugraha. Manĕmbah ta sang Gandhârî, amalakw anaka sâtus. Inanugrahan ta sirânaka sâtus. Tadanantara amĕtĕng ta sang Gandhârî. Samwatsaradwayam [6]. Rwang tahun lawas nirâmĕtĕng, tan [7] wijil ikang rare. Karĕngö pwa wṛtta sang

[1] A. maglang, D. F. G. H. maglĕng, E. maglöng.
[2] De HSS. Dewata.
[3] De HS. katha.
[4] Mahâbh. I, 4485.
[5] A. sirananggraha, D. E. F. G. H. sinanggraha.
[6] Mah. I, 4491.
[7] A. om tan.

Kuntî mogha sungkâna ring Çataçṛngga [1], mânak sang Yudhiṣṭhira, malara ta manah sang Gandhârî, matang yan pupuh ta wĕtĕng ira, mijila tang rare. Mĕtu râh mângsapeçî [2] sânggusta pramâṇanya, kweh ni wilangunya gĕnĕp sâtus. Wruh pwa bhagawân Byâsa ri wijil nikang râh, ḍatĕng ta sirâwĕdi wurunga nikang [3] putra. Mâjar ta sang Gandhârî, an kâruhunan mânak de sang Kuntî, hetu nirâmupuh wĕtĕng nira. Sumahur bhagawân Byâsa:

"Anaku sang Gandhârî! Anugrahangkwi kitânaka sâtus. Na bhawet [4]. Tan dadya ikâ wurunga. Pameta kita [5] dyun sâtus, unggwana ning mângsapeçî. Hibĕki ghṛta, kĕmitĕn pahayun mangdadyana rare."

Mangkana pakon bhagawân Byâsa. Pinahayu tang mângsapeçî, munggw ing dyun hinibĕkan ghṛta. Pinarîkrama nira tang dyun saha widhimantra. Sapuluh lek lawasnya haneng dalĕm ning dyun. Matĕmahan ta ya rare mijil sakeng dyun, lituhayu paripûrṇa. Mantramâtreṇa mâsajaiḥ [6]. Salek ta lawasnya kinabehan mijil, pinakâdinya sang Suyodhana. Janmataçca pramâṇena jyeṣṭho râjâ [7] Yudhiṣṭhiraḥ [8]. Yan ing janmapramâṇa matuha sang Yudhiṣṭhira, apan sira rumuhun mijil, kawuri [9] wĕtu nira sang Suyodhana [10], tuhun kawuri haneng garbhawâsa sira.

Yasmin ahani durdharṣo jajne [11] Duryodhanas tathâ, tasmin ahani Bhîmo'pi prajajne sumahâbalaḥ [12].

Kunang ikang janmapramâṇa matuha ike sang Yudhiṣṭhira, yekâ kâla wijil sang Bhîma. Parĕng mĕtu [13] sira kâlih i wijil sang Duryodhana, inaranan de sang Bhîṣma mwang sang Widura. Mojar sang Dhṛtarâṣṭra, an makaçakti sang brâhmaṇa sira.

[1] A. çṛha, D. E. F. G. H. çataçṛngga.
[2] A. E. F. H. mangsamesi, D. mangsapesi, G. mangçamesi.
[3] A. E. F. H. nikang, D. ni, G. ning.
[4] Mahâbh. I, 4499.
[5] A. E. F. G. H. kita, D. om.
[6] A. mantrapâtrenamanajeḥ, D. °makrenamajaiḥ, E. F. H. °mâtrenamâsajaiḥ, G. °matrenamasajeḥ.
[7] A. praja, D. F. H. râja, E. rajyâ, G. om.
[8] Mah. I, 4506: Janmatas tu pramâṇena jyeṣṭho râjâ Yudhiṣṭhiraḥ.
[9] A. kawuri, D. E. F. G. H. kâri.
[10] A. Yuyodhana, D. E. F. G. H. Suyodhana.
[11] A. jâjña, D. E. F. jâjñe, G. H. om.
[12] Mah. I, 4507. De HSS.: Yasmin dwâyanam darçaṇo°.
[13] A. E. F. G. H. mĕtu, D. wĕtu.

Yudhiṣṭhiro râjaputro jyeṣṭho naḥ [1] kulawardhanaḥ [2]. Sang Yudhiṣṭhira sira prasiddhâtuha, amṛddhyakna Pâṇḍuwangça sanghulun. Atuha pwa rasikâ. Prâptaḥ swaguṇato [3] râjyam [2]. Yogya ta sumiliha ratu."

An-mangkana ling nira yukti. Na tasmin wâcyam asti [4] naḥ [2]. Haywa ta inujarakĕn, matang yan mangkana. Ayaṁ twanantaras tasmâd api [5] râjâ bhawiṣyati [2]. Apan anak i nghulun sang Duryodhana ratwa, kumaliliraña ratu, nistanya rare tuwi".

Nâhan ta ling sang Dhṛtarâṣṭra. Huwus nira mojar, mangalulu tikang asu lor, wetan, kidul, kulwan. Tuminghal ta sang Widura, mojar ta sira:

"Durnimitta dahat ikang çiwaruta i wĕtu nikang Duryodhana, ri [6] haturnya ratwakna, (byakta rasika sang Duryodhanângajarakna prang) [7] dlâha, humilangakna Kurukula, tan ahayu hiḍĕp ni nghulun. Kunang deya mahârâja Dhṛtarâṣṭrâryakuanta sang Duryodhana, sadenyan kurangânak ta sâtus anak mahârâja, makaphala kaswasthân ing Korawa, makadon kawṛddhyan ing santâna haji apan samangkana prâyaçcittanya".

Mangkana ling sang Widura, ndâtan kapisinggih de sang Dhṛtarâṣṭra, makanimitta sih tṛṣṇa nira ring anak, iningu nira tang rare sâtus, sinangaskâra sapangaskâra ning kṣatriya. Hana tânak sang Dhṛtarâṣṭra ring Waiçyâ, len sangkeng sâtus, anantara wijilnya sake sang Duryodhana, sang Yuyutsu ngaran ira. Kunang patunggalan i ngaran sang Korawa, ya ta krama ning tuwuhnya nyâjarakna:

Sang Duryodhanânak atuha. Tumût ta sang Yuyutsu, anak ireng Waiçyâ, tumût sang Duḥçâsana tunggal ibu ri sang Duryodhana. Duḥsaha [8], Samawinda, Anuwinda [9], Durdharṣa [10], Subâhu,

[1] De HSS. °nakulawardhanaḥ.
[2] Mah. I, 4511.
[3] De HSS. pwaguṇasah (A.), wâguṇasaḥ (D. G.), wwâ° (E. F. H.).
[4] De HSS. na yasmin wâkyan asti taḥ.
[5] De HSS. ayaṁ twânantâram asmât pâpi°.
[6] A. ra, D. E. F. G. H. ri.
[7] Haec verba in A. desunt.
[8] A. Dussa, D. F. H. Dussaha, E. Dusahâ, G. Dusaha.
[9] In A. deest.
[10] A. Duddhadaça, D. F. G. H. Dûrddaça, E. Dûrddhaçâ.

Duḥpradarçaṇa [1], Durmarṣaṇa [2], Durmuka, Duṣkarṇa. Wikâla, Wiçakti, Citrakâla, Citrasandha, Sulokacitra, Upacitra, Citrâkṣa, Cârucitra, Surasakti, Durmada [3], Duṣpramâṇa, Wiwitsu [4], Wikaṭânana, Urṇanâbha [5], Sukâçananda, Wicitrihâtana, Sugrama, Durwimocana, Hayabâhu, Citrakuṇḍa, Bhîmadewa, Bhîmabala, Durbalâkî, Balawardhana [6], Ugrâyudha, Kanakâyu, Dhṛkṣetra, Çokârtî, Anurâḍha, Dharpasandha, Jarâsandha, Sudâtra, Çuddha, Ugra, Açwaketu, Senânî [7], Duṣparâjaya [8], Aparâjita [9], Taṇḍâçraya, Citralakṣya, Durbharata, Dṛḍhahasta [10], Suhasta, Wedha, Citrâçraya, Âdityaketu [11], Bahwâçî, Bhagadatta, Ugrâçrayî, Paṇḍikuṇḍa, Kuṇḍadhâra [12], Anudhâra, Bhîmaratha, Wîrabâhu, Alobha, Abaçwa, Rodrakarmâ [13], Dṛtapara, Anâdhṛçya, Kuṇḍabhedî [14], Wirada, Dîrghacitra, Prabhâta, Dîrghabâhu, Mahâcitra, Kanakadhwaja [15], Citradharma, Jayawikaṭa.

Nâhan tang râjaputra sâtus, lĕwih sasiki de sang Yuyutsu. Ya ta krama nikâ: hana tânak [16] sang Gandhârî, sang Duṣkampana ngaran ikâ, winĕtĕngakĕn ri huwus sang Korawa çata mijil. Âyus sacasyâdhikaḥ. Ikang Duḥçalâ ya lĕwih [17] sâtus, strî sira. Yekâ pinakastri sang Jayadratha. Mangkana krama nikâ sang çata Korawa, yan pinakânak sang Gandhârî.

Kuněng sang Pâṇḍawa pinakânak sang Pâṇḍu. Yekâ caritâkna bhujangga haji mangke. Sang Pâṇḍu rinatwakĕn de sang Bhîṣma, sumilih ring singhâsana, gumawayakĕn karakṣakan ing rât, ginawayakĕn ira tang digjayawijaya, kâlahan ing çatru. Ikang deça tĕlas alah de nira, ring Magadha, ring Mithila [18], ring Kâçîwiṣaya,

[1] De HSS. Duspradhana. Cf. Mah. I, 4542.
[2] De HSS. Duççaṇa. Cf. Mah. I, 4542.
[3] De HSS. Durmanda. Cf. Mah. I, 4544.
[4] A. D. E. F. G. H. Wiwikṣyu.
[5] De HSS. °bâma.
[6] A. D. E. F. G. Balawandhana, H. Bâlawandhana.
[7] A. D. E. F. Çebani, G. Sesani, H. Sesâni.
[8] Mah. I, 4548.
[9] Mah. I, 4549.
[10] De HSS. Dhṛpahasta. Cf. Mah. I, 4549.
[11] De HSS. Adiketu. Cf. Mah. I, 4550.
[12] Mah. I, 4550.
[13] Mah. I, 4551.
[14] Mah. I, 4552.
[15] Mah. 4553.
[16] A. hanakânak, D. hanak, E. F. H. hana tânak, G. hana tanak.
[17] A. Duççа lwih, D. Duççalâ ya lwih, E. F. H. Duççâla°, G. Dusala°.
[18] A. Metila, D. G. Mitila, E. H. Mithila, F. Methila.

Suhmâ, Swendra, kapwâweh sarwaratna sahananya, makâdy açwa gaja strî uttama wâhana, dinuluranya kanaka rajata wastrâdi; paripûrṇa wibhâwa sang Pâṇḍu, umṛddhyakĕn kawangçan ing kawitan ira. Pira kunĕng lawas nirân siniwi, lumâmpah ta sirâburu ry alas nikang Himawânpâda. Tumût ta strî nira kâlih, sang Kuntî mwang sang Mâdrî, umingu sirang anak kapât ring patapân, apan tan salek rwang lek lawas nirânusup ring alas. Araṇye nitya satatam. Kewala tamolah ring alas matinggal kaḍatwan. Kawit hana ta ya [1] hariṇî çwetawarṇâ, kidang wadon pinghe, atyanta konĕng-unĕng [2] i rûpanya. Hana ta sira ṛṣi, bhagawân Kindama ngaran ira, kĕna râga sira dadi kidang lanang, tumûtakĕn ikang hariṇîkanyâ çwetawarṇa. Sinanggama nira ta ya. I sĕḍĕng sang Kindama makrîḍa, pinanah nira ta yeng astra tîkṣṇa. Kârun ta ya kĕneng hrû tĕke strînya. Mojar ikang kidang lanang dadi nira bhagawân Kindama, manuṣyawacanam, sojar ing wwang wuwusnya, mucap i mahârâja Pâṇḍu:

"Atyanta niṣturanta ring satwa harah! Tan hana [3] kâruṇanta tumon mami sĕḍĕng masanggama. Aham Kindama tu nâmnaḥ [4]. Sugyan tan wruha kita ri kami, aku si Kindama brâhmaṇa nghulun, tamolah agawe tapa makâhâra sarwalatâ, matĕmahan kidang de ning hyunkw ing kâmarasa. Twayâ'ham hingsito yasmât [5]. Pinanah tâku sĕḍĕng masanggama. Taryogya prawṛttinta mangkana. Prâpya swecchahitam sadâ [6]. Matang yan manggiha duḥka lanâ. Yâwat kita masanggamâ lâwan strînta, pĕjaha tanpamangguha ng kâmarasa. Kunang anugrahangku ri kita, tan karakĕtana brahmahatyâ [7], apan mṛgarûpangku mâti denta".

Mangkana ling bhagawân Kindama. Prihatin [8] ta sira mahârâja Pâṇḍu de ning çâpa sang Kindama. Mati pwekang mṛga, mulih ta [9] sang Pâṇḍu ring patapân, mâjar i sang Kuntî, mwang sang Mâdrî:

"Ibungku sang Kuntî, sang Mâdrî! Mahâbhâra dahat duḥka pinangguhku çinâpa de sang ṛṣi Kindama. Pĕjaha rakwa yan pa-

[1] Ya in A. deest.
[2] A. F. G. H. konĕng unĕng, D. konĕng, E. konĕng onĕng.
[3] A. tan ha, D. F. G. H. tan hana, E. tan hanâ.
[4] Mah. I, 4585: Aham hi Kindamo nâma.
[5] De HSS. twaya ham hingsakaḥ tasmât. Mah. I, 4583.
[6] Cf. Mah. I, 4587: Prâpsyasidṛçam ewa hi.
[7] A. H. brâhmatya, D. E. F. brâhmâhatya, G. brahmahatya.
[8] A. E. prihatin, D. F. prihati.
[9] Ta in A. deest.

krîḍâ lâwan kita, tĕhĕr ajâtakâmarasa. Ndâtan sapira lara ri nghulun, yan huwusa kita paḍa maputra. Mangke pwa kita turung mânak. Apa ta prâyaçcitta nikâ, lena sangke lumakwa wiku ughulun mangke, tamolaheng âçrama, gumawayakna ng tapa brata."

Mangkana ling nira. Manangis ta sang strî kâlih. Kinonakĕn ira tikang wadwâ muliheng pura, tumûtakna sira maharṣi Bhîṣma mwang sang Widura. Muwah kinon ira mâjarakna ri pamangguh nira duḥka, ri sang Dhṛtarâṣṭra, makâdi ri sang Ambikâ Ambalikâ, pâjarakna ri tan muliha nira ring râjya muwah, manĕhĕrakna [1] sira haneng wukir, tumûtakna krama ning râjarṣibrata. Ri lunghâ nikang wadwâ, linungsur ira tekang râjabhûṣaṇa, makâdi cûḍâmaṇi len kuṇḍala sawit kanaka kirât bâhu pinuṇyâkĕn ira ri sang tâpa, muwah sabhûṣaṇa [2] sang strî haji. Masalin ta sira bhûṣaṇa kulit ing kayu. Saweṣa ning wiku weṣa nira. Makâhâra mûla phala sarwaphala. Mahas [3] ta sireng âçrama, ameta deça unggwana nirân wiku. Tĕka ta sireng Nâgasthâgiri, ring Citrarathawâhana, ring Nâgasthânâçrama [4], mwang ring Gandhamâdanâçramaparwata, Indradyumnasara, ring Hangsakuṭa. Ḍatĕng ta sireng Çataçṛngga, irikang patapân uttama, ngkâna ta sirângher. Sinĕgĕh-sĕgĕhan ta sira de sang maharṣi. Pira ta kunang lawas nira ngkâna, kângĕn-angĕn ta kleça nirân tanpânak. Inujaran ira ta sang Kuntî, mangucap ing çûnya sira ring dewî Kuntî:

"Ndak warah ta kiteng dharmadeçana. Iṣṭam dattam tapas [5] taptam [6]. Ikang puṇyadâna tapa prasiddha dharma sâdhana tan muliheng swargaloka. Ndâtan kabhukti rakwa phala nikâ ri sĕḍĕng ning tanpânak. Kita pwa magawe tapa mangke, wyartheki pamrihta, apan tanpânak, makanimitta nghulun tan wĕnang masanggama lâwan kita, de ning çâpa sang Kindama ya [7]. Sangkṣepa ny ujar ning kadi kami, yar yogya kitâmalakwa putra ri sang brâhmaṇa, yatanyan iking tapa ginawayakĕnta paripûrṇa. Hana carita ni nghulun: Sang Çâradaṇḍâyanî [8] ngaran ira, strî mahârâja wîra. Pĕjah pwa sang swâmî manĕhĕr tanpânak sira. Kinon ta sirâmeta

[1] A. nhĕrakna, D. E. F. G. H. manhĕrakna.
[2] A. sabhasaṇa, D. E. F. H. sabhûṣaṇa, G. sabhuṣaṇa.
[3] A. smahas, D. E. F. G. H. mahas.
[4] A. Bhâgaswânâçrama, D. E. F. H. Nâgasthânâçrama, G. om.
[5] De HSS. iṣṭa dattaṁ tapo.
[6] Mah. I, 4668.
[7] Ya in A. deest.
[8] De HSS. °yini. Cf. Mah. 4677.

putra de ning [1] guru nira, mamalaku putrotpâdana ri sang brâhmaṇa. Mânak ta sira tĕlung siki, sang Durjaya pinakâdinya, mwang ibu ni nghulun dewi Ambikâ mwang Ambalikâ. Mengĕt râma ni nghulun bhagawân Byâsa manganugrahani hurip ni nghulun. Mangkana ta lwirantâmeta putra!"

Ling sang Kuntî: "Swâmî, mahârâja Pâṇḍu! Kĕnoh dahat ujarta ri nghulun. Yekâpadharma ngaranya. Kunĕng agöng ikâ paritrâṇanta ri nghulun. Yatikâ rakṣan i nghulun. Mangke yan yukti mânaka, t'agawe bratasamâdhi, yatanyan [2] masiha ng dewatâ, manganugrahanana putra. Nâhan ta carita ni nghulun i mahârâja:

Hana sira mahârâja Wyuṣitâçwa [3] ngaran ira, ratu kṛtapuṇya, tuhagaṇa magawe yajña. Hana ta kâsih nira, sang Bhadrâ ngaran ira, uttama ning strî patiwrata. Pĕjah pwa sang swâmî, tanpânak sira. Prihati ta sang Bhadrâ. Ahyun pwa milwâmatya sira, manangis sumambe dewatâ, ikang çawa ning laki kinolakĕn ira. Karĕngö ta ujar nira ring âkâça, sinahuran de ning dewatâ:

"Aṣṭame gacchati swâmî [4] Ibu sang Bhadrâ! Haywa kitâlara, mânak aku lâwan kita, i kâla ning aṣṭamî mwang caturthî muwah ring caturdaçî, samangkana ta swâmintânuruna ring paturwanta."

An-mangkana ling ning âkâçaçabda, masanggraha ta sang Bhadrâ rikang kâla samangkana. Manurun ta sang swâmî. Ya ta matang yan pânak patang siki, sang Madrâ pinakâdinya. Mangkana ta kahyun i nghulun, pinakapanirwana mânak."

Ling mahârâja Pâṇḍu: "Ibu sang Kuntî! Atyanta durlabha dahat ikâng anugraha kahyunta. Nihan ta mûla ning strî yan larangan. Ndak pacaritâkĕn ta kita mangke, ngûni ring mûla karma, swatantra karma ning strî, sakahyunya pinakajalunya, kadi lwir ing tiryagyoni. Ndâtan pamangun pâpa prawṛtinya, apan tan hanâng dharma sĕngkĕr ing swâmî. Nâhan hetunyân mangkana. Kunĕng mûla ning hana sĕngkĕr, hana sira bhagawân Uddâlaka ngaran ira. Sira tâtamuyan brâhmaṇa. Katon pwa sira mastrî hayu. Kinahyunan ta sira de sang brâhmaṇa tamuy. Dinudutnya ta tangan sang brâhmaṇî rabi bhagawân Uddâlaka.

---

[1] A. de, D. E. F. G. H. dening.
[2] A. yatanyâ, D. E. F. G. H. yatanyan.
[3] De HSS. Dyuṣitâçwa. Cf. Mah. 4717.
[4] Cf. Mah. I, 4712: Aṣṭamîṁ wâ etc. et 4711: Uttiṣṭa bhadre gaccha.

Hana tânak nira lakilaki, sang Çwetaketu ngaran ira. Agĕlĕng [1] ta sang Çwetaketu, yan katon sirebu pinarigraha de ning brâhmaṇa tamuy [2]. Matangguh ta sira bapa:

"Anaku sang Çwetaketu! Haywa ta kita krodha ri sang brâhmaṇa tamuy, yan pamarigraheng [3] ibunta, apan tan adharma ng ulah mangkana kramanya."

Mangkana ling sang bapa. Sumahur sang Çwetaketu:

"Bapa! Tan ahyun nghulun ing maryâdâ mangkana, apan walâtkâra katonanya. Nghulun mangke magawaya ng sĕngkĕr: Wyuccarantyâḥ patiṁ nâryâ [4]. Yan hana ta pwa strî majaluu haua swâminya. Bhrûṇahatyâ kṛtaṁ param [5]. Salwir ing pâpa ning bhrûṇahatyâ tinĕmunya, paḍa lâwan pâpa ning amâtî rare jĕro wĕtĕng pâtakanya. Mangkana prawṛttyanya. Mangkana tekang jalujalu yâwât yan harĕp ing strî patiwrata, mahyuna ring strî brahmacârî kunang, mangguhakna bhrûṇahatyâ, pâpa [6] tinĕmunya. Kunang yan apadharma mwang tanpânak, konĕn ya strînyâmetânaknya, tan ilwa ikâmangguha ng pâpa, apan dharmân pânak nikâ."

Mangkana ling sang Çwetaketu, magawe yaça sira. Ya ta tinût ing rât kabeh [7].

Muwah hana ta sira ratu mahârâja Kalmâṣapâda ngaran ira, ratu Sûryawangça, kadatwan ira ry Ayodhyâ [8]. Hana ta strî nira sang Dâyantî ngaran ira (tarpânak. Sira ta kinon ameta putra ri bhagawân Wasiṣṭa. Mânak ta sira, sang Açmaka ngaran ira [9]). Mangkana ta lwiranta!"

Sumahur ta sang Kuntî: "Yan atiçaya kahyunta mangkana, hana tâji ni nghulun paweh bhagawân Durwâsâ [10], kâla ni nghulun kanyâ, Âdityahṛdaya ngaran sang hyang aji, wĕnang mangârâdhana dewatâ manganugrahana putra. Anujnâtâ twayâ dewam [11].

---

[1] A. glĕng, D. E. F. aglĕng, G. haglĕng, H. om.
[2] A. tamiy, D. E. F. G. H. tamuy.
[3] A. E. parigraheng, D. F. G. H. pamarigraheng.
[4] Cf. Mah. I, 4732a. De HSS. sâcârântaḥ patiryânâ.
[5] Cf. Mah. I, 4732: Bhrúṇahatyâsanaṁ ghoram.
[6] A. E. pâpa, D. F. H. pâpan, G. papan.
[7] A. tabeh, D. E. F. G. kabeh, H. om.
[8] A. E. F. G. H. Ayoddhya, D. Ayodya.
[9] Haec verba in A. desunt.
[10] De HSS. Durwwaça.
[11] De HSS. anujñâta tatho dewaḥ. Mah. I, 4751.

Yan hana pakonta ri nghulun, syapa ta kahyuntârâdhana ni nghulun?"

Mangkana ling sang Kuntî. Agirang ta mahârâja Pâṇḍu. Kinon ta bhaṭâra Dharmârâdhana nira [1], yatanyâu pânaka dharmeṣṭa [2]. Inârâdhana nira ta sang hyang Dharma, ḍatĕng manganugrahani putra. Amĕtĕng ta sang Kuntî. Samwatsaraṁ gataṁ [3] mâse. Gĕnĕp satahun kâla sang Gandhârî mamĕtĕng, samangkana kâla sang Kuntî mangârâdhana sang hyang Dharma. Malawas sirâmĕtĕng, mijil tang rare lituhayu paripûrṇa.

Indradewasamâyuktaṁ jyeṣṭe çuklâṣṭame mâse, diwâmadhyagate sûryo tithau pûrṇe supûjite [5].

Ikang kâla wĕtu nikang rare, aṣṭamî çukla sĕḍĕng tĕngah ng we, Jyeṣṭa nakṣatra, Indra dewatâ. Abhijit muhûrta, uttama [6] kâla. Hana ta dewatâçabda [7] ring âkâça, lingnya:

"Eṣa dharmawidhiḥ [8] çreṣṭaḥ. Yeki wruh ing dharma dlâha."

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Inaran tang rare sang Yudhiṣṭhirânak atuha ri sang Pâṇḍu.

Muwah ta sang Kuntî kinon angârâdhanâ bhaṭâra Bâyu, narapawan mânaka çakti. Inârâdhana nira ta sang hyang [9] Prabhanjana. Inanugrahan ta sirânaka, ring Poṣya çukla wĕtu nira. Hana tâkâçaçabda:

"Sarwabalinâṁ çreṣṭaḥ [10]. Yekâ uttama mahâçakti dlâha."

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Au wâhu mijil ikang rare kinisapu de sang Kuntî. Hana ta wyâghra mĕtu sangkeng sukĕt. Alayu ta sang Kuntî mawĕdi tumon iriya, malupeng kinisapu nira. Tibâ tikang rare ring wungkal. Çilâ bajre wicûrṇitâ [11].

---

[1] A. kinon ira [0]Dharmmârâdhana.
[2] A. dharmma, D. F. G. H. dharmmeṣṭa, E. dharmmaṣṭa.
[3] Cf. Mah. I, 4759: sambatsara dhṛte garbhe. A. samwatsârang-gane, D. samwatsarangkatam, E. F. samwatsâranggatam, G. H. samwatsa[n].
[4] De HSS. diwamâddhyagate suryyaḥ tiwo (A.) titho (D. E. F.) puṇye[0].
[5] Mah. I, 4764: Aindre candrasamâyukte muhûrte 'bhijite 'ṣṭame, [0]tipûjite.
[6] A. E. G. utama, D. F. H. uttama.
[7] A. F. H. dewataçabda, D. G. dewaçabda, E. dewatâçabda.
[8] Mah. I, 4766: Eṣa dharmabhṛtâṁ çreṣṭho.
[9] Hyang in A. deëst.
[10] De HSS. sarwwabâlâṇaṁ sreṣṭaṇam. Mah. I, 4773: Sarweṣâṁ balinâm çreṣṭho.
[11] Cf. Mah. I, 4775: Çilâ gâtrair wicûrṇṇitâ.

Ndan syuh tikang watu de ning awak ikang rare. Âçcarya ta sang Pâṇḍu. Inaranan ta sang Bhîmasena. Yasmin kâle tu [1] Bhîmeti jajne Bharatasattama [2]. Ikang kâla wijil sang Bhîma, Duryodhanaçca jayate [3]. Yeka kâla sang Duryodhana mijil, matang yan paḍa tuha nira kâlih. Mahyun ta sang Pâṇḍu mânaka muwah, lwira ny anak nira, aprameyabalotsâhaḥ [4], mwang tan hanâmaḍa çakti nira lâwan utsâha nira. Mangkanângĕn-angĕn ira. Mabrata ta sira mangârâdhana [5] sang hyang Indra. Tĕka ta sang hyang Indra manganugrahani putra kahyun ira. Ya ta pakânak sang Arjuna. Jâtamâtre kumâre tu [6]. Ri sĕḍĕng ira sang Arjuna wâhu mĕtu, hana tâkâçaçabda karĕngö de ning wwang akweh:

"Kârtawîryasamaḥ Kunti [7]. He sang Kuntî! Iku anakta sang Arjuna ngaranya, paḍa lâwan sang Arjuna Sahasrabâhu wîryanyeng dlâha, umalahakĕn ing samânta nrpati, umanggihakna diwyâstra. Ya ta gumawayakĕn sukanta."

Mangkana ling ning âkâçawâkya. Tibâ tang puṣpawarṣa, kumĕtug tang paḍahi ring âkâça, apan sang watĕk dewatâ mwang siddharṣi manglayang ring ambaratala, angastuti ri wĕtu sang Arjuna. Katon de sang wiku ring Çataçṛngga sira kabeh, enak ta manah ira mpu makabehan.

Makon ta sang Pâṇḍu mangârâdhanâ [8] dewatâ muwah, ndâtan anggâ sang Kuntî, apan tanyogya juga hiḍĕp irân lĕwiha sangkeng pin tiga, huwus samṛddhya ikang râjaputra katĕlu. Mapinta-kâsih ta sang Mâdrî ri sang Pâṇḍu, mamalaku pinâjarakĕn i sang Kuntî sira. (Mojar ta sang Pâṇḍu i sang Kuntî sira [9]):

"Tulusakna sihta ri nghulun! Yan yogyârinta sang Mâdrî wehanta dewârâdhana, yatanyân pânaka tumirwa ri dharmanta!"

Mangkana ling sang Pâṇḍu i sang Kuntî. (Mojar ta sang Kuntî [10]):

---

[1] De HSS. kâlena.
[2] Mah. I, 4776: Yasmin ahani Bhimas tu'.
[3] Mah. I, 4777: Duryodhano' pi tatraiwa prajajñe.
[4] Mah. I, 4779b.
[5] A. mârâdhana, D. G. maradhana, E. màngaradana, F. mâradhana, H. om.
[6] Mah. I, 4792a. De HSS. jâtamâte kumâratwe.
[7] De HSS. Karttawiryyasamo Kuntî. Mah. I, 4791a.
[8] A. ngârâdhana, D. mangaradhanaha, E. mangaradana, F. mangâradhanaha, G. mangaradhana, H. om.
[9] Haec verba in A. desunt.
[10] Haec verba in A. desunt.

»Maweha nghulun dewatârâdhananya, ndan pisan, haywa ping rwa.«

Mangkana ling sang Kuntî. Angârâdhana [1] dewatâ sang Mâdrî, sang hyang Açwino dewa ngaran ing dewatâ kĕmbar paḍa-paḍa inârâdhana. Mânak ta sira kĕmbar, inaran sang Nakula Sahadewa. Hana ta dewatâçabda [2]:

»Rûpasattwaguṇopetau [3]. Iku anakta kâlih makaguṇa buddhi satwa lâwan rûpa, hetunyan lĕwiha sangkeng wwang akweh.«

Mangkana ling nikang dewatâçabda sangkeng âkâça. Enak tâmbĕk sang Pâṇḍu yan pânak [4] limang siki. Anusaṁwatsaran jâtâḥ [5]. Kunang krama nira anunggal tahun wijil nira, matang yan satahun katuhanira sangkeng wwang sânak nira, rwawĕlas tahun tuwuh nira.

Tĕka tang wasantamâsa [6], panĕḍĕngan ing sarwapuṣpa. Amĕng-amĕng ta sang Pâṇḍu ring alas lâwan sang Mâdrî. Katĕkân ta sira kâmarâga [7], moghâlupa ri çâpa bhagawân Kindama. Pinarigraha nira ta sang Mâdrî, inuhutan tan kawĕnang. Masanggama ta sira. Tĕhĕr tan kapangguh ikang kâmarasa. Manangis ta sang Mâdrî ri pĕjah sang Pâṇḍu. Ḍatĕng ta sang Kuntî manangis. Mojar ta sang Kuntî:

»Antĕnku sang Mâdrî! Atiçaya dahat nohanta. Suka kita tumon sang prabhu huwus konĕng-unĕng. Aku ta jyeṣṭapatnî, tathâpi [8] tapwan katon sira sarâga, matang yan sang Mâdrî tâsyasih [9] tengu tang rare kalima. Nghulun tumûtakna sira, palar [10] nghulun umulateng suka ni ngkâneng swargaloka«.

Ling sang Mâdrî: »Kaka sang Kuntî! Wihikan nghulun i laranta ri pati mahârâja. Atyanta de ni nghulun manulak, ndâtan kawĕnang sirân [11] pinihĕran. Mangke pwa ri pĕjah haji, makanimitta râga nira ri nghulun, yogya ta nghulun tumût amungsî swargaloka. Kunĕng anak ni nghulun kâlih, kitâsih ari kasyasihnya!«

---

[1] A. mangarâdhana, D. angaradhana, E. angaradana, F. H. angârâdhana, G. hangaradhana.
[2] A. detaçabda, D. dewaçabda, E. dewatâçabda, F. G. dewataçabda, H. om.
[3] Mah. I, 4852: Satwarûpaguṇopetau.
[4] A. manak, D. F. pânak, E. G. panak, H. om.
[5] De HSS. anyasamwatsarañjâtaḥ. Mah. I, 4856.
[6] A. waçâtamâsa, D. waçantamâsa, E. wasantamâça, F. H. waçântamâsa, G. bhaṣantamasa.
[7] A. sirâga, D. F. H. sira kâmarâga, E. sira kamaragâ, G. °kamaraga.
[8] A. tathâpinya, D. E. F. H. tathâpi, G. tathapi.
[9] A. kâsyasi, D. E. G. tasyasih, F. tâsyasih, H. tâsyâsih.
[10] A. malar hulun, D. E. F. G. palar nghulun, H. om.
[11] A. G. sira, D. F. H. sirân, E. siran.

Mangkana ling sang Mâdrî. Milu ta sira [1] pĕjah, tumĕḍun ing tunwan sang swâmî. Kâri ta sang Kuntî mwang sang Pâṇḍawa rinakṣa nira mpu kabeh. Pituwĕlas wĕngi lawas sang Pâṇḍu pĕjah, lumâmpah ta sang maharṣi sakwehnya haneng Çataçṛngga, umatĕrakĕn sang Pâṇḍawa mareng Gajâhwaya. Winarahakĕn sireng sang Bhîṣma, sang Dhṛtarâṣṭra mwang sang Widura. Ling sang ṛṣi kabeh mâjar:

»Kâmabhogân parityajya [2]. He çrî mahârâja Dhṛtarâṣṭra, muwah sang Widura, makâdi sang Bhîṣma! Bhujangga rahadyan sanghulun ike [3] mangatĕrakĕn sang panca Pâṇḍawa, saha sang râjamahiṣî, muliheng Hâstinapura. Ikâ sang Pâṇḍu tĕlas tuming-galakĕn sarwabhoga. Tamolah sireng [4] patapân lâwan sang strî kâlih, ri huwus nira çinâpa [5] de sang Kindama. Mahyun pwa sira mânaka [6]. Mangârâdhana sireng dewatâ. Inanugrahân [7] ta sira putra limang siki. Sira ta sang Pâṇḍawa ngaran ira. Pĕjah ta sang Pâṇḍu, milu ta sang Mâdrî tumĕḍun ing tunwan ira. Kawĕkas ta sang Kuntî. Sira ta inatĕrakĕn sang tapa makabehan, muliheng kaḍatwan ira, manghuripakna Kuruwangça.«

Mangkana wuwus nira mpu makabehan. Agirang ta sang Bhîṣma [8] Dhṛtarâṣṭra Widura, de nira mpu makabehan angatĕrakĕn i sang Kuntî, makering sang panca Pâṇḍawa. Tumuluy sira mpu ring Çataçṛngga paḍâmwît [9] mulih ri patapân ira sowang-sowang. Lunghâ tang kâla, rwawĕlas tahun ta ya [10] lawas sang pañca Pâṇḍawa ri Hâstinapura, magawe ta sang Dhṛtarâṣṭra pitṛtarpaṇa, katilĕman mahârâja Pâṇḍu mwang sang Mâdrî. Maweh ta sira bhojana ri sang brâhmaṇa, saha dakṣiṇa puṇya. (Paripûrṇa ikang puṇya) [11] dâna, saha widhiwidhâna. Winarah nira ta sang porajana janmâthâni [12] ri hana sang Pâṇḍawa prasiddhânak sang mahârâja

---

[1] A. si, D. F. G. sira, E. sirâ, H. om.
[2] De HSS. Paṇḍubhogân parityajyan. Cf. Mah. I, 4918.
[3] Hoc verbum in A. deest.
[4] A. tamolahe, D. H. tamolah sire. E. F. G. °sireng.
[5] A. sinâpa, D. F. çinâpa, E. G. sinapa, H. om.
[6] A. si manaka, D. F. sira mânaka, E. °kâ, G. sira manaka, H. om.
[7] A. inanugranhan, D. E. F. G. inanugrahan, H. om.
[8] A. Biṣma, D. F. Bhîṣma, E. G. Bhiṣma.
[9] A. G. paḍa mwit, D. F. paḍâmwit, E. pada mwit, H. °mwit.
[10] Hoc verbum in A. et G. deest.
[11] Haec verba in A. desunt.
[12] A. para jamma thâni, D. F. porajana janmâthani, E. °tâni, G. °tani, H. °thâni.

Pâṇḍu. Ya tekâ ri huwus ning pitṛkârya, ḍatĕng ta bhagawân Byâsa mâjar ing sirebu:

„Iking kâla mangke ghorarûpa, dumadyakĕn [1] i hilang ni sang kṣatriya [2] kabeh. Tan yogya rahadyan sanghulun tuminghaleng çîrṇanya. Wyatîtañcâçrame sthitaḥ, matang yan [3] tamolaheng âçrama, gumĕgwa jñâna sang wiku mwang rânak sanghulun sang Ambikâmbalikâ.“

Mangkana ling bhagawân Byâsa. Agirang ta sang Gandhawatî, lumâmpah lâwan mantu nira kâlih, tumûtakĕn tapa bhagawân Byâsa. I lunghâ nira iningu tang râjaputra kabeh de sang Bhîṣma. Kapwa wineh ry arananya [4] sowang-sowang mwang bhûṣaṇanya. Bâlakrîḍâya tatparâḥ [5], kajĕnĕkan i salwir ing raray amĕngamĕng kolih nira, ndân sang Bhîma juga lĕwih çakti nira, yan pasikĕp yan patarung [6]. Yathaike parike çatam, lĕwih tunggal yan malâwan sâtus. Sor sânak sang Korawa, yan kumabehi ri sang Bhîma. Eka ewaṁ widhanyataḥ [7] Sang Bhîma tan parowang sânak nira, ndân alah ta sang Korawa de nira. Madyus ta sireng Ganggâ, kinawaçâkĕn ira ta sang Korawa. Hanan tinibâkĕn ira, hanan sinilĕmakĕn ira ring wwai, tan wineh mijila tumulwi. Hana ta wṛkṣa jambu pinanek de sang Korawa çata. Dinĕdĕl pwa witnya de sang Bhîma, tibâ sang Korawa çata. Ayun tang jambu kogah [8] witnya, mapanas twas sang Duryodhana. Amet ta sira upâya, pamalĕsa nire [9] sang Bhîma. Hana ta pasabhân pinggir ing wwai [10], inĕnahan ira madira taḍah. Asing ininum agawe wĕrö sinajyakĕn [11] ing sira. Anghel ta de nirâmĕng-amĕng, cinaḍang ing taḍah, manginum. Maturû ta sang Bhîma. Wiçrânto madamohitaḥ [12]. Awĕrö ta sira de ning mada winoran asing maweh wĕrö. Ri paturû nira, tinalyan ta ya de sang Duryodhana, wineh atĕguha de ning

[1] A. dumadya, D. E. F. G. dumadyakĕn, H. om.
[2] A. ṣatriya, D. E. F. G. kṣatriya, H. om.
[3] A. yat, D. ya, E. F. G. H. yan.
[4] A. yyârananira, D. ryârananya, E. F. yyârananya, G. yyaraṇanya, H. om.
[5] Cf Mah. I, 4977b: Bâlakrîḍâsu sarwâsu wiçiṣṭâs tejasâ 'bhawan.
[6] A. E. F. G. H. matarung, D. patarung.
[7] Cf. Mah. I, 4981b: Eka ewa nigṛhnati nâtikṛechrâd Wṛkodaraḥ.
[8] A. koga, D. E. F. G. kogah, H. om.
[9] A. E. F. nireng, D. G. nire, H. om.
[10] A. E. F. G. H. wwe, D. wwai.
[11] A. sinadyakĕn, D. E. F. G. H. sinajyakĕn.
[12] Cf. Mah. I, 5016: çrânto madawimohitaḥ. De HSS. wiṣantwa madhu°.

ambĕbĕd [1], tinibâkĕn ing bañu, ndâtan wikâra sira. Mĕntas ta sira, ikang pâça pĕgat de nira. Muwah [2] ta sang Bhîmâturû. Hana ta ulâbiṣa, sinahutakĕn ing sarwasandhi nira, ndâtan panganini untunya [3]. Matanghi ta sang Bhîma, pinĕgat nira tang sarpa [4]. Muwah sang Suyodhana makira-kira hala, maweh bhojana huwus tinibân wiṣa. Mâsih ta sang Yuyutsu. Mâjar ta sira yan mesi racun ikang bhojana pasanggraha sang Duryodhana. Ya ta pinangan ira tan wikâra sira. Sangçayâgĕlĕng ta sang Duryodhana ri sira, muwah magaway [5] upâya sira. Ndâtan pawarah sang Pâṇḍawa ri sang Bhîṣma, apan inuhutan sang Widura. Atuha [6] pwa ng putra kabeh, wĕnang mangajya, kinon ta sira mangajya ri ḍang hyang Kṛpa, mangabhyâsa ri sang hyang weda. Kunang kacaritan ḍang hyang Kṛpa caritâkna nihan:

Hana sira sang Çaradwan ngaran ira, putra bhagawân Gotama. Jâtas saha çaraiḥ [7]. Parĕng mijil lâwan warayang nira. Sira ta mangaji dhanurweda, mangabhyâsa sarwâstra. Magawe ta sira ratha. Sandeha [8] ta sang hyang Indra. Kinon ira ta sang Jânapadî [9] mighnani tapa nira. Lumampah ta sang Jânapadî mare kahanan sang Çaradwan. Katon ta sirâdyus irikang talaga, ahyun ta sang Çaradwan, ûrdhwareta sira; sawet ning râga tîbra mijil kâma nira, madarawayan ing pupû nira. Kinĕrik ta ya ring wuluh watangan ing hrû nira. Diwya reta ta pwa ng kadi sira wiku mahâçakti. Mogha mamĕtĕng watangan ikang hrû. Paçcât tapasaḥ Çaradwan. Inaryakĕn ira ta ng laras lâwan hrûnya. Lunghâ ta sirâmangun tapa muwah, reta nira mijil sake jĕro ning wuluh watangan ing hrû, mijil jalu-strî. Kawit pwa mahârâja Çântanu mṛgayâ [10], lumakw aburu. Katon ta rare de nira. Kṛpañ jâtaḥ parîpsuçca. Mogha ta sirâwĕlas, inulihakĕn ire kaḍatwan. Kṛpayâ [11]. Asih pwa ya hetu nirân alap ya. Inaran ta sang Kṛpa, ikang strî sang

[1] A. abĕbĕd, D. E. F. G. H. ambĕbĕd.
[2] A. muwa, D. E. F. G. H. muwah.
[3] A. untu nira, D. E. F. G. untunya, H. om.
[4] A. sarpa, D. F. G. sarppa, E. sarppâ, H. om.
[5] A. F. H. magawe, D. E. G. magaway.
[6] A. atuwa, D. F. G. atuha, E. atuhwa, H. om.
[7] Mah. I, 5072 b.
[8] A. sandeya, D. E. F. G. sandeha, H. om.
[9] De HSS. Jalapadi. Cf. Mah. I. 5076.
[10] De HSS. mṛgâya. Mah. I, 5084: Mṛgayâñ carato râjñaḥ.
[11] Mah. I, 5086 b: °kṛpayâ 'nwitaḥ.

Krpî, iningu piuakânak. (Atuha pwa ya [1]), ḍatĕng ta sang Çaradwan mâjar yan putra nira ikang rare, winarahan irângajya. Wedopawedasarwâstraḥ. Winarahan ireng [2] dhanurweda. Sarwâstrakuçala. Wihikan ing sarwâyudha. Sira ta pangajyan sang Korawa Pâṇḍawa. Hana pwâri nira sang Krpî, sira ta pinakastrî sang Droṇa. Muwah kacaritan sang Droṇa, nihan:

Hana sira sang Bharadwâja ngaran ira, anak bhagawân Wṛhaspati, ikung tinulak de sang Dîrghatamâ ngûni. Sira ta magawe tapa. Hana ta widyâdharî, sang Ghṛtawîrâ [3] ngaran ira, amĕng-amĕng ing patapân ira. Hana ta mandamârutâmingkabakĕn tapih nira. Satinghal [4] sang Bharadwâja, mijil ta ya reta nira, tinaḍahan ire droṇa. Matĕmahan ta ya rare. Droṇe samabhawad [5] Droṇaḥ [6]. Dadi ring luwang, inaranan ta sang Droṇa. Sang Bharadwâja sira mangaji dhanurweda ri bhagawân Agniweça [7], brâhmaṇânak sang hyang Agni. Wineh ta sirâgneyâstra, ikang hrû wĕnang amijilakĕn apuy. Hana ta mahârâja Prâsâda ngaran ira, ratu ring Pâñcâlanagara. Sira ta makaputra ri sang Drupada, mangabhyâsa dhanurwedâstra mareng patapân bhagawân Bharadwâja. Irikâ ta sira swamitra lâwan sang Droṇa. Ikâ [8] sang Droṇa wineh anugrahâgneyâstra de bhagawân Bharadwâja. Ri huwus nira maweh Âgneyâstra, mulih ta sang Bharadwâja ring [9] swargaloka. Kawĕkas ta sang Droṇa de nira. Irikâ ta makastrî ri sang Krpî. Pinakânak ta sang Açwatthâmâ. Matang yan sang Açwatthâmâ ngaran ira:

Açwatthâkâçe jâtaḥ pratiçabdâçwa gatam [10]. I kâlanya wâhu mijil, hana ta çabdâkâça karĕngö kadi çabda ning kuda. Açwatthâmeti bâlo 'yam [10]. Ya ta hetunya ngaran Açwatthâmâ. Ndâ tanpântuk sang Droṇa pangupajîwa nira. Amet ta sira sâdhana [11] ri katĕmwa ning bhukti. Aminta mâs ri bhagawân Râma Paraçu, apan karĕngö utsâheng dhana sira, udan sep huwus hĕnti ikang mâs,

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. G. ire, D. E. F. H. ireng.
[3] A. Ghṛtarâ, D. Ghṛtawira, E. Ghṛtâwirâ, F. H. Ghṛtawirâ, G. Gṛtawira.
[4] A. sahâ tinghal, D. E. F. G. satinghal, H. om.
[5] De HSS. samabhawet.
[6] Mah. I, 5106: Tataḥ samabhawad Droṇaḥ kalaçe.
[7] A. Niwedya, D. E. F. G. H. Niweçya. Mah. I, 5107: Agniweçam.
[8] A. irikâ, D. E. F. H. ikâ, G. ika.
[9] A. G. ri, D. E. F. ring, H. om.
[10] Cf. Mah. I, 5116 b—c: Açwasyewâsya yat sthâma nadataḥ pradiço gatam, Açwatthâmaiwa bâlo 'yam.
[11] A. sâdha, D. sâdhana, E. sâdana, F. sâdhâna, G. sadhana, H. om.

tĕka ning bhûmi pinuṇyâkĕn de sang Râma Paraçu. Âçâbhûta ta sang Droṇa. Mojar ta sang Râma Paraçu:

"(Sang Droṇa!) [1] Hana dhanurwedaçâstra pawehangkwi kita, saha rahasyanya kabeh, çiṣyanta dlâha ya ta maweha mâs mwang maṇi, yaya tan kasyasihanta dĕ niki."

Mangkana ling sang Râma Paraçu. Manĕmbah ta sang Droṇa, mangajî sarwâstra sira. Tĕlas nira mangaji, mara ta sireng [2] Pâncâlanagara. Mangrĕngö sang Drupada sumilih ratu, apan prasiddha mitra kâsih nira [3] ngûni. Yogya sarikâ pamalakwana [4] sâdhana. Ḍatĕng ta sira tumuntuni sang Açwatthâmâ. Mojar ta sang Droṇa:

"He mitra mahârâja Drupada! Atyanta bhâgya ni nghulun, yan kita katĕkân [5] sumilih ri kaḍatwan râma haji, apan pradhana ni nghulun rasikâ. Kunang hetu ning mara ngke, yan yogya putrâçwatthâmâ wehanopajîwanya, sasih ning mitra ni nghulun!"

"Ai! Mapa lingta sang Droṇa, mitraku mwang kita? Syapa sinangguhta mitra? Sang ratu ring Pâncâlarâjya [6] mitranta rasikâ. Ring kapana kita swamitra lâwan sarikâ? Tĕhĕr si Drupada juga mitranta ngûni. Mûḍa dahat sarikâ sang Droṇa, katĕkân amitra lâwan sang prajnâ.

Nâçrotriyaḥ çrotriyasya hînadîno waraḥ sakhâ [7].
Nârâjâ sanggate râjnâ sakhipûrwâtma sanggate [8].

Ndak warah ta kita sang Droṇa: nâçrotriyaḥ çrotriyasya. Ikang brâhmaṇa wruh mangaji ngaranya, tan dadi swamitra lâwan brâhmaṇa tanpaguṇa. Mangkana ikang wwang hîna dîna tan dadi ya mitrâ ri sang sugih mâs maṇi râjayogya. Mangkana ikang wwang dudû ratu tan dadi ikâ mitrâ lâwan sang ratu, ngûniweh sang huwus prabhu, ring kapana [9] ta ya mitrâ lâwan tan prabhu? Kita pwa mâjarakĕn samitra lâwan aku, ring kapana ta yan singgiha? Sangkṣepa ni wuwuskwi kita: apunggung dahat kamu [10] sang Droṇa."

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. sira heng, D. E. F. G. H. sireng.
[3] A. hasih ira, D. F. H. kâsih nira, E. G. nira.
[4] A. mamalakwana, D. E. F. G. H. pamalakwana.
[5] A. add. mangke.
[6] A. Pañcâlarâçya; D. Pañcâlarâjya, E. Pañcâlarâjyâ, F. Pañcalarâjya, G. Pañcalarajya, H. om.
[7] De HSS. waraç çakaḥ.
[8] Cf. Mah. I, 5144: Nâçrotriyaḥ çrotriyasya nârathi rathinaḥ sakhâ, nârâjâ pârthiwasyâpi sakhir pûrwam kim iṣyate.
[9] A. ri kapana, D. F. G. H. kapana, E. kapanâ.
[10] A. kamung, D. E. F. G. kamu, H. om.

Mangkana ling sang Drupada. Alara tâmbĕk sang Droṇa, an sinuṇḍungakĕn de ni wadwâ haji kumon mûra sangkeng panangkilan. Lunghâ ta sirânĕhĕr krodha ri sang Drupada. Mara ta sireng [1] Gajâhwaya, mare kaka nira ḍang hyang Kṛpa. Pira kunang lawas nirâu hana [2] ngkâna, tinon ira ta sang Korawapâṇḍawa mangabhyâsa dhanurweda, ndah tapwan widagdha sira [3] kabeh, tan wring deya nira tibâ ning uṇḍi nira ring sumur. Mojar ta sang Droṇa, ling nira:

„Ai sang râjaputra kita kabeh! Don ing astra matang yan inabhyâsâkĕn [4] ing kadi kita, makasâdhana ri kasiddhân ing kârya. Kepwan pwa kita kâlapa nikang uṇḍi sangkeng sumur. Haywa ta kitâpunggung! Nihan ng astra sâdhana ning umalap ikâ.“

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Pinanah nira tikang uṇḍi ring alalang. Ikang alalang pamanah nira. (Pinanah nira) [5] ta yeng alalang muwah. Tĕka pwa yeng ruhur dinudut nira ta ya, katawan tikang uṇḍi. Kapûhan ta sang râjaputra kabeh i [6] kasiddha nikang astra. Mojar ta sire kaki nira sang ârya Bhîṣma. Sinayutan ta ḍang hyang Droṇa lunghâ sangkeng Hâstina. Sira ta pinakapangajyan sang Korawapâṇḍawa wĕkasan. Alawas sirân pangaji, kapwa ta sira widagdha, mahurhûran [7] ing kaprajñân. Mojar ta ḍang hyang Droṇa, (ling nira) [8]:

„Ai sang râjaputra kita kabeh! Yan huwus tĕlas tama kita ring astra [9] dhanurweda. Mama kâryam iti kiñcit [10]. Hana ta [11] kârya mami kĕḍi-kĕḍik. Ya ta siddhâknanta!“

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa, siddhâ ning kâryâjar nira, kâlaha nira mahârâja Drupada. Ndan humĕnĕng sang râjaputra kabeh. Anghing sang Arjuna jugângaku kasiddhâ ning [12] kârya tĕkap nira. Pinĕkul ta sira de ḍang hyang Droṇa, inarĕkan [13] muka nira.

[1] A. sirang, D. E. F. G. H. sireng.
[2] A. tana, D. G. H. hana, E. F. hanâ.
[3] A. nira, D. E. F. G. sira, H. om.
[4] A. ikabhyâṣakn, D. ibhyâṣakn, E. hinâbhyâṣakn, F. H. inabhyâsakĕn, G. inabhyaṣakn.
[5] Haec verba in A. desunt.
[6] A. ing, D. E. F. H. i, G. hi.
[7] A. matuturan, D. E. F. mahurhûran, G. °huran, H. om.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] A. asta, D. E. F. G. astra, H. om.
[10] Cf. Mah. I, 5216: Kâryaṁ me kâṅgkṣitaṁ kiñcid.
[11] Ta in A. deest.
[12] A. ni, D. E. F. G. ning, H. om.
[13] A. ingarĕkan, D. F. inarĕkan, E. G. hinarĕkan, H. om.

Makweh ta râjaputra sakeng purântara milu mangaji. Hana watĕk [1] Wṛṣṇi, hana [2] watĕk Andhaka, kapwa winarah nira sahana nira kabeh. Pinarîkṣa nira ta sang Arjuna [3], wineh manaḍaha [4] ri kâla ning kulĕm, ri paḍĕm ing pajyut. Yaya ta sira manaḍah abhyâsa [5] ri kahanan ikang pinangan [6]. Ya ta panglinggan ḍang hyang Droṇa ri kaprajñân ira. Winarah ta sireng çikṣâ, tĕkeng tomara prakâça çakti, huwus kakawaça tikâ [7] kabeh de sang Arjuna. Mojar ta ḍang hyang Droṇa:

„Twatsamo [8] bhawitâ loke [9]. Anaku sang Arjuna! Tan hana paḍanta ring dhanurdhara dlâha. Anghing kita wiçeṣa rikâ.“

Mangkana ling [10] ḍang hyang Droṇa, manĕmbah ta sang Arjuna. Hana ta sang Ekalawya ngaranya, anak sang Hiraṇyadhanuḥ. Ya tâhyun mangajya ri ḍang hyang Droṇa, ndâ tan tinanggap nirâpan [11] Niṣâdaputra. Magawe ta ya Droṇapratima, manggalanyân pangabhyâsa [12] dhanurweda. Mogha ta widagdha de ning bhaktinya ring guru. Wimokṣâdânasandhâne [13]. Wruh de ning mangalap hrû, manihangakĕn [14], wruh manglĕpasakĕn. Kawit pwa sang Pâṇḍawa maburu. Hana ta asu umalup ikang [15] Ekalawya. Pinanahnya ta ya hibĕkan tutuknya de ning hrû. Kapûhan ta sang Arjuna utoni [16] ya. Matakwan ta sira sangka nikang dhanurweda. Mawarah ta sang Ekalawya, an ḍang hyang Droṇa sinĕmbahnya. Manastâpa ta sang Arjuna, apan kalĕwihan hiḍĕp [17] nira ry awak nira. Mâjar ta sire [18] ḍang hyang Droṇa:

[1] A. watĕ, D. E. F. G. H. watĕk.
[2] A. hâna ta, D. E. F. G. H. hana.
[3] A. add. juga, D. E. F. G. H. om.
[4] A. panaḍaha, D. E. F. G. H. manaḍaha.
[5] A. anyâṣa, D. F. H. abhyâṣa, E. abhyaṣa, G. habhyaṣa.
[6] A. pi, D. E. F. G. pinangan, H. om.
[7] A. hika, D. F. tikâ, E. G. tika, H. om.
[8] A. E. F. G. H. tatsamo, D. tansamo.
[9] Mah. I, 5237 b.
[10] A. li, D. E. F. G. H. ling.
[11] A. om. D. F. nirâpan, E. nirâpa, G. nirapa, H. om.
[12] A. manggalyan npangajyâma, D. F. manggalanyân pangabhyâṣa, E. manggalyan pângabhyaṣa, G. °pangabhyasa, H. om.
[13] De HSS. wimokṣandânasyândâne. Mah. I, 5245 b.
[14] A. manihakĕn, D. E. F. G. H. manihangakĕn.
[15] A. umalupi sang, D. E. F. H. umalup ikang, G. °ing.
[16] A. E. G. toni, D. F. ntoni, H. om.
[17] A. iḍĕp, D. E. F. G. H. hiḍĕp.
[18] A. siray, D. E. F. G. H. sire.

„Sojar mpungku, pinakanghulun sinangguh tanpa paḍeng dhanurdharaçâstra [1], adwâ rahadyan sanghulun, apan hana çiṣya mpungku tamolah ring alas, mangaran Ekalawya, prasiddha lĕwih sangke nghulun.“

Mangkana ling sang Arjuna. Mengĕt ta ḍang hyang Droṇa ring Ekalawya, sang tinulak nirekana. Lumampah ta sira marériya, makering sang Arjuna. Satĕka nireriya [2], manĕmbah ta sang Ekalawya, umarpaṇâkĕn awakṇyan çiṣya parĕnah nira. Mojar ta [3] ḍang hyang Droṇa:

„Yadi çiṣyo' si me [4] putra [5]. Anaku sang Ekalawya! Yan tuhu kita çiṣya mami, t'agawe ta kita gurudakṣiṇa, humarĕpakna mami dakṣiṇanta, anggusṭanta ri tĕngĕnan, yekâ [6] pawehanta kami!“

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Tinugĕlnya ta dakṣinânggusṭa nikâ, sinĕmbahakĕnya ri ḍang hyang Droṇa. Enak tâmbĕk [7] sang Arjuna. Sira ta lĕwih lâghawa nireng dhanurweda. Kunang sang Bhîma mwang sang Duryodhana gadâyudha paweh nira ri sira. Sang Açwatthâmâ wineh nira ri sarahasya ning astra kabeh. Samangkana pinakâdi ning çiṣya ḍang hyang Droṇa.

Mahyun ta [8] ḍang hyang Droṇa wruha ri guṇa nikang râjaputra kabeh. Magawe ta sira paksyâkṛti gangsa, kadi manuk dadali rûpanya, inungguhakĕn ing wṛkṣâgra, atiçaya ruhurnya. Ya tikâ kinonakĕn tujun tĕṇḍasnya. Prathama [9] ning manihangakĕn hrû sang Yudhiṣṭhira. Tinanân ta sira de ḍang hyang Droṇa:

„Anaku sang Yudhiṣṭhira! Katon ikang manuk dadali denta?“

„Sojar mpungku, katon“.

„Katon ikang kayu nggwanya [10] denta?“

„Katon“.

„Wwang sânakta katon?“

„Katon“.

„T'ahuwusantânaku manglayat laras! Tan kĕna ikang manuk denta“.

[1] A. dhanurwweddharaçâstra, D. F. H. dhanurdharaçâstra, E. dhanûrdharastra, G. dhanurdhara.
[2] A. tĕkâ sira riya, D. E. F. G. H. satĕka nireriya.
[3] A. om ta.
[4] De HSS. yadi çiṣya na pe.
[5] Cf. Mah. I, 5264 b: Yadi çiṣyo'si me wira.
[6] A. G. nyekâ, D. E. F. H. yekâ.
[7] A. tâmbĕknya, D. E. F. G. H. tâmbĕk.
[8] Ta in A. deest.
[9] A. pratamâ, D. prathama, E. G. pratama, F. H. prathamâ.
[10] Nggwanya in A. deest.

Tumût ta sang Duryodhana. Tinañân ira, yaya ta sahur nira kadi sahur sang Yudhiṣṭhira. Tumût ta sang Korawa kabeh. Tinañân ira, yaya ta sahur (nira kadi sahur) [1] sang Duryodhana. Ya ta (matang yan) [2] inuhutan sirâmanaha. Matakwan ta sire sang Arjuna:

„Katon ikang dadali dentânaku sang Arjuna?“

„Sojar mpungku, katon.“

„Katon ikang kayu denta?“

„Taham“.

„Katon aku denta?“

„Taham“.

(„Wwang sânakta kabeh katon?“

„Taham“)[3].

Humĕnĕng ḍang hyang Droṇa sakarĕng. Muwah ta sirâtakwan:

„Katon tĕṇḍas ning manuk denta, muwah awaknya katon?“

„Taham“.

Mangkana ling sang Arjuna. Enak tâmbĕk ḍang hyang Droṇa, kinonakĕn ira, tang warayang [4] lĕpasakna. Pĕgat ta gulû nikang dadali kĕna linakṣya ri warayang sang Arjuna. Kinolakĕn ta sira de ḍang hyang Droṇa, kinaniçcayân iromalahakna mahârâja Drupada. Ri huwus nira mangkana mâmĕng-amĕng ta ḍang hyang Droṇa ring Ganggâ, iniring de sang râjaputra kabeh. Tumurun pwa sireng lwah. Sinahut ta wĕtis nira de ning wuhaya. Mawû ta sirâminta tulung. Tĕka ta sang Arjunânpanahi [5] kang wuhaya, parĕng mwang paminta tulung sang Droṇa. Pĕjah tang wuhaya, limang siki tang panah kumĕne ya. Mangkin ta ḍang hyang Droṇâsih i sira [6]. Hana ta wĕkas ni warayang nira rinahasya, Brâhmaçiraḥ ngaranya, mwang ikang Âgneyâstra paweh nira bapa ngûni. Ya ta winehakĕn ire sang Arjuna. Nihan pasamaya ḍang hyang Droṇa:

„Anaku sang Arjuna! Yeking Brâhmaçiraḥ ngaranya, warayang amĕtwakĕn apuy. Yadyapin ikang tribuwana byakta gĕsĕnga tikâ denya. Ya ta pinakâjinta. Haywa ta [7] kitâmanahakĕn ing manuṣa hînaçakti, sugyan kahawâ ng [8] tribhuwana denya“!

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] Warayang in A. deest.
[5] A. Arjjunânmanahi, D. F. H. Arjjunânpanahi, E. A. °pamanahi, G. manah ikang.
[6] A. F. sih ira, D. sih ing sira, E. G. sih i sira, H. âsih i sira.
[7] A. add. kita.
[8] A. et G. om ng.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Manĕmbah ta sang Arjuna, mâlap ikang [1] Brâhmaçiraḥ saha rahasyanya, tĕlas tinarima kabeh. Huwus sang Korawapâṇḍawa [2] labdhâstra, mahyun ta sang Bhîṣma wihikana ri kawidagdhân ira sowang-sowang. Ginawe ta sabhâ unggwana nira mintonakna ng kaçaktin. Mijil ta sang Dhṛtarâṣṭra, Widura, sang Gandhârî mwang sang Kuntî, tumonton anak nira. Tambe ning inadu sang Bhîma mwang sang Duryodhana. Gadâ tikâ sinâmbut nira. Kapwa ta [3] sira silih-pupuh [4], paḍa lâghawa paḍa çakti. Samadâw iwa kunjarau [5]. Kadi ta sira liman (atukar paḍanya liman [6]) waringutĕn de ning medanya. Tan hanâsor silih- [7] cidra. Masowe pwa silih-palu, kinon ta sang Açwatthâmâ sumapihana ry astra nira. Marâryan ta sira kâlih. Maděg ta ḍang hyang Droṇâkon ikang sabhâ humĕnĕnga, apan kumutug de ni lĕbû ning sabhâ tinapak ing wwang asamûha mwang pahyâ ning wwang akweh. Sinambe nira ta sang Arjuna, kinon ira madĕgâmintonakna pangawruh nira. Prayatna ta sang Arjuna, makawacâmawa laras sinâmbut nira ng Âgneyâstra, warayang amijilakĕn apuy dumilah, prajwalita ring antarâla, pinaḍĕman ireng Bâruṇâstra, warayang amijilakĕn wwai [8]. Tumût tang Pârjanyâstra, warayang amĕtwakĕn megha, tinutûtan ing Bâyabyâstra, warayang amĕtwakĕn hangin. Aneka widhîkang [9] astra pangawruh nira: (hanâmijilakĕn lĕmah [10]), hanâmijilakĕn wukir, sahântardhânanya, panglĕsu ri wĕtunyân sowang-sowang. Kapûhan ikang wwang kabeh mulati sira. Gumĕrĕh çabdanya mangastuti ri sang Arjuna. Ri sĕḍĕng sang Arjunâmintonakĕn sarwâstra nira, ḍatĕng ta sang Karṇâmawa laras mwang warayang, makuṇḍala moktikânana, katejan de ning kuṇḍala mûrti nira, mahalĕp ta sirâtijyoti kawaca. Singhamûrtikânana. Kadi pangawak ing singha gâtra nira. Mâdĕg ing sabhâmaṇḍala sira. Tinakwanan pwa sireng prayojana nira, mâjar ta sira yan mahyun angadwa kaçaktin mwang sang Arjuna, katona de ning rât kabeh. Magirang ta sang Duryodhana, an hanâmapaga çakti sang Arjuna.

[1] A. mâlapa kang, D. E. F. H. mâlap ikang, G. malap ikang.
[2] A. Korapâ, D. E. F. H. Korawa pâṇḍawa, G. °paṇḍawa.
[3] A. tka pwa, D. E. F. G. H. kapwa ta.
[4] A. prĕ, D. E. F. G. H. pupuh.
[5] Mah. I, 5344 b: Samadâw iwa kuñjarau.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. sili, D. E. F. G. H. silih.
[8] A. F. H. wwe, D. wwai, E. G. we.
[9] A. widhi kang, D. E. F. H. widhikang, G. widi kang.
[10] Haec verba in A. desunt.

Kinol nira ta sang Karṇa, hinaywan saprayojana nira. Mojar ta sang Arjuna, ling nira:

(„Anâhûtopadiṣṭânâm) [1]. Ikang wwang yan manapak sabhântara, ndâtan hana umaritrâṇa ya, kewala tĕka [2] ri kâwakanya, prihawak juga, ikang wwang mangkana kramanya, ataḥ [3] lokaḥ [4], yeka tan wruh ring lokasthiti ngaranya, tapwan wruh ring lokamaryâda, ring kapana tâmanggiha ng swargaloka?"

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur sang Karṇa, ling nira) [5]:

„Sabheyaṁ samasamṛdhyâ [6]. Iking sabhâ ngaranya, anghing tumamerikâ, an mangke ikang wwang paḍa hana, balaṁ dharmmo' nuwartate [7], ndan sang lĕwih [8] çakti nira makasabhâ iking sabhâ, iki [9] pwa ya ta sabhâ pamintonana kaçaktin. Apa ta doṣa tumameriya yan hana ng kaçaktinya?"

Mangkana ling sang Karṇa. Hinaywan ta çabda nira de sang Duryodhana. Amuwus ta sang Korawa sira kabeh, umariwṛtte sang Karṇa sira. Kunang sang Bhîṣma, sang Widura, ḍang hyang Droṇa, Kṛpa, umariwṛtte sang Pâṇḍawa sira. Aparwa tikang sabhâ. Tuminghal ta dewî Kuntî ri sang Karṇa, matutur ta sira ry anak nira ri sang hyang Âditya ikang hinanut nireng Ganggâ ngûni [10], byakta ri [11] hiḍĕp nira, apan hana ng kuṇḍala kawaca panglingga [12] ni sira. Tumitis la luh nira, marabas tar wĕnang inampĕt [13]. Kumĕtĕr tikang hati de ning wĕlas-harĕp, ndâtan hana winarah nira, tuhun umulat tekâ [14] ri sira. Sĕḍĕng sang Karṇa manâmbut laras, mojar ta bhagawân Kṛpa, ling nira:

„Ai sang Karṇa! Ike sang Arjuna ngaran ira, sakahyunta rowangantângadwa ng kaçaktin, prasiddhânak mahârâja Pâṇḍu, wungsu ring dewî Kuntî. Patana mami syapânak i kita? Aparan [15] wangça

[1] Mah. I, 5396. De HSS. anahṛtopadṛṣṭanâm.
[2] A. om. D. watkâ, E. F. H. tkâ, G. tka.
[3] A. H. om. D. ata, E. F. G. ataḥ.
[4] Mah. I, 5396 b: Ye lokâs tân°.
[5] Anahṛtopa dṛṣṭanâm — nira in A. decst.
[6] Cf. Mah. I, 5397: Ranggo'yaṁ sarwasâmânyaḥ.
[7] De HSS. balaṁ dharmme na°. Mah. I, 5397 b ult.
[8] A. salwih, D. sang lwir, E. F. G. H. sang lwih.
[9] A. iking, D. E. F. G. H. iki.
[10] A. nire nguni Ganggâ, D. E. F. G. H. nireng Ganggâ ngûni.
[11] A. byatita, D. E. F. H. byakta ri, G. byakta.
[12] A. palingga, D. E. F. G. H. panglingga.
[13] A. inamĕt, D. F. H. inampĕt, E. G. hinâmpĕt.
[14] A. kewalatkewala, D. G. ekâ, E. F. H. tekâ.
[15] A. add. kang.

kawwanganta? T'awarah ta ri kawitanta [1], kamĕnâ [2] kita mârĕpakna sang Arjuna!"

Mangkana ling ḍang hyang Kṛpa. Merang ta sang Karṇa, tumungkul tinanân i [3] kawitan ira. Sumahur ta sang Duryodhana, ling nira:

"Kâçcaryân ike bhagawân Kṛpa. Tiga tang sinangguh kṣatriya kulîna: hana kula ngaranya çauryaḥ, hana [4] kaçûrân, ya hetu ning sinangguh kṣatriya. Senyaprakâçaḥ [5], pinupul de ning wadwâ makweh. Kunang: Suçaktir aprameyaçca, taupa parimâṇa ring suçakti nira, asing sakawwanganya, ya nimitta ning sinangguh kṣatriya. Ikâ pwa sang Karṇa tinañâkĕn kawitan [6] ira, tan anggâ pwa sang Arjuna mangadwa kaçaktin kalawan tan ratu. Angganâtho [7] bhawiṣyati [8], nghulun rumatwakna sira ry Anggawiṣaya."

Mangkana ling sang Duryodhana, inaswakĕn ta ratna suwarṇa bhûṣaṇa; hibĕkan irikang sabhâmadhya de ning sarwopakâra, sopacâra, saha wîjagandhakṣata, dhûpadîpa, sugandha wastrâlangkâra [9], sasaji ning abhiṣeka. Dinyus ta sang Karṇa malungguh i ratnapalangka. I tĕlas irâdyus, masalin sira wĕḍihan malit, saha bhûṣaṇa [10] ning prabhu, munggah ing singhâsanapâda, inastwakĕn Anggarâja. Tĕlas nira kṛtâbhiṣeka, muwah mareng sabhâ pamintonan kaçaktin, mahyun apranga mwang sang Arjuna, tumihangakĕn laras nira. Irikâ ta ḍatĕng sang Adhiratha, harṣa n tumonânak niran inanugrahan [11] kaprabhun. Mangolakĕn ta ya mangarĕki muka mĕlĕs de ning sâmbara. Âdara ta sang Karṇa, tuminggalakĕn laras nira [12] sumĕmbah i sang bapa. Katon sang Karṇa pinĕkul de sang Adhiratha, tuminghal ikang wwang kabeh, kumaniçcaye sira yan sûtajanma. Mojar ta sang Bhîma:

[1] A. kawwitanta, D. G. H. kawitanta, E. F. kâwitanta
[2] A. kumnâ, D. F. H. kamnâ, E. G. kamna.
[3] A. ing, D. E. F. G. i, H. om.
[4] A. na, D. F. G. H. hana, E. ana.
[5] Cf. Mah. I, 5413 b: Satkulînaçca çûraçca yaçca senâṁ prakarṣati.
[6] A. tinañânan kawwitan, D. tinañâkĕn awwitan, E. F. °kaw°, G. tinañan kaw°, H. om.
[7] De HSS. Angganâtha.
[8] Cf. Mah. I, 5414 b: Tasmâd eṣo'nggawiṣaye mayâ râjye'bhiṣicyate.
[9] A. kṣata wastra, D. E. G. wastra langkâra, F. H. wastrâlangkâra.
[10] A. busaṇa, D. E. F. H. bhûṣaṇa, G. bhuṣaṇa.
[11] A. F. H. inugrahan, D. G. inanugrahan, E. hinanugrahan.
[12] Nira in A. et G. deest.

"Ai sang Karṇa! Na te mahâkṣatriyasûtadwandwaḥ. Tan yukti kadi kita mapratidwandwa lâwan aringku sang Arjuna, âpan kita sûtajanma. (Kunang gawayanta) [1]: Pratodo gṛhyatâṁ tena [2]. Manggĕnĕngi pratoda juga, sarathya ning kadi kami kṣatriya. Inanugrahan pwa kita kaprabhun [3], eman tikang Anggarâjya bhinukti ning hînajanma, kadi pawitra ning kṣîra mwang ghṛta, winehakĕn ta ya ring asu, mangkana ta paḍanya."

Nâhan ta ling sang Bhîma! Sumahur ta sang Suyodhana:

"Sang Bhîma! Tanyukti dahat iku wuwusta. Tan apilih [4] ing kajanman ika sang çûra ngaran ira. Yâwat hana kaçaktin ing sira, yeka kṣatriya ngaranya. Mengĕt kite ḍang hyang Kṛpa, mijil sakeng çarastamba kacaritan ira. Muwah ḍang hyang Droṇa, mijil sakeng luwang kacaritan ira. Kathamapinya [5] hana ng astra prabhâwa ri sira. Manĕmbah ta kita kabeh (ri sira) [6], hinganyan guṇa lĕwih ngaranya. Mangkana ta sang Karṇa. Apa matang yan [7] tar yogya ratwaknâryawangçawiṣaya? Touton ta kĕtâ [8] paripûrṇa ny awaknya, saha kuṇḍalakawaca! Yogya karikâ hînajanma [9] mangkana!"

Nâhan ling sang Duryodhana. Atĕhĕr tumuntunakĕn sang Karṇa, katĕkân tang astamânakâla [10], ri surup sang hyang Âditya, maluwaran ikang astradharmakârya. Mulih ta sira kabeh. Ya tikâ tambay sang Karṇa rinatwakĕn sang Duryodhana.

XIV.

Byatîtan ikang kâla, huwus enak tama [11] sang Korawapâṇḍâwa ring astra sira. Makon ta ḍang hyang Droṇa dumona mahârâja Drupada, gĕlĕng ira tan inaku mitra ngûni, ndan haywa ta [12] pinatyan

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] Mah. I, 5424: °twayâ. De HSS. pratoda grahitan tena.
[3] A. kaprabhu, D. E. F. G. H. kaprabhun.
[4] A. tan pa pilih, D. E. F. G. H. tan apilih.
[5] A. D. E. G. katamapinya, F. H. kathamapinya.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. yâ, D. G. H. yan, E. yat, F. yât.
[8] A. waktâ, D. E. ktâ, F. tatâ, G. H. om.
[9] A. janma, D. F. H. hinajanma, E. G. hinajanma.
[10] A. mânakâla, D. àstamânakâla, E. G. astamânakâla, F. H. aṣṭa°.
[11] A. F. ta manah, D. G. H. tama, E. tamâ.
[12] Ta in A. deest.

pawĕkas nireng kinonkon, tuhun alahakna juga. Lumâmpah ta sang Korawapâṇḍawa dumon mahârâja Drupada, inambulan ikang Pâñcâlarâjya. Aprang ta mahârâja Drupada, ndan [1] sor ta malayû wadwa nira kabeh, kalyus tanpanolih, giri-girin de ning kaçaktin ing Bhîmârjuna, matinggal ri mahârâja Pâñcâla, tan hana [2] wâni manglâwan. Kâri ta mahârâja Drupada tungga-tunggal [3]. Kasikĕp ta sira wĕkasan, winwatakĕn ḍang hyang Droṇa mahârâja Drupada. Mojar ta sira ri sang Pâñcâlarâja, ling nira:

"Ai sang Drupada! Haywa kita sangçaya ring prâṇântika [4], ya ya tan pĕjahanta de mami. Kṣamiṇo brâhmaṇâ wayam [5]. Upakṣama kadi kami brâhmaṇa. Kunang hetu ning makon dumona kita, hana ujarta ngûni kengöt [6] ni nghulun, i tan dadya ning ratu samitra lâwan tan ratu. Aku ta prasiddha mitranta sangkan lare, sinangguh ta mangaku-aku. Mari tâku mitra i wĕkasan, apan tan pamangguhakĕn kaprabhun, matang yan tan mapagĕh pamitrangku lâwan kita, tan [7] sĕnggahĕntâku mitradrohaka mangke, apan tan inaku mitra, matang yan alapĕnku tang [8] Pâñcâla satĕngah, ikang [9] salor ing Ganggâ. Ya ta kaḍatwanangku. Kunang ikang sakidul ing Ganggâ mangaran ing Kapilyanâgarî, ya ta kaḍatwananta!"

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Kinon ira ta mahârâja Drupada muliha. Ri ulih nira mungsir [10] kaḍatwan, atĕhĕr manastâpa ta sira, ahyun [11] ta sira patya [12] ḍang hyang Droṇa. Mahas ta sira ring sarwadeça, ameta brâhmaṇa siddhimantra, manganugrahanana putrâmĕjahana ḍang hyang Droṇa. Byatîta mahârâja Drupada. Tucapa ta sang Duryodhana. Sira ta prihati rumĕngö kânurâgan sang Pâṇḍawa, inucap ing rât [13] kabeh yogya sumiliha ratu, kumalilirana kaḍatwan sang bapa. Mâjar ta sire mahârâja Dhṛtarâṣṭra, ling nira:

---

[1] A. ndâ, D. E. G. ndan, F. H. ndân.
[2] A. ha, D. F. G. H. hana, E. hanâ.
[3] A. F. G. H. tunggatunggal, D. E. tunggal tunggal.
[4] A. praṇâtika, D. prâṇantikâ, E. G. praṇantika, F. H. pranâ°.
[5] De HSS. °brâhmaṇaḥ karmmâ. Mah. I, 5505.
[6] A. hengĕt, D. F. H. kengöt, E. G. kengĕt.
[7] A. ta, D. E. F. tan.
[8] Tang in A. et E. deest.
[9] A. ika, D. E. F. G. ikang, H. om.
[10] A. mungsi, D. E. F. H. mungsir, G. musir.
[11] A. hyun, D. E. F. H. ahyun, G. mahyun.
[12] A. matya, D. E. F. H. patya, G. ri patya.
[13] A. nirâ, D. F. G. ing rât, E. H. ning rât.

"Crutaṁ me jagatâṁ wâk(h)yam [1]. Bapa ni nghulun mahârâja Dhṛtanagara! Ujar nikang rât kabeh riněngö ni nghulun, ahyun rumatwakna sang Pâṇḍawâbhiprâyanya, tan apekṣa ry âjñâ sang ârya Bhîṣma mwang âjñâ rahadyan sanghulun, apan mahârâja Pâṇḍu sira sinangguh madṛwya ng pura, sira makakaḍatwan ngke ring Hâstina. Rahâdyan sanghulun hana ngke sinangguhnya mamarâçraya juga. Sugyan tuhwa prayojana nikang loka, yan yogya rahadyan sanghulun kumona sang Pâṇḍawâmĕngamĕng ring Wâraṇâwata, tumontona râmya nikang deça. Pinaka nghulun gumawayopâya samârganyân hilanga ngkâna, yatanyan tan pawâdhakâ [2] nghulun tumunggalakna ng kaḍatwan."

Mangkana ling [3] sang Duryodhana. Sumahur sang Dhṛtarâṣṭra:

"Anaku sang Duryodhana! Mapa ngaran ing âmbĕk mangkana? Tan yukti ulahta iko, walingta tan silih-asih ta kami ri hana ning wwang sânakta sang Pâṇḍu. Mangkanopama ning ulahtânaku mwang sang Pâṇḍawa, apan gati ning sânak amisan, prasiddha sânak ngaranya. Haywa mâtsaryâmbĕk tânaku! Apa ri hiḍĕpta i ḍang hyang Droṇa, Kṛpa, Widura, ngûniweh [4] Bhîṣma, yaya tan hĕnĕnga nira, yan mâtya sang Pâṇḍawa. Sangkṣepanyânaku, patût padulur lâwan sang lima sânak, narapwan kitân tinĕmu ng hayu, mwang amuhara suka nikang rât kabeh."

Mangkana ling mahârâja Dhṛtanagara. Sumahur sang Duryodhana, ling [5] nira:

"Bapa! Haywa kita sandeha [6] ri çrî Bhîṣma katakutana! Madhya ta sira tan hanenilwan ira. Sang Açwatthâmâ pakṣapâta [7] ri nghulun. Nihan ta ḍang hyang Droṇa tumûtakĕn i swabuddhi ning anak nira. Dang [8] hyang Kṛpa tumûtakĕn ḍang hyang Droṇa, apan ari nira kâsih nira. Atĕhĕr sang ârya Widura juga tumût i sang Pâṇḍawa. Aparan ta kawĕdihangkwi rasikâ?"

Mangkana ling sang Duryodhana. Humĕnĕng sang Dhṛtarâṣṭra, ndân angepwan sira. Hana pwa pangucap sang Pâṇḍawa ri ramya nikang deça Wâraṇâwata. Irikâ mâjar sang Dhṛtarâṣṭra, ling nira:

---

[1] Cf. Mah. I, 5666: Çrutâ me jalpatâṁ tâta.
[2] A. °wâkâ, D. G. °wadaka, E. °wadhaka, F. H. wâdhaka.
[3] A. li, D. E. F. G. H. ling.
[4] A. nguniwe, D. E. F. G. nguniweh, H. ngûniweh.
[5] A. li, D. E. F. G. H. ling.
[6] A. sandeya, D. F. G. H. sandeha, E. sandehâ.
[7] A. pakṣamâta, D. G. pakṣapata, E. F. H. pakṣapâta.
[8] A. ḍa, D. E. F. ḍang, G. H. dang.

"Anaku sang Pâṇḍawa! Singgih ikang deça Wâraṇâwatâhayu. T'amĕng-amĕng [1] ta kiteriya, t'aweh [2] bhojana ri sang brâhmaṇa, saha dâna sarwaparṇa! Aku kumonakĕn i kitewön ri wwang ngkâna. Yapwan huwus kâryanta, samangkana kita muliha!"

Mangkana pakon mahârâja Dhṛtaraṣṭra. Agirang ta [3] sang Pâṇḍawa. Lumâmpah [4] mwang ibu nira dewî Kuntî. Huwus amwît i sang Bhîṣma, i ḍang hyang Droṇa, Kṛpa, Widura, lunghâ ta sirâhawan ratha. Sang Widurânutûti sira, mapinĕkĕt akon prayatne sira, apan mahâbhaya ta ng deça ngkâna, ndâtan sarwâstra bhayanya.

"Alohaṁ niçitaṁ [5] çastram [6]. Hana ta sañjata [7] ndâtan sanjata pinakâwaknya, ndân malaṇḍĕp [8] sangkeng loha [9] ya, sang [10] mengĕt irikâ [11], ndâtan dadi sira manggiha ng lara."

Mangkana pawĕkas sang âryа Widura. Sandeha [12] tâmbĕk nirâpan umangĕn-angĕn ujar sang âryа Widura, mitutur i sira. Ḍatĕng ta sireng Wâraṇâwata, sinungsung ta sira de ning wwang thâni ngkâna, kapwânĕmbah mâjarakĕn girangnya. Hana ta si Purocana ngaranya, wadwâ kâsih sang Suyodhana, prasiddha winarah ri rahasya ning upâya, kinon sumĕgĕh-sĕgĕhana sang Pâṇḍawa. Ya ta sumungsung [13] i sira, sumanggraheng çayanabhojanâdi. Hana ta jatugṛha ngaranya, umah gala-gala sapaniṣkâranya, amânuṣa kagawayanya. Ya ta kinonakĕn paturwana nirângkĕn dununggan. Tuminghal ta [14] sang Yudhiṣṭhira, mojar ta sire sang Bhîma:

"Âgne(yam) [15] iti he Bhîma [16]. He aringku kita sang Bhîma! Yeki ng âgneyagṛha ngaran ike. Kalingan ny ujar sang âryа Widura ngûni, haywa ta kita pramâderiya!"

[1] A. hâmngamĕng, D. F. H. tâmngamĕng, E. tâmngâmĕng, G. tamngamĕng.
[2] A. kâweh, D. F. H. tâweh, E. G. taweh.
[3] A. om ta, D. E. F. G. H. ta.
[4] A. lumâmampah, D. F. H. lumâmpah, E. G. lumampah.
[5] A. E. F. G. H. nikitañ. D. niçitañ.
[6] Mah. I, 5755.
[7] A. sañja, D. E. F. G. H. sañjata.
[8] A. ndâlaṇḍĕp, D. E. F. H. ndân malaṇḍĕp, G. ndan malandĕp.
[9] A. lewa, D. E. F. G. H. loha.
[10] A. sa, D. E. F. G. sang, H. om.
[11] A. iriya, D. E. F. irikâ, G. irika, H. om.
[12] A. H. sandeya, D. E. F. G. sandeha.
[13] A. sumusung, D. E. F. G. H. sumungsung.
[14] A. tumingha, D. E. F. G. tuminghal ta, H. om.
[15] De HSS. agnem.
[16] Cf. Mah. I, 5781b. Kṛtaṁ hi wyaktam âgneyam idaṁ weçma parantapa.

Mangkana piuĕkĕt sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara ḍatĕng ta sang Kânana, kinen de sang Widura mare sang Pâṇḍawa, mâjar ta yeng çûnya [1]:

"Pinakanghulun si Kânana, kinon âryа Widura, magawayeng [2] gṛhamadhya ngke makâryâkna guhâ, umijila ri heng ning bapra, hawana rahadyan sanghulun mijila sakeng jatuweçma, apan ing [3] caturdaçî tĕngah wĕngi iking jatugṛha kinon tunwanana de sang Duryodhana ring si Purocana. (Haywa ta rahadyan sanghulun tan engĕt ring mangkana!"

Nâhan ling sang Kânana. Mangañjali ta sang Yudhiṣṭhira ry asih sang Widura; lumĕkas tikang Kânana mangguhâ, atyanta widagdhanya, tan katon suksukanya, de ning mantrawaṣaṭ, pinahayu tinutupan papan, ri sâraharah nikang gṛhamadhya, yatanyan tan sandehâ ning Purocana [4]). Lîlâ ta sang Pâṇḍawa, mĕnggĕp nirbhaya katonan ira. Adan [5] paburwa ring alas molih sarwamṛga, bhinojanâkĕn ing sang brâhmaṇa, saha dânapuṇya [6]. Tĕka pwa ng caturdaçî çukla, maweh ta sira utsawa, maweh pangan inum ring anak thâni. Hana ta thâni mânak limang siki, milu manaḍah bhojana. Mawĕrö ta ya de ning pâna madya. Manginĕp ta ya, tan wĕnang mulih ring deçanya, maturû ring paciran ikang jatugṛha, mogha kadi kinon ing hyang. Mangkana si Purocana, wiparîta de ning madya, maturû ri lawang ing jatuweçma [7]. Sĕḍĕng nidrâ tang rât kabeh, madĕg ta sang Bhîma tumunwani tang jatugṛha. Murub ta ya tan kahĕrĕtan, sumurup ta sireng guhâ gawe nikang Kânana ngûni mijil ri heng ning bapra. Saka ri wĕdi sang Bhîmân kawruhana de ning wwang akweh, sinunggi nira ta dewî Kuntî, mwang sang Yudhiṣṭhira, sang Arjuna, matunggalan bâhu nira. Kunang sang Nakula Sahadewa matunggalan ing pupû nggwan ira. Alayû ta sira, kadi dĕrĕs ning bâyu dĕrĕs nira. Ri patunu nikang jatugṛha, niçcaya tang wwang kabeh, sahana ning Wâraṇâwata, yan pangutus sang Duryodhana manunwanana ng jatugṛha. Tan hana wâni matutura, tuhun tumangisi sang Pâṇḍawa juga ya. Irikang sakatambesuk, paḍa tĕka manonton ikang thâni. Ri paḍĕm ikang apuy,

[1] A. sunya, D. F. G. çûnya, E. çunya, H. çûṇya.
[2] A. magawiyan, D. E. magawayaṁ, F. G. magaway ing, H. om.
[3] A. i, D. E. F. G. H. ing.
[4] Haywa—Purocana. Haec verba in A. desunt.
[5] A. hadan, D. G. han, E. F. H. hanan.
[6] A. sahâdâpunya, D. sahadhanapûnya, E. sahâdana°, F. sahâdânapûṇya, G. sahadhanapûṇya, H. sahadânapuṇya.
[7] A. G. jatugṛha, H. jâ°, D. jatôweçma, E. F. °wesma.

kapanggih ta wangkay nikang Niṣâdî [1] saha putranya lima sânak. Byakta wangkay sang Pâṇḍawa ri hiḍĕp ning mulat, apan tan katon wiçeṣa dharmanya, huwus gĕsĕng de ning apuy. Muwah katon ta wangkay nikang Purocana, tamolah ri saṇḍing ing dwâra ri nggwanya turû. Malayû tikang anak thâni, mâjar i mahârâja Dhṛtarâṣṭra mwang sang Bhîṣma, Droṇa, Kṛpa, mâjar i pati sang Pâṇḍawa. Manangis ta sira kabeh, kunang sang Widura tan sapira tangis nira. Kinonakĕn [2] ta sang Pâṇḍawa pagawayakna [3] tilĕm, saha pasangaskâra [4] ning mati. Iniwö [5] ta sira ngkâna, ring Wâraṇâwata. Byatîtan ikâ [6] sang magawe tilĕm, tan kocapa.

Tucapa sang Pâṇḍawa. Mangidul laku nira sangkeng Wâraṇâwata. Sawĕngi tar kĕneng turû sira, tan parâyan sirân laku, enggal ta sirân lumampah, mangkin adoh para nira. Mamanggih [7] ta sira alas göng [8] atiçaya [9] sukĕtnya, tan kaparan de ning manuṣa. Ya ta pinurug de [10] sang Bhîma. Tikĕl kayu-kayunya [11], kahawâ de ning panapak ning suku nirâr laku, ngûniweh tang rinûgakĕn sakaharĕp de nirân laku; nista nirân sumunggi dewî Kuntî, ya yan tan anghel makanimitta kĕral nira. Asing kaparag puh rĕbah tikĕl, tan wĕnang [12] mangadĕg de ning dĕrĕs ni [13] laku nira sang Bhîma. Akon ta sira marâryana ring alas, sangke yan harĕp maturwa de ning arip nikang mata. Hana ta nyagrodhâgöng waringin [14] matöb pangnya [15], irikâ tĕngah ning alas, atîs câyânya ri sor. Hana ta çilâ maratânayanâlwâ, ngkâna ta parâryan ira, kinalasan ira rwan ing kayu. I surup sang hyang Âditya, maturû ta sang [16] Kuntî. Kunang sang Bhîma sira ta mamet wway, angrĕngö pwa sira çabda ning manuk rawa, pinaran ira ta ya. Katon ikang talaga çuci nirmala, mahĕning wwainya

[1] A. Nisaddha, D. Nisândi, E. G. Nisandi, F. Nisandhi, H. om.
[2] A. kinontakĕn, D. E. F. H. kinonakĕn, G. kinon.
[3] A. yamgawe, D. F. H. pagawayakna, E. magayakna, G. magawayakna.
[4] A. G. pangaskara, D. F. H. pasangaskâra, E. pangaskâra.
[5] A. ingiwĕ, D. F. H. iniwö, E. G. iniwĕ.
[6] A. ikang, D. E. F. H. ikâ, G. ika.
[7] A. para manggih, D. E. F. para nira mamanggih, G. °hamanggih, H. om.
[8] A. E. G. gĕng, D. F. H. göng.
[9] A. atisaya, D. atiçaya, E. âtissaya, F. âtiçaya, G. hatiçaya, H. âtisçaya.
[10] A. dening, D. E. F. G. H. de.
[11] A. kayukayukanya, D. E. F. G. kayukayunya, H. om.
[12] A. awnang, D. F. wnang, E. G. wĕnang, H. om.
[13] A. E. ning, D. F. G. ni, H. om.
[14] A. waringi, D. E. F. G. waringin, H. om.
[15] A. matĕb sarnya, D. F. mahöb pangnya, E. G. matĕb pangnya, H. om.
[16] A. add. Bhima.

hibĕkan tuñjung [1]. Madyus ta sirânginum wwai [2]. Mângĕn-angĕn ta nghel ning wwang sânak nira, karuhun nghel nirebu nira, tatanpatahĕnan pamarabas ning luh nira, umwas ri pipi, mogha tar wĕnang lumampah de ning wĕlas-harĕp. I wĕkasan sira malaku. Satĕka nira ri wwang sânak nira, paḍa sukânidrâ sor ning waringin. Malungguh ta sira tan milu maturû. Hana ta râkṣasa si Hiḍimba ngaranya, munggw ing çâlmaliwṛkṣa ri tĕngah ning alas. Asing wwang mara ngkâna pinanganya. Katon pwa [3] sang Pâṇḍawa denya, magirang ta ya manahnya. Inujaran ta yârinya râkṣasî, si Hiḍimbî ngaranya:

„Aringku si Hiḍimbî! Hana manuṣagandha ike, kâmbö dengku. Byakteki wwang. Nâhan ta ya turw i sor ning wandhira, tar wruh yan mahâbhaya [4] iking alas pinaranya. Laku ta wawa ngke ryaku, haywa sowe-sowe! Agyâku manginuma râhnya, amangse dagingnya“!

Mangkana ling sang Hiḍimba, lumampah târinyânâma Hiḍimbî. Katon sang Bhîma litu-hayu denya, cyâmawarṇa [5], makiris ahijo, paripûrṇa lwir ny awaknya, singhaskandha [5] tulya, kadi pakĕkĕs [6] ning singha, haros parinâha ny awak nira, matambas kadi wunga kuṇḍur gulû nira, puṣkaraḍṛk [7], kadi dala-dala ning nîlotpala mata nira. Kapûhan ta [8] sang Hiḍimbî tumoni sira, ri wagus ing rûpa nira. Mângĕn-angĕn ta ya, tan ahyun tumûtakna sapakon i kakanya:

„Yan wwataknangkw iki panganĕnya, anghing sakarĕng pawehanya inak âmbĕk [9] lâwan suka ning kenuman ing râhnya. Yapwan pakaswâmya ta ya, malawas aku sukâ de nikâ.“

Mangkanângĕn-angĕn sang Hiḍimbî, pinahayunya ta rûpanya, salwir ing manuṣarûpa [10] pinahayu, pinakasolahnya tĕkeng pahyasnya, sopacâra [11] bhûṣaṇa ning manuṣyâkṛti, konangunang tininghalan [12]. Mojar ta ya sarâgâsĕmu guyu, nihan lingnya:

[1] A. tuñjungya, D. E. F. G. H. tuñjung.
[2] A. E. we, D. G. wai, F. H. wwai.
[3] A. ta, D. E. F. H. pwa, G. om.
[4] A. mahâbaya, D. F. G. mahâbhaya, E. mahabhaya, H. om.
[5] Mâh. I, 5943a: Ayaṁ çyâmo mahâbâhuḥ siṁhaskandho mahâdyutiḥ.
[6] A. pakĕs, D. E. F. G. H. pakĕkĕs.
[7] Mah. I, 5943b: Kumbagrîwaḥ puṣkârâkṣo bhartâ yukto bhawen mama.
[8] A. G. H. om. ta.
[9] A. inakâhamběk, D. E. F. H. inakâmběk, G. °amběk.
[10] A. manuṣa, D. E. F. manuṣarûpa, G. °rupa, H. om.
[11] A. sâpacâra, D. E. F. sopacâra, G. °cara, H. om.
[12] A. tiningalan, D. E. F. G. H. tininghalan.

„Swâmî sang malinggih ring çilâtala [1]! Mahâbhaya tan sinipi iking alas pinaranta. Syapa bhayangkwa [2] linganta, (hana râkṣasa si Hiḍimba ngaranya) [3], tamolah ring çâlmaliwṛkṣa, raṇḍö magöng tĕngah ning alas. Ya ta makâsananya [4]; hetu ning wwang tan hana sabhâ mara ngke, asing wwang mara ngke pinanganya. Kunang kami si Hiḍimbî ngaran i nghulun, ari nikang Hiḍimba râkṣasa, kinon ikâmatyane kita. Katĕkan pwa nghulun râga tumon kalituhaywan rahadyan sanghulun, matang yan huripanangkwa [5] kita, wawangku mareng çûnya deça, tan hana kalahalanta [6] dengku, ilu tandak wörakĕn kita, sugyan tar [7] wruha wwang sânakw i kita".

Sumahur sang Bhîma, ling nira:

„Ibu sang râkṣasî mahayu! Atyanta suka ni nghulun dentâsih ri kami. Kunang tâpan [8] bhakti mebu mwang asih mawwang sânak, tar wĕnang tuminggalakĕn i sira".

Ling sang Hiḍimbî: „Swâmî, haywa kita sangçaya! Sira ta kabeh huripĕn i nghulun, winaweng deça çûnya, wörakna mami kita kabeh".

Ling sang Bhîma: „Ndâtan wĕnang mungwâturû mwang ibu ni nghulun, tuwi ṣĕḍĕng nirenak maturû. Ndya tâku wânyânanghya? Sangkṣepa ny ujar ni nghulun, sadenya tĕkâ wwang [9] sânakta yan wĕnang dhumâraṇa kabeh".

Ling ning râkṣasî Hiḍimbî: „Wruh nghulun ri twangta makaka makâdîng ibu; yan yogya mareng deça çûnya ri pucak ning gunung, ngkana ta (hana lîlâ) [10] paturwan uttama çayana. Apa ta halĕp nikang maçayana rwan ing kayu-kayu [11], maguling ing çilâtala? Kunang hawana ning mareng [12] pucak ing gunung çûnyadeça, manunggange walakang ni nghulun, ngke [13] katona kamahâtmyan ing kadi kami râkṣasî denta. Wungu ta kakanta mwang [14] ibu lâwan

[1] A. silâtâla, D. H. çilâtala, E. F. çilâtâla, G. çilatala.
[2] A. bhayakwa, D. E. F. G. H. bhayangkwa.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] A. mahakâsananya, D. E. F. makâçaṇanya, G. pinakasthananya, H. om.
[5] A. huripanangku, D. E. F. G. H. huripanangkwa.
[6] A. kala, D. E. G. kalahalanta, H. om.
[7] A. ta, D. F. tar, E. G. tan, H. om.
[8] A. âpa, D. E. F. tâpan, G. H. tapan.
[9] A. wang, D. E. F. G. H. wwang.
[10] Haec verba in A. et H. desunt.
[11] A. add. atyanta suka kunang.
[12] A. mareng mareng, G. mare, H. om.
[13] Ngke in A. deest.
[14] Mwang in A. deest.

sânaktânwam çighra, kon sira [1] manunggangge walakang ni nghulun [2]"!

Tan-anggâ ta [3] sang Bhîma ri sawuwus nikang râkṣasî. Masowe hiḍĕp ikang râkṣasa si Hiḍimba [4]. Datĕng ta ya ri kahanan sang Pâṇḍawa maturû lâwan ibu nira. Tinon ta yârinya somyarûpa, atyanta krodhanya. Mâjar ta ya:

„Dhik ta ai kong duṣṭa Hiḍimbî! Apa hiḍĕpmu harĕp sarâga lâwan manuṣâdhama? Lumĕbur yaça ning kadi kami râkṣasa. Agöng dahat ikang duryaça pâpa tinĕmunta pinakawwang sânak. Panglâmpu ta ko harah! Panganĕnku kong manuṣa kaniṣṭa. Mangkana ta kamung Hiḍimbî, kahyunyu malakya manuṣya, tuluyĕnku [5] panganĕn mĕne tan wandya, wruha rasa ri krodhangku."

Mangkana ling nikang râkṣasa Hiḍimba. Manguhuh ta ya makrak angikikan, masö sahasâmbĕknya [6] tan panggalĕng.

Lohitâkṣaḥ [7], mabâng matanya. Mahâbâhuḥ, atiçaya lwâgöng [8] bâhunya. Tîkṣṇadaṁṣṭrojjwalâṇanaḥ, dumilah mukanya kasĕnwan de ning lungid ing sihung [9] nyângingîdingî dalûngîdângarabarab. Lumarap kilatnya, de ning paghâṣanye sor ing ruhur. Mahirĕng warṇa ny awaknya, kadi meghânghĕmu hudan, kadi dĕrĕs ing seḍung aliwawar dĕrĕs ning uçwâsanya. Ûrdhakeçaḥ, umiṇḍuhur ta ya rambutnyâwyang awĕrutwĕrutan. Bhayânakaḥ, katatakut, sâkṣât mṛtyu mâwatâra. Mawĕdi pwa sang Bhîma kasinggula sang maturû, dinudut nira tang çilâ dinohakĕn sakeng unggwanya; paturwan ing wwang sânak nira mwang sang ibu nira, kahabalang ta ya wwalu wĕlas ḍĕpa dohnya sakeng unggwanya ngûni. Masikĕp ta sira, silih pĕrĕp, kapwânidra cinidra.

Wâraṇau ṣaṣṭi [10] hâyanau [11], kadi patukar ning liman sĕḍĕng yowana kâlanyâwĕrö de ning medanya. Rûg rĕbah [12] parawaça tang [13]

[1] A. om. sira.
[2] A. walakangku, D. E. F. G. H. walakang ni nghulun.
[3] A. et H. om. ta.
[4] A. rakṣa si ḍimba, D. F. râkṣasa si Hiḍimba, E. râkṣasa H°., G. nikang H°., H. om.
[5] A. tulwiyanku, D. E. F. G. tuluyĕnku, H. om.
[6] A. sahâmbĕknya, D. E. F. H. sahasâmbĕknya, G. sahasambĕknya.
[7] Mah. I, 5981: Ewam uktwâ Hiḍimbâṁsa Hiḍimbo lohitekṣaṇaḥ.
[8] A. atiçayâhĕng, D. E. F. atiçaya lwâgöng, G. °lwagĕng, H. om.
[9] A. siyung, D. E. F. G. sihung, H. om.
[10] De HSS. hasti°.
[11] Mah. I, 6005b: Mattâwiwa ca saṁrabdhau wâraṇau ṣaṣṭihâyanau.
[12] A. add. ta.
[13] A. tar, D. E. F. G. tang, H. om.

kayu-kayu de ning patukar nira. Matanghi ta sang maturû, kagyat sira kabeh, de ning panghĕruk [1] nira mawilĕt, silih-dĕdel, silih-tampyal. Rûg sahana ning kayu [2] kapurug de nira. Muwah dĕrĕs ning hangin-angin irângusir inusî, silih-gyat ginyat, silih-bandha. Katon pwa dewî Kuntî matanghi de sang Hiḍimbî, masö ta ya manĕmbah, mâjarakĕn hyunya ri sang Bhîma, lâwan mâjarakĕn i çakti ni kakanya, yan pinakabhaya ning alas inusî de nira. Irikâ ta sang Arjuna mâjar i kaka nira:

„Kaka Bhîma! Agöng rakwa kaçaktin ikang râkṣasa Hiḍimba. Haywa ta kaka pramâda ri lĕkasnya ring [3] palagan! Mangkana [4] yan anghel rahadyan sanghulun marâryana sakarĕng [5]! Nghulun lawananyâsikĕp apĕrĕp.“

„Antĕnku [6] sang Arjuna! Udâsîno nirîkṣaswa [7]. Haywa kita sangçaya, tonton patukar ni nghulun lâwan râkṣasa. Yaya patyanya dengku.“

Ling sang Arjuna: „Kaka Bhîma! Yan matyekung râkṣasa si Hiḍimba, kim anena ciraṁ [8] kâlam [9]? haywa sowe-sowe [10], patyani juga usĕn, sugyana katĕkâna rodramûrti, kâla surup ning âditya muwah, byaktâgöng kaçaktin ikang râkṣasa irikâ.“

Prayatna ta sang Bhîma sapitutur sang antĕn [11], mogha ta suku nikang râkṣasa sinikĕp nira kâlih. Pinutĕrakĕn ira ta ya, inutitakĕn, tinibâkĕn ing çilâtala, linudan ira ri [12] muṣṭipâtinya. Tikĕl ta ya walakangnya de ning pâdatâla nira. Mangohan ta ya maměkasi huripnya, (kadi çabda ning gĕrĕh, gumuruh angampuhan karĕngö ring âkâçamaṇḍala. Pĕjah ta ya tanpamyati patinya manglĕṇḍo, mukanya bĕntar, koñjĕm ing çilâtala) [13]. I pĕjah sang Hiḍimba, manĕmbah ta sang Hiḍimbî ri dewî Kuntî. Mâjar ta ya ri sira, lingnya:

„He mahâdewî! Nghulun râkṣasî makaswabhâwa krûrarûpa. Ndan

---

[1] A. pahruk, D. E. F. G. panghruk, H. om.
[2] A. kayukayu, D. E. F. G. H. kayu.
[3] A. ri, D. E. F. G. H. ring.
[4] A. et G. om. mangkana.
[5] A. sakarĕ mangkana, D. E. F. G. H. sakarĕng.
[6] A. antĕku, D. E. F. H. antĕnku, G. hantĕku.
[7] De HSS. udasino bhirâkṣasya. Mah. I, 6026.
[8] De HSS. paraṁ (A. G.), waraṁ (D. E. F. H.)
[9] Mah. I, 6027: Kim anena ciraṁ Bhîma.
[10] A. suwe-suwe, D. E. F. G. H. sowe-sowe.
[11] A. add. karĕngö ring âkâça maṇḍala, pjah ta ya tan pamyati.
[12] A. E. F. H. ring, D. G. ri.
[13] Kadi çabda — çilâtala. Haec verba in A. desunt.

tininggal ni nghulun ikâ [1] krûrâkâra ning râkṣasîrûpa, sasolah swabhâwangkw i ngûni kabeh. Nyang solah ning manuṣa gawayĕn tuladana mangke, wet ning hyun ni nghulun ri rânak mahâdewî. Kunang yan hana sanmata rahadyan sanghulun, yan [2] yogyâ nghulun umiwwa ri jöng mahâdewî, mawwata sarwabhojana, mijila sangkeng manah patik mahâdewî, apan swakarma ning kadi kami mangkana.“

Nâhan ling sang Hiḍimbî. Mojar ta sang Kuntî, ling nira:

„Anaku kita sang Bhîma! Tan apa kita makastrî râkṣasî, apan dharma ngaranya [3]. Haywâgigu ring ulah! Ikâ kewala çaraṇanta i sĕḍĕng ning haneng [4] alas. Haywa wikalpa wĕkangku!“

Mangkana ling dewî Kuntî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira ri sang Hiḍimbî:

„Sang Hiḍimbî! Haywa kita sangçaya! Tĕlas anugraha ring râma ni nghulun, alap târingku sang Bhîma, t'agawe ko sukamanggala [5], saparikrama ning wiwâha! Kami ta kawĕkas ngke ring alas.

An-mangkana ling sang Yudhiṣṭhira, winörakĕn ta sang Bhîma mareng giriçṛngga. Hinyasanya tâwaknya, salwir ing agawe konĕngunĕng i rûpanya, salwir ing [6] uttama bhûṣaṇa [7] pinakabhûṣaṇanya [8]. Suka ta sang Bhîma denya. Mâmĕng-amĕng ta ya ring deça wanântarâtyanta râmyanya, pinaran ira kâlih sang Hiḍimbî, mahas ing udyânawana, ring âçrama, ring parwata wanadeça, tĕlas pinaran ira kabĕh, yatheccha, masanggama sira mwang sang Hiḍimbî. Mânak ta sira râkṣasarûpa, tîkṣṇadaṁṣṭra [9], malaṇḍĕp sihungnya, sutâmranetra, mabâng matanya, mahâwaktra [10], alwâ tutuknya, çangkukarṇa [11], kadi lipung talinganya, mahâtanuḥ, magöng awaknya, mahâjaṭhara [12], magöng wĕtĕngnya, mahâbalaḥ [9],

---

[1] A. E. F. G. H. ikang, D. ikâ.
[2] A. ya, D. E. F. H. yan, G. yar.
[3] A. aṣa sira dharmmaranya, D. E. F. G. H. apan dharmma ngaranya.
[4] A. nikaneng, D. E. F. G. H. ning haneng.
[5] A. putramanggala, D. E. F. H. sukamanggala, G. çubhamaṇḍala.
[6] A. salwing, D. E. F. G. H. salwir ing.
[7] A. buṣaṇa, D. E. F. H. bhûṣaṇa, G. bhuṣaṇa.
[8] A. om.
[9] Mah. I, 6073: Bhîmanâdam sutâmroṣṭhaṁ tîkṣṇadaṁṣṭrâṁ mahâbalam.
[10] Mah. I, 6072b: Wirûpâkṣaṁ mahâwaktraṁ çangkukarṇam.
[11] A. anggukarṇṇa, D. E. F. G. H. sanggukarṇṇa.
[12] A. mahâjaṭawara, D. E. F. H. mahâjaṭara, G. mahajatara.

agöng çaktinya, makĕral ya. Bâlo 'pi yauwanaṁ [1] prâptaḥ [2], agrasangkan-sangkan rare mareng alas-alas tan atakut ing sarwabhaya. Agrastaḥ, tanpa [3] lwang kayowanan i rûpanya, manojawaḥ, atiçaya dĕrĕs ning lakunya, parĕng lâwan manah gĕlis ning lampahnya, sakaçaktin ing râkṣasa çaktinya. Manĕmbah ta ri [4] sang bapa mwang ri sang ibu. Ghaṭopamaḥ kacokeçî [5], towi katon ta ya rambutnyâtĕb mawĕrut-wĕrutan, kadi ghaṭâkâra lwir i gĕlungnya. Tasmâd Ghaṭotkaca(nâma, inaranan ta sang Ghaṭotkaca) [6], atyanta lituhayunya, ikâ sang Ghaṭotkaca, inahâkĕn de bhaṭârendra uliha ning [7] lipung sang Karṇa dlâha. Mangkana denyân pinakânak sang Bhîma. Sâmpunya sang Hiḍimbî mânak, maluy ta sang Bhîma mareng kahanan ira dewi Kuntî, makering [8] sang Bhîma mwang sang Ghaṭotkaca. Katĕmu ta sang catur Pâṇḍawa ri pûrṇa bhojana tan hana kakurang sangke kamahâtmyan ira sang Hiḍimbî. Manĕmbah ta sang Ghaṭotkacâmalaku kinatuturan [9], yan hana yogya gawaya nira kâla ning ewĕh, samangkana sira ḍatĕnga. Lunghâ ta sira mwang sang ibu, ri tĕlas nira manĕmbah ri dewî Kuntî mwang sang panca [10] Pâṇḍawa. Kawĕkas ta sang Pâṇḍawa mwang sang ibu.

Muwah [11] ta sirânusup ring alas, tâpasarûpadharâḥ [12], saweṣa ning wiku pinakaweça lakṣaṇa nira, tuhagaṇa majaṭa mawalkala, i takut nirân kawruhana yan sang Pâṇḍawa, makweh ikang deça kahaliwatan de nira. Kathañcana kapangguh ta bhagawân Byâsa ring hawan [13] de nira. Manĕmbah ta sira musapi jöng çrî mahâmuni, mâjarakĕn i lara nira de sang Korawa çata. Mojar ta bhagawân Byâsa:

„Anaku sang Kuntî! Haywa kita prihati de ning kaduṣṭan ikang

---

[1] De HSS. wâlo piwa yowana.
[2] Mah. I, 6076: Bâlo' pi yauwanaṁ prâpto.
[3] A. tapa, D. E. F. G. H. tanpa.
[4] A. ring, D. E. F. G. H. ri.
[5] Cf. Mah. I, 6079: Ghaṭo hâsyotkaca iti mâtâ taṁ pratyabhâṣata, abrawît tena nâmâsya Ghaṭotkaca iti sma ha.
[6] Haec verba in A. et H. desunt.
[7] A. ulihakĕn ing, D. E. F. G. H. ulihaning.
[8] A. makeri, D. E. F. G. H. makering.
[9] A. pinatuturan, D. E. F. G. H. kinatuturan.
[10] A. et G. om. pañca.
[11] A. mwah, D. E. F. G. H. muwah.
[12] Cf. Mah. I, 6086b: Saha Kuntyâ mahâtmâno bibhratas tâpasaṁ wapuḥ.
[13] A. âwan, D. F. H. hawan, E. awân, G. awan.

Korawa çata. Don mami ḍatĕng mara ngke, marahakĕn i sukâwasânanta. Iku anakta [1] sang Yudhiṣṭhira kumawaçâkna ng pṛthiwîmaṇḍala [2] dlâha. Bhîmasenârjunabalât [3], makanimitta çakti sang Bhîmârjuna. Pangher ta kita ring deça ring Ekacakra [4]. Ngkâna tâku lumawada kita hĕlĕm".

Mangkana ling bhagawân Byâsa, antarlîna ta sira.

Lumampah ta sang Pâṇḍawa mareng Ekacakramaṇḍala. Dumunung ta sireng brâhmaṇagṛha, makangaran bhaikṣakarma. Ardhaṁ bhaikṣasya sarwasya bhîmo bhungkte mahâbalaḥ [5]. Kapwânasi sira kabeh, solih nirânasi pinupulakĕn ira de sang Kuntî. Pinarwa ta ya, ikang saparwa tinunggalakĕn ing sang Bhîma, ikang satĕngah kinabehan ira sang catur Pâṇḍawa mwang sang Kuntî. Mangkana prawṛtti nira hana ring Ekacakramaṇḍala. Pira ta lawas nira hana ngkâ [6], katĕkân ta sang brâhmaṇa duḥkabhâra, kinon amijilakna wwang sasiki, taḍaha nikang râkṣasa Baka, pinakaratu nikang deça ring Ekacakramaṇḍala. Anangis [7] ta sira mwang sira strî, mwang anak nira sajalwistrî. Mojar ta sira:

„Ibunya sang brâhmaṇî!" angling ya [8]: „Aparan ta upâyanta mangke, pet luputanta sing sarwadharma, tan pisan pingrwâmarâku mapitutur i [9] kita, akon lunghâ mareng dûra deça, ndan tṛṣṇa juga kita ngke. Mangke pwa katĕkân anti. Mapa tâng enaka, apan tan wĕnang tuminggalakĕn kita, anak teki kanyâ atiçaya sihkw iriya, arinyeka jalu-jalu turung wâla, menaka nggânya kita kabeh, juga parĕng amâtya, panganĕn ikang râkṣasapati, tan kadi [10] mâtya salahtunggal."

„Bapa sang brâhmaṇa! Haywa [11] rahadyan sanghulun prihati! Ikang strî ngaranya, tumulunga lara ning swâmî don ikâ. Hana pwa duḥkabhâra [12] mangke, duwĕg ta nghulun wehakneng râkṣasa

---

[1] A. mânakta, D. E. F. anakta, G. hanakta, H. ânakta.
[2] A. pṛthwimaṇḍala, D. E. F. H. pṛthiwimaṇḍala, G. prtiwimaṇḍala.
[3] De HSS. °balan. Mah. I, 6096b.
[4] A. om. D. ing re°, E. G. irekacakra, F. ing ekacakra, H. ring°.
[5] Mah. I, 6108b: Ardhaṁ sarwasya bhaikṣaya bhimo bhungkte mahâbalaḥ.
[6] A. ngkâna, D. F. H. ngkâ, E. ngkanâ, G. ngkana.
[7] A. G. hanangis, D. E. F. H. anangis.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] A. hi, D. E. F. G. H. i.
[10] A. kadya, D. E. F. G. H. kadi.
[11] A. hawwa, D. F. G. H. haywa, E. aywa.
[12] A. câra, D. F. H. bhâra, E. G. bhara.

Baka, palar nghulun amĕnangana dharma ning strî patribrata, gumawaya suka ning swâmî."

"Ibu! Mâwalokana [1] çabda ni nghulun. Yan mâtya rahadyan sanghulun, bapa ni nghulun mâti, apan tan wĕnang kasaha ri kita. Mâtya pwa sira, syapa tuminghalana nghulun? (Ari ni nghulun [2]) rare turung wruh ring kalinga. Nghulun juga wehakneng râkṣasa, parahwantângĕntasana ng duḥkârṇawa, apan ya rakwa dharma ning anak, sih magawaya [3] paritrâṇa ring kawitan, ya ta isyana ni nghulun!"

Mangkana ling sang anak sang brâhmaṇa kanyâ. Sumahur târinya, kadi grahaprawesa lwirnya, mabâng matanya, sphuṭatara denya mojar:

"Mâ pitâ kranda [4] mâ mâtar [5]! Bapa! Ibu! Haywa kita prihati! Pahuwusan [6] manangis! Anenâhaṁ wadhiṣyâmi râkṣasaṁ puruṣâdakam [7]. Akwa mâtyana si Baka, ikang râkṣasa prasiddhâmangan wwang."

Mangkana ling ny arinya. Irikâ ta dewî Kuntî ḍatĕng, matakwan ri prihati nira sang dwija. Mawarah ta sang brâhmaṇa:

"Ibu mami sang tamuy! Atyanta dibyanta wĕnang tumañâkĕn ing lara mami. Ndak warah ta kita sang tamuy. Ikang deça ngke ring Ekacakramaṇḍala, hana râkṣasa si Baka ngaranya, tamolah ring Yamunâtîra [8]. Ya ta siniwinya ngke phalanyân pinakaratu ngke râkṣasa, tan katĕkân bhaya sangkeng paramaṇḍala, kapwâwĕdî [9] kang deçântara de ning prabhâwa nikang râkṣasa Baka, maweh ta janmângkĕn tahun, taḍaha nikang râkṣasapati. Lwir ning taḍahnya: kĕbo saprâṇa, meṣa saprâṇa, (wwang saprâṇa [10]), sarwâṇḍaja [11] sewu, sahâmbambanya, dinuluran sarwapâua. Ya ta gilir salawang-salawang. Kunang yan tan [12] paweh taḍahan, panganĕnta rakwa hĕntyakna

[1] A. om. na.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] A. magaweya, D. E. H. magawaya, G. magawe.
[4] De HSS. rodha.
[5] Cf. Mah. I, 6201: Mâ pitaḥ kranda mâ mâtar mâ swasas.
[6] A. mawuwusan, D. F. G. H. pahuwusan, E. pawuwusan.
[7] De HSS. anena hi wadhaṁsyatti râksase puruṣamangsam. Mah. I, 6202b: Anenâhaṁ haniṣyâmi râkṣasaṁ puruṣâdakam.
[8] A. Yamunatirah, D. Yamûnâtira, E. °rah, F. H. Yamunâtîra, G. Yamunatira.
[9] A. wda, D. F. H. wdî, E. G. wdi.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. sarwwaṇḍa, D. F. H. sarwwâṇḍaja, E. G. sarwwaṇḍaja.
[12] A. tar, D. E. F. G. H. tan.

de nikang râkṣasa Baka. Katĕkâu pwa ganti mami mangke. Ya ta hetu ning anangis, tṛṣṇa mânak mastrî kami."

Mangkana ling sang brâhmaṇa. Sumahur dewî Kuntî:

"Haywa ta mahâbrâhmaṇa malara [1]! Lilimânak ni nghulun, ikang panggulû ya ta wehakna de rahadyan sanghulun, panganan [2] ikang râkṣasa!"

"Oṁ ibu mami sang tamuy! Atyanta dibyanta, ndan kami iki pâpa dahat. Waling tatan paḍa lâwan pâpa ning brahmahatyâ pâpa ni ngwang, mâtyana sang atithi, sang tamuy mangke katĕka ring gṛhanya. Sangkṣepa nikang [3] ujar, sadenyân pĕjaha sakuṭumbî kami, rapwan tan pangawâkna tamuy ni nghulun."

"Sojar sang brâhmaṇa! Pira lalisa ni nghulun mânak! Yadyapin mânaka sâtus ngwang yan malwang ikâ sasiki, pinakeman i nghulun. Kunang hetu mami umañangakĕn putra ni nghulun, sâsambhawa çaktinyan humilangaknekang [4] râkṣasa, apan huwus katon ikâ lĕkasnya de ni nghulun, wĕnang amâtî [5] râkṣasa."

Mangkana [6] ling dewî Kuntî. Agirang ta sang brâhmaṇân rumĕngö wuwus dewî Kuntî. Winarah nira tânak nira sang Bhîma, ri katulunga ning lara sang brâhmaṇa. Manggâ ta sang Bhîma. Ikang sakatambay esuk, dinânan [7] ikang sĕkul mapakĕnâ rikang [8] râkṣasa Baka, winawa nikang wwang thânîng Ekacakramaṇḍala, sahameṣa, mahiṣa, sarwâṇḍaja, pâna sarwamadya, madulur [9] matsya mângsa, sahâmbambanya, winawa mareng Yamunâtîra, ri kahanan ikang râkṣasa Baka. Lumâmpah ta [10] sang Bhîma dumulurakĕn ikang sĕkul taḍahan. Saḍatĕng nireng sthâna watangan panaḍaha ning râkṣasa, malungguh ta sira ngkâna, humarĕpakĕn ikang sĕkul, pinangan ira tikang [11] sĕkul pasanggraha ning râkṣasa Baka, tan hana bhaya nira sânakanîlamâtra. Mijil tikang râkṣasapati sake dalĕm, sahasâmangan [12] abhiprâyanya. Katon ta sang Bhîmâ-

[1] A. lara, D. E. F. G. H. malara.
[2] A. panganĕn, D. E. F. G. H. panganan.
[3] A. nya kang, D. E. F. G. H. nikang.
[4] A. °nengkang, D. F. H. °nekang, E. °nang, G. °na.
[5] A. F. D. amâti, E. hamati, G. amati.
[6] A. samangkana, D. E. F. G. H. mangkana.
[7] A. dinândan, D. E. F. H. dinânan, G. dinanan.
[8] A. rika, D. F. G. H. rikang, E. nikang.
[9] A. madulura, D. E. F. G. H. madulur.
[10] A. om. ta.
[11] A. hikang, D. F. G. tikang, E. om. H. tika.
[12] Mangan in A. deest.

mangan ikang sĕkul [1], krodha ta yâmbĕknyâmulati sira, mulyar matanya, kumĕrut halisnya, kadi bĕlaha ng pṛthiwî de ning pang-uhuhnyân gumuruh, sâkṣât gĕlap atarung çabdanya n umanûman sang Bhîma, yar pangan ikang sĕkul pasanggrahanya. Ndâtan iniwö de nira, kewalânaḍah umungkurakĕn kahanan [2] ikang râkṣasa. Tinĕpak ta denya walakang ira sang Bhîma ring karatalanya. Apagĕh ta sira niçcala de sang Bhîma malinggih [3], mangkin enak panaḍah nira juga. Mangkin krodhekang râkṣasa. Mangdawut ta ya kayu satal göngnya. Ya ta pamupuhnya ri walakang sang Bhîma. Humĕ-nĕng ta sira tar wighani ri pamupuhnya. Huwus pwa sirânaḍah manginum wwai [4], masö sopacâra. Mâdĕg ta sira tumonton ri [5] rûpa nikang râkṣasa, kagirigiri bhayânaka, matunggalan kayu ta-nganyân pamupuhnya ri sang Bhîma. Malĕs ta sirângdawut kayu satal göngnya, inurutan ronyân pinakagadâ nira: pinupuhakĕn [6] ing râkṣasa, makañjaran mabhairawa [7]. Kapwa silih-pupuh. Syuh tang kayu çîrṇân pinakagadâ nira. Dudut ang pukah kedĕkan (de ning parukĕt) [8] nirâprang. Kadi paprang ning daitya Wṛtra [9] lâwan bhaṭârendra, silih-cidra silih sikĕp. Kapwâwâni pâdâyudha sira wĕkasan. Liṇḍû tekang pṛthiwî kolâhala de ning papĕrĕp nira. Kanghelan ikang râkṣasa. Sinikĕp nira ta ya, bâhunya binandhana [10] tan wineh nira molaha. Atĕhĕr sinumpĕtakĕn [11] inutitakĕn, dinĕhâk tinur [12] tinutûtan pâdatala, dinĕkung walakangnya tinikĕlakĕn ing [13] gadâ, pinulirakĕn gulûnya, Mangohan ta ya wĕkas ning prâṇanya. Mâti ta ya ikang râkṣasa. Mojar ta sang Bhîma:

„Çrutwaṁ he [14] râkṣasaḥ sarwe [15]! Pangrĕngö [16] ta kita ng râksaṣa kabeh, sakwehmu tamolah irikang deça! Haywa

[1] A. caru, D. E. F. G. H. skul.
[2] A. tahanan, D. E. F. G. H. kahanan.
[3] A. linggih, D. E. F. G. H. malinggih.
[4] A. manginu wwe, D. F. H. manginum wwai, E. ⁰way, G. minum we.
[5] A. et G. om. ri.
[6] A. pinuput⁰, D. E. F. G. H. pinupuh⁰.
[7] A. G. mabherawa, D. E. F. H. mabhairawa.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] A. si wṛtta, D. E. F. H. wṛtta, G. wṛta.
[10] A. binandhangndana, D. E. F. H. binandhana, G. bhinandhana.
[11] A. sinupitakĕn, D. E. F. G. H. sinumpĕtakĕn.
[12] A. nhör tinu, D. F. dinhâ tinur, E. G. H. dinhâk tinur.
[13] A. i, D. E. F. G. H. ing.
[14] De HSS. çrutwangi.
[15] Cf. Mah. I, 6299: Tasya tadwacanaṁ çrutwâ tâni rakṣâṁsi bhârata.
[16] A. mangrĕngö, D. E. F. H. pangrĕngö, G. pangrĕngĕ.

ta kita [1] mamâtî wwang. Mangke wĕkasamwa, yadyan hana ng râkṣasâmangana wwang, tumirwa patinya si Baka."

Mangkana ghoṣaṇa sang Bhîma, karĕngö de nikang Bakânucâra [2], mangastwakĕn ta ya, matang yan somya tang râkṣasa katon de nikang wwang ring Ekacakramaṇḍala. I tĕlas ikang râkṣasa si Baka pĕjah, mulih [3] ta sang Bhîma ring çâla. Kapûhan tikang wwang kabeh ri pati nikang râkṣasa Baka. Makweh ta ya wwang tumonton, wangkenyâdbhuta mapulang râh, kadi pucak ing wukir runtuh lwirnya. Matakwan ta ye sang brâhmaṇa, yan aparan [4] kawwangan sang umâtî [5] ratu Baka. Ndâtan pawarah sang brâhmaṇân Pâṇḍawa. "Tuhun hana brâhmaṇa siddhimantra umaku pâtya nikang [6] râkṣasa Baka, sira nggânya umâtî ya."

Mangkana ling sang dwija. Enak ta manah nikang wwang ring Ekacakramaṇḍala. Nâhan ta [7] gawe sang Pâṇḍawa tamolah ing Ekacakramaṇḍala."

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana.

XV.

Muwah ta mahârâja Janamejaya matakwan tumuluyakna ng [8] carita.

"Tulusakna sih mpungku ring ra putu maharṣi, gati sang Pâṇḍawa kathâkna mpu!"

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana, ling nira:

"Alihakna ng talinga pangrĕngö! Ngûni ri kâla sang Pâṇḍawa haneng Gajâhwaya, tĕluwĕlas tahun lawas nira. Tinunwan pwa sireng [9] jatugṛha, minggat ta sireng Hiḍimbawana. Tĕka pwa sireng Ekacakramaṇḍala, patang tahun lawas nira. Hana ta sira brâhmaṇa tamuy, umujarakĕn yan mahârâjâ Drupada magawe swayambara. Matakwan

[1] A. om. kita.
[2] A. ripurâtara, D. bakânucâra, E. bakângucara, F. H. bakâring puraṭâra, G. bakangucara.
[3] A. muli, D. E. F. G. H. mulih.
[4] A. yan apa, D. F. G. H. yan aparan, E. hana paran.
[5] A. umâti, D. F. umâti, E. umati, G. ûmati.
[6] A. nika, D. E. F. nikang.
[7] A. om. ta.
[8] A. tumuluyakna, D. F. G. H. tumuluyaknang, E. tumulwiyaknang.
[9] A. sirang, D. E. F. sireng.

ta sang Yudhiṣṭhira ri sang brâhmaṇa tamuy, nimitta mahârâja Drupadân mânak, apan tapwan pânak sira ngûni, ri kâla nirân alah de sang Pâṇḍawa winwatakĕn ri ḍang hyang Droṇa. Mawarah ta sang brâhmaṇa tamuy:

»Mahârâja Drupada inalapan kaḍatwan ira satĕngah de ḍang hyang Droṇa. Agĕlĕng ta sira mahas ing deçântara, amet brâhmaṇa siddhi mantra, manganugrahanana putra wĕnang umĕjahana ḍang [1] hyang Droṇa. Mangkanâbhiprâya nira. Ḍatĕng ta sira ring [2] Ganggâkûla, hana sira brâhmaṇa rwa sânak, sang Yajñopayajña ngaran ira. Sira ta Pinggalakeçaputra, anak bhagawân Pinggalakeça. Karĕngö pwa sira yan siddhi mantra. Ya ta hetu nirân umaṇḍĕmi pâda sang brâhmaṇa, musapi lĕbû ning suku nira, mâjarakĕn i lara ning hati nira. Mapinta-kasih ta sirâmalaku pinahomâkĕn, makaphala [3] Droṇântaka. Amrih ta sirâsewakâ. Rwang tahun lawas nira ri [4] patapan sang brâhmaṇa, asih ta sang Yajñopayajña. Samangkana ta sira mayajñâkĕn abhiprâya sang dwija rwa sânak. Mulih ta mahârâja Drupada labdhaprayojana makering sang brâhmaṇa pinet nira. Saḍatĕng ireng kaḍatwan ira, magawe ta sira yajña pûrṇa homa widhiwidhâna. Madyus ta mahârâja Drupada ring kumbhasnâna parikrama. Tĕlas ira [5] magawe snânawidhi, amûjâ ta sira, mangahwana ta sang Yajñopayajña ri bhaṭâra Râjâstrawîrâmara, sakala sira pinûjâ ring ajyâhuti, pinalakwan putra mahâçakti. Mijil tang [6] kumâra sangkeng madhya ning kuṇḍa, kadi dilah ning apuy dilahnya, saha makuṭa kawaca, manggĕgö khaḍga lâwan dhanuh, saha hrûnya. Tumuluy manunggang ring ratha, Hana ta dewaçabda karĕngö:

»Eṣa droṇasya mṛtyawe [7]. Yeku mâtyana ng Droṇa», ling ning âkâçaçabda. Sâkṣâd agni mahâbala, ajyâhotiphalaṁ labhet. Agirang ta mahârâja Drupada. Muwah hana ta strî mijil sangkeng sthaṇḍilamadhya [8]. Kṛṣṇâ nîlotpalâkṣiṇî. [9] Hirĕng warṇa ny awaknya, kadi dala-dala [10] ning tuñjung biru matanya.

---

[1] A. ḍa, D. F. ḍang, E. G. H. dang.
[2] A. ri, D. E. F. G. H. ring.
[3] A. makaṭala, D. E. F. G. H. makaphala.
[4] A. ring, D. E. F. G. H. ri.
[5] A. nira, D. E. F. G. H. ira.
[6] A. ta, D. E. F. G. H. tang.
[7] Mah. I, 6367: Eṣa droṇabadhâya wai.
[8] A. saṇḍilamâddhya, D. F. sthâṇḍilamâdhya, E. stâṇḍi°, G. standilamadya.
[9] A. °nilokṣini.
[10] A. dhala, D. E. F. H. dhala-dhala, G. dala-dala.

Nîlakuñcitamûrdhajâ [1]. Mahirĕng ekĕl rambutnya. Padmakesaragandhanam. Kadi gandha ning (sari ning) [2] padma wanginya. Asyaḥ çrutwâ [3] tathâ kroçât. Karĕngö kojaran ing angucap, gandhanya kongas ing ghrâṇa, yadyan sakroça dohanya, sâkṣât dharma sumĕlöh warṇa nira, tan hana pahinya mwang dewatânya. Ahirĕng [4] pwa warṇa ny awaknya, inaranan ta sira dewî Kṛṣṇâ, sang Dropadî ngaran ira waneh, apan Drupadâtmajâ. Kunang ngaran [5] ing kakanya, ikang mijil sakeng kuṇḍamadhya, Dṛṣṭatwât [6], apan masiga. Dharmâdyutsambhawât. Muwah mijil sangkeng dharmawidhi, kagawayan ing yajñadharma. Nâhan matang yan sang Dhṛṣṭadyumna ngaran ira. Mangkana krama ny anak sang Drupada râja, sang Dhṛṣṭadyumna kinon ira mangajya dhanurweda ri ḍang hyang Droṇa. Tuwi mangrĕngö [7] ḍang hyang Droṇa ri kacaritan [8] sang Dhṛṣṭadyumna, an pakolihi sira jĕmah. Tathâpinyân [9] mangkana, winarahan ira ta ya mangaji juga, kalingaya pangdan ing swakarmakârya, apan tan hana [10] ewĕh ri sang paṇḍita. Sang Dropadî sira ta sinwayambarâkĕn de mahârâja Drupada, praçâsta karĕngö ring deçântara.»

Mangkana pawarah sang brâhmaṇa tamuy ri sang Yudhiṣṭhira. Mahyun [11], ta sira milwa ring swayambarakârya.

Tadanantara ḍatĕng ta bhagawân Byâsa. Manĕmbah [12] ta sang ṛṣi, mangaturakĕn pâdyârghâcamanîya. Mojar ta bhagawân Byâsa:

»Anaku sang Kuntî! Hananta sang Pâṇḍawa, matang yan ḍatĕng kami mangke ri kita, kumona kita mareng Pâñcâla, umilwa ri swayambara sang Drupada. Kacaritan ikang anak ḍarâ, hana pwa ya brâhmaṇîkanyâ, pratidinâmûjâ ri bhaṭâra Çangkara, amalaku aswâmî

---

[1] De HSS. nilakuñcitamûrdhanam (A. nilakulingta). Cf. Mah. I, 6400b: Nîlotpalasamo gandho; en 6399: Çyâmâ padmapalâçâkṣî nîlakuñcitamûrdhaja.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] A. syaḥ twâ.
[4] A. aihiring, E. F. H. ahirĕng, G. airĕng.
[5] A. ran, E. F. G. H. aran.
[6] Mah. I, 6406b: Dṛṣṭatwâd atidhṛṣṇutwâd dyumnâdyutsambhawâd api.
[7] A. marĕngö, E. om. F. H. mangrĕngö, G. mangrĕngĕ.
[8] A. caritan, E. F. G. H. kacaritan.
[9] A. tathâpinyang, E. tathâpinyâ, F. H. tathâpinyân, G. tatapinya.
[10] A. ta, E. F. H. tan hana, G. tan.
[11] A. mâyun, E. F. G. H. mahyun.
[12] A. manĕnambah, E. F. G. H. manĕmbah.

uttama, salwira [1] ning guṇanya, dharmajña, çûra, balawân, kṛtawidyâ, priyambada [2]. Tĕka pwa bhaṭâra Çangkara, mamalaku tayânugraha. Nda ping lima ta ya mojar: „Patin dehi [3], patin dehi, patin dehi, patin dehi, (patin dehi) [4], dharmajuaḥ, çûraḥ, balawân, kṛtawidyâ, priyambadaḥ. Inanugrahan [5] ta yâswâmya limang siki, makaguṇa ng dharmâdi, hĕlĕm ing pûrwajanmanya, ikang brahmarṣikanyâ, mangkanânugrahanya, sangkeng sang hyang Çangkara. Ya ta pinakânak mahârâja Drupada, makangaran sang Dropadî. Tâtan hana yogya swâmya nikâ, bhedâ sangke rahadyan sanghulun, matang yan tanaya mami yogya kita milwa ring [6] swayambara.“

Mangkana ling bhagawân Byâsânĕhĕr antarlîna sira.

Agirang ta sang Pâṇḍawa; ri lunghâ bhagawân Byâsa, amwît ta sireng brâhmaṇa dununguan ira [7]. Lumâmpah ta sireng rahineng kulĕm, saka ri wĕdi nirân kasepa ring swayambara. Sĕḍĕng tĕngah wĕngi wâhu sumurup sang hyang wulan, mângĕn-angĕn ta sang Arjuna, suluh pinakapanghulu ni laku nira. Satĕka nireng [8] Ganggâtîra, hana ta gandharwapati, sang Anggaraparṇa ngaran ira, sĕḍĕng majalakrîḍa lâwan strînya, sang Kumbhînasî. Katon pwa sang Pâṇḍawa malintang de nikâ [9], (magĕlĕng ta sira) [10], ling nira:

„Ai sang Pâṇḍawa! Tanyogya dahat ulahta, lumangghana samaya ning dewatâ, iking madhyarâtrî ngaranya, kâla ning gandharwâmĕngaměng mara ngke. Kita pwa manuṣya, tatan yogya kita tumirwa krîḍâ mami, matang yan wigraha kita.“

Mangkana ling sang Anggaraparṇa. Sumahur ta sang Arjuna:

„Ai kita ng gandharwapati! Singgih ujarta ndân ikang wwang [11] sâmânya ikâ. Kami pwa kṣatriya mahâçakti. Aparan ta doṣa mami n lumâmpâheng [12] madhyarâtrî?

---

[1] A. H. lwira, E. F. G. salwira.
[2] A. prihambada, E. G. priyambada, F. H. priyambâda.
[3] Cf. Mah. I, 6133b: Pañcakṛtwas twayâ hy uktaḥ patiṁ dehity ahaṁ punaḥ.
[4] Haec verba in A. desunt.
[5] A. E. inugrahan, F. G. H. inanugrahan.
[6] A. G. ri, E. F. H. ring.
[7] A. dununguan ingan ira, E. F. G. H. dununguan ira.
[8] A. tkeng, E. F. satka nireng.
[9] A. nira, E. F. nikâ.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. wwa, E. F. G. H. wwang.
[12] A. lumâmpahar, E. F. G. lumâmpaheng, H. lumâmpahe.

Mangkana ling sang Arjuna. Krodha ta sang Anggaraparṇa, linĕpasakĕn ta warayang nira, yatna ta sang Arjuna. Ikang suluh ya [1] panulak nire [2] warayang sang Anggaraparṇa. Mojar ta sira:

„Ai sang gandharwapati! Sahasâ dahat kitânglĕpasakĕn [3] hrû [4]. Iking Âgneyâstra [5] pamalĕsangkw i [6] kita [7], kacaritan ikâ, panganugraha ning (guru ni) [8] nghulun çrî ḍang hyang Droṇa, ndân samaya nire kami, tan lĕpasakneng manuṣya hînaçakti. Kita pwa gandharwapati, yogya tariman iking Agneyâstra.“

Mangkana ling sang Arjuna. (Linĕpasakĕn ira ta ri [9] sang Anggaraparṇa. Murub ta ratha nikâ, dumilah de ning Âgneyâstra. Ri wĕdi nira sang Anggaraparṇa gĕsĕnga, lumumpat ta sira tuminggalakĕn ratha nira. Rinĕnggut ta sira de sang Arjuna. Malayû ta sang Kumbhînasî mĕkul suku sang Yudhiṣṭhira, amalakw inuripa sang [10] swâmî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira:

„Aringku sang Arjuna!) [11] Haywa kita sahasâmâtyani sang gandharwapati! Nihan strînya manangis mangupakṣamâ [12] malakw inurip.“

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Inuwâkĕn [13] ira ta sang Anggaraparṇa, an hinurip [14] de sang Arjuna. Mojar ta sang gandharwapati [15]:

„Nghulun gandharwarâja, makangaran sang Anggaraparṇa. Alah pwa nghulun apĕrang denta, mâryа ta nghulun makangaran sang Anggaraparṇa. Kunĕng ngarana [16] ni nghulun mangke sang Wicitraratha, apan wicitra [17] ratha ni nghulun, gĕsĕng de ning diwyâstra. Hana tâji ni nghulun Câkṣuṣîwidyâ ngaranya, paweh

---

[1] A. om. ya.
[2] A. nira, E. F. H. nireng, G. nire.
[3] A. kitâlpasakĕn, E. F. H. kitânglĕpasakĕn, G. kitanglĕpasᵒ.
[4] A. wru, E. F. G. H. hru.
[5] A. iki, E. F. G. iking agneyastra, H. ᵒagneyâstra.
[6] A. pamalĕsankwe, E. F. G. pamalĕsangkwi, H. ᵒkwî.
[7] A. add. ngagneyastra.
[8] Haec verba in A. desunt.
[9] A. linĕpasakna ratha, E. om. F. H. linpasakn ira ta ri, G. ira ri.
[10] A. et E. om. sang.
[11] Linĕpasakĕn-Arjuna. Haec verba in E. desunt.
[12] A. F. G. mangupakṣama, H. ᵒmâ, E. pangupakṣama.
[13] A inguwakĕn, E. F. H. inuwâkĕn.
[14] A. G. H. inurip, E. F. hinurip.
[15] A. F. G. H. gandharwwapati, E. Angaraparṇna.
[16] A. F. H. arana, E. G. aran.
[17] A. citra, E. F. G. H. wicitra.

sang Wiçwâwasu ri nghulun. Guṇa nikang [1] aji, yan hanâ kahyun i ngwang katona ngke tribhuwana, mogha ta ya katon. Ya tekâ paweha ni ngwang i kita, mârganta [2] lĕwiha sangkeng wwang akweh. Lâwan hana kudâtiçaya dĕrĕsnya, kâmawarṇa [3], tan apilih warṇanya, kâmâgamaḥ, tan apiliḥ ikang deça parana[4]nya, prasiddha dṛwya ning gandharwa. Ya ta pawehan [5] i nghulun i kita wet ning sihkw amitra, mangke tambayan i ngwang amitrâ lâwan rahadyan sanghulun. Çatasangkhyâ susiddhecchâ. Sâtus irikang sarwasarwa [6], sumiddhâkna sakahyunta!"

Mangkana ling sang [7] Wicitraratha. Sumahur sang Arjuna, ling nira:

"Sang gandharwarâja! Kita umehakĕn ikang aji Câkṣuṣîwidyâ ri nghulun, krama ning ajinta winehakĕn i kami, maweha ng mâs krama ning wwang wineh, pinakadakṣinâ ri sang hyang widyâ. Mapa ta daya ni ngwang mâlapa ikang aji, apan tan hana mâs ni nghulun, maweha dakṣiṇe [8] kita?"

Mangkana wuwus sang Arjuna. Sumahur sang Wicitraratha, ling nira:

"Ai sang Tâpatya! Ike hurip ni nghulun winehakĕn [9] de rahadyan sanghulun, ya tikâ lĕwih sangkeng mâs [10]. Lâwan ta muwah yan yogyâ [11] nghulun wehananta irikang Âgneyâstra, yatanyan saphalâ pamitrâ ni nghulun lâwan kita!"

Mangkana ling sang Wicitraratha. Mangastungkâra ta sang Arjuna, umalap ikang Câkṣuṣîwidyâ, mwang umehakĕn ikang Âgneyâstra i sang Wicitraratha. Tat [12] prawṛttiḥ mitradṛḍham. Ya tikâmangun tĕguh ning pamitra nira sang Arjuna mwang sang Wicitraratha. Irikâ ta sang Arjuna matakwan i sang Wicitraratha kâraṇa nirân sinangguh sang Tâpatya. Mojar ta sang [13] Wicitraratha, ling nira:

[1] A. ning, E. F. G. H. nikang.
[2] A. H. mârggana, E. F. mârgganta, G. margganta.
[3] Mah. I, 6489: Kâmawarṇâḥ.
[4] A. F. H. parana, E. H. para.
[5] A. F. G. H. pawehan, E. paweyan.
[6] A. ikang sarwwa, E. irikang wwasarwwa, F. G. H. [0]sarwwa[2].
[7] A. om. sang.
[8] A. F. G. H. dakṣiṇe, E. ddhakṣiṇa.
[9] A. F. G. H. winehakĕn, E. wanehakĕn.
[10] A. mâmas, E. F. H. mâs, G. mas.
[11] A. F. H. yogyaha, E. yogya ta, G. yogya.
[12] A. tanat, E. F. H. tat, G. ṭat.
[13] A. sa, E. F. G. H. sang.

"Nihan ta hetu ni nghulun sumĕnggah ri kita sang Tâpatya: Hana sira ratu ri Hâstina, mahârâja Sambaraṇa ngaran ira, bhakti ri sang hyang Âditya nityakâla, pratidina masûryasewana sira. Mâsih pwa [1] sang hyang Âditya ri mahârâja [2] Sambaraṇa. Hana ta anak nira kanyâ, sang Tapatî ngaran ira, paripûrṇa ring ahayu. tan hana paḍa [3] nireng sarwaloka. Ya ta kaharĕp nira tarimâkneng mahârâja Sambaraṇa. Kawit pwa mahârâja Sambaraṇa lumâmpah [4] aburuburu. Kâri ta wadwâ nira kabeh. Sira ta juga tunggal-tunggal manusup ring alas. Irikâ ta yan manurun sang Tapatî, umintonakĕn rûpa nira ri haji. Kapûhan ta mahârâja Sambaraṇa, tumon i [5] sira atyanta ri lituhayu. Mojar ta sira:

"Ibu ni nghulun sang ahayu! Aparan ta kita kanyâ kapangguh irikeng [6] alas? Sang hyang Çrî kari kita? Yan tan [7] mangkana hyang Saraswatî karikâ? Pilih ta kita Girîndraputrî panahanahâ mami kita. Athawâ prabhâ sang hyang Âditya sira tumurun kunĕng, matang yan katejân [8] iking alas denta? Apûrwa dahat hayunta! Nghulun âççarya tumon i rûpanta. Aparan ta prayojananta? T'asyasih ta [9] ri nghulun! Warah tâku ri ngaranta!"

Mangkana ling mahârâja Sambaraṇa. Tan sahur [10] tikâ sang tinañân, amogha antarlîna ri pangadĕgan ira, hilang tan kinawruhan paran ira. Pinet nira de çrî mahârâja, sinusupan irekâng alas, inulatan ira ring sukĕt, muwah ring [11] gihâ, ring lwah, asing sasambhawa parananya, tan kapangguh de haji. Glâna ta çrî mahârâjânangis asâmbat [12] ri de nira tar kapangguh. Mûrchita ta sirânibâ ri [13] pangadĕgan ira. Ri tĕlas mahârâja kalĕngĕn, manglilir ta sirângadĕg. Irikâ ta tininghalan muwah [14] sang kanyâ. Agirang ta manah mahârâja, pakṣa nirân sahasânggamĕlana. Ndâtan kawĕnang pinarigraha de

[1] A. F. G. H. pwa, E. ta.
[2] A. hmârâja, E. mahârajya, F. H. mahârâja, G. sira.
[3] A. maḍa, E. F. G. H. paḍa.
[4] A. lumpah, E. F. H. lumâmpah, G. lumampah.
[5] A. G. H. ri, E. F. i.
[6] A. irikang, E. F. H. irikeng, G. ing.
[7] A. om. tan.
[8] A. atejan, E. F. G. H. katejan.
[9] A. om. ta.
[10] A. sinahur, E. F. G. H. sahur.
[11] A. ri, E. F. G. H. ring.
[12] A. F. H. sasâmbat, E. âsasâmbat, G. asambat.
[13] A. F. G. H. ri, E. ring.
[14] A. F. H. muwah kang, G. [e]sang, E. muwwang.

mahârâjâwak nira sang kanyâ, apan tejomaya sira. Muwah tikang [1] kanyâ sumântwa ri sang prabhu:

„Ai mahârâja Sambaraṇa! Asmṛta smṛta [2] he nâtha! Matutura ta rahadyan sanghulun! Haywa kita kadi bhrânta! Wruh nghulun ry angĕn-angĕnta. Prasiddha kĕna kâmaçara kita tumon i rûpangku. Kunĕng kepwanta palalu, tapwân wĕnang haji [3] mâlapa kami mangke, sanista ni ngwang swatantra kanyâ, makanimitta turung ubhaya [4] kita lâwan râma reṇa mami. Yapwan kita kĕdö mahyun [5] i kami, palaku ta nghulun i bapangku sang hyang Âditya, narapwan nghulun enak makurĕn kalâwan kita hĕlĕm!„

Mangkana ling nikang kanyâ. Manĕhĕr sûkṣma muwah, tan katon. Kawĕkas ta sang prabhu wimûrchita glâna, apan tan wruh ring deya nirâu sumomaha ri sang Tapatî, ring apa wĕnanga nirâu maprîti tulusa silihasiheng pasanggaman, apan mewĕh panganugraha sang hyang Âditya. Atĕhĕr ta sira tamolah ing alas, magawe tapa ri pinggir ing lwah, umârâdhana ri sang hyang Âditya. Rwawĕlas wĕngi lawas nira mabrata. Ḍatĕng ta bhagawân Wasiṣṭha sumântwa ri sira:

„Haywa kita sangçaya, mahârâja Sambaraṇa, irikang kanyâ kinahyunanta, kami mapinta-kâsiha ri sang hyang Âditya. Pangher tânaku [6] sakarĕng!„

Mangkana ling sang maharṣi. Umiṇḍuhur ta sirâkâçagâmî, lumâmpah mareng [7] sûryaloka. Mâjar ta sire sang hyang Âditya, ling nira:

„Sâjñâ bhaṭârâditya! Yan yogya, ratu Sambaraṇa tarimanani [8] sang Tapatî, yatanyan pânaka uttama, amṛddhyakna kṣatriyadharma!„

Mangkana ling bhagawân Wasiṣṭha. Winehakĕn ta sang Tapatî de sang hyang Âditya. Tumurun ta bhagawân Wasiṣṭha sangkeng sûryaloka, makolih sang Tapatî. Ḍatĕng pwa sireng alas kahanan sang Sambaraṇa, winarang ta sang Tapatî mwang mahârâja Sambaraṇa. Suka ta sang nâtha, kalinganya, mangkana ta kâtiçayan ikang

[1] A. hikang, E. F. G. H. tikang.
[2] A. H. smṛga, E. smṛte, F. G. smṛta.
[3] A. F. G. H. aji, E. haji.
[4] A. ubaya, E. F. G. H. ubhaya.
[5] A. mayun, E. F. G. H. mahyun.
[6] A. tâku, E. F. H. tânaku, G. tanaku.
[7] A. F. H. sirâkâçagâmi lumâmpah mareng, G. °lumampah mahas sireng, E. sira tka ta sireng.
[8] A. tarimau, E. F. H. tarimanani, G. tarimana.

wwang yan mahâ daçraya. Amalaku ta sira tamolaheng alas, amuktya ramya ning wukir. Inanujñân [1] ta sira de bhagawân Wasiṣṭha. Rwawĕlas tahun lawas nira tamolah ing alas, masukasukan lâwan sang Tapatî. Samangkana ta lawas nikang lahrû ri kaḍatwan ira. Durbhikṣa tang rât, tan panĕmu pangan. Katĕkân lapâ ikang wwang. Inundang ta sira winĕlas-harĕp de ning mantrî nira. Kinon ta sira muliha de ning bhagawân Wasiṣṭha. Mulih ta sira makering sang Tapatî, dinulur de ning bhaṭa mantrî nira. Satĕka nireng kaḍatwan, prawawarṣa sahasrâkṣaḥ çasyâni [2], tumibâ tang hudan lwirnya ring kuna [3], paripûrṇa muwah tang rât, suka ikang sarât de nira, ri pakurĕn mahârâja Sambaraṇa mwang sang Tapatî. Mânak ta sira ri sang Kuru, sang prasiddha gumawayakĕn tĕgal Kurukṣetra. Matang yan wĕka sang Tapatî kita [4], hetu ni nghulun manĕnggah Tâpatya.„

Mangkana ta rakwa ling sang Wicitraratha. Matakwan ta sang Arjuna muwah. [5] Sumahur sang Wicitraratha, ling nira:

„Alihakna talinga pangrĕngö: nihan kacaritân [6] bhagawân Wasiṣṭha. Hana sira mahârâja Wiçwâmitra ngaran ira, ratu rikang Nikuṇjanagara sira [7]. Sira tâmĕng-amĕng ing Wasiṣṭâçrama. Tinamuy ta [8] sireng sarwabhojana, nânâwidha matsya mângsa mwang dadhi ghṛta kṣîra saha bhûṣaṇa, mwang wastrâdi mûlya gandha puṣpa sarwalepanâjĕnu, lâwan maṇi suwarṇa dulurnyân winawa ning widyâdharî lâwan widyâdhara. Tanpahîngan halĕp nikang pasĕgĕh sang maharṣiwara. Kapûhan mahârâja tumon. Matakwan ta sira ri sangka ning panamuy nira, apa matang yan agawe âççarya ning mulat, apan mahalĕp [9] dahat. Mawarah ta bhagawân Wasiṣṭha ri sangka nikang panamuy: hana lĕmbu nira sangkeng sang hyang Îçwara. Ikâ ta sangka nikang pasĕgĕh kabeh, wĕnang amĕtwakĕn sakaharĕp. Pinalaku nira tekang lĕmbu de mahârâja Wiçwâmitra, hurupana nira ta rakwa ri lĕmbu sârwuda, de mahârâja Gâdhisuta. Ndâtan paweh ta

[1] A. inajñan, E. F. inanujñân, G. hinanujñan.
[2] A. wa arṣipakanam, E. warṣaṣaṁ satani, F. warṣaṁ tatra nitâni, G. warṣa satraṇi, H. waa. Cf. Mah. I, 6630: Prawawarṣa sahasrâkṣaḥ çasyâni janayan prabhuḥ.
[3] A. ring kuna, E. F. H. ri kâna, G. ri kana.
[4] A. om. kita.
[5] A. F. majar i sang Arjjuna, H. mâjar sang Arjjuna muwah, E. matakon ta sang A. muwah, G. matakwan°.
[6] A. ta caritan, E. F. kacaritân, G. H. kacaritan.
[7] A. et H. om. sira.
[8] A. et H. add. ya.
[9] A. apa maalĕp, E. F. G. H. apan mahalĕp.

bhagawân Wasiṣṭha, apan pangiwö nireng tamuy, gatinyân hana. Krodha ta [1] mahârâja Wiçwâmitra, inalap nira tang lĕmbu makanimitta ng sahasâ, dinudut inalahala tekang Nandinî. Mangohan ta sirâmalaku tulung ri bhagawân Wasiṣṭha. Mojar ta bhagawân Wasiṣṭha:

„Tan wĕnang kami tumulunge kita, sang Nandinî, apa matang yan mangkana. Kṣatriyâṇâṁ balaṁ tejo [2]. Kahalĕp ning kadi yan mangkana. Kṣatriya teka [3] makapangayâya kawîryan ira. Brâhmaṇânâṁ kṣamâ [4] balaṁ [2]. Kuněng pangayâya ning kadi kami brâhmaṇa kopasaman juga. Ya ta matang yan humĕnĕng kami, hînganya yan ahyun kita mangke ri [5] sang prabhu tumûtakĕn irikang tatali panarik mahârâja. Yan tan ahyun manghera ri sang prabhu haywa tumûtakĕn ikang tatali panarik! Sangkṣepa ning ujar i nghulun: sakenaka ni manahta!“

Mangkana ling sang Wasiṣṭha. Tananggâ tâmbĕk sang Nandinî. Sangka ri walâtkâra mahârâja Wiçwâmitra ri sira, maçabda ta [6] sira ghoranâda, mangap ikana tutuk nira. Mijil tekang bhûta piçâca râkṣasa daitya sangkeng uçwâsa tutuk ring irung. Dudû tang mijil sangkeng mûtra nira, nânâwidha prakâranya, saha sañjata winawa nikâ, kagiri-giri krûra makĕrak angamahamah, sahasâ sumaput mangasut angĕmbuli [7] manurumbul amûk ri wadwâ [8] mahârâja Wiçwâmitra. Tan kĕna tinahĕnan paprangnya mwang panĕwĕknya ri wadwâ mahârâja Wiçwâmitra. Çîrṇa ta [9] wadwâ sang prabhu de ning piçâca bhûta râkṣasa daitya dânawa, udâtan kĕna winalĕsan pamûk nikâ. I wĕkasan hinuwâkĕn ikâ ta sang Nandinî de ning wadwâ sang Wiçwâmitra, apan gila-gila tumon i [10] rowangnya pinangan, inamĕs winunuh ning piçâcânglangga [11] rudhirânglalar usus makingkarâruharuhan wijawijah. Malayû ta ya bala sang prabhu matinggal tuhanya [12]. Kâri ta mahârâjânunggal-nunggal tinilar ing wadwâ. Sangka yan merang sirâlêpasi hrû irikang piçâcagaṇa bhûta. Ikâ sañjata sang prabhu tan pamyati. Mulih [13] ta sira manastâpa,

[1] A. ḍatĕng, E. F. G. H. krodha ta.
[2] Mah. I, 6676.
[3] A. et G. om. teka, H. kteka.
[4] De HSS. kṣamaṁ.
[5] A. ring, E. F. G. H. ri.
[6] A. et G. om. ta.
[7] A. mangĕmbuli, E. F. G. H. mangasut angĕmbuli.
[8] A. om. wadwâ.
[9] A. om. ta.
[10] A. ing, E. F. G. H. i.
[11] A. piçâcânglanggang, E. piçaccânglanggâ, F. H. piçâcânglangga.
[12] A. tuwanya, E. F. G. H. tuhanya.
[13] A. muli, E. F. G. H. mulih.

kângĕn-angĕn ira ikâ kerang nira tan polih ning [1] amalâtkâra, kahidĕp tan hanânglĕwihana [2] kaprabhawân ing prabhu, mangke pweki sor de ning prabhâwa sang maharṣi. Ya ta matang yan sira n ahyun lumakwa wiku. Tininggalakĕn ira ta kaḍatwan ira. Lumampah ta sirâgawe tapa, mangârâdhana bhaṭâra Brahmâ. Tasak pwa samâdhi nira, inanugrahan ta sira kasiddhyan, salwir ing kasiddhyan sang brahmarṣi kabeh, paḍa lwir nira mahâçakti. Atĕhĕr tan hilang [3] awahiri nira bhagawân Wiçwâmitra ri bhagawân Wasiṣṭha. Nihan wyakti ny awihiri nira: hana sira mahârâja Çodha ngaran ira, ratu sûryawangça, kaḍatwan ira ry Ayodhyânagarî. Lumampah pwa sirâburu. Saka ri sowe nirânusup ring alas, kṣutpipâsâ [4] sira, wĕlkang ta sira malapâ wwe, matang yan pamet âçrama, katĕka ta sireng Wasiṣṭhâçrama. Kawit pwa bhagawân Çakrî, anak atuha [5] de bhagawân Wasiṣṭha. Sira ta kapapag de nira, wâhu mijil sakeng patapan, kinon ira suminggaha de mahârâja Çodha, tan suminggah sira, apan tan yogya brâhmaṇâninggahana ratu. Krodha ta mahârâja Çodha, pinalu nira ta hhagawân Çakrî ri apus ning kuda. Krodha ta bhagawân Çakrî, çinâpa ta mahârâja Çodha. Ling bhagawân Çakrî:

„Ai râkṣasa jwah tasmât ta kita sang prabhu, apan [6] kita kadi [7] prawṛtti ning râkṣasa buddhinta, amalu wiku tanpadoṣa, tâtan ulaha ning prabhu prawṛtti mangkana. Tasmât twam adyaprabhṛti puruṣâdo bhawiṣyasi [8]. Matang yan matĕmahana râkṣasa kita, makatwĕkka mangke.“

Mangkana ling nira. Matĕmahan ta sang prabhu râkṣasa atyanta krûrâkârarûpa mahas ing sarwadeça. Kapangguh ta bhagawân Wiçwâmitra de nira. Manĕmbah ta mahârâja Çodha, mâjar yan çinâpa de bhagawân Çakrî. Matutur ta [9] bhagawân Wiçwâmitra ri wahiri nire ngûni mwang bhagawân Wasiṣṭha. Mahyun ta sira ri patya [10] bhagawân Çakrî. Kinon ira ta mahârâja Çodhâmangana [11] bhaga-

[1] A. H. nirang, E. F. ning, G. om.
[2] A. hana lĕwihana, E. F. H. hanânglĕwihana, G. ana nglwihi.
[3] A. H. ilang, E. F. G. hilang.
[4] Cf. Mah. I, 6700: Tṛṣṇârtaçca kṣudhârtaçca.
[5] A. atuwa, E. F. G. H. atuha.
[6] A. F. H. anpa, E. apan, G. apa.
[7] A. ta, E. G. kadi, F. H. ha.
[8] De HSS. tasmâd agrahya prawṛtti aparado bhawiṣyati. Mah. I, 6708b.
[9] A. et G. om. ta.
[10] A. matya, E. F. G. H. patya.
[11] A. G. H. mangana, E. F. amangana.

wân Çakrî, ndâ tananggâ sirâmangana. Hana ta râkṣasa si Kingkara ngaranya. Ya ta kinon bhagawân Wiçwâmitra mangâweçâ ri mahârâja Çodha. Kâweça ta sira de ning râkṣasa Kingkara. Samangkana ta sira maprawṛtti ning râkṣasa, umahas irikang sarwadeça. Hana ta sira brâhmaṇa wṛddha wayah ira, akuru de ning brata nira. Sira ta yâminta linabuhan brata nira, mahyun bhojana saha mângsa. Mâjar ta sira ri mahârâja Çodha, ling nira:

„Nghulun mahârâjâminta linabuhan brata [1] mami de çrî mahârâja.“

Sumahur mâhârâja Çodha: „Ai sang brâhmaṇa wṛddha! Tan sangçayâ ta kitâmalakwa labuhana bhojana ri kami, ndan angantya ta [2] kita sakarĕng, ngke tânghera [3] rumuhun! Nghulun umutusângratĕngi bhojana sang brâhmaṇa mangke.“

Nĕhĕr ta sira mulih mare dalĕm kaḍatwan ira. Kâri ta ng [4] sinamaya nirângher i heng, ndan malupa ta mahârâja Çodha ri samaya nira, tan akon agawaya bhojana ri kawula nira, makâdi yan sira lumakṣaṇa annapacana [5], lumûd sirâmarani bini haji nira ginanti-ganti ikang strî sakasĕnĕng nira kâla ning rahina. Anuli sirâguling, wiparîta nidrâ, inanti de sang brâhmaṇa, tan pawĕkas ikang samaya, mwang sep ri kâla ning abhojana, tĕkwan huwus lumingsir adoh [6] sang hyang âditya. Diwyacakṣuḥ [7] pwa sang brâhmaṇa, katon kadurçîlân mahârâja Çodha, an apacâra, kadi câra ning râkṣasa. Tĕka pwa kâla nikang tĕngah wĕngi, matanghi ta sirângusap mata, atutur sirân hana [8] brâhmaṇa tamuy, mamalaku labuhan i sira, saha mângsa bhojana. Kinon ira ta wadwâ nirângdadaka mângsa, ndatan polih pwa ya ta. Kinon ira ta yâmeta wangke ring pamanggahan, ulahĕn [9] gawayĕn taḍahan sang brâhmaṇa. Apa matang yan sirâprawṛtti mangkana? Apan huwus kâweça de ning râkṣasa Kingkara buddhi nira, ginawe tikang naramângsa. Tĕlasnya tasak, winehakĕn ira ri sang brâhmaṇa tamuy nira; mengĕt pwa sang brâhmaṇa makanimitta ng kadiwyacakṣusan [10] ira, an tan yogya taḍahĕn

[1] A. bra, E. brâtâ, F. G. H. brata.
[2] A. G. H. angantya ta, E. F. angantyana.
[3] A. ke ta ngera, E. F. H. ngke tânghera, G. °tanghera.
[4] A. kâri ta, E. sang, F. H. kâri ta ng, G. kari ta ng.
[5] A. hannamadhâna, E. ahannapacâna, F. G. H. annapacâna.
[6] A. angdoh, E. F. G. H. adoh.
[7] A. dibyacakṣu, E. F. G. H. diwyacakṣuḥ.
[8] A. tana, E. F. G. H. hana.
[9] A. holahĕn, E. F. H. ulahĕn, G. ulahakĕn.
[10] A. kadiwyacakṣu, E. F. kadiwyacakṣuṣan, G. diwyacakṣuṣan, H. kadiwyacakṣusan.

paweh nira bhojana, apan atyanta campur ikang naramângsa, matang yan sira manapathani [1] sang prabhu:

„Jwah tasmât madadya râkṣasa ta ko [2] tĕmahanyu, apan makolahta ulah ning râkṣasâmangana mânuṣa ta ko“ [3].

(Mangkana ta çâpa) [4] sang brâhmaṇa. Apagĕh ta karâkṣasan ira, apan ping rwa çinâpa de sang brâhmaṇa siddhimantra. Huwus irânĕmu çâpa ping rwa, lunghâ ta sira mahas ing sarwadeça, apan swabhâwa nikang râkṣasa mangkana. Kapangguh ta bhagawân Çakrî de nira. Agalak ta sira:

„Yasmâd asadṛçaḥ çâpaḥ syât [5]. Ai sang Çakrî! Bhâra dahat ta panâpanta ri kami, matang yan panganĕnku kita mangko.“

Mangkana ling sang Çodha. Pinangan ira ta sang Çakrî, kadi krama ning wyâghrâmangan [6] paçu, mangkana ta lwir nira. Tuminghal ta bhagawân Wiçwâmitra ri bhagawân Çakrî, enak tâmbĕk nira. Hana târi bhagawân Çakrî sâtus kwehnya, Wâsiṣṭha brâhmaṇa ngaranya kabeh. Ya ta kinonakĕn bhagawân Wiçwâmitra panganĕn i sang Çodha. Pinangan ta ya tarpaçeṣa, kadi krama ning singhâmangan kidang, mangkana ta de nirâmangan. Wruh pwa [7] bhagawân Wasiṣṭha yan pakon ira bhagawân Wiçwâmitra, ndâ tan agalak sira, tan ahyun amalĕsana, kewalânangis juga sira, pinatyakĕn ira tâwak [8] nira. Hanan ḍinawuhakĕn ireng pucak ning wukir, tan wikâra kadi tibâ ning kapuk. Tumĕḍun ta sireng apuy, mogha atîs tan pamikârani. Muwah tumibeng tasik, kumambang sira, sinangga de ning ryak, malabuh parangan, bĕncah ikang [9] parangan, kinĕṇḍat gulû de nira, mogha pĕgat ikang tali. Hana ta lwah kapĕgatan ing pâça nira [10]. Muwah sira tumĕḍun ring lwah ring Çatadhâma. Ya ta [11] sâtus hilî nikang nadî nira. Inaranan ta ya ring Çatadrû, nânâwidha de niromatî ry awak nira, ndâtan mati

[1] A. sirânâpathani, E. F. H. sira manâpathani, G. °manapatani.
[2] A. teko, E. F. G. H. ta ko.
[3] E. add. tan yogya panganĕn.
[4] Haec verba in E. desunt.
[5] Cf. Mah. I, 6734: Yasmâd asadṛçaḥ çâpaḥ prayukto' yaṁ ma yi twayâ.
[6] A. wyaghrâ mamangan, E. H. wyagrâmangan, F. wyâghrâ°, G. wyagra mangan.
[7] A. et H. add. ya.
[8] A. pinatiknawak, E. F. H. pinatyaknira tâwak, G. pinatyan ira tawak.
[9] A. kang, E. F. G. H. ikang.
[10] A. wipaça, E. F. pâça nira, G. paça nirâ, H. °nira.
[11] A. yatu, E. ta, F. G. H. ya ta.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

juga sira. Hana ta sang Dṛçyantî ngaran ira, strî bhagawân Çakrî. Sira ta wâhu garbhinî sapĕjah bhagawân Çakrî. Malawas ta sirâmĕtĕng, rwawĕlas tahun sireng wĕtĕng samangkana tapwan wijil, mogha mangke ikang rare karĕngö anguccâraṇa weda ri dalĕm wĕtĕng makanimitta kamahâtmyan ing janma nikang rare. Âçcaryâmbĕk bhagawân Wasiṣṭha (rumĕngö. Matakwan ta bhagawân Wasiṣṭha [1]):

„Anaku sang Adṛçyantî! Aparan ikâng manguccâraṇâkĕn weda rinĕngö mami?"

Sumahur sang Adṛçyantî: „Sâjñâ mpungku! Matanyerikang muccâraṇâkĕn weda ri kami, ikang rare isi ning wĕtĕng ni nghulun maswâdhyâya [2] wedamantra."

Ling bhagawân Wasiṣṭha: „Mangkanânaku bhâgyân pânak si Çakrî, ya yâhurip hiḍĕpkw iriyân pamĕkasakĕn putra."

Mangkana ling bhagawân Wasiṣṭha. Mâri ta sirâhyun mâtya. Pira kunang ikang kâla, mijil ta isi ning wĕtĕng ikâ sang Adṛçyantî, brâhmana litu-hayu paripûrṇa. Paramâtman [3] mahâdwijât. Makanimitta bhagawân Wasiṣṭha mâri masâdhya mâtya, inaranan ta sang Parâçara, khyâtîng rât kabeh. Sawijil nira [4], sinangaskâra ta sira sapangaskâra ning brâhmaṇa. Manangguh [5] ta sira bapa ri kaki nira, bhagawân Wasiṣṭha. Anangis ta sang Adṛçyantî, mĕkulakĕn tanaya nira, ling nira:

„Anaku sang Parâçara! Tâtan hana [6] bapantânaku, mâti pinangan ing râkṣasa. Kunang sira bhagawân Wasiṣṭha kaki parĕnah nira denta."

Mangkana ling sang Adṛçyantî. Krodha ta sang Parâçara, amalaku ta sira [7] winarahan irikang yajña râkṣasa, saha widhi widhâna mantra parikramanya kabeh, tĕka ni saji ning yajña. Winarah ta sira de sang kaki, saha rahasya ning wedâdhyâyana. Hĕnĕngakna sang Parâçara. Tucapa mahârâja Çodha, mangkin atiçaya krûrarûpa, mahas mareng sarwadeçâmangan [8] manuṣya. Wĕlang-wĕlang tâwak nira wĕkasan, kalmâṣawarṇa. Ya ta hetu [9] ning inaran Kalmâṣapâda. Apa kunang ikang kâla, kawit sira bhagawân Wasiṣṭhâmeng-amĕng

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. maswâçaddhyaya, E. F. maçwâdhyâya, G. maswadyaya, H. maswâddhyâya.
[3] De HSS. paramâtwam.
[4] A. sira, E. F. G. H. nira.
[5] A. mananggu, E. F. G. H. manangguh.
[6] A. tâtan, E. tan hanâ, F. G. tâtan hana, G. tan hana.
[7] A. si, E. F. G. H. sira.
[8] A. sarwwa deça mangan, E. F. H. sarwwadeçâmangan, G. sarwwadeça.
[9] A. hewu, E. F. G. H. hetu.

ing alas amet sĕkar mwang samit [1], makering sang Adṛçyantî. Kapangguh ta ng [2] râkṣasa Kalmâṣapâda mahâbhayânaka, harĕp amangana wwang. Alayû ta sang Adṛçyantî, mojar ta bhagawân Wasiṣṭha:

„Anaku sang Adṛçyantî! Haywa kitâwĕdi rikang râkṣasa, yeku sang Kalmâṣapâda ngaranya, ikang râkṣaṣâmangan bapa ny anakta ngûni, prasiddha ratu sûryawangça sârikâ, inâweça de ning Kingkara râkṣasa."

Siniratan ira [3] ta ya wwe de bhagawân Wasiṣṭha, minantran ira hungkâramantra. Satĕka nikang wwe tumampuh ri sang Kalmâṣapâda, mâri ta ya râkṣasarûpa, muwah [4] kadi rûpa nira ngûni ndug [5] turung kĕna çâpa, maluya jâti ratu. Samangkana tekang râkṣasa si Kingkara malayû mâri mangâweça ri mâhâraja Çodha, giri-girin awĕdi de ning hungkâramantra bhagawân Wasiṣṭha. Matutur ta mahârâja sirân [6] kṣatriyajanma. Ya ta matang yan panangis sumĕmbah ri suku bhagawân Wasiṣṭha:

„Saudâso' haṁ mahâbhâga! [7] Pinakanghulun si Çodha, ratu sûryawangça, siniwi ry Ayodhyâ, prasiddha pinaritrâṇan pananmata mpungku ri kagawayan ing dharma, ngûni kâweça de ning râkṣasa Kingkara, hetu ning atĕmahan râkṣasarûpa. Hana pwânugraha [8] mpu mangke, an winehan nghulun maluyana mânuṣarûpa muwah, ri hilang ikang Kingkara mangke. Aparan ta gawayakna [9] ni nghulun i jöng mahâmuni? Dâsîbhûta pakĕnohnya, dadi [10] ta hulun-hulunta, pamalĕsa ni nghulun ri panganugraha mpungku."

Mangkana lingnya mahârâja Çodha. Kinon ta sira muliha ri kaḍatwan ira muwah, gumawayakna karakṣân [11] ing jagat. Mulih ta [12] sireng kaḍatwan, tadanantara, mângĕn-angĕn ta mahârâja Çodha ikang arpaṇâkna nira ri bhagawân Wasiṣṭha, apan sira çinâpa de sang

[1] A. H. samit, E. samidâ, F. samidhâ, G. samidha.
[2] A. G. et H. om. ng.
[3] A. et H. om. ira.
[4] A. muwah muwah.
[5] A. ndud, E. nduk, F. G. H. ndug.
[6] A. sirang, E. siran, F. H. sirân, G. sira.
[7] De HSS. çodhaso ham mahâbhâgo. Mah. I, 6774: Saudâso' haṁ mahâbhâga.
[8] A. pwa ng anugraha, E. G. pwanugraha, F. H. pwânugraha.
[9] A. H. gaweyakna, E. F. gawayakna, G. gawaya.
[10] A. padadi, E. F. G. H. dadi.
[11] A. H. karâkṣân, E. F. karâkṣakan, G. karakṣan.
[12] A. muliha, E. F. G. H. mulih ta.

brâhmaṇa ngûni, makanimittâwalepa nira pinalakwan anglabuhana brata sang brâhmaṇa [1] tamuy, sumĕlang ta mahârâjâsanggamâ [2] lâwan strî haji nira. (Ya dumeh mahârâja Çodha tan pasanggama lâwan strî haji nira). [3] Hana pwa kahyun ira mânaka, anghuripakna sûryawangça, matang yan pinet nira ta bhagawân Wasiṣṭha de nira. Mojar ta mahârâja Çodha, ling nira:

„Sâjñâ mpungku! Yan yogya tulusakna sih mpungku ring pinakanghulun, anugrahanana putra uttama, yatanyân tan pĕgata ng Ikṣwâkuwangça!"

Mangkana ling nira, kinon ira ta ng strî nira masewakâ ri bhagawân Wasiṣṭha. Kâruṇya ta maharṣi, pinarigraha nira ta ng Mâyântî sahawidhi widhâna. Garbhinî ta sira, ndân malawas ikang [4] rare tan mijil. Saka ri kalalah [5] sang Mâyântî, pinalu nira ta wĕtĕng nireng watu. Açmanâbhihataḥ [6]. Açmâ ngaran ing watu. Ya [7] ta pamalu nireng wĕtĕng nira. Hetunyân mijil ta ng rare. Ya ta matang yan sang Açmaka ngaran ikang râjaputra, prasiddhâmṛdhyakĕn sûryawangça. Huwus kacaritan mahârâja Çodha.

Muwah tucapa ta sang Parâçara, mahyun gumĕsĕngana ratu sûryawangça, lâwan sahana nikang rât. Katon pwa ceṣṭa nira, matangguh ta bhagawân Wasiṣṭha, ling nira:

„Putu mami sang Parâçara! Haywa ta kitâgöng krodha! Nihan carita ni nghulun pirĕngwaknanta:

Hana sira ratu Haihayawangça, mahârâja Kṛtawîrya ngaran ira. Sira ta magawe [8] yajña, pinahomâkĕn de sang brâhmaṇa watĕk Bhṛgu. Huwus pwa ya yajña, pinuṇyâkĕn ira kabeh, tĕkeng râjayogya tan hâna çeṣanya. Sumilih ta [9] wĕka nira rikang kaḍatwan, ndâtan paněmu dṛwya, apan hĕnti pinuṇyâkĕn de sang bapa. Engĕt pwa yan sang brâhmaṇa watĕk Bhṛgu pinakawiku sang bapa ngûni. Ya ta matang yan palaku ikang dṛwya ri sang brâhmaṇa, ndân matĕngĕt sang brâhmaṇa muhutakĕn [10] ikang dṛwya, apan tan

[1] A. brâmaṇa, E. brâhmâṇa, F. H. brâhmaṇa, G. brahmaṇa.
[2] A. F. H. mahârâjâsanggama, E. mahârajyâsanggamâ, G. maharaja sanggama.
[3] Haec verba in A. et H. desunt.
[4] A. ika, E. F. H. ikang, G. hikang.
[5] A. F. G. kalalah, E. kâhalah, H. kâlalah.
[6] De HSS. çmanabhihataḥ. Cf. Mah. I, 6790b: Tadâ dewy açmanâ kukṣiṁ nirbibheda yaçaswini.
[7] A. ata, E. F. H. atha, G. hata.
[8] A. pagawe, E. F. G. H. ta magawe.
[9] A. et H. om. ta.
[10] A. muhutakakn, E. F. G. H. muhutakn.

wĕnang ikang dṛwya tĕlas dinânâkĕn wangsilĕn [1] muwah. Magalak ta sang kṣatriya Haihayakula. Mahöm apupul ta ya lâwan wwang sânaknya kabeh, umambuli tang patapan. Piuâtyan ikâ ta sang brâhmaṇa watĕk Bhṛgu. Pĕjah ta sira kabeh. Hana ta strî nirâmĕtĕng malayw awĕdi mâtya de sang watĕk Haihaya. Sangka ri dĕrĕs niran alayû mĕtw ikang rare mahawân ri pupû. Inaranan ta sang Orwa. Urwaṁ bhitwojjâtaḥ [2], apan mĕtu sangke [3] pupû sang ibu, madhyâhna iwa bhâskaraḥ [4], kadi teja ning âditya sĕḍĕng tĕngah we teja nira. Wikâra ta sang kṣatriya sakweh sang mangĕmbuli patapan sang bapa, mogha tan panon kamahotpâtan de nikang rare, nimitta nikang kṣatriya Haihaya tan panon. Manĕmbah ta [5] sira mangupakṣamâ [6]. Mâri ta sira wuta wĕkasan [7]. Atuha pwekâ sang Orwa [8], inangĕn-angĕn ta kapĕjah ning kawitan ira mwang gotra nira kabeh. Ya tânuwuhakĕn krodha nira. Magawe ta sira tapa, sumâdhya patya nikang sarwaloka. Mijil tang apuy sangkeng manah nira, dumilah tan kawĕnang winâdha [9], sânyâsa n gumĕsĕngana ng sarwaloka. Irikâ ta yan ḍatĕng [10] kawitan irân panurun sangkeng swarga, ling nira:

„Uḍû [11] anaku sang Orwa! T'ahuwusan magawe tapa sumâdhya hilanga [12] ning rât kabeh! Nyan pati mami de sang watĕk Haihayângça kagĕlĕngta [13], icchâ mami tinût nika, apan tar wĕnang ikang sarwabhâwa umâtî kami, yan tanpa kalarapana hyun i nghulun. Sankṣepanya, haywa kitâgöng krodha!"

Mangkana ling ning kawitan ira. Sumahur ta sang Orwa:

„Sojar mpungku! [14] Huwus kahanjur de ni nghulun krodhabahni, salwir ning sarwabhakṣaṇa gawayaknanya. Pratiṣeddhâ. [15]

[1] A. F. H. wangsillĕn, E. G. wangsilĕn.
[2] A. urwam cikojâtaḥ, E. urwam dito°, F. urwam citodjâtaḥ.
[3] A. mtwi, E. F. mĕtu sangkeng, G. °ṣakeng, H. mtu sangke.
[4] Mah. I, 6815: Atha garbhaḥ sa bhitworuṁ brâhmaṇyâ nirjagâma ha, muṣṇan dṛṣṭiḥ kṣatriyânâṁ madhyâhna iwa bhâskaraḥ.
[5] A. ha, E. F. G. H. ta.
[6] A. add. mah.
[7] A. wksa, E. F. H. wkasan, G. om.
[8] A. wkasan, E. F. G. H. sang Orwa.
[9] A. winâda, E. winaḍaha, F. H. winâdha, G. winada.
[10] A. yaṇḍĕng, E. F. G. H. yan ḍatĕng.
[11] A. udu, E. G. uḍu, F. uḍû, H. udû.
[12] A. hilara, E. F. G. H. hilanga.
[13] A. watĕkehahaya kaglĕngta, watĕk heyangsa glĕngta, F. watĕk hehayângça kaglĕngta, G. H. hehaya°.
[14] A. pungku, E. F. G. H. mpungku.
[15] Mah. I, 6850: Pratiṣeddhâ hi pâpasya yadâ lokeṣu widyate.

Hyun i nghulun ri patya nikang rât kabeh, yatanyan tan ilu gĕsĕnga ning çarîra ni nghulun, kadi krama ning apuy mijil sakeng uswan, yan gumĕsĕngi ya [1] tau panĕmu samidhâkâranya [2], mangkana tekang krodhânala gawe ni nghulun, yan tan hanâ tĕmpuhanya. Kunang yatanyan tan gĕsĕnga çarîra ni nghulun, mwang tan patya nikang bhuwana kabeh, tâjarĕn ta nghulun mangke, ndi ta tibânya de rahadyan sanghulun!"

Mangkana ling bhagawân Orwa. Sumahur kawitan ira, (ling nira): [3]

"Âpomayañ jagat sarwam [4]. Iking jagat kabeh makâwak âpyâyanî [5] ikâ, lâwan apsu [6] tatwa dhumâraṇa ya. Mangkana ling nikang rât. Ya ta matang yan yan tibâkna tang krodhânala sangkeng manahta ḍawuhakneng samudra, tulyânggĕsĕngi rât, ikâmangana [7] wwe ning sâgara."

Mangkana ling ning kawitan ira, tinibâkĕn ikang agni rikang sâgara. Ya ta matang yan Waḍawânala [8] ngaran ikâ, apuy ahulu kuda haneng ḍasar ing samudra, pratidinângisĕp wwe ning sâgara, yadyapi katĕka [9] mangke, kadi krama sang Orwân pamisinggih, yan tinangguhan de ning kawitan ira. Mangkana ta lwirantâmituhwa ri kami!"

Mangkana tangguh bhagawân Wasiṣṭha ri putu nira, (i sang Parâçara) [10]. Mâri ta sira krodha ring rât kabeh, tuhun ikâ râkṣaṣa ta (kagĕlĕng de nira, apan ikang) [11] râkṣasa prasiddhâmangan sira bapa. Matang yan magawe sira yajña râkṣasa (ikang yajñâmangan râkṣasa) [12]. Lumĕkas ta sirânghanâkĕn parikrama ning yajña saha caru mwang sajinya kabeh, paripûrṇa ikang widhi widhâna, murub tikang apuy ring kuṇḍa. Muccâraṇâkĕn ta sira wedamantra, mwang kâhwânan [13] ikang piçâca râkṣasa, sangke kasiddhyan ing mantra

[1] A. et G. om. ya.
[2] A. samadhâkâranya, E. F. H. samidhâkâranya, G. samidhakaranya.
[3] Haec verba in A. et G. desunt.
[4] Mah. I, 6859: Âpomayâḥ sarwarasâḥ sarwam âpomayaṁ jagat.
[5] A. makâwapyayani, E. F. G. makawak apyayani, H. makâwak apyayani.
[6] A. ampu, E. F. G. H. apsu.
[7] A. anggakâmanang, E. F. G. ikâmangana, G. hika mangana.
[8] A. G. H. waḍawang nala, E. waḍawanala, F. waḍawânala.
[9] A. katkâna, E. F. H. katkâ, G. katka.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. et H. om. E. galak nira ikang, F. kagĕlĕng ikang, G. ya paran ing gĕlĕng nira, apan si Kingkara ta kagalah nira ikang.
[12] Haec verba in A. desunt.
[13] A. katonan, E. kawwanan, F. H. kâhwanan, G. kawanan.

nira. Irikâ ta yan kâkarṣaṇa citta nikang niçâcara [1], masulung-sulung tumampuh ring kuṇḍa. Hana pĕjah [2] saka sâtus paḍa pisan. Hana lumĕbu saka rwang atus, hanan tibâ saka tĕlung atus, dudû saka patang atus mwang limang atus, hana lunĕbu parĕng sewu. Harohara ta sang brahmarṣi sira kabeh, de ning gandha ni wangkay ing râkṣasa kapangan de ning agni. Tumurun ta sira manântwa ri bhagawân Çakrîputra [3]. Ling sang brahmarṣi, makâdi bhagawân Pulastya, sang makawĕka ikang râkṣasa kabeh, ḍatĕng mapinta-kâsih ri bhagawân Parâçara:

"T'asyasih pwânaku sang Parâçara! Samangkana hîngana nikang yajña râkṣasa denta, apan si Kingkara râkṣasa huwus prasiddha mâti kalĕbw ing kuṇḍa pinangan ing apuy, makanimitta kasiddhyan ing mantra ning tanaya mami. Kunang ikang râkṣasa si Kingkara len sangkeriya, haywa ta inilwakĕn ing doṣa nikang râkṣasa Kingkara duṣṭa, sangka yan tan wruh ikang râkṣasa kabeh ring pati bapanta. (Tĕkwan sang bapanta) [4], haneng swargaloka sira mangke mwang wwang sânaknya kabeh, pinakarowang mami sagocara. Haywa ta kitâlara ri pati ni bapanta!"

Mangkana ling sang brahmarṣi. Amisinggih ta sang Parâçara, inaryakĕn ira tang yajña râkṣasa ri pârçwa ning Himawân lambung lor. Kunĕng ikang agni haneng kuṇḍa sadâkâla murub tan kahanan paḍĕm. Ya tikâmangan râkṣasângkĕn parwani, yadyapi katĕka mangke."

Nâhan ling sang [5] Wicitraratha cumaritâkĕn kamahâtmyan bhagawân Wasiṣṭha.

Mojar ta sang Arjuna: "Mitrangku sang Wicitraratha! Tulusakna sihta ri kami! Aparan ta nimitta mahârâja Çodha lingta sang kĕna çâpa de sang brâhmaṇî ngûni, nimitta nirân tan pasanggama lâwan strî nira? Aparan doṣa nirân çinâpa de sang brâhmaṇî?"

Mangkana patakwan sang Arjuna. Muwah [6] sang Wicitraratha cumaritâkĕn, ling nira:

"Alihakna talinga pangrĕngö! Ngûni ri kâla sang Kalmâṣapâda râkṣasarûpa, tamolah sireng [7] alas göng, gawe nirâmangan wwang [8], tan ucapĕn ikang satwa mṛga, asing sakatĕmu de nira ya ta [9]

[1] A. piçârakṣasa, E. F. H. niçâcara, G. nisacara.
[2] A. om. pĕjah.
[3] A. H. Çakriputra, E. F. G. Çakri.
[4] Haec verba in A. desunt.
[5] A. si, E. F. G. H. sang.
[6] A. muwa, E. F. G. H. muwah.
[7] A. H. ring, E. F. G. sireng.
[8] A. F. G. H. wang, E. wwang.
[9] A. yâthâ, E. F. yâwat, G. om., H. yâwât.

pinangañ juga [1]. Hana ta sira brâhmaṇa mwang brâhmaṇî, kapangguh [2] de nireng [3] guhâ ri tĕngah ing alas. I [4] sĕḍĕng sang brâhmaṇa lâwan brâhmaṇî mahyun masanggamâ, sinikĕp nira ta sang brâhmaṇa, pinatyan anĕhĕr pinangan. Mojar ta sang brâhmaṇî:

„Ai prabhu mahârâja Çodha! Ratu sûryawangça ta kita, tan paramârtha râkṣasa. Haywa ta kita lupâ•ri [5] dharmanta, ikang gumawayakĕn karakṣakan ing rât, rakṣanta kami denta! Brâhmaṇa [6] brâhmaṇî kami, kângkĕn masanggama magawe [7] putrotpâdana."

Mangkana ling [8] sang brâhmaṇî, tâtan pamituhu [9] mahârâja Çodha, apan kâweça de ning râkṣasa buddhi nira. Pinangan ira ta sang brâhmaṇa laki. Yan tan laki nira pinangan, anangis ta sang brâhmaṇî. Luh nira ta ya matĕmahan apuy, tumibeng lĕmah murub dumilah, ry arĕp nira. Mojar ta sira çumâpa sang Kalmâṣapâda, ling nira:

„Ai nistura dahat kita sang Çodha! Iking gati mamy ahyun asanggamâ, kadi gatingku atah kita, tan pamangguhakna kâmarasa, yâwat kitâsanggamâ lâwan strînta, tâwat [10] pĕjaha kita. Yan pwa [11] mahyunânaka, bhagawân Wasiṣṭha, sang pinangan tânak nira, amarigrahaṇa ri strînta."

Mangkana çâpa sang brâhmaṇî ri mahârâja Çodha. Tumĕḍun ta sireng apuy tĕmahan ing luh nira ngûni. Nâhan ta krama sang Çodha tumĕmu çâpa."

Mangkana ling sang Wicitraratha. Muwah ta sirâçabda [12]:

„Ai sang Tâpatya [13]! Nghulun kĕta wruh [14] iki caritanta [15]. Mengöt ta nghulun prasiddha dewatângça kita kalima, tathâpi mogha nghulun umĕrĕt ri lakunta, wâdhaka ri lampahta [16] kâla [17]

[1] A. et H. add. asing sakatmu.
[2] A. F. kapangguh mwang brâhmaṇi, E. mwang brâhmâṇi kap[o], G. brahmaṇa brabmaṇi kap[o].
[3] A. nirang, E. F. G. H. nireng.
[4] A. om. i.
[5] A. F. H. ring, E. G. ri.
[6] A. om. brâhmaṇa.
[7] A. F. H. masanggama magawe, E. maweh, G. masanggama.
[8] A. add. nira.
[9] A. E. pamintuhu, F. G. H. pamituhu.
[10] A. om. E. kâwat, F. tâwat, G. tawat, H. tâwât.
[11] A. pwang, E. om. F. G. H. pwa.
[12] A. sirâsabda, E. sirâçabdha, F. H. sirâçabda, G. sira çabda.
[13] A. patya, E. G. tapatya, F. H. tâpatya.
[14] A. tâwruh, E. F. H. ktâwruh, G. kta wruh.
[15] A. F. H. iki caritanta, E. G. i kâcaritanta.
[16] A. G. lakunta, E. F. H. lampahta.
[17] A. hakala, E. F. H. kâla, G. kala.

madhyarâtrî, doṣa tinût ni nghulun, ri dentân angdohi [1] brâhmaṇa, apan tan dadi kadi [2] kita kṣatriya lumampah anĕḍa purohita [3]. Kunang yatanyan [4] tan hanâmara ng [5] adharma ri kita, t ameta brâhmaṇa purohita, maka puraḥsara ni lakunta!"

Mangkana tangguh sang Wicitraratha ri sang Pâṇḍawa. Matakwan ta sang Arjuna ri kahanan sang brâhmaṇa wiçeṣa, sang yogya purohitâ [6] nira. Mâjar ta [7] sang Wicitraratha:

„Hana sira bhagawân Dhomya ngaran ira, ari bhagawân Dewala [8], sĕḍĕng magawe tapa ring Utkocakatîrtha [9] pinggir ning Ganggâ. Sira ta yogya purohitânta, paḍa kamahâtmyan ira mwang bhagawân Wṛhaspati."

Mangkana ling sang Wicitraratha. Enak tâmbĕk sang Pâṇḍawa. Amwît ta [10] sira lumampaha mareng bhagawân Dhomya. Kunang ikang kuda paweh sang Wicitraratha ri sira, ikang açwâgamana, dlâha ling niran alapi ya, yan hanâ [11] yogya pakĕnânya. Lunghâ ta [12] sira. Ri laku sang Pâṇḍawa mareng [13] Utkocakatîrtha, kapanggih ta bhagawân Dhomya de nira. Pinalaku nira ta sira purohita, manggâ ta bhagawân Dhomya. Sira ta panghulu ni laku nira wĕkasan. Hiniḍĕp nira tâwak nira sang nâtha ri hana bhagawân Dhomya ri sira. Lunghâ ta laku nira.

Ḍatĕng [14] ta sireng Pâñcâla, irikang kidul [15] ning Ganggâ kaḍatwan [16] mahârâja Drupada. Kumbhakârasya çâlâyâm [17]. Hana ta unggwan ing magawe dyun, inuparĕngga de ning talaga. Ngkâna katĕkân [18] ira makaweṣa ning [19] wiku sira. Tan hana

[1] A. F. H. andohi, E. G. angdohi.
[2] A. et H. om. kadi.
[3] A. add. nira.
[4] A. yanyan, E. F. G. H. yatanyan.
[5] A. et H. om. ng.
[6] A. purohi, E. G. purohita, F. H. purohitâ.
[7] A. add. sira.
[8] A. dowi, E. F. G. H. dowila. Cf. Mah. I, 6914.
[9] A. utkoccagatitha, E. F. H. utkoccagatîrtha, G. utkocagatirtha. Cf. Mah. I, 6914.
[10] A. amita, E. H. amwita, G. amwita.
[11] A. F. G. H. hana, E. hanâ.
[12] A. ti, E. F. G. H. ta.
[13] A. maring, E. F. G. H. mareng.
[14] A. datĕng, E. F. G. H. ḍatĕng.
[15] A. kil, E. F. G. H. kidul.
[16] A. ḍatwan, E. F. G. H. kaḍatwan.
[17] Mah. I, 6950 b.
[18] A. tatkân, E. F. katkân, G. katkan.
[19] A. ni, E. F. G. H. ning.

kumawruhi sira [1] Pâṇḍawa. Irikang sakatambesuk mijil ta mahârâja Drupada ring [2] sabhâ. Huwus ibĕk de ning kṣatriya ikang maṇḍala ning maṇḍapa, sang [3] ratu sapinasuk ing Bhâratawarṣa. Milu ta sang Korawaçata makâdi sang Duryodhana, mwang sang watĕk Yadu sira kabeh. Kapwa pinûjâ de sang Drupaḍa, sinung sarwopakâra sopacâra. Asinang tang sabhâ kasĕnwan de ning bhûṣaṇa sang para ratu sira kabeh, sakaṇḍa unggwan sang [4] kṣatriya, sakaṇḍa unggwan sang brâhmaṇa, ngkânonggwan sang Pâṇḍawa, apan tâpa [5] rûpa nira. Huwus magĕlar ta sakweh sang [6] kṣatriya, mâdĕg ta sang Dhṛṣṭadyumna magawe ghoṣaṇa ri sira kabeh, ling nira:

„Çṛṇwantu [7] pârthiwâḥ sarwe, Dhṛṣṭadyumna iho wacaḥ [8]. Mangrĕngö ta rahadyan sanghulun kabeh, sakwehta iking tamolah ngke ri sabhâ!

Tad idan dhanuçca lakṣyam ime pañca bânâḥ [8]. Nihan tang (laras, nihan tang [9]) tinuju munggw ing tungtung ning kayu. Nâhan ta warayang limang siki kwehnya! Ya tikâ panahakna! Yapwan kĕnâ lyang nikang tinuju, sakumĕnerika, sira ta karmâ ny aringku [10] sang Dropadî, sang malungguh ring singhâsana!„

Mangkana ghoṣaṇa sang Dhṛṣṭadyumna.

Tuminghal ta sang ratu kabeh ri hayu sang Dropadî, kapwa ta yâhyun [11]. Nihan irikâ ta sang Kṛṣṇa sira tumon ri hana sang Pâṇḍawa milu ri lungguh sang brâhmaṇa, winarah nira ta sang Baladewa. Harṣa ta manah nira. Ri huwus ni ghoṣaṇa, mâdĕg tang kṣatriyagaṇa, maganti umayat ikang laras, ndâtan kawĕnang tumalyani ya, kamĕnânyân hana tumalyani ya tan wĕnang mâyat. Mangkana prawṛtti nikang ratu kabeh. Bhagnâd harṣasya darpasya [12]. Hilang ta harṣanya mwang darpanya, mâri ta ya harĕpnya ri

[1] A. om. sira.
[2] A. ri, E. F. G. H. ring.
[3] A. sa, E. F. G. H. sang.
[4] A. sa, E. F. sang.
[5] A. ântapa, E. apanta, F. apan tàpa, G. hapan tapaça, H. âpan tapa.
[6] A. sa, E. F. G. H. sang.
[7] De HSS. çṛṇwante.
[8] A. Dṛṣṭadyumnanggahocaraḥ, E. Dṛṣṭadyumna iwo wacaḥ, G. °wacca, H. °iho racaḥ. cf. Mah. I. 6978: Idaṁ dhanur lakṣyam ime ca bânâḥ çṛṇwantu me bhûpatayaḥ samĕtâḥ.
[9] Haec verba in A desunt.
[10] A. nyariningku, E. G. nyaringku, F. H. nyâringku.
[11] A. kapwâ ta hahyun, E. kapwa tayâhyun, F. H. kapwâ°, G. kapwa tayahyun.
[12] Cf. Mah. I, 7040: Yady eṣa darpâddharṣâd wâ'py atha brâhmaṇacapalât.

kawĕnang sang Dropadî. Wĕkasan pwa mâdĕg sang Arjuna, mijil sakeng sthâna sang brâhmaṇa. Tuminghal ta sang ratu kabeh, anangguh sadigawe, tan pakawṛtti (prawṛtti) [1] ning wiku. Waneh kapûhan tumon i roha pariṇâha [2] ny awak nira, asambhawa wĕnanga ri kâyatan ikang câpa. Hana ta ninindâ:

„Ri kapana ng brâhmaṇa wĕnangângayata laras samangkana göngnya? Prasiddha [3] sang Karṇa mwang sang Çalya uttama ning dhanurdhara, tathâpiya tar wĕnang umayat ikang laras.„

Mangkana lingnya. Sĕḍĕng mangucap ikang wwang kabeh, sinâmbut nira tekang dhanuḥ, tinalyan kawĕnang, inalap nirekang [4] warayang. Lumĕkas ta siromayat ikang câpa, tan manghel lwir nirân wĕṇṭang irikang dhanuḥ. Kapûhan ikang wwang ing sabhâmaṇḍala, kâçcaryan de nirân pangayat, linĕpasakĕn ira tikang hrû. Kĕna ta lyang nika tinuju atĕhĕr tibâ, [5] katon de ning wwang akweh. Tumibâ [6] ta ng puṣpawarṣa sakeng âkâça. Kumĕtug tang tabĕh-tabĕhan masangghani mwang pahyâ [7] ning wwang akweh. Mangadĕg ta sang Dhṛṣṭadyumna mwang sang Dropadî mangĕmbangi [8] sang Arjuna. Ghinoṣaṇan ta sira de sang Dhṛṣṭadyumna, an wehakne [9] sang brâhmaṇa sang wĕnang [10] umayat ikang dhanuḥ. Krodha ta ng kṣatriyamaṇḍala ri mahârâja Drupada, apan tan yogya de nirâgawe swayambara, yan hanâ [11] brâhmaṇa milw amayata ng laras, kewala kṣatriyadharma swayambara. Mangkana lingnya. Inambulan ira ta mahârâja Drupada. Awĕdi pwa sang Arjuna yan katĕkânenambulan mahârâja Drupada, tinahĕnan ira ta ng sâmantanṛpati. Sang [12] Bhîma sahakârî nira. Kunang sang Yudhiṣṭhira, sang Nakula Sahadewa kinon ira muliha [13] rumakṣâ dewî Kuntî. Aprang ta sang Arjuna, sang Karṇa hinarĕpakĕn ira. Kapwâniwârya winâni kaprabhâwan [14] ira ring samara kâlih. Katon pwa sang Arjuna niṣprakampya, mojar ta sang Karṇa:

[1] Prawṛtti in A. deest, E. G. prawṛti, F. H. prawṛtti.
[2] A. paribhâha, E. F. H. parinâha, G. parinaha.
[3] A. prasaddha, E. F. G. H. prasiddha.
[4] A. H. nira ikang, E. F. G. nirekang.
[5] A. et H. add. tumiba.
[6] A. H. tibâ, E. F. tumibâ, G. tumiba.
[7] A. mahya, E. G. pahya, F. H. pahyâ.
[8] A. mangĕ, E. F. H. mangĕmbangi, G. mangĕmbhangi.
[9] A. H. wehakneng, E. F. G. wehakne.
[10] A. wna, E. F. G. H. wnang.
[11] A. F. H. hana, E. hanâ, G. ana.
[12] A. sa, E. F. G. H. sang.
[13] A. H. mura, E. F. G. muliha.
[14] A. wikan ikâ prabhâwa, E. F. H. winani kâprabhawan, G. °prabhawa.

„Kas[1] twaṁ yathâkṣatra dhanurdharajnaḥ[2]? Syapa kita lâwankw angadwa kaçaktin? Dhanurweda mâwaka kita? Athawâ sang hyang Wiṣṇu brâhmaṇarûpa kuněng? Matang yan wěnang dhârake[3] çaktingku, apan yan ing manuṣaloka anghing sy Arjuna juga wěnang dhârake çakti niking Karṇa. Kita pwa niçcala tan polah de ning prabhâwangku. Tawarah ta ri kawwanganta[4]!"

Mangkana ling sang Karṇa. Sumahur sang Arjuna:

„Nâsmi Karṇa Dhanurwedo[5]. Ai sang Karṇa! Tan Dhanurweda mâwak, tan Wiṣṇu brâhmaṇarûpa. Brâhmaṇo'smi yudhâm[6] çreṣṭaḥ[7]. Tuhun brâhmaṇa paprang mami, huwus kṛtânugraha ring sarwâstra, wěnang malahakna ng kṣatriya."

Mangkana ling sang Arjuna. Mangěn-angěn ta sang Karṇa ri krama ning brâhmaṇateja tan[8] kawěnang inalahakěn. Murud ta sangkeng papraugan. Kunang mahârâja Çalya, sang Bhîma humarěpakěn[9] sira, asikěp gadâyudha sira. Kapwa silih-ḍaṇḍa sira, kadi patukar ning liman amanggěl. Masowe sirâsikěp, tibâ ta mahârâja Çalya, ndâtan linûd sira de sang Bhîma. Kapûhan ikang ratu kabeh, saudehân[10] sang Bhîma ri kawidagdhan[11] ireng gadâyudha, apan tan hana malahakna[12] sang Çalya lena sangke sang Bhîma mwang sang Baladewa lingnya. (Malayû ta ya kabeh[13]). Mâri ta ya magalak tumoni sang rwang[14] siki. Těkwan sang Kṛṣṇa manangguh ri wwang akweh, yar yogya[15] sang Dropadî n alapěn sang brâhmaṇa, apan huwus maweh wělyan[16] ngaran ikâ mangkana, an wěnang[17] tumujw ikang lakṣyan. Mangkana tangguh sang Kṛṣṇa ring wwang akweh. Mulih tikang ratu kabeh. Sang Bhîmârjuna sira tumawanakěn i sang Dro-

[1] De HSS. kaḥ.
[2] Cf. Mah. I, 7101: Kiṁ twaṁ sâkṣâd dhanurwedo râmo wâ wiprasattama.
[3] A. dhârakeng, E. G. darake, F. H. dhârakai.
[4] A. kawanganta, E. F. G. H. kawwanganta.
[5] Mah. I, 7104 b.
[6] De HSS. yudhi.
[7] Mah. I, 7105.
[8] A. tanta, E. F. G. H. tan.
[9] A. F. H. umarěpakěn, E. G. humarěpakěn.
[10] A. F. G. H. sandehan, E. sandeha.
[11] A. F. H. widagdha, E. G. kawidagdhan.
[12] A. F. H. malahaknang, E. malahakna, G. malaha.
[13] Haec verba in E. desunt.
[14] A. rwa, E. F. G. H. rwang.
[15] A. ta sayogya, E. G. yar yogya, F. H. yogya.
[16] A. F. H. wělyan, E. wělya, G. wlyan.
[17] A. awnang, E. an wnang, F. H. ar wnang, G. har[9].

padî; ngkâ ri kumbhakârakaçâlâ. Kapanggih ta dewî Kuntî[1], sěḍěng nira turw akukub, umangěn-angěn ry awasâna ni putra nira kalih, kasandehân irân[2] mâtya, apan karěngö inambulan ing ratu kabeh. Tadanantara ḍatěng ta sang Bhîmârjuna makolih sang Dropadî, mâjar yan olih sirânasi. Agirang dewî Kuntî ruměngö sojar i putra nira, manangguh amolih anasi[3], sangka yan tan wruh nira yan molih[4] strî, apan sira lagi makukub, kinon ira ikang tasyan kabehana juga ri sânakta kadîng lagi, apan krama nira ngûni mangkana. Inajarakěn ta yan kanyâ ulih nirânasi. Matanghi[5] ta sira kagyat, atěhěr anguwahi ulěs mary akukub. Katon ikang strî de nira, prihati ta[6] sirâpan kahañjur çabda nira, ikang kumonakěn kabehana, si tan dadi pwa sira mithyâwacana, yinuktyakěn ta sira de sang Yudhiṣṭira, apan katon an ikang kanyâ uttama, mogha ta jñâna[7] nira kalima paḍâhyun, kâkarsaṇa de ning hayu nira sang Dropadî. Mojar ta sang Yudhiṣṭhira:

„Antěn i nghulun kita kabeh! Mengöt ta kita warah-warah bhagawân Byâsa ngûni, ri kâlanta haneng Ekacakramaṇḍala! Iking Dropadî ngaranya janma ning brâhmaṇîkanyâ, ikang huwus kṛtânugraha ri sang hyang Çangkara maswâmya limang siki. Mangkana ling ira ngûni, hetuntât[8] laku milu ring swayambara. Yatikâ katutarananta[9] mangke!"

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara ḍatěng ta sang Kṛṣṇa Baladewa. Aparan ta lwir nirâu těka? saha wuwus:

„Kṛṣṇo 'ham asmîti nipîḍya pâdau Yudhiṣṭhirasyâjamîḍasya râjnaḥ, swecchâpi dṛṣṭâḥ Kurawo' bhyanandan tathaiwa tasyâpy anu[10]rauhiṇeyaḥ[11]."

Piněkul nira ta suku sang Yudhiṣṭhira. Atěhěr ta sira mojarakěn

[1] E. add. i.
[2] A. H. kasandeyan irân, E. kasandeyan ira, F. kasandehân irân, G. kasandehan ira.
[3] A. H. tânasi, E. F. amolih anasi, G. molih nasi.
[4] A. moli, E. F. G. H. molih.
[5] A. G. matangi, E. F. H. matanghi.
[6] A. et G. om. ta.
[7] A. jñâ, E. F. H. jñâna, G. jñana.
[8] A. hetuntah, E. hetutat, F. H. hetuntât, G. etutat.
[9] A. tuturanta, E. F. katuturanta, G. H. katuturananta.
[10] De HSS. Kṛṣṇoham àsmin tamawâṣya pâdo, Yudhiṣṭhirasyewa hi paçya râjñaḥ, swecchâ pihṛṣṭâ karaweçanandaṁ, mamewa tasyânujo Rohineya.
[11] Mah. I, 7150 b en 7151a: Kṛṣṇo'ham asmiti nipiḍya pâdau Yudhiṣṭhirasyâjamiḍasya râjñaḥ, tathaiwa tasyâpy anurauhiṇeyas tan câpi dṛṣṭâḥ Kurawo' bhyanandan.

awak nira yan sânak amisan, anggĕh ning pakadangan ira, apan ari sang Basudewa sang Kuntî, kadi krama sang Kṛṣṇân ḍatĕng, mangkana ta sang Baladewa. Enak tâmbĕk sang Pâṇḍawa linawad nira:

„Aparan ta pangawruh rahadyan sanghulun, yan Pâṇḍawa nghulun, lâwan syapa sang umarah ri haji katĕkân i nghulun ngke [1] ring kumbhakârakaçâlâ?"

Sumahur sang Kṛṣṇa: „Syapa tan wruheng apuy, yadyan uhutakna, apan hana kukus nikâ [2] mwang hawunya, pangawruha ri hanânya. Mangkana ta sang Pâṇḍawa yan pupunggunga ri hana nira, hana ng kaçaktin panganumâna ni sira [3], apan tan hana wwang lena sangke sira makaprabhâwa mangkana gönguya. Kunang hetu ning mara ngke, agirang deny uriptâglis tan kĕneng [4] kira-kira, apan sinangguh mati tiunwan ing jatugṛha ngkâna. Pahalĕbânta [5] manah rahadyan sanghulun!

Mangkana ling sang Kṛṣṇa Baladewa. Amwît ta sirânĕhĕr lunghâ.

Sore pwa ng kâla, ḍatĕng ta sang Dhṛṣṭadyumna mĕnggĕp tan hana wihikan, mingĕtakĕn polah sang Pâṇḍawa, ndan mupâya prawṛtti nira, tan katon de sang [6] Pâṇḍawa. Mojar dewî Kuntî:

„Anaku sang Dropadî! Nâhan nya ng bhaikṣa ulih ning anasi. Yatiku parwânta! Ikang satĕngah wehakne [7] sang Bhîma. Samo wayaṁ bhuktir annam damanaṁ [8]. Doyan amangan sarikâ. Ikang satĕngah wehaknanta ry anak [9] i nghulun kapat, lâwan nghulun!"

Mangkana ling dewi Kuntî. Angrĕngö ta sang Dhṛṣṭadyumna ry ujar sang Kuntî manangguh [10] Bhîma, mĕnĕng sang Dhṛṣṭadyumna, ndan kĕñĕp [11] nireng ati „Byakta sang Pâṇḍawa sariki." Kumwâ tângĕn-angĕn ira. Enak tâmbĕk nira. Mulih ta sira. Kunang mahârâja Drupada, sĕḍĕng irân manastâpa umangĕn-angĕn i tan wruh i kawwangan [12] ikang makolih ri putrî nira, apan kewalya sang Arjuna

[1] A. G. ke, E. F. H. ngke.
[2] A. niku, E. nika, F. H. nikâ, G. nya.
[3] A. nira, E. F. H. ni sira, G. sira.
[4] A. kne, E. F. H. kneng, G. kĕneng.
[5] A. F. H. pahalbânta, E. mahalbânta, G. pahalba ta.
[6] A. sa, E. F. G. H. sang.
[7] A. wehakneng, E. F. H. wehakne, G. wehana.
[8] Cf. Mah. I, 7161b: Gauro yuwâ saṁhananopapanna eṣo hi wiro bahubhuk sadaiwa.
[9] A. ananak, E. F. G. H. anak.
[10] A. H. manangguh, E. F. G. mananggah.
[11] A. kĕp, E. F. G. H. kĕñĕp.
[12] A. kanwangan, E. F. G. H. kawwangan.

juga inajap nira pakamantwa [1] nira, kawĕnang [2] pwa ya de ning brâhmaṇa. Ya ta dumeh nirâlara. Ḍatĕng ta sang Dhṛṣṭadyumna, mâjar ta yan prasiddha sang Arjuna rasikâ, sang umayat ikang [3] laras, mijil sangkeng brâhmaṇasthâna, makatanggwan ikang Bhârgawakarmaçâlâ. Mangkana ling sang Dhṛṣṭadyumna. Enak ta manah mahârâja Drupada. Kĩnon ira ta ḍang hyang purohita umundange sang Pâṇḍawa. Lumampah ta sirângundang. Saḍatĕng [4] nira mâjar ta sira yan [5] kinon umundanga de mahârâja Drupada. Tan-wihang ta sang Pâṇḍawa. Lumampah ta sira makering sang Dropadî, makapanghulu ḍang hyang purohita Dhomya. Ḍatĕng ta sireng kaḍatwan, sinĕgĕhan ta sira bhojana, salwir ikang yogya pamûjâ ri sira mwang sayogya katĕkâna nira. Kunang dewî Kuntî, ri katĕkân [6] ing kabinihajyan sira, iniring de sang Dropadî. Irikang sakatambesuk matakwan ta mahârâja Drupada si sang Yudhiṣṭira, ling nira:

„Sojar sang âryal Ikânak [7] ni nghulun sang Dropadî prasiddha kâlap de rântĕnta kahyun i nghulun, makanimitta kawĕnang ning kalakṣyan ikang linakṣya, sinwayambarâkĕn kanyâ çukla, tâtan hana yogya umarigrahâ ya lena sangke rântĕn rahadyan sanghulun. Ya ta hetu ni nghulun umundang mangke, gumawayakna wiwâhakriyâ. Warahĕn nghulun ri janma [8] sang ârya, yan parama brâhmaṇa, athawâ yan janma kṣatriya kunang!"

Mangkana ling mahârâja Drupada. Sumahur [9] sang Yudhiṣṭhira, ling nira:

„Wayaṁ hi kṣatriyâ râjan [10]. Sâjñâ haji mahârâja Drupada! Kṣatriya janma ni nghulun kabeh, tan brâhmaṇa paramârtha. Mangrĕngö ta rahadyan sanghulun Pâṇḍawa, ikang sinangguh tinunwan ing jatugṛha, inupâya de ning Korawaçata. Pinakanghulun tiki makangaran Yudhiṣṭhira, anak atuha ri mahârâja Pâṇḍu, anantara [11] bhrâtâ sang Bhîma. Yapwan sang umayat ikang laras, yekâ sang

[1] A. makamantwa, E. F. G. H. pakamantwa.
[2] A. ta wnang, E. F. G. H. kawnang.
[3] A. ika, E. F. G. H. ikang.
[4] A. G. sadatĕng, E. F. H. saḍatĕng.
[5] A. siran, E. F. G. H. sira yan.
[6] A. tkân, E. F. ri katkân, G. katka, H. makatkân.
[7] A. içânak, E. F. H. ikânak, G. ikanak.
[8] A. add. ni.
[9] A. suhur, E. F. G. H. sumahur.
[10] De HSS. wayaṁ hi kṣatriyo râja (E. F. H.), waya hi kṣayo râjya (A), wayaṁ satriya yo raja (G.) Mah. I, 7226.
[11] A. anantari, E. F. anantara, G. hanantara.

Arjuna ngaranya. Tumût ta sang Nakula Sahadewa. Yapwan sama katĕka ring antaḥpura, makering sang Dropadî, ibu ni nghulun ikâ. Sira ta dewî Kuntî ngaran ira. Wihikana mahârâja, haywa sangçaya! Kunang yogya umarigrahâ sang Dropadî sânak [1] ni nghulun kabeh juga. Apa matang yan mangkana, sira dewî Kuntî inajar de sang Bhîmârjuna ngûni, yan hana ulih nirânasi. Kinon ira tângabehana, kadi kramanyânasi. Inujaran pwa sira strîratna ulih nirânasi, kathamapi kinon irângabehana de sanghulun, yan huwus kadalurung çabda nirebungku kumonakĕnyân kabehana, sira tan dadi mithyâ yadyan guywaguywana tuwi. Nâhan hetu ni nghulun kalima yogyâmarigrahâ rânak rahadyan sanghulun."

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Sumahur mahârâja Drupada, ling nira:

"Ai [2] sang ârya Yudhiṣṭhira! Tan-yogya dahat ikang dharma inujarakĕnta ri nghulun. Ekasya bhâryâ wihitâḥ [3], apan ikang dharma ngaranya dadi ikang jalu sasiki akweha strînya. Kunang [4] ikang strî sasiki makweha jalunya, tan yogya ikâ, apan prasiddha lokawiruddha [5] mangkana kramanya. Haywa ta sang ârya gumawayakĕn ng adharma!"

"Sâjnâ haji mahârâja Drupada! Atyanta mewĕh sang hyang dharma ngaran ira, tan kawénang linakṣaṇan lwir nira, ndatan hana juga lwira ning citta sanghulun mâtrâhyuneng adharma. Kunang nimitta ning tan sangçaya ring dharma prawṛtti niki, hana ring ujar dewi Kuntî juga, apan tan dadi sira mujarakĕn [6] rwa tĕlu, yatanyân ikâ panglinggan sanghulun irikâ yan dharma."

Mangkana ling sang Yudhiṣṭhira. Tadanantara ḍatĕng ta bhagawân Byâsa. Anungsung ta sang Pâṇḍawa mwang mahârâja Drupada, maweh pâdyârghâcamanîya, mangarpaṇâkĕn ratnâsana. Malinggih ta sira. Matakwan ta sang Drupada ri sayogya umarigrahaṇânak [7] nira. Sumahur ta bhagawân Byâsa, (ling nira [8]):

---

[1] A. ânak, E. F. H. sânak, G. sanak.
[2] A. om. ai.
[3] De HSS. ekasya bhâryyâbhihataḥ (E. F. H.), ikasya° (A.), eka bharyya bhihataḥ (G.) Mah. I, 7244: Ekasya wahwyo wihitâ mahiṣyaḥ.
[4] A. kuna, E. F. G. H. kunang.
[5] A. lokawaruddhang, E. F. lokawiruddham, G. H. °ddha.
[6] A. mujarakĕ, E. mujârakĕn, F. G. H. mujarakĕn.
[7] A. umarihaṇânak, E. F. H. umarigrahanânak, G. marigrahaṇanak.
[8] Haec verba in A. desunt.

"Haywa ta kita sangçaya, mahârâja Drupada! Yathâ prâha [1] Kaunteyaḥ [2]. Ikang inujarakĕn de sang Yudhiṣṭira ri kita. Tathâ dharmo na saṁçayaḥ [2]. Yatikâ kaniçcayanta dharma. Ngke [3] ta kita ndak warah i kacaritan sang Dropadî."

Lumampah ta bhagawân Byâsa [4] mareng çûnya gṛha, tumuntunakĕn sang Drupada sira; ling nira:

"Ngûni kâla sang hyang Yama magawe yajña ring Naimiṣâraṇya, swastha tang [5] swargaloka, tan katĕkân wyâdhimaraṇa. Mangkana tikang mânuṣaloka, tan hana [6] ning wyâdhimaraṇa, kadi ring swargaloka lwirnya. Harohara ta [7] sang watĕk [8] dewatâ, makâdi sang hyang Indra, apan tan hana pahi nira lâwan mânuṣa, matang yan manangkil ing bhaṭâra Brahmâ, matakwan de nikang rât tan kĕneng tuha [9] pati. Sumahur bhaṭâra Brahmâ:

"Haywa kita sangçaya kamu watĕk dewatâ! Mangke jugeking rât tan kĕneng tuhapati, ri kâla sang hyang Yamâgawe yajña. (Kunang yan huwus yajña nira [10]) dlâha, muwaha ya kakawaçâ ring [11] jarâmaraṇa, wîryanta ki(ta kabeh [12]) pinisanakĕn ry awak sang hyang Yama. Ya ta kâraṇa nikâ mâtya."

Mangkana ling sang hyang Brahmâ. Enak ta manah sang [13] watĕk dewatâ kabeh. Kapwa mulih ri strî nira mwang sthâna nira sowangsowang [14]. Sang hyang Indra sira ta mahawan [15] ri pinggir ing Ganggâ. Manon ta sira padma mâs kelî rikang Jâhnawî. Kâçcaryan ta manah nira, matang yan tût sangka nikang kañcanapadma. Kapanggih ta ng strî manangis ri tîra ning Jâhnawî, luhnyânarawata tumitis ri wwe ning Ganggâ. Ya tikâ matĕmahan padma mâs.

---

[1] De HSS. yatapramâṇa (E. F.), yatathâpramâṇa (A.), yatapramaṇa (G.), yathâpramâṇa (H.).
[2] Mah. I, 7271 b: Yathâ ca prâha Kaunteyas tathâ ḍharmo na saṁçayaḥ.
[3] A. mangke, E. F. G. H. ngke.
[4] A. bya, E. F. byasâ, G. byasa, H. byâsa.
[5] A. kang, E. F. G. H. tang.
[6] A. ha, E. F. G. H. hana.
[7] A. om. ta.
[8] A. watĕ, E. F. G. H. watĕk.
[9] A. tuwa, E. F. G. H. tuha.
[10] Haec verba in E. desunt.
[11] A. F. H. ning, E. G. ring.
[12] Haec verba in A. desunt.
[13] A. sa, E. F. G. H. sang.
[14] A. sowangsowa, E. F. G. H. sowang-sowang.
[15] A. tawan, E. F. H. ta mahawan, G. mahawan.

Tinañân ira pwa ri kâraṇanyân panangis, muwah yan syapa sang [1] makastrî ya. Mâjar ikang strî, ling nira:

„Nghulun Çrîdewî, strî bhaṭâra Wiṣṇu, sĕḍĕng priyawiyoga kami. Hana ta wwang makrîḍâ lâwan strînya, magawe dyûtakriyâ, ngkâneng parwataçikhara. Ya ta dumeh nghulun malara, îrṣyâ swabhâwa ngwang tumon samâgamanya. Tasyasih pwa sang hyang Indra, yan yogyekang [2] wwang bajranta, nghulun mawaraheng sthânanya.“

Mangkana ling bhaṭârî Çrî. Masih pwa sang hyang Indra ri sira. Lumampah ta sira makering sang [3] hyang Çrî. Tĕka pwa sireng parwataçikhara, katon ikang wwang manitanitan lâwan strînya, ndan bhaṭâra Parameçwara mwang bhaṭârî Umâ sirârûpa mânuṣa. Ngkâna [4] pwa sang hyang Indra lumĕpasakĕn bajra nira. Sthânur iwâwatasthe [5]. (Ndatan wĕnang molah [6]) kadi tulis lwir sang hyang Indra, kahĕrĕt de ning çakti bhaṭâreçwara [7]. Pinasukakĕn ta sireng parwataçikhara, winibhâga wineh matĕmahan [8] pañcendriya. Tulyajyotiḥ. Paḍa-paḍa teja nira kalima. Kinon ta sira mangjanmâ [9]. Janma nira yatikâ strî sang hyang Çrîdewî. Hyang Çrî ya tângjanma ri putrî mahârâja, apan ya pinanglawanakĕn ira. Mangkana de bhaṭâra Parameçwara ḍumĕṇḍa ri sang hyang Indra. Lumampah ta sira mareng bhaṭâra Wiṣṇu, mâjarakĕn i pañjanma [10] nira manuṣya, amalaku sinahakâryan sira. Ya ta wineh sahâya. Hana ta mahirĕng lâwan aputih lwirnya. Ya ta winehakĕn i sira rowanga nira mangjanma. Ikang rambut putih ya ta makajanma sang Baladewa. Ikang ahirĕng makajanma [11] sang Kṛṣṇa, sang prasiddha wiçeṣa ri Yadukula. Kunang janma nikang pañcendriya, yekâ sang pañca Pâṇḍawa ngaran ira, umĕtu sangke wîrya sang hyang Dharma, sang hyang Bâyu, sang hyang Indra, sang hyang Açwino dewa. Kunang janma bhaṭârî Çrî, sira ta sang Dropadî. Nâhan ta hetu nirân yogya pakastrî [12] de sang panca Pâṇḍawa.“

[1] A. add. kang.
[2] A. yogya kang, E. H. yogyekang, F. yogyâ kang, G. yogya tang.
[3] A. sa, E. F. G. H. sang.
[4] A. mangkana, E. F. H. ngkâna, G. ngkana.
[5] De HSS. tanocitrariwocâlaḥ (A.), °wacala (G.), tadoh °wocalaḥ (H.) tanolah citraritocalaḥ (E. F.). Mah. I, 7291 b, ultimo.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. add. mangkana mangkana.
[8] A. matĕmaha, E. F. matmâhan, G. H. matmahan.
[9] A. majanma, E. F. G. H. mangjanma.
[10] A. pajañjanma, E. F. G. H. pañjanma.
[11] A. makajamakajanma, E. F. G. H. makajanma.
[12] A. makâstri, E. F. G. pakastri, H. pakastri.

Mangkana ling [1] bhagawân Byâsa. „Yapwan kitâhyun wihikana wyakti ning ujar.“ Inusap nira ta [2] mata mahârâja Drupada, wineh sira dûradarçana, tumoneng utpatti sang Pâṇḍawa, mwang pûrwajanma sang Dropadî. Katon ta sahananya de nira, tĕkeng atîta nâgata wartamâna. Apagĕh tâmbĕk sang Drupadâmisinggih warah-warah [3] bhagawân Byâsa, matang yan paṅĕmbah musapi lĕbû ni pâda sang ṛṣi, mâjar yan pawaranga [4] sang Pâṇḍawa mwang sang Dropadî. Sûkṣma ta bhagawân Byâsa ri palinggihan ira. Ḍatĕng pwa çubhadiwasa, kinon ta ḍang hyang purohita magawaya wiwâhamanggala, mwang homa widhi widhâna, sakaprayogan ing yajña, mapakĕneng [5] pawarangan. Piṅâṇigrahâkĕn [6] ta sang Dropadî mwang sang Pâṇḍawa. Munggah ta sireng gṛha manuṣya lwirnyâtiçaya pawarangan ira. Panca râtrîḥ punaḥ kanyâ [7]. Muwah-muwah pwa [8] sira kanyâ irikang kalima wĕngi, apan maganti-ganti, an pasanggama [9] lâwan sang lima sânak, tuhu yan panganugraha ning dewa, apan karmotpatti nira mangkana, pakârya sang hyang ri pûrwajanma. Huwus enak pakurĕn ira [10], tan hana ng wiruddha ri sira [11], tatan hana kawĕdi mahârâja Drupada apan agöng manah nira, makamantu sang Pâṇḍawa kalima [12]. Kunang âcâra sang Dropadî [13] nityaçânangkil i sang dewî Kuntî [14], saprawṛtti nira. (Asih ta dewî Kuntî ri sira [15]), pinrârthanâkĕn amangguha kaprabhun swâmî nira, mwang mânaka wiçesa. Mangrĕngö [16] ta sang Kṛṣṇa ri samâpta ning pawarangan sang [17] Pâṇḍawa. Ya ta matang yan sira manglawad, mangilyakĕn suwarṇa maṇimaya wastrâlĕngkâra sahagaja [18] ratha turaga aneka pamûrṣita nire sang Pâṇḍawa. Apagĕh ta pasamprîti nira haneng Pâncâla.

[1] A. et G. om. ling.
[2] A. om. ta.
[3] A. warah, E. F. H. warahwarah, G. warawarah.
[4] A. pawarangan, E. F. G. H. pawaranga.
[5] A. mapakne, E. F. G. H. mapakneng.
[6] A. pinâṇigrahakĕn, G. pina°, E. pinarigrahakĕn, F. H. pinârigr°.
[7] Cf. Mah. I, 7342b: Mahânubhâwâ kila sâ sumadhyamâ babhûwa kanyaiwa gate gate' hani.
[8] A. muwah pu, E. F. G. H. muwahmuwah pwa.
[9] A. apan sang çangga, E. F. G. H. an pasanggama.
[10] A. ara, E. F. G. H. ira.
[11] A. tan hana ng wiruddha sira, E. et G. om. F. H. °ri sira.
[12] A. et G. om. kalima.
[13] A. sang Dropadhi câra nira, E. G. acara sang Dropadi, F. H. acâra°.
[14] A. add. ri sira.
[15] Haec verba in A. et F. desunt.
[16] A. marĕngö, E. F. G. mangrĕngö, G. mangrŏngĕ.
[17] A. sa, E. F. G. H. sang.
[18] A. om. E. gajya, F. G. H. gaja.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Kunang sang Duryodhana, sira tânggĕng prihati rumĕngö sang Pâṇḍawa, an sira pinakamantu de mahârâja Drupada, sangçaya (ri gĕlĕnga sang Pâṇḍawa ya)[1]n prasiddhenapuyan[2] kapatyan ira[3] ngûni ring jatugṛha. Ya ta matang yan ahöm sira lâwan wwang[4] sânak saguṇa buddhi mwang sang Karṇa Çakuni Duḥçâsana. Sĕḍĕng nirâhöm, manangkil ta sang Widura ri[•] mahârâja Dhṛtarâṣṭra, umujarakĕn ing manah nirân prasiddha Kurukula makolih ri sang Dropadî, byakta wṛddhya ni Bhâratawarṣa denya. Mangkana pâjar nira. Harṣa ta sang Dhṛtarâṣṭra, winaling nira sang Duryodhana inajarakĕn Kurukula de sang Widura, apan tan hana sang Pâṇḍawa huripa hiḍĕp[5] nira, ndya ta gamanta nira manuwuhakĕna[6] Kuruwangça, matang yan sang Dhṛtarâṣṭra makon mâlapa bhûṣaṇa manungsunge sang Dropadî. Kinonakĕn ira ta sang Duryodhana umaḍanga makering sang Dropadî. (Mojar ta sang Widura[7]):

„Sâjñâ haji! Salah hiḍĕp rahadyan sanghulun. Tan pwangkulun Duryodhana[8] tang sinangguh[9] patik haji Kurukula. Syapa pwa[10] ya? Rânak haji sang Pâṇḍawa, ikang sinangguh katunwan ing jatugṛha. Ya ta karĕngw ahurip mangke, ikang prasiddha wĕnang umayatakĕn laras irikang swayambara, ya sang Pâṇḍawa, ling[11] ning wṛtta, matang yan pinakamantu de mahârâja Drupada. Atyanta girang ikâ[12] mamantu ri sang Pâṇḍawa. Mangkana ling ning wṛtta pangrĕngö rântĕn haji.“

„Mangkana pwa sang Widura, bhâgyan[13] ta nghulun, yan prasiddha huripânaku sang Pâṇḍawa, apan tan hana pahi ning[14] hiḍĕpku lâwan sang Duryodhana.“

Tadanantara ḍatĕng ta[15] sang Duryodhana, makering ari nira

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. prasiddhenapusyan, E. F. G. H. prasiddhenapuyan.
[3] A. ire, E. F. G. H. ira.
[4] A. wang, E. om. F. G. H. wwang.
[5] A. hidĕp, E. F. G. H. hiḍĕp.
[6] A. F. H. manuwuhakna, E. manuwuhakning, G. nuwuhakna.
[7] Haec verba in A. desunt.
[8] A. add. dhana.
[9] A. sinanggu, E. F. H. sinangguh, G. sinanggah.
[10] A. pya, E. F. G. H. pwa.
[11] A. li, E. F. G. H. ling.
[12] A. F. H. ika, E. nika, G. nya.
[13] A. E. F. H. bhâhagyan, G. bhagya.
[14] A. nya, E. F. G. H. ning.
[15] A. om. ta.

kabeh, lâwan sang Karṇâçwatthâmâ Çakuni, majarakĕn wṛtta sang Pâṇḍawa mwang höman irâsânak, ling nira:

„Sâjñâ haji! Ikang Pâṇḍawa rakwâhurip mangke. Ya ta pinakamantu de mahârâja Drupada. Katon ta ya krodhanya ri kami, matang yan pahöm[1] nghulun, mupâya[2] samârganyân mâtya. Kunang kapangguhanya, mapranga juga nghulun kalâwan Pâṇḍawa kenakanya donĕnku ngkâneng Pâñcâlanagara, pöngakna[3] tapwan wĕdi ning pwangkulun.“

Mangkana ling sang Duryodhana. Sumahur mahârâja Dhṛtarâṣṭra:

„Anaku sang Suyodhana[4]! Tar wĕnang aku mâwak yan tan pakamanggalya kakinta çrî ârya Bhîṣma. Sangkṣepanya undangĕn juga sira! Yapwan panghaywani ri buddhinta, samangkana kita gumawayakna[5] prawṛtti!“

Mangkana ling mahârâja Dhṛtarâṣṭra. Inundang ta çrî ârya Bhîṣma. Çighra tĕka sira, inâjñân saprayojana[6] de sang Suyodhana. Sumahur ta sira:

„Anaku mahârâja Dhṛtarâṣṭra! Na rocate[7] wigraho me[8]. Tatan ahyuñ[9] juga nghulun ri patukaranta lâwan sang Pâṇḍawa. Walingta tan padâ kari sihkw i kita lâwan sang Pâṇḍawa? Tumûs ta ya tĕkery anakta mwang sang Pâṇḍawa. Parwañ[10] jugeki kaḍatwanta, ikang kaliliran sakeng bapanta, yatanyâtût[11] adulura! Anakta sang Duryodhana ratwakna ri Hâstinapura, sang Yudhiṣṭira ratwakna ring Khâṇḍawaprastha, ikang punpunan wehĕn sama bhâga! Mangkana kirakira ni nghulun, donya mamṛddhyakna ri kita mwang sang Pâṇḍu.“

Sumahur ta ḍang hyang Droṇa, ling nira: „Sâjñâ haji mahârâja Dhṛtarâṣṭra! Kĕnoh ujar ning râma rahadyan sanghulun çrî ârya Bhîṣma. Paramârtha dharma ngaran ikâ. Kunang ikang kaparitahâ de rânak haji mahârâja Duryodhana, sugyan darpa waira sang Pâṇḍawa, tan dadya rasikâgĕlĕnga, yan katona sih rahadyan sanghulun.

[1] A. F. H. pâhöm, E. G. mahĕm.
[2] A. hupâya, E. F. H. mupâya, G. mupaya.
[3] A. mĕngpĕngakna, E. F. H. pöngakna, G. pĕngakna.
[4] A. F. G. H. Suyodhana, E. Duryodhana.
[5] A. F. G. gumaweyakna, E. gumawayakna, G. gumawaya.
[6] A. F. H. saprayojana, E. G. prayojana.
[7] De HSS. rocyate.
[8] Mah. I, 7441.
[9] A. F. G. ahyun, E. mahyun, H. âhyuñ.
[10] A. F. H. parwâñ, E. G. parwa.
[11] A. yanyatut, E. F. H. yatanyâtût, G. yatanyatût.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

matang yan undangĕn usön, pamawâkna mâs maṇi râjayogya, warahĕn yan [1] parwan ikang kaḍatwan! Ya ya ubhaya ning pwaṅgkulun.〃

Mangkana ling ḍang hyang Droṇa. Sumahur sang Widura:

〃Sâjñâ haji mahârâja Dhṛtarâṣṭra! Sugyan ta kahiḍĕpa doṣa ning wigraha de haji, ikang Pâṇḍawa rakwa maṅgekaprâṇa lâwan sang watĕk Yadukula. Linawad de sang Kṛṣṇa ring Pâñcâla. Mangkin apagĕh manahnya tumĕmwakĕn hayu hiḍĕpnya, apan sayogya sang pinakâçraya nikâ. Tĕkwan pwa yan makarâma tuha mahârâja Drupada, sinahakâryan ta ya de sang Dhṛṣṭadyumna Çikhaṇḍî. Aparan ta kasangçayanya [2] donĕn? Saṅkṣepanya kĕnoh çabda çrî ârya Bhîṣma mwang ḍang hyang Droṇa. Yogya sira pituhunĕn de haji, ikang kumonakna sang Pâṇḍawa hundangĕn, apan akweh sarwadhana [3], matang yan tan wikârâ buddhi râsikâ!〃

Mangkana ling sang [4] Widura ri sang Dhṛtarâṣṭra.

〃Aringku sang Widura! Kadi hana amara rumakṣa ri hayu ni nghulun: bheda saṅkeng nîti ning Çakuni lingta ikâ. T'asyasih tântĕn i nghulun, kitâtah lumakwâṅgundanga sang Pâṇḍawa, mangilyakna mâs maṇi râjayogya, mâjaraknanta giraṅ [5] ni nghulun ri swastha sarikâ kabeh, mwang ari ni nghulun sang Kuntî konĕn tĕkâ usön!〃

Mangkana ling sang Dhṛtarâṣṭra. Lumâmpah ta sang Widura. Saḍatĕng nireng Pâñcâlanagara sinuṅgsung ta sira de sang Pâṇḍawa mwang sang Kṛṣṇa. Hana tapwan umulih ring Dwârawatî, umilu sumwâgate sang Widura, karuhun mahârâja Drupada. Mojar ta sang [6] Widura:

〃Sâjñâ haji mahârâja Drupada! Atyanta girang [7] mahârâja Dhṛtarâṣṭra, an karĕngö sang Pâṇḍawa, pinakamantu de rahadyan sanghulun. Makon ta sira maṅgilyakna mâs maṇi râjayogya [8], panglawada ni nghulun ri hana sang Pâṇḍawa. Ndâ nâhan ta kapintonan ikâ ri rahadyan sanghulun. Kunaṅ âjñâ çrî ârya Bhîṣma kumonakĕn ikang kaḍatwan parwana, sang Duryodhana ratwa ri Hâstinapura, sang Yudhiṣṭhira ratwa [9] ring Khâṇḍawaprastha. Ikâ tang punpunan

[1] E. om. yan.
[2] A. F. G. H. kasangçayanya, E. kasangçayanta.
[3] A. F. G. dhana, E. H. dana.
[4] A. si, E. F. G. H. sang.
[5] A. F. H. mâjaraknanta girang, E. mâjarakna kagirang, G. pajarakna girang.
[6] A. sa, E. F. G. H. sang.
[7] E. om. girang.
[8] A. G. rajayogya, E. rajyayogya, F. H. râjayogya.
[9] A. F. G. H. ratwa, E. râtwakĕn.

wineh sama bhâga [1], yatanyan paḍa wṛddhya sira kâlih, matang yaṇ ḍatĕng nghulun maṅgke, umundanga rânak haji sang Pâṇḍawa.〃

Mangkana ling sang Widura. Sumahur mahârâja Drupada, ling nira:

〃Ârya Widura! Atyanta [2] kĕnoh dahat de çrî ârya Bhîṣma kuminkin kahaywan i putu nira kâlih, makadon sukâ nikang rât kabeh, kunaṅ âmbĕka sang Pâṇḍawa sira wĕkas ikâ, yan hana kahyun irân muliha [3]?〃

Sumahur sang Kṛṣṇa, ling nira: 〃Ârya Widura! Nghulun maṅgatĕrakĕn i sang Pâṇḍawa, manĕmbahe [4] mahârâja Dhṛtarâṣṭra, karuhun ikâ çrî ârya [5] Bhîṣma, apan tan hana pituhun sanghulun kabeh lena saṅgke pakon ira. Haywa ta tan singgih çabda nirân parwan ikang kaḍatwan!〃

(Mangkana ling sang Kṛṣṇa) [6]. Mayu [7] tikang alap kĕna. Ri huwus sang Widura tinamuy ring bhojana yathâsambhawa, amwît ta sang Pâṇḍawa ri mahârâja Drupada, tumuhwakna ri paṅgundang mahârâja Dhṛtarâṣṭra. Inastuṅgkâra ta sira. Umilu ta sang Dropadî, angiring dewî Kuntî. Sang Kṛṣṇa milu mangatĕrakĕn. Makonkonan ta [8] sang Widura mâjara ri mahârâja Dhṛtarâṣṭra, an haneng hawan sang Pâṇḍawa. Kinon ta sang Wikarṇa [9] manuṅgsunga. Tan asowe ḍatĕng ta sang Pâṇḍawa manĕmbah [10] ri sang Dhṛtarâṣṭra, karuhun i [11] sang ârya Bhîṣma mwang ḍang hyang Droṇa. Pinĕkul ta sirenarĕkan [12] wet ning harṣa, mogha ta sira kapiluh [13]. Mangkana sang Duryodhana sânak kapwâmarahakĕn girang nira, inarpaṇâkĕn tang kaḍatwan satĕngah ri sang Pâṇḍawa, kinon atûtâdulura, masilih-asiha mwang sang Korawaçata. Enak ta manah nirâsilih-asih pwa sirâpatût [14] wĕkasan, ginawe [15] tikang kaḍatwan irikaṅ Khâṇḍa-

[1] A. bhâ, E. F. H. bhâga, G. bhaga.
[2] A. F. H. atyanta, E. antyanta, G. om.
[3] A. F. mulihâ, E. G. H. muliha.
[4] A. manĕmbaha, E. F. G. manĕmbahe, H. manĕmbahhe.
[5] A. om. âryya.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. payu, E. F. G. H. mayu.
[8] A. F. H. makonkonan ta, E. makon pwa sira, G. makon ta.
[9] A. Karṇṇa, E. F. G. H. Wikarṇṇa.
[10] A. manĕ, E. F. G. H. manĕmbah.
[11] A. ika, E. F. G. H. i.
[12] A. sira inarĕkan, E. F. G. H. sirenarĕkan.
[13] A. kaluh, E. kaphaluh, F. H. kapiluh, G. kapaluh.
[14] A. patu, E. F. G. patut, H. patût.
[15] A. giwe, E. F. G. H. ginawe.

waprastha, pinakakaḍatwan sang Pâṇḍawa, paripûrṇa kagawayanya. Tan hana kakurangnya ring bapra prakâra jalagraha paniskâra, sapakĕkĕs ning kaḍatwan, sâkṣât Indraloka kahiḍĕpanya, matang yan inaranan ring Indraprastha, pratiṣṭa ta mahârâja Yudhiṣṭhira huwus kṛtâbhiṣeka, makângga rakṣâri nira patang ṣiki. Tatan hana kâlahala nira; huwus enak tândĕl nireng singhâsana, amwît ta sang Kṛṣṇa muliha, sangçayan ati malawas sira. Inanumata sira de sang Pâṇḍawa."

Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana macarita. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, ling nira:

XVI.

"Sâjñâ maharṣi! Yan yogya nikang carita tulusakna! Aparan ta gawe ni kawitan i nghulun, ryy uwus irân [1] mândĕl haneng Indraprastha? Wistârâkna de maharṣi macarita!"

Mangkana ling mahârâja Janamejaya. Sumahur bhagawân Waiçampâyana (ling nira [2]):

"Alihakna talinga pangrĕngö!

Huwus enak tândĕl ning kaprabhun mahârâja Yudhiṣṭhira, (swastha ta ng rât de nira [3]), enak kapwa gumawayakĕn swakâryanya. Pira kunang lawas nira ratu [4], ḍatĕng ta bhagawân Nârada, wiku sakeng swargaloka, prajñâ ring saptaswâra mwang gîtanṛta, makâdi ring [5] caturweda, nirantara wijilnya [6] sangkeng tutuk nira. Sâdara ta mahârâja Yudhiṣṭhira, i tĕka sang ṛṣiwara, maswâgata maweh pâdyârghâcamanîya, mangaturi ratnâsana, matakwan i prayojana nirân ḍatĕng. Mojar ta bhagawân Nârada, ling nira:

"Sâjñâ haji mahârâja Yudhiṣṭhira! Don mami ḍatĕng ri haji mangke, umaraha kiteng nyayopadeyâhayu [7]. Ulahanta pakastrî sang Dropadî, haywa tan wiweka! Hana ta daitya rwa sânak, si Sundopasunda ngaranya, prasiddhâtût adulur lawan sânaknya, tanpamangan yan tan akârwan.

---

[1] A. F. H. irân, E. niran, G. ira.
[2] Haec verba in A. desunt.
[3] Haec verba in A. desunt.
[4] A. F. G. H. ratu, E. ratuba.
[5] A. ri, E. F. G. H. ring.
[6] A. mijil, E. F. G. H. wijilnya.
[7] A. nyâyoṣadeyâhayu, E. F. H. nyayopadeyâhayu, G. nayopaya.

Ekaçîlasamâcârau [1]. Tunggal juga sapakṣanya. Ahyun [2] pwa ya mâlahakna tribhuwana. Lumampah ta ya magawe paripûjâ ri [3] puñcak ing Windhyâcala, majaṭâ mawalkala, tan pamangan tan panginum wway [4] tan paturû [5]. Âtmamâṁsâni [6] homantau [7]. Pinûjâkĕnya ta dagingnya, tinĕwörnya saka satampyal [8], hinomâkĕnya ri hyang Agni. Hanan pangekapâda, makapanampak pâdângguṣṭanya kiwâ, ya muruḍung ri sang hyang Âdityâpanas sadâkâla. Malawas pwa yâgawe tapa, hârohara tang dewatâ mamet upâya, samârganyân wurunga tapa nikang daitya [9]. Hana ta strî mâyâ gawe nikang dewatâ, nânâwidha lwirnya, mangilyakĕn mâs maṇik [10] sarwamûlya, dudû tang mĕnggĕp katibâ tumĕkâkĕn [11] hyunya rikang daitya. Ndân dhairya [12] manah nikang daitya [13] Sundopasunda, tan kawĕnang binañcana. Saka ri krodhanya sinambutnya ta gadânya, yângkĕn pamigrahanyekang strî mâyâ. Alayû tekang strî mâyâ, giri-giri [14] de ning prabhâwanya. Ri lunghâ nikang strî mâyâ, enak ta denyâsamâdhi. Irikân ḍatĕng bhaṭâra Brahmâ, kumon yâ malakwânugraha. Mojar tang [15] daitya kâlih sânaknya:

"Sâjñâ bhaṭâra! Suka de ning harĕp ni nghulun inanugrahâna [16]. Yan yogya ikang tribhuwanamaṇḍala kawaçâkna de ni [17] nghulun kâlih! Ndâtan hanâ ng tribhuwanâmangpange [18] nghulun, tan hanâ ng sarwabhûta wĕnangâgawaya [19] bhaya. Agraṇye ca pitâmahâḥ. Yan lena sangkeng sanghulun kâlih!"

---

[1] De HSS. ekaçilasamabhâra. Mah. I, 7624: Ekaçilasamâcârau.
[2] A. ayun, E. F. H. ahyun, G. hahyun.
[3] A. F. G. H. ri, E. ring.
[4] A. F. H. wway, E. we, G. wai.
[5] A. tan turu, E. G. H. tanpaturu, F. tanpaturú.
[6] De HSS. atmamangsâdi homanto.
[7] Mah. I, 7626 b: Âtmamâṁsâni juhwantau.
[8] A. E. G. saka satampyal, F. H. sakatampyal.
[9] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[10] A. mnik, E. F. H. maṇik, G. maṇi.
[11] A. tumngĕkĕn, E. G. tumkakĕn, F. H. tumkâkĕn.
[12] A. E. G. deryya, F. H. dhairyya.
[13] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[14] A. giri girin, E. F. G. H. girigiri.
[15] A. ta, E. F. G. H. tang.
[16] A. F. H. anugrahaṇa, E. inugrahanâ, G. hinanugrahana.
[17] A. denira, E. F. G. H. deni.
[18] A. tribhuwanâmapanga, E. F. tribhuwanâmangpange, G. °namangpanga, H. °nâmangpanga.
[19] A. pnangâgawaya, E. F. H. wnangâgawaya, G. gawaya.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Mangkana ta ya lingnya, inanumata [1] de bhaṭâra Brahmâ. Tĕlasnya kṛtânugraha, tĕka tang daitya [2] paḍânĕmbah iriya. Dinonya tang swargaloka, ndâ tan hana dewatâmapagakĕn prabhâwa nikâ. Samangkana tang bhûḥloka kawĕnang.

Praṇaṣṭanṛpatidwijâ [3]. Tan hana ratunya, tan hana brâhmaṇanya, kewalya kumĕl giri-girin de ning daitya [4] kâlih. Hilang tang caturâçramakarma, tan hana pwa ya japa mantra hungkârâgnihotra ngaranya. Prihati tang sarwadewatâ, matang yan panangkil ri bhaṭâra Brahmâ, mapulung rahi sahana [5] nira, amintânugraha ri [6] patya nikang daitya [7] kâlih. Mojar ta bhaṭâra Brahmâ ri sang Wiçwakarmâ:

„Sṛjyatâṁ prârthanîyaikâ pramadeti mahâtapâḥ [8]! Anaku sang Wiçwakarmâ [9]! Tâgawe kita strî uttama rûpanya, sayogya kahyuna nikang daitya [10] kâlih! Ya ta sangkana ning patinya."

Mangkana ling sang hyang Brahmâ. Prayatna ta sang Wiçwakarmâ. Inalap nira ta ratna nikang sarwabhâwa, saka tilaçata de nirângalap, inimpĕnakĕn matĕmahan ta ya [11] strîratna. Inaranan ta sang ratna Tilottamâ.

Tilaṁ tilaṁ samânîya [12]. Apan saka satila de ning gumawe [13] ngûni. Kinon ta sang Tilottamâmare kahanan ikang daitya [14]. Manĕmbah ta sira mapradakṣiṇa ri bhaṭâra Brahmâ. (Sang hyang Rudra sira milw anangkil [15] ri bhaṭâra Brahmâ [16]), kapûhan de ning hayu sang Tilottamâ, ginawe nira ta ng muka patang siki, lor,

[1] A. hananumata, E. F. G. inanumata, H. inanumâta.
[2] A. ta detya, E. F. H. tang daitya, G. tang detya.
[3] De HSS praṇaṣṭo nṛpatiḥ dwijaḥ. Mah. I, 7673: Niwṛttayajñaswâdhyâya praṇaṣṭanṛpatidwijâ.
[4] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[5] A. saha, E. F. H. sahana, G. om.
[6] A. add. sang hyang, E. F. G. H. om.
[7] A. ning detya, E. F. H. nikang daitya, G. nikang detya.
[8] De HSS. kṛtataṁ pratiniyoktaḥ pramadeki mahatapaḥ. Mah. I, 7689 b.
[9] A. çwakarmma, E. F. G. H. wiçwakarmma.
[10] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[11] A. om. ya.
[12] De HSS. tilaṁ tilaṁ samobhayaṁ. Mah. I, 7696.
[13] A. guwe, E. F. G. H. gumawe.
[14] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[15] A. anakil, E. om. F. H. anangkil, G. nangkil.
[16] Haec verba in E. desunt.

kidul, kulwan, wetan [1], yatanyan tan anghelânolih, tuminghal i rûpa sang Tilottamâ, an mapradakṣiṇa. Mangkana ta sang hyang Indra hĕla-hĕla tinghal nira, ginawe nira tang netra sahasra, tathâpinya tan warĕg juga tumon, ngûniweh tang dewatâ kabeh, kapwa Tilottamâ wiṣaya ning matanya. Anghing bhaṭâra Brahmâ tan ilu harṣa. Ri huwus sang Tilottamânĕmbah, lumâmpah ta sira mare kahanan ikang daitya [2], sĕḍĕng magawe pânotsawa, ngkâne puñcak [3] ning Windhyaparwata, pinangidungakĕn [4], (pinangigĕlakĕn [5]), pinangrakĕtakĕn de ning watĕk nâtha, salwir ing bhogopabhoga bhinuktinya. Hana ta taman ri saṇḍing ni pangutsawanya, atyanta koněng-unĕngnya [6], ibĕkan sarwakusuma, pinariwṛtta de ning lwah suci nirmala mahĕning wenya. Ngkâna ta dununggan sang [7] Tilottamâmĕnggĕp mamet sĕkar. Kathañcit [8] pwekang daitya [9] kâlih tĕlas awĕrö de ning madya. Mijil ta yângadĕg adan mareng [10] taman. Satĕkanyeng taman, katon ta sang Tilottamângalap sĕkar, atyanta ring hayu. Tan hana ta pwa strîratnâmaḍe rûpanya, muwah solah swabhâwenggitanyottama. Samangkana tang daitya [11] kĕna kâmarâga tîbra tan [12] kawĕnang dhinaraṇanya. Mâsö ikang Sunda, tangan sang Tilottame tĕngĕn ginĕnĕnganya. Kunang ikang Upasunda sâmbut tangan ing Tilottame [13] kiwâ ginĕnĕnganya. Mojar ta kakanya rumuhun:

„Aringku sang Upasunda! Haywa ta kita parawyâpâra riking strî, parigraha ni nghulun ike, yaya guru mara [14] strî ning kaka de ning ari."

Ujar si Upasunda: „Kaka sang Sunda! Haywa kita parawyâpâra ikeng [15] strî! Parigraha ni nghulun iki, yaya makastrî [16] ning ari de ning kaka."

[1] A. G. wetan kulwan, E. kulon wetan, F. H. kulwan wetan.
[2] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[3] A. F. H. puñcak, E. G. pucak.
[4] A. pinidungakĕn, E. F. G. H. pinangidungakĕn.
[5] A. om.
[6] A. F. H. koněng-unĕngnya, E. G. konang-unangnya.
[7] A. F. G. H. sang, E. ratnan.
[8] A. katacit, E. F. G. H. katañcit.
[9] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[10] A. G. mare, E. F. H. mareng.
[11] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[12] A. tang, E. F. G. H. tan.
[13] A. tilottamâ, E. F. G. H. tilottame.
[14] A. para, E. F. G. H. mara.
[15] A. F. G. H. ikeng, E. ikang.
[16] A. parastri, E. F. makastri, G. marastri, H. marastrî.

(Mangkana lingnyân pasilih-silihan wacana) [1]. Tâtan hana manggânguwâkna [2] tangan sang Tilottamâ. Kapwa paḍa hyunya. Mangkin sangçayâgöng galaknya, paḍa lali ri [3] sihnyâsânak. Tĕkwan pwa ya huwus kâweṣa de ning madya [4], tâtan wruhnyeng dharmayukti. Paḍa ta yânambut gadâ, inuwâkĕnya ta yan tangan sang Tilottamâ denya. Mapupuh ta ya lâwan wwang sânaknya, silih[5]-cidra silihpalu paḍa göng ni prabhâwanya. Wĕkasan paḍa silih-ḍaṇḍa parĕng tibâ kâlih ibĕkan râh awaknya. Parĕng mâti mapulihan, wangkaynyânglĕṇḍö [6] ring lĕmah. Tumon ikang daityagaṇa sakweh ni balanya, alayû mareng pâtâla, mawĕdi doněn [7] de ning dewatâ. Ri huwus ning daitya Sundopasunda pĕjah, mulih ta sang Tilottamâjar i sang hyang Indra krama ning daitya [8]. Inanugrahan ta sang Tilottamâ munggw ing swargaloka, sasuka ning widyâdharî suka nira. Ya tekâ tan tirun mâti darpa ring strî! Haywa ta mahârâja mangkana! Kunang samayanta ring sânak: Draupadyâ naḥ sahâsînân anyo'nam yo' bhidarçayet [9]. Yan hanâ wwang sânakta durug i rowangta, ri kâlanya lâwan sang Dropadî, ya tikâ lumakwâwanawâsa, gumawayakna ng kabrahmacaryan, lawasnya rwawĕlas tahun. Mangkana samaya gawayaknanta, yatanyan atûtâsânak, makaphala [10] haywanta!»

Nâhan ta ling bhagawân Nârada. Amisinggih ta sang Pâṇḍawa. Sûkṣmântarlîṇa ta bhagawân Nârada ri palinggihan ira.

Hana ta brâhmaṇa sira tamolah irikang deça kagarbha [11] de nikang Indraprastha. Sira ta kahilangan lĕmbu. Manangis ta sira ri panangkilan ing [12] kaḍatwan, sumĕsĕl ri mahârâja Yudhiṣṭhira, an hana maling tumama ri deça nira. Karĕngö pwa de nirânangis de sang Arjuna, inujaran ira ta sira, kinon mahenakâmbĕk nira. Tumama ta sang Arjuna ri kahanan mahârâja Yudhiṣṭhira. Sira ta

[1] Haec verba in A. desunt, E. °wadhana, F. °wacaṇa, G. H. °na.
[2] A. manggângukna, G. mangga nguwakna, E. manggânguwaknâ, F. H. °wâkna.
[3] A. om.
[4] A. manahnya, E. F. G. H. madya.
[5] A. sili, E. F. G. H. silih.
[6] A. wangkaynya lĕṇḍö, E. G. wangkyanyanglĕṇḍĕ, F. H. wangkaynyânglĕṇḍö.
[7] A. ṭoněn, E. F. G. H. doněn.
[8] A. G. detya, E. F. H. daitya.
[9] De HSS. Dropadye ca samâsinâḥ anyena yo niwarttate. Mah. I, 7740 b: Draupadyâ etc.
[10] A. makapula, E. F. G. H. makaphala.
[11] A. garbba, E. F. G. H. kagarbbha.
[12] A. i, E. F. G. H. ing.

sĕḍĕng hana lâwan sang Dropadî, prayojana nira mâlapa ri sañjata nira, (sâdhana nirâ[1])nutûtana maling. Inalap ira tang dhanuh mwang çara. Mengĕt pwa sire wĕkasan i samaya [2] bhagawân Nârada, tathâpinya [3] manglampu sira lumakwa wanawâsa, yatanyan siddha kârya sang brâhmaṇa. Huwus niromalap laras nira, tinût nirekang maling. Kawĕnangan ta ya, pinatyan nirawaçeṣa. Ikang lĕmbu tarpalwang [4] wulunya salamba. Winehakĕn ire [5] sang brâhmaṇa. Suka ta sang dwija de nira. Amwît ta sire suku mahârâja Yudhiṣṭhira, lumakwâwanawâsa, ndân atĕngĕt mahârâja Yudhiṣṭhira, mangĕnangĕn i lara nirân mapasaha, ndâ tan-anggâ [6] sang Arjuna ri pasayut sang kaka, awĕdi ring mithyawacana. Inanujnân [7] ta sireng wĕkasan, apan [8] tumuhwakĕn i samaya [9] sang ṛṣi. Lumampah ta sire wĕkasan. Nânâwidhekang atîtâçrama [10] pinaran ira. Tĕka ta sireng Ganggâdwâra, wulakan ing Ganggâ sangkeng Himawânwiwara, matîrtha [11] ta sira ngkâna, mangarpaṇâkĕn udakâñjali, magaway agnihotra, amûjâ ri sang hyang Âditya. Hana ta nâgakanyâ [12] sumaṇḍingi sira. Sinântwa nira ta ya:

»Kâ ca twaṁ kasya câtmajâ [13]? Aparan ta kita strî rarâhayu sumaṇḍing ri nghulun, lâwan sangapa mânak [14] kita? Warah ta nghulun ibu ri prayojananta!»

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur tikang [15] nâgakanyâ: »Airâwatakulotpannaḥ [16]. Hana sira nâgarâja wĕka sang Airâwata [17], sang Korawya ngaran ira. Sira ta makânak i nghulun. Moghâhyun tumon kalituhayunta. Ya ta hetu ni nghulun mare kita.

[1] Haec verba in A. desunt.
[2] A. F. G. H. i samaya, E. pawkas.
[3] A. hâptinya, E. hatapinya, G. tathapinya, F. H. tathâpinya.
[4] A. lwa, E. F. G. H. lwang.
[5] A. H. ire, E. ira, F. ireng, G. nira.
[6] A. anggaha, E. G. H. angga, F. anggâ.
[7] A. inajñan, E. F. G. H. inanujñan.
[8] A. om. apan, G. hapan.
[9] A. i sapasamaya, E. F. H. ing samaya, G. samaya.
[10] A. atitâkrama, E. hatitâçrama, F. H. atitâçrama, G. haçrama.
[11] A. matitha, E. matirthâ, G. matirtha, F. H. matîrtha.
[12] A. nâhanyâ, G. nagakanya, E. F. H. nâgakanyâ.
[13] De HSS. twaya twaṁ kaçyapâtmajâ. Mah. I, 7792 b: Kaçcârya subhage deçaḥ kâ ca twaṁ kasya câtmajâ.
[14] A. mânakki, G. manak, E. F. H. mânak.
[15] A. F. H. tikang, E. hikang, G. tang.
[16] Cf. Mah. I, 7793: Airâwatakule jâtaḥ Kaurawyo nâma pannagaḥ.
[17] A. G. Erawata, E. F. H. Airawata.

T'asyasih sang Arjuna! Parigrahan [1] ikâ makangaran Ulupuy! Haywa [2] sinalahasa bhaktinya ri kita!"

Mangkana ling sang Ulupuy. Sumahur sang Arjuna:

"Atyanta [3] eman i hayuntebu nâgakanyâ! Sayogya parigrahan i nghulun, kunang tâpan de ning wanawâsa nghulun mangke, gumawayakĕn kabrahmacaryan, makanimitta ng sâmaya ni nghulun sânak, alĕmĕh ta nghulun mithyaprawṛtti."

"Swâmî kita sang Dhanañjaya! Mengöt nghulun kâraṇanta wanawâsa, ri deuta mare kahanan mahârâja [4] Yudhiṣṭhira, i sĕḍĕng lâwan sang Dropadî. Yukti ta kita brahmacaryâ [5], ndân sang Dropadî wiṣaya nikang kabrahmacaryan, tan dadya ta sarikâ [6] masanggama lâwan kita, kunang yan ing strî waneh, tan hana doṣanteriya."

Mangkana ling nikang nâgakanyâ. Manggâ ta sang Arjuna. Masanggama ta sira mwang sang Ulupuy irikang [7] sakulĕm. Rahina pwa sang hyang ri sakatambay esuk, mulih [8] ta sang Arjuna ring Ganggâdwâra. Sinungsung ta sira de sang maharṣi kabeh. Marah ta sira wṛtta gawe nirân mareng pâtâla. Magawe ta sira godâna [9] (mwang kâñcanadâna [10]), nânâwidhekâ puṇya nira, ikang paweweh nire sang brâhmaṇa. Tumular [11] ta sira mareng narawṛtta, mangawetan laku nira. Kapangguh tikang siddhâçrama, Naimiṣâraṇya, Koçikînadî, i Ganggâ Kalinggadeça, kapwa kâhasan ikâ kabeh ring sâçramâçrama [12] de nira. Maweh juga sira dâna puṇya. Pinariwṛtta ta sira de ning brâhmaṇa, dinulur saparan ira. Tĕka pwa sireng [13] tasik wetan, mangidul ta sira kalunghâ-lunghâ laku nira, katĕkân tang Manâyuradeça, sakweh nikang [14] tîrthâçrama ngkâna kapwa pagawayan irâgnihotra saha dâna [15] puṇya.

[1] A. F. G. H. parigrahan, E. parigran.
[2] A. ywa, E. F. G. H. haywa.
[3] A. F. H. atyanta, E. antyanta, G. hatyanta.
[4] A. F. H. mahârâja, E. G. sang.
[5] A. F. H. brâhmâcâryya, E. brâhmâcâryyan, G. brahmacaryya.
[6] A. siraka, E. F. sarikâ, G. H. sarika.
[7] A. irika, E. F. G. H. irikang.
[8] A. muli, E. F. G. H. mulih.
[9] A. H. godâna, G. godana, E. godhana, F. godhâna.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. mular, E. F. G. H. tumular.
[12] A. G. H. sâçramaçrama, E. F. âçramâçrama.
[13] A. sire, E. F. G. H. sireng.
[14] A. F. G. H. nikang, E. nira.
[15] A. F. dhana, G. H. E. dana.

Hana ta ratu [1] mahârâja Citradahana ngaran ira, ratu ring Manâyuradeça. Sira ta mânak kanyâ sang Citragandhâ ngaran ira, paripûrṇa ri kalituhaywan ira. Kañcit katon de sang Arjuna. Mahyun [2] ta sira, matang yan palakun ri mahârâja Citradahana. Pinalaku ta sang râjaputrî. Mojar ta mahârâja Citradahana:

"Ai Pârtha kita sang Dhanañjaya! Rĕngönta carita ni nghulun! Hana sira mahârâja Prabhâkara ngaran ira, ratu ngke Manâyuradeça, prasiddha kawitan sanghulun [3]. Sira tânapatya, tanpânak. Prihatin [4] ta sira, matang yan pagawe tapa, umârâdhana bhaṭâra Çangkara. Enak ta de nirâsamâdhi [5]. Tumurun ta bhaṭâra Rudrânganugrahani sira, mânaka [6] sasiki tĕkeng santâna pratisantâna, kapwa mânaka sasiki. Nghulun pwa santâna nira mangke. Mânak ta nghulun sasiki strî. Ya tikâ sang Citragandhâ ngaran ira, ikang pinalakunta ri nghulun. Kunang pwa pasamaya ni nghulun mangke, yan mânak pwa ya lanang denta, yekâ kanyâ çulka panumbasanta ry anak ni nghulun, (yaya tânaka râjaputra nghulun) [7], yan pânaka laki-laki denta."

Mangkana ling mahârâja Citradahana. Manggâ ta sang Arjuna, umakwakĕn sang Citragandhânaka lanang. Winarang ta sira pinagawayakĕn wiwâhamanggala. Makurĕn ta sira mwang sang Citragandhâ, tĕlung tahun lawas nirân hana [8] ngkâna. Muwah ta sira mareng Dakṣiṇasâgara. Manon ta sira tîrtha çûṇya, limang siki kwehnya, tan pinaran de sang ṛṣi. Matakwan ta sireng tâpasa, matang yan tan hanâdyus [9] irikang tîrtha. Winarah ta sira yan mahâbhaya [10] ikang tîrtha, kinahanan de ning wuhayâgalak.

Kunang ngaran ikang tîrtha: ring Sobhadra [11], ring Poloma [12], ring Kârandhama, ring Supâwana [13], ring Pramâṇa [14]. Ya tikâ

[1] A. add. ri.
[2] A. mayun, E. F. G. H. mahyun.
[3] A. F. G. H. sanghulun, E. nghulun.
[4] A. F. H. prihatin, E. G. prihati.
[5] A. nirâsamâdi, E. nirâsamaddhi, F. H. nirâsamâdhi, G. nira samadhi.
[6] A. H. mânaka, G. manaka, E. manakta, F. mânakta.
[7] Haec verba in E. et G. desunt.
[8] A. tana, E. F. H. hana, G. om.
[9] A. hana dyus, G. ana⁰, E. F. H. hanâdyus.
[10] A. mahâbha, E. mahabaya, G. mahabhaya, F. H. mahâbhaya.
[11] A. swanadrâ, E. çwabhadrâ, G. swabhadra, F. H. swabhadrâ. Mah. I, 7842: Saubhadraṁ.
[12] Mah. I, 7841 a: Paulomañca.
[13] De HSS. Suprawana, Mah. I, 7841: Supâwanam.
[14] Mah. I, 7841 b: Prasannañca.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

kinahanan ing wuhaya kalima. An-mangkana ling maharṣi mawarah, tumĕḍun ta sang Arjuna madyus ing Sobhadratîrtha. Tĕka tang wuhaya krûrâkâra, sanyâsanya [1] sumahute sira. Sinikĕp ta ya, sinĕngkâkĕn sangkerikang toya kahananya. Tadanantara matĕmahan ta ya widyâdharî paripûrṇeng hayu, asinang çarîranya kasĕnwan de ning bhûṣaṇanya maṇi. Mojar ta ya:

„Ai Pârtha kita Dhanañjaya! Nghulun [2] widyâdharî sangkeng swarga. Si Sarwadâ ngaran i nghulun, prasiddha pariwara sang hyang Waiçrawaṇa. Hana ta widyâdharî mitra ni nghulun patang siki, ngaranya: sang Sorabheyî [3], sang Çṛmî [4], sang Wudwudâ, sang Sitalâ. Ya tikâ rowang ni nghulun amĕng-amĕng ring Lokapâlawana [5]. Anon ta nghulun wiku magawe tapa, kadi teja ning âditya [6] tejanya, lumrâ ring deçântara. Sira ta [7] winighnan sanghulun tapa nira. Sangke krodha nirân inâwara samâdhi nira, çinâpa nira nghulun matĕmahana satwa krûra. Grâhabhûtâ twaṁ [8]. Ya ta hetu mami matĕmahan wuhâya. Aminta pwa nghulun anta çâpa [9]. Mâjar ta sira:

„Yan hana wwang [10] utsâha sumĕngkâkna sangkeng wwe kahananyu, irikâ ta kamu muwaha widyâdharî.“

Mangkanânta [11] çâpa ni nghulun de nira. Lumampah ta nghulun amet tîrtha sthâna [12] rahayu. Kañcit kapangguh bhagawân Nârada. Sira ta kumon i nghulun tamolaha ngke pañcatîrtha. „Hanârjuna dlâha [13] sumĕngkâkna kita.“ Mangkanânugraha bhagawân Nârada ri nghulun. Datĕng pwa kita sumĕngkâkĕn i nghulun mangke. Ya ta hetu ning muwah matĕmahan widyâdharî. T'asyasih te kami tulusakna kuçalante nghulun! Wwang sânak ni nghulun yan yogya [14] sĕngkâknekâ sangkeng [15] talaga!“

---

[1] A. sanyâsa, E. G. sanyasanya, F. sanyâsanyâ, H. sanyâsanya.
[2] A. hulun, E. F. G. H. nghulun.
[3] A. Somabheyi, G. Çorabheyi, E. F. H. Sorabheyi, Mah. I, 7858: Saurabheyî.
[4] A. prawi, E. F. G. Çṛmi, H. Sṛmi. Mah. I, 7858: Samîci.
[5] A. Lokapâladana, G. Lokaphalawaṇa, E. F. H. °wana.
[6] A. G. H. aditya, E. F. âditya.
[7] A. ha, E. F. G. H. ta.
[8] A. H. grâhabhuto twaya, E. F. G. grâhabhute twaṁ. Cf. Mah. I, 7860 c: Grâhabhûtâ jale yûyaṁ cariṣyatha çataṁ samâḥ.
[9] A. taçâpa, G. antasapa, E. F. H.ântaçâpa.
[10] A. waṅg, E. F. G. H. wwang.
[11] A. mangkana ta, E. G. mangkananta, F. H. mangkanânta.
[12] A. swâna, E. G. sthana, F. H. sthâna.
[13] A. nlâha, E. G. dlaha, F. H. dlâha.
[14] A. yanogya, E. F. G. H. yan yogya.
[15] A. G. sangke, E. F. H. sangkeng.

Mangkana rasa ning pamiuta-kâsih [1] nikang Sarwadâ ri sang Arjuna. Sinĕngkâken ira tikang wuhaya patang siki. Muwah ta ya widyâdharî kadi rûpa nira ngûni. Tĕhĕr amwît i sang Arjuna. Lunghâ ta yâmârgâkâça. Çinuddhi tang tîrtha de sang maharṣi. Mulih ta sang Arjuna mareng Manâḍuradeça, makurĕn lâwan sang Citragandhâ. Mânak ta sira laki-laki paripûrṇa lituhayunya. Inaranan [2] ta sang Wabhruwâhana. Huwus mânak sira ngkâna lumampah ta sira mareng Gokarṇaparwata, wukir pawitra ri pinggir ikang Dakṣiṇasâgara. Mangulwan ta sira sangkeng Gokarṇâcala. Sakweh ning âçrama pinaran ira. Tĕka ta sireng Prabhâsatîrtha, tûs nikang Saraswatî nadî, prasiddha patîrthan ikang wwang ring Dwârawatî, mangrĕngö ta sang Kṛṣṇa ri hana sang Arjuna ngkâna. Ya ta humundang sang Dhanañjaya. Enak pwa samâgama buddhi nira [3]. Lumâmpah ta sira kâlih mareng [4] Raiwatakagiri [5], wukir ikang Dwârawatî. Ngkâna sirâmukti rûm ning sarwakusuma. Huwus kâhasan tekang Rewatakagiri de nira, tumuluy ta sira mareng Dwârawatî. Sinungsung ta sira de ning watĕk Yadu kabeh, tinamuy ing sarwabhogopabhogâdi [6]. Paripûrṇa de nirâgoṣṭi [7]. Pira kunang lawas nira haneng Dwârawatî, datĕng ta ng utsawakarma, panginuman sang watĕk Yadukula, ngkâneng Raiwatakagiri. Hinyasan [8] tikang wukir ibĕkan de ning pakuwwan. Ginawe ta ya pagĕlaran pangigĕlan ing nârtakî [9]. Lumampah mahârâja Ugrasena, sang pinakaratu ning Dwârawatî, iniring [10] sira de ning watĕk Yadu kabeh. Umilu ta sang Baladewa, samering mwang strî nira sang Raiwatî ngaran ira. Tumût ta sang Sâmba, Pradyumna, sang Gada, Sâraṇa, sang Niçaṭha [11], sang Ulmuka, sang Wâdeça, sang Pṛthu [12]. Samangkana sang pinakâdi ning watĕk Yaduwṛṣṇyandhaka, umilu mareng Raiwatakagiri. Kunang

---

[1] A. kârih, E. F. H. kâsih, G. kasih.
[2] A. F. G. H. inaran, E. inaranan.
[3] A. F. H. sira, E. G. nira.
[4] A. maring, E. F. G. H. mareng.
[5] A. Rewatanâgiri, E. G. Rewatakagiri, F. H. Rewatakâg°. Mah. I, 7892. Raiwatakaṁ.
[6] A. sarwwabhogâdi, E. F. sarwwabhogopabhogâdi, G. H. bhogopabhogâdi.
[7] A. E. G. H. nira goṣṭi, F. nirâgoṣṭi.
[8] A. isnyasan, E. G. inyasan, F. H. inyâsan.
[9] A. nâktani, E. narttâki, G. nartthaki, F. H. nârttakî.
[10] A. iniri, E. F. G. H. iniring.
[11] A. H. sa nisaṭa, E. sang bhisaṭa, F. sang niçaṭa, G. niçata.
[12] A. Pṛdhu, E. F. Pṛtu, G. H. Pṛthu.

sang Kṛṣṇa samering mwang sang Arjuna, mahawan ratha sira kâlih. Ḍatĕng ta sireng [1] Raiwatakâcala, amûjâ ta sira rumuhun, kamĕnânginuma. Bhinukti nira tang sarwabhoga weṣalehyamadhupânâdi [2]. Karĕngö ta dhwâni ning paḍahi [3] mwang gĕṇḍing ginawenupakâra. Katon tang nârtakî wiçeṣa tumĕke rasa natya, sĕḍĕng ghûrṇita tang pâuotsawa. Kawit ta sang Sûbhadrâ kanyâhayu, ari sang Baladewa, amĕng-amĕng ing paryanta nikang wukir, iniring de ning sahasra paricârikâ, inatĕr de sang Hiraṇya, sang Sâraṇa. Kapûhan twas sang Arjuna, mogha râgî wâça tumon ing rûpa nira. Mojar ta sire sang Kṛṣṇa, ling nira:

„Duhitâ Basudewasya [4]. Iking Subhadrâ ngaran ira, prasiddha putrî mahârâja Basudewa, kinahanan ing rûpa wiçeṣa. Kam iwaiṣâ na mo̱hayet [5]? Syapa ta wĕnang tan ahyuna sarika ring çayana?"

Mangkana ling sang Arjuna. Sumahur çrî Kṛṣṇa:

„Singgih ujarta sang Arjuna. Kunang apan denyân durlabha kapanggihan iking [6] Subhadrâ ngaranya, atĕhĕr swayambara mârganyân pakastrin. Yan tan [7] mangkana, prasahyaharaṇa kunang. Yan hana kṣatriya mahâçakti wĕnang mâlap ya, tan tahĕn atya ri sang watĕk Yadu, makaswâmya [8] nikang Subhadrâ, makapanumbasanya kaçaktinya. Samangkana mârganyân pajalwa."

Mangkana ling çrî Kṛṣṇa. Enak tâmbĕk sang Arjuna rumĕngö. Amwît ta sira ri sang Kṛṣṇa, an gumawayakna prasahyaharaṇa [9]. Inalap nira ta sang Subhadrâ, pinangkwakĕn [10] tinunggangakĕn ing ratha nira. Lunghâ ta sirâhañang.

Mangrĕngö pwa [11] sang watĕk Yadu ri kâlapan sang Subhadrâ de sang Arjuna, krodha ta sira kabeh. Paḍânggĕgö sañjata, rumasuk kawaca nira umulwâla [12] curik nira. Hanânunggangi kuda, hanâ-

[1] A. si, E. F. G. H. sireng.
[2] A. F. H. weçalehyamadhupanâdi, E. weṣyalehyamadhûphalâdi, G. lehyawesa°.
[3] A. E. paḍati, F. G. paḍahi, H. padahi.
[4] Mah. I, 7923 b: Duhitâ Wasudewasya.
[5] De HSS. kâma epâ (A.), eṣâ (E. F. H.) mahâçahyat, G. kamahesa mahasaya. Mah. I, 7923 c ult.
[6] A. ikang, E. F. G. H. iking.
[7] A. om. tan.
[8] A. pakaswâmyâ, E. G. makaswamya, H. makaswâmya, F. makaswâmyâ.
[9] A. prasatyaharaṇa, E. F. G. H. prasahyaharaṇa. Cf. Mah. I, 7927.
[10] A. pinangkwakĕ, E. F. G. H. pinangkwakĕn.
[11] A. wwa, E. F. G. H. pwa.
[12] A. umulwa, E. G. umalalwa, F. H. umulwâla.

nunggangi liman, dudû ng amasangi ratha nira. Tinaběh tang bheri, ghinoṣitan tang wadwâ kabeh, kinon makolihe sang Arjuna. Mâdĕg ta sang Baladewa. Kailâçaçikharo [1] pamaḥ [2]. Kadi çikara ning wukir Kailâça rûpa nirân kabângan de ning galak, dudû bâng nira de ning madya. Nîlawâsâ [3]. Mahirĕng wĕḍihan ira. Sinâmbut nira tikang lânggala. Katon pwa çrî Kṛṣṇa humĕnĕng tan ilu hâruhara ri kâlapan sang Subhadrâ, mojar ta sira:

„Ai âryа Kṛṣṇa! Apa pwa hetu ning humĕnĕng ry awalepa [4] nikâ sy Arjuna? Byakta huwus pinûjâ [5], prasiddha wwang sânak parĕnahnya denta. Inañangakĕn pwârinta sang Subhadrâ. Takarin masampay ngaran ikâ, yaya dumĕdĕli tĕṇḍasta hiḍĕpku sy Arjuna. (Mangkana prawṛttinya [6]").

Mangkana ling çrî Baladewa. Sumahur sang Kṛṣṇa:

„Âryа Baladewa! Haywa kitânĕnggah masampay i sang Arjuna! Atyanta bhaktinya rasikâ ri kita kabeh. Apa pwa yan alapâringku, yan kwalingânta? Nihan ta buddhi rasika: ikang kanyâ yan wĕlin ing mâs maṇik, tan hana [7] pahi nikâ lâwan paçu [8]. Kaḥ kuryât purarṣo bhuwi [9]?

Syapa ta sira mahâpuruṣa manggâ wĕlin anak nira kanyâ? Nâhan ta hetu ning swayambara ginawayakĕn de sang kṣatriya. Tapwan hana [10] swayambara. Ya ta dumeh sang Arjuna gumawayakĕn prasahyaharaṇa [11], pamintonanya ri çaktinya, tutûti ta yan wĕnang. Ndan hiḍĕp ni nghulun, yan hana juga [12] wĕnang mapaga çakti [13] sang Arjuna. Yadyapi sang hyang Indra, yaya tan wĕnanga nira. Kita pwa ya huwus kṛtayaça, karĕngö de ning [14] rât kabeh, aniwârya parikrama. Erang ta nghulun, yan alaha de sang Arjuna. Lĕhĕng ta humĕnĕng makaphala tan bhinna ning yaçanta. Sâsing maprayoga

[1] A. Kailâçaçikara, E. F. H. Kailâçaçikaro, G. Kaila°.
[2] Mah. I, 7950 a, ult.: Kailâçaçikharopamaḥ.
[3] Mah. I, 7950 b.
[4] A. apalepa, E. awalepar, F. âwalepa, G. H. awalepa.
[5] A. pujâ, E. pinujya, F. H. pinûjâ, G. pinuja.
[6] Haec verba in A. desunt.
[7] A. ha, E. hanâ, F. G. H. hana.
[8] A. pasu, E. F. G. H. paçu.
[9] A. taḥ kuryyât puruso bhuti, E. kaḥ° bhumwi, F. H. °bhuwi, G. om. Mah. I, 7966 b, ult.
[10] A. tana, E. hanâ, F. G. H. hana.
[11] A. prasayâraṇa, E. F. G. H. prasahyaharaṇa.
[12] A. add. çakti.
[13] A. om. çakti.
[14] A. deni, E. F. G. H. dening.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

juga kĕnakĕnânta. Sumâutwâ [1] sang Arjuna, konĕn maluya! Warangĕn ta juga mwang sang Subhadrâ, yatanyan apagĕha pamitranta lâwan sang Pâṇḍawa! Mangkanâbhiprâya ni nghulun hetu ning hĕnĕng."

Mangkana ling sang Kṛṣṇa. Mamituhu ta çrî Baladewa [2]. Pinalaywan ta sang Arjuna kinon ira maluya, pagawayakna [3] wiwâhamanggala. Maluy ta sira. Satĕka nireng [4] Dwârawatî, winarang ta sira, paripûrṇa saha widhikrama. Satahun lawas nira ngkâna, kawĕnangan ta ng dwâdaça warṣa de nira, ikang samaya nirân wanawâsa, nyâ tâmwît ta sira ri sang watĕk Yadu, makering sang Subhadrâ. Inanumata ta sira. Lunghâ ta sira [5], mahawan ratha. Tan asowe sireng hawan, ḍatĕng ta sireng Indraprastha. Manĕmbah ta sira ri mahârâja Yudhiṣṭhira, tĕlas karuhun ri dewî Kuntî. Sang Subhadrâ kinon ira manĕmbahe [6] sang Dropadî. Enak ta samâgama nira kabeh.

XVII.

Byatîta haneng Indraprastha sira. Çrî Kṛṣṇa pwa sirâhyun lumawada ri sang Subhadrâ. Sinyang nira ta sang watĕk Yadu sira kabeh, makâdi sang Baladewa, Kṛtawarmâ [7], Sâtyakî, Sâmba, Pradyumna, kapwomilu sira kabeh. Ḍatĕng ta sireng Indraprastha, sinwâgatan de mahârâja Yudhiṣṭhira, inarpaṇâkĕn ta dṛwya sang Subhadrâ, kaliliran ira sangke mahârâja Basudewa, pratyekanya goḥ sâyuta, açwa [8] sahasra, (saha doraranya [9]), mwang bhûṣananya, dudû tang dâsadâsî, mwang maṇi suwarṇa [10] rajata, wastrâlangkârânekasângkya tĕlas kâlap de sang Arjuna. Tinamuy ta sang watĕk Yadu kabeh. Amwît ta sira muliha, makâdi sang Baladewa. Kunang çrî Kṛṣṇa tan ilu sira mulih, kewala kalulut ri sang Pâṇḍawa, makâdi sang Yudhiṣṭhira. Pira kunang lawas nira hana ngkâna,

[1] A. samantwa, E. F. G. H. sumantwa.
[2] A. Ngaladewa, E. F. G. H. Baladewa.
[3] A. magawekna, E. F. G. H. pagawekna.
[4] A. nira ri, E. nire, F. G. H. nireng.
[5] A. add. lunghâ ta sira.
[6] A. manĕmbaheng, E. F. G. H. manĕmbahe.
[7] A. E. F. H. Kṛtadharmma, G. Krtawarmma. Cf. Mah. I, 7991 b: Kṛtawarmâ.
[8] A. çwa, E. G. haçwa, F. H. açwa.
[9] Haec verba in A. desunt.
[10] A. swaṇa, E. F. G. H. swarṇṇa.

mânak ta sang Subhadrâ laki-laki paripûrṇa sulakṣaṇa. Abhîto manyuḥ [1]. Abhîtaḥ, sira tan kĕneng takut. Manyunâ saha [2] muwah kinahanan de ning galak. Tasmâd [3] Abhimanyunâmaḥ [4]. Nâhan matang yan [5] pangaran Abhimanyu. Kṛṣṇasya sadṛçaç çaurye [6]. Paḍa ta kaçûran ira lâwan çrî mahârâja Kṛṣṇa, mwang ring aniwâryâkṛti, yan ing rûpa sang Kṛṣṇa juga tiniru nira. Winarahan ta yângajya dhanurweda, sapangawruh sang bapa huwus tama de nira. Tumût ta sang Dropadî sira maputra, limang siky anak nira. Pratyeka ni ngaran ira: sang Pratiwindhya, anak nira ri sang Yudhiṣṭhira, sang Sutasena [7] anak nira ri sang Bhîma, sang Çrutakarmâ anak nira ri sang Arjuna, sang Prasani anak nira ri sang Nakula, sang Çrutasena anak nira ri sang Sahadewa [8]. Ekawarṣântaras tw ete Draupadeyâ yaçaswinaḥ [9]. Ikâ tânak nira kalima. Ya tikâhĕlĕt satahun-satahun sake wwang sânaknya sowang-sowang. Kapwa ta ya sinangaskâra de bhagawân Dhomya [10], winarahan angajya wedâdhyâyana, sayogyâjya ning kṣatriya. Kunang polihanya [11] dhanurweda sang Arjuna juga pangajyanya kabeh. Mangkin paripûrṇa suka sang Pâṇḍawa wĕkasan de ni kweh ning anak nira.

Byatîtekang kâla, lumampah [12] ta sang Kṛṣṇârjunâmĕngamĕng ing Yamunâtîra. Huwus amwît ing mahârâja Yudhiṣṭhira. Ṣatĕka nireng Yamunâ, bhinukti nira râmya ning sarwakusuma mwang konang-unang ning lwah Yamunâ. Atĕhĕr ta sirâgawe pânotsawa. Tadanantara hana ta sira brâhmaṇa tĕka. Taruṇâdityasangkâçaḥ [13]. Kadi teja ning âditya wâhu mijil teja nira, mawyang kumis nira, mapañjang jaṭâ nira. Kṛṣṇawâsaḥ. Masalimput dodot irĕng. Sira ta mamalaku bhojana. Sâdara ta sang Kṛṣṇârjuna ri sira. (Makon ta sira [14]) mangantyângratĕngi bhojana, anna [15]

---

[1] Cf. Mah. I, 8027: Abhiçca manyumâṁçcaiwa.
[2] Manyunâsaha in A. deest.
[3] A. tasmân, E. G. tasmad, F. H. tasmâd.
[4] Cf. Mah. I, 8027 b: Abhimanyum iti prâhur.
[5] A. F. G. H. add. pwa.
[6] Mah. I, 8037: Kṛṣṇasya sadṛçaṁ çauryye.
[7] Mah. I, 8039: Sutasomaṁ Wṛkodarât.
[8] A. Sahadewa, E. sang Sadewa, F. G. H. sang Sahadewa.
[9] Mah. I, 8046. De HSS. Ekawarṣâ nareputraḥ Dropadyâyyaḥ taspaswinaḥ.
[10] A. F. G. H. Domya, E. Dhomya.
[11] A. mâlihanya, E. F. H. polihanya, G. molihanya.
[12] A. lumampa, E. F. lumâmpah, G. H. lumampah.
[13] Mah. I, 8081. De HSS. aruṇâdityaçangkaçaḥ.
[14] Haec verba in A. desunt.
[15] A. ana, E. hanna, F. H. anna, G. om.

saha ghṛtadadhikṣîrapânâdi, sayogya taḍahĕn [1] ing brâhmaṇa. (Mojar ta sang brâhmaṇa [2]):

»Ai sang Kṛṣṇârjuna! Haywa ta kitâgawe bhojanaghṛtâdi! Ade ikâ pinalaku mami iri [3] kita. Pâwakâgnyâçanan dadyât [4]. Sugyan kita tan wruh i kami Agnidewatâ [5], mahyun gumĕsĕngana ng Khâṇḍawawana, ndan sang hyang Indra râkṣakanya niyata. Sirânghudani ri kami gumĕsĕngana ya, apan nâga Takṣaka mitra nira, tamolah ngkâna ring Khâṇḍawawana. Yan yogya ta kita kâlih rumakṣe dilah mami, samârganya hyang Indra tan wĕnanga magawaya [6] tibâ ning hudan, lâwanta sakweh nikang satwa, âkâçacâra, bhûmicâra, tan luputa de ning dilah mami kitâtah rumakṣa ya, yatanyan paripûrṇa de mamy anaḍah, apan doyan amangan kacaritan i nghulun.«

Mangkana ling sang hyang Agni brâhmaṇarûpa. Sumahur sang Kṛṣṇârjuna:

»He [7] kita sang hyang Agni! Kami kâlih rumakṣe kita, an [8] rahadyan sanghulun gumĕsĕngana ng Khâṇḍawawana, apan nghulun kâlih wruh ring diwyâstra, wĕnang lumawane sang hyang Indra. Kunĕng ta pwa hînasâdhana [9] nghulun, tan hana laras paripûrṇa, tan hanâkṣaya Maheṣudhî [10], tangkulak tan hĕntya hrûnyân pinanahakĕn, tan hana ng ratha sâdhana ning midĕrana ng Khâṇḍawawana. Kunang yan hana kopâyanya [11], wehana ta nghulun sâdhana, yatanyan wĕnanga nghulun kâlih rumakṣe rahadyan sanghulun!«

Mangkana ling sang Kṛṣṇârjuna. Mângĕn-angĕn ta sang hyang Agni. Sang hyang Baruṇa inârâdhana nira, pinalaku nira tang Mahâkṣaya Maheṣudhî, mangilâla ri sang hyang Soma tangkulak tan palwang hrûnya an pinanahakĕn. Ya ta winehakĕn ire sang Arjuna, lâwan ikang ratha Sanggacakra, kadi dĕrĕs (ning angin dĕrĕs [12]) ning kudanya, bhinûṣaṇan de ning dhwaja kapilawarṇa.

[1] A. taḍatĕng, E. taḍahan, F. H. taḍahĕn, G. tadahan.
[2] Haec verba in A. G. et H. desunt.
[3] A. om. iri.
[4] Cf. Mah. I, 8087 a, ult.: pâwakaṁ mâṁ nibodhataṁ.
[5] A. agniweta, E. F. G. H. agnidewata.
[6] A. magaweya, E. F. H. magawaya, G. magawe.
[7] A. F. H. he, E. G. ai.
[8] A. apan, E. F. H. an, G. han.
[9] A. hinasâdha, E. hinasâdana, F. H. hinasâdhana, G. hinasadhana.
[10] Cf. Mah. I, 8182, ult.: akṣayyau ca maheṣudhi.
[11] A. F. kopâyanya, E. kopâyanta, G. H. kopayanya
[12] Haec verba in A. desunt.

Kunang paweh nira ri sang Kṛṣṇa cakra si Bajranâbha ngaranya. Pâṇim eṣyati te [1] punaḥ [2]. Kadiwyan ikang cakra wĕnang muwah mareng tangan, yan huwus linĕpasakĕn. Waneh hana gadâ si Komodakî [3] ngaranya. Daityântakaraṇîṁ ghorâṁ [4]. Prasiddha pinakântaka ning daitya dânawa. Ya ta paweh nire sang Kṛṣṇa. Huwus pwa sira kâlih sangkĕp ing sañjata, lumĕkas ta sang hyang Agni gumĕsĕng ing Khâṇḍawawana. Mapa ta lwir nira? Yugântâguisamaprabhâḥ [5]. Tan hana pahi nira mwang sambartakânala [6], apuy i kâla ning yugânta, dumilah mangarab-arab, kasĕrang teja nikang âditya de nira, sumĕnö ring sarwadeça, mangan [7] sakweh nikang satwa, makâdi matta [8] matangga singha mahiṣa warâha krûraprakâra, asing tamolah ring alas ing Khâṇḍawawana, mawĕrĕg tan [9] wring paranya, giri-giri de ning (dîpta ning [10]) dilah sang hyang Agni; an mijil ing daça dêçântara [11], ikang satwa mahawan lĕmah, tan wurung [12] pĕjah cinakra de sang Kṛṣṇa. Samangkana tang [13] satwa khecara, mahawan gagana, sapanglayangnya [14] jugân pinanah de sang Arjuna, tan hana luput sahanauya, apan kadi dĕrĕs ning panah dĕrĕs ning ratha nira kâlih, an kumulilingi sapramâṇa ning Khâṇḍawawana, tatan panĕmu hawananya. Manglampu ta ya mâtya tumarime panas sang hyang Agni. Kunang ikang satwa haneng toya, asing tamolah [15] ing wulakan lwah ri tĕngah ning alas, ya tikâ kadi tinanĕk de ning panas nikang wwe kahanauya. Umîs ta wuduknyâmĕluran, atĕhĕr umâpyâyana dilah hyang Agni. Mangkin ta sirângaraman harṣa [16] de ning kapanganan ikang sarwasatwa. Mangrĕngö pwa sang hyang Indra, yan katunwan ikang

[1] De HSS. pâṇim eṣyaswitampuh (A.), eṣyaṣṭitâm punah (E. F. H.)
[2] Mah. I, 8199 c, ult.
[3] A. F. H. Komodiki, G. Komu⁰, E. Kimodika. Cf. Mah. I. 8200 b: Kaumodakim.
[4] De HSS. daityântakâraṇeh ghoreḥ. Mah. I, 8200 b.
[5] Cf. Mah. I, 8208 b, ult.: yugântam iwa darçayan.
[6] A. sarbattakânala, E. sambarttâkânala, F. H. sambarttakânala, G. sambartakanala.
[7] A. F. G. H. mangan, E. mawas.
[8] A. om. matta.
[9] A. ta yan, E. F. G. H. tan.
[10] Haec verba in A. desunt.
[11] A. daçântara, E. F. H. daça deçântara, G. daça deça.
[12] A. tan wuru, E. tan urung, F. G. H. tan wurung.
[13] A. H. ta, E. F. G. tang.
[14] A. samanglayangnya, E. F. G. H. sapanglayangnya.
[15] A. G. tamolah, E. tarmolah, F. H. tanmolah.
[16] A. karṣa, E. F. H. harṣa, G. ârṣa.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Khâṇḍawawana. Alayû ta sira mâtag ikang jaladasamâgama, yugapat manghudanakĕn warṣa jaladaraprahâra, yatanyan paḍĕma dilah hyang Agni. Ḍatĕng tang megha nîlâkâra sakeng dik widik deçântarâla, umiběki pradeça nikang âkâça, nânâwidhâkâranya. Hana kadi parwata, hana kadi mahiṣa mwang warâha, hana krama samudaya, hana kadi liman ahöm, hana kadi makara piṇḍanya, kapwâkilat awilĕt saha gĕrĕh [1] agĕnturan, kadi megha ning mahâpralaya [2] panghiḍĕpanya. Kumyus tang hangin, parĕng ta yânghudanakĕn. Awĕdi pwa sang Arjuna paḍĕma dilah hyang Dhûmaketu, linĕpasakĕn ira tang diwyâstra sakawĕnang anulaka tibâ nikang wṛṣti, kadi hinatĕp ikang Khâṇḍawawana, de ning pasusun ing [3] panah, ndâtan hana sĕlâ mâtra hawana ning titis ning hudan. Humĕnĕng ta sang hyang Indra kapûhan de ning çakti sang Arjuna. Hana ta nâga sy Açwasena [4] ngaranya, anak nikang nâga Takṣaka kawĕkas mwang ibunya nâginî. Yatâgaway upâya sumahut [5] ikûnyebunya. Manglayang ta yeng âkâça, tâtan kahiḍĕp yan nâga rwang siki, tunggal juga pakatonanya. Pinanah pwa ya de sang Arjuna, pĕgat gulûnya tumibâ ri hyang Agni. Kunĕng anaknya [6] si Nâgasena yekomĕsat rinakṣa de hyang Indra. Wruh pwa sang Arjuna yan kabañcana, pinatĕlu pinarapât pinaralima nira ta de nirâmâtî satwa wĕkasan. Muwah ta sang hyang Indra mangârâdhana wwe nikang sapta sâgara kinonakĕn isĕpĕn maḍĕmana ri dilah hyang Agni [7], tĕka sumahab ikang Lawaṇasamudrasamâgama. Prajña ta sang Arjuna, ikang Bâyabyâstra pangilang nira. Mukṣa tang megha kadi sinapwan. Mangkin krodha sang hyang Indra, Airâwaṇa tinunggangan ira. Masö ta sire sang Arjuna, bajra sañjata nira. Sinahakâryan ta sira de ning watĕk dewatâ. Kâlâgnidaṇḍa sañjata sang hyang Yama. Sang hyang Baruṇa manggĕgö pâçâyudha. Gadâ sañjata sang hyang Waiçrawaṇa. Sang hyang Açwinodewa mangârâdhana ng [8] oṣadhi. Sang hyang Dhâtâ mangârâdhana musala. Sang hyang Twaṣṭâ makasañjata parwata, sang hyang Angça ta masañjata lipung, sang hyang Mṛtyu manggĕgö paraçu, sang hyang Aryamângârâdhana parigha [9], sang hyang Mitra mangârâdhana cakra. Sang hyang

[1] A. garĕh, E. om. F. H. gĕrĕh, G. grĕh.
[2] A. mahâmpralaya, E. F. H. mahâpralaya, G. pralaya.
[3] A. i, E. F. G. H. ing.
[4] De HSS. si çwasena. Cf. Mah. I, 8237: Açwaseno.
[5] A. sumawut, E. F. G. H. sumahut.
[6] A. mânaknya, E. hanaknya, F. H. ânaknya, G. anaknya.
[7] A. hapi, E. F. G. dilah hyang Agni, H. dilah sang^{0}.
[8] A. et G. om. ng.
[9] A. G. pariga, E. F. H. parigha. Cf. Mah. I, 8267 b.

Pûṣâ sañjata nira padmamuka, sang hyang Bhaga madhanuḥ [1], sanjata nira nârâcâstra [2]. Parĕng ta sirânglayang ring âkâça dik widik, tumĕkâkneng astra nira ri sang Arjuna, ndâtan hanâmyati sahananya [3] katulak de ning diwyâstra sang Arjuna, mijil sakeng nîti sang Kṛṣṇârjuna. Giri-girin ta sang hyang kabeh, mĕgil i pungkur hyang Indra. (Lumĕkas ta sang hyang Indra) [4] manambut açmawarṣa [5] ikang panglawan ira, hudan watu kâdbhutâwantah ring âkâça, ndân hilang matĕmahan lĕbû mĕlĕk [6] de ning panah sang Arjuna. Muwah ta sirânghudanakĕn parwataçikharânekawidha saha [7] kayu ny alasnya, satwanya humwang gumuruh wantahnya ring âkâça, yaya tah tanpaçaktinya, syuh ta yeng antarîkṣa, apan hinudan-hudanan [8] i çarasangghâtasamûha. Tumĕmpuh ta ya ring Khâṇḍawawana, katibân tang [9] sarwasatwa denya. Makin atâmbĕh duḥka ning [10] sarwaprâṇî, dudû laranya de ning panimbat sang Kṛṣṇârjuna, anarawata [11] tibâ nikang cakra mwang çarasampâta ry awaknya. Enak ta de sang hyang Agni n gumĕsĕngi çarîranya. Âççarya ta sang hyang Indra tumon çakti sang Kṛṣṇârjuna. Mangkin ta sirâmrih manglaganâmbĕk nira. Hana tântarîkṣaçabda karĕngö de nira. Ling ning âkâçaçabda:

„Kamu hyang Indra! Nâtra sakhâ te [12] saṁsthitaḥ [13]. Ikang nâga Takṣaka mitranta, tan hana yeking Khâṇḍawawana. Haneng Kurukṣetra ya mangke. Haywa ta kitâsikara ri patunu nikang alas! Tĕkwan ikâ [14] sang Kṛṣṇârjuna rumakṣe [15] sang hyang Hutâçana prasiddha Nârâyaṇângça rikâ. Syapa ta wĕnangâmapaga rasikâ?„

Mangkana ling ning âkâçaçabda. Lunghâ ta sang hyang Indra mwang watĕk dewatâ kabeh. Enak ta sang hyang Agni de nira

[1] De HSS. bhaganadhanuḥ. Cf. Mah. I, 8268 b.
[2] A. nâcâstra, E. nâradhastra, F. H. nârâcâstra, G. om.
[3] A. sânanya, E. F. G. H. sahananya.
[4] Haec verba in A. desunt.
[5] A. aṣṭawarṣa, E. F. G. H. açmawarṣa. Cf. Mah. I, 8277.
[6] A. mlak, E. F. G. H. mlĕk.
[7] A. saka, E. F. G. H. saha.
[8] A. hinudanan, E. F. hinudanudanan, G. inudanudanan, H. hinudanhudanan.
[9] A. kang, E. F. G. H. tang.
[10] A. ni, E. F. G. H. ning.
[11] A. anarawatâh, E. anarawata, F. H. ânarawâta, G. hanarawata.
[12] De HSS. çakastu (A F. H.), sakastu (E. G.).
[13] Cf. Mah. I, 8300: Na te sakhâ saṁnihatas.
[14] A. ikang ulah, E. F. H. ikang, G. ika.
[15] A. G. rumakṣa, E. F. H. rumakṣe.

gumĕsĕngi sarwasatwa sahananyeng alas ing Khâṇḍawawana, makâdi daitya dânawa râkṣasa piçâca, mati matiṇḍih mwang anakbinya saha tanaya [1]. Umwas wuduknya kadi miñak sinyukakĕn ing agni, manarawata, dumadyakĕn wṛddhi sang hyang Hutâçana. Hana ta dânawa si Maya [2] ngaranya, uṇḍahagi ning daitya dânawa. Ya tikâlayû sangkeng guhâ kawijilanya, haruhara de ning wĕlĕk ning kukus sang hyang Agni, lâwan alad ing dilah nira. Samangkana tikang daitya Maya prayatnâmĕkul jöng sang Kṛṣṇa, manangis aminta huripnya. Mojar ta ya:

„Sâjñâ haji! Nghulun iki si Maya ngarangku, uṇḍahagi nikang daitya. T'asyasih [3] ta ri manĕh rahadyan sanghulun, tĕḍa niki jîwitanya ri pâduka çrî mahârâja! Yan yogyâ huripĕn de haji tan hilanga ning prâṇanya, pakĕna nikâ hulun [4] huluna ri jöng narârya Kṛṣṇa, kĕnohnya mahaywa kaḍatwan sanghulun, apan nghulun Wiçwakarmâtmaja!“

Mangkana ling nikang daitya Maya. Karuṇa tâmbĕk mahârâja Kṛṣṇa, hinurip nira tekang daitya Maya uṇḍahagi, apan swabhâwa ning kadi sira tanpamâtyani ng wwang aminta hurip. Muwah hana ta puyuh patang siki, tan kapangan de sang hyang Agni. Sangkṣepanyân mahâprâṇa juga pinakesi nikang alas, tan kabhukti de sang hyang Agni, lwirnya: ikang nâgâçwasena, luput de sang Arjuna, ikang daitya si Maya, luput de sang Kṛṣṇa, puyuh patang siki, luput de sang hyang Agni.“

(Mangkana ling bhagawân Waiçampâyana, cumaritâkĕn katunwan ikang alas ring Khâṇḍawa. Matakwan ta mahârâja Janamejaya muwah, ling nira:

„Sâjñâ mpungku! Tulusakna ikang carita maharṣi, aparan sambandha [5] nikang puyuh patang siki luput de sang hyang Agni) [6]? Yar yogyâ caritâkna [7] tatwa nikâ ri pwangkulun!“

Mangkana ling mahârâja Janamejayâminta pinacaritâkĕn. Sumahur sang ṛṣi Waiçampâyana:

„Hana sira brâhmaṇa sang Mandapâla ngaran ira. Sira ta wiku brahmacârî, nityâgawe samâdhi samâhita, yajña japa mantra paripoṣaṇâ [8].

[1] A. sahanaya, E. F. G. H. sahatanya.
[2] A. Mâsa, E. Maya, F. G. H. Mâya. Cf. Mah. I, 8823.
[3] A. kasyasih, E. F. G. H. tasyasih.
[4] A. F. G. H. hulun, E. nghulun.
[5] A. om. E. sambaddha, F. H. sambandha, G. sambhada.
[6] A. om. mangkana ling bh. W. — de s. h. A.
[7] A. caritarikna, E. F. G. H. caritakna.
[8] A. H. pariposanâ, E. parisopanâ, F. paripoṣaṇâ, G. paripopana.

dinadiua ikang brata ginaway nira, ndâtan kapanggih phala nikâ kabeh de nira, tar winch mulihĕng swargaloka. Matakwan [1] ta sire [2] sang hyang Dharmarâja ri hetu nirân tinulak mulihĕng pitṛloka. Mojar ta sang hyang Dharmarâja, ling nira:

„Ai sang Mandapâla! Ikang pitṛloka ngaranya yajnâdi karma [3] tapa mârganyân kapangguh. Kita pwa magawe yajna kewalya, tanpamĕkasakĕn putra ring [4] loka. Nâhan ta hetunta tan ulih ing pitṛloka. Kunang yan kita mahyun uliheng pitṛloka, tâgawe ta kita putrotpâdana, yatanyan kapangguha phala ning tapanta!“

Mangkana ling sang hyang Dharmarâja. Tumurun ta sang Mandapâla, matĕmahan ta sira puyuh. Hana ta [5] puyuh strî si Jarikâ ngaranya, ya ta pinakastrî nira. Mânak ta sira patang siki, kawĕkas irikang Khâṇḍawawana. Sira lunghâ mareng strî nira wanch, si Lapitâ ngaranya. Kapangguh ta sang hyang Agni ring hawan [6], ri sĕḍĕng ira mahyun gumĕsĕnganeng [7] Khâṇḍawawana. Mangastuti ta bhagawân Mandapâla, ling nira:

„Twam antaḥ sarwabhûtânâm [8] rûpaswarûpapâwakaḥ, twân dharmâhuçca sâdhanam, twâm âhus triwidhaṁ punaḥ [9]. Oṃ kamu hyang Agni! Kita hane wĕtĕng ning sarwabhûta, pinakahurip ning sarwaprânî, makâdi janma. Rûpanta pinakarûpa ning rât kabeh. Dadi tĕlu ling nikang widhi wanch. T'asyasih ta luputaknânak i nghulun patang siki kwehnya, tamolah rikang Khâṇḍawawana, sangka yan agawaya dharmasâdhana pakĕnanya!“

Mangkana ling sang Mandapâla. Asih ta sang hyang Agni ri sira. Sĕḍĕng pwa sirân gumĕsĕngîkang Khâṇḍawawana, harohara tikang [10] puyuh strî si Jarikâ, manangis tumon ry anaknya tan wĕnang [11] miběr. Mojar ta ya:

„Anaku sang Jârikeya! Prasiddha kitânak atuha, kinon magawaya

[1] A. matangyan, E. matyan, F. G. H. matakwan.
[2] A. sare, E. G. sire, F. H. sireng.
[3] A. karmmanya, E. F. G. H. karmma, G. om.
[4] A. ri, E. F. G. H. ring.
[5] A. et G. om. ta.
[6] A. awan, E. F. G. H. hawan.
[7] A. gumsĕnging, E. F. gumsĕnganeng, G. gumsĕnga, H. gumsĕngane.
[8] A. sarwwabhutataṁ, G. sarwwabhutanaṁ, H. °bhûtânâm.
[9] Mah. I, 8353 b: Twam antaḥ sarwabhûtânaṁ gûḍhaç carasi pâwaka; 8354 a: Twâm ekam âhuḥ kawayas twâm âhus triwidhaṁ punaḥ.
[10] A. E. hikang, F. H. tikang, G. tang.
[11] A. wna, E. G. wĕnang, F. H. wnang.

kabrahmacaryan kita de ning bapanta sang [1] Mandapâla. Kunang arinta sang Sârisṛkwa amṛddhyakna santâna pakon ireriya. Si Stambamitra magawaya tapa [2] yajña karma. Sang Droṇa magawaya hayu mangabhyâsa [3] wedamantra. Mangkana pamĕkas ning bapantânaku, kamĕnâ nirân laku tumûtakna strî nira sang Lapitâ. Mangke pwa kita katĕkân bhaya ike [4] patunu niking Khâṇḍawawana. Byakta ta kita pĕjaha, tan siddhâkĕn sapakon i bapanta. Ya ta dumeh nghulun malara. Aparan ta upâyantânaku?"

Sumahur ikang puyuh patang siki:

"Ibu haywa rahadyan sanghulun prihati, tumon nghulun tan wĕnang mör [5]! Panglampwakna kapati ni nghunlun kapât, yan kaswargâ nghulun [6] suka, yan kakawaha nghulun suka [7], sapanitah ing widhi tinût i nghulun. Kunang deyanta ibĕr ta kita pĕngpöng sang hyang Agni tapwan tĕka, yâwat kitâhurip matĕmwa lâwan bapa ni nghulun! Mânaka kita patang siki muwah, sumiddhyakna sâdhya ni bapangka!"

Mangkana ling ning wartakapota. Sumahur ibunya [8]:

"Uḍuh putra! Mogha tan wĕnang nghulun tuminggalakna wĕkangku, kadi tinalyan hṛdayangku de ning snehabandhana, umangĕnangĕn [9] kasyasih ta katunw ing agni. T'asyasih tânaku yan yogyâ lingku pituhun! Nâhan nyâ lyang ning tikus pañjingi! Ya tikâ pahĕthötanta [10]! Aku sumaputana kita lĕbû. Yapwan lunghâ sang hyang Agni, ungkabana ni nghulun tang lyang, yatanyân ahuripânaku."

Sumahur ikânaknya: "Ibu! Apa [11] hiḍĕpta ikang mûṣika? Takarin menaka manahnya tumon i kami masuke lyangnya? Niyata umangan kami. Lĕhöng tâku mâtya de hyang Agni, tan kadi panganĕn ing tikus."

"Anaku! Puṇya dahat wuwusta. Nâhan tang tikus mijil sangke lyangnya, sinamběr de ning çyena, winörakĕnya mareng âkâça. Bwatânaku pasuk çîghra-çîghra!"

[1] A. sa, E. F. H. sang, G. om.
[2] A. et G. om. tapa.
[3] A. pangabhyaṣa, E. G. mangabhyaṣa, F. H. mangabhyâṣa.
[4] A. ika, E. F. H. ike, G. i.
[5] A. E. G. mĕr, F. H. mör.
[6] A. F. H. kaswarggaha, E. kaçwargga nghulun, G. kaswargga.
[7] A. saka, E. sukâ, F. G. H. suka.
[8] A. babunya, E. G. hibunya, F. ibûnya, H. ibunya.
[9] A. H. humangĕn-angĕn, E. umangĕnnângĕn, F. umangĕn-angĕn, G. mangĕn-angĕn.
[10] A. patötötanta, E. pahĕkĕtanta, F. ṣahĕthötanta, G. pahĕtĕntanta, H. pahötötanta.
[11] A. E. G. hapa, F. H. apa.

"Ibu! Yadi pwa masuka [1] nghulun irikang lyang, yaya tan tunun ing panas hyang Apuy, apan tinûb sang hyang Bâyu sira. Lĕhöng ta mâtya tumĕḍune dilah sang hyang Hutâçana, makaphalâmangguha ng swargaloka. Yan hanâ kârunya hyang Agni, mahuripa ta nghulun, mapangguha lâwan kita muwah. Laku tebĕr ta kita!"

Mangkana ling ning puyuh ri indungnya. Lunghâ tendungnya mör. Meh pwa ya hyang Agni ḍatĕnga, mojar ta si Sârisṛkwa:

"Aringku sang Stambamitra! Pöngakĕn [2] hyang Agni tapwan tĕka! Tâmet [3] upâya mârga ning tan kagĕsĕngana, apan ikang wwang [4] magaway upâya sĕḍĕng ing bhaya tapwan tĕka, yekâ [5] yan panĕmu ng lara."

Sumahur si Droṇa: "Kaka sang Stambamitra [6]! Tan hanâjnaprâya ni ngwang rare lena sangkeng atuha. Kakanta sang [7] Jârikeya pwa humĕnĕng. Tan lyan iking kapatin rinĕgĕpnya. Aparan ta wĕnanga nikang rare mopâya?"

Mangkana ling ning wartakapotân pangucap [8] ri sânaknya. Tĕka pwa sang hyang Agni, mâdĕg ta kakanya si Jârikeya, mangastuti ri sang hyang Agni. Milu târinya kabeh, mangunyakĕn brâhmamantra:

"Sûryo bhûtwâ raçmibhir jâtawedo [9]. Kamung hyang Agni, kita sang hyang Jâtaweda [10] ngaranta, sang hyang Sûrya, matang yan hana tejanta kâraṇa nikâ. Kita sakala dewatâ ning rât kabeh. Çiwas trâtâ [11] bhawâsmâkam [12]. Sâkṣât Çiwamûrti kita, yogya ta kita tumulunge nghulun. Mâ 'smân adya [13] winâçaya [12]. Haywa kita umâtyani [14] nghulun!"

Mangkana ling nikang puyuh kapât. Matutur ta sang hyang Agni ri pawĕkas sang Mandapâla ngûni. Mojar ta sira (ling nira) [15]:

[1] A. F. H. pasuka, E. masûka, G. masuka.
[2] A. pĕpöngakĕn, E. G. pĕngakĕn, F. H. pöngakĕn.
[3] A. met, E. G. tamet, F. H. tâmet.
[4] A. F. G. H. ikang wang, E. ikang wwang.
[5] A. yeko, E. G. yeka, F. H. yekâ.
[6] A. Tambamitra, E. F. H. Stâmbhamitra, G. Stambha°.
[7] A. sa, E. F. G. H. sang.
[8] A. potawarttaka ngucap, E. F. H. warttakapotân pangucap, G. °ṭa pangucap.
[9] De HSS. Suryya bhute raçmisaḥ jâtawedaḥ. Mah. I, 8419 a.
[10] A. Jâtawe, E. Jâtawedha, F. H. Jâtaweda, G. Jataweda.
[11] De HSS. tatra.
[12] Mah. I, 8421 b.
[13] De HSS. âdyâ.
[14] A. humâtyani, E. umatyani, F. H. umâtyani, G. matyana.
[15] Haec verba in A. et E. desunt.

"Anaku kong puyuh! Wruh aku brâhmaṇaputra [1] kita, brâhmamantra inuccâraṇanta. Haywa ta kitâwĕdi! Luputaknangkwi [2] kita, apan huwus pawĕkas i bapanta sang Mandapâla ry aku, pamalaku [3] ng anugraha bapa. Aparan kaharĕpta [4]?"

"Kamung hyang Agni! Bhâra dahat anugrahanta ri nghulun [5], an linuputakĕn sangkeng mṛtyu. Kunang pwa tulusa nghulun dîrghâyuṣa, wĕnanga gumawaya dharma, sapawĕkas sang mulih ing kadewatan ira, mwang mâjarakĕn kaparipûrṇân [6] ing sukâ nire sira."

Sang Kṛṣṇârjuna muwah mareng Yamunâtîra [7], dinulur de sang Maya dânawa.

XVIII.

Parikramya [8] tataḥ sarwe trayo'pi Bharatarṣabha, ramaṇîye nadîkûle [9] sahitâḥ samupâwiçan [10].

Nâhan ta krama ning pâmĕng-amĕng sang Kṛṣṇârjuna ring Yamunâtîra.

Ity Âdiparwa samâpta. Sabhâ tulusanya dlâha [11].

---

[1] A. brâmâputra, E. brâhmâṇapûtra, F. H. brâhmaṇaputra, G. brah°.
[2] A. luputakna nghulun, E. luputaknangkwa, F. H. luputaknangkwi, G. °nangku.
[3] A. pamaku, E. mamalaku, F. H. pamalaku.
[4] A. E. karĕpta, F. G. H. kabarĕpta.
[5] A. nghulu, E. F. G. H. nghulun.
[6] A. ta paripûrṇṇan, D. E. F. H. kaparipûrṇṇân, G. °ṇan.
[7] A. Yamunâtirah, G. °ra, E. Yamunatirah, D. F. Yamunâtira, H. Yâ°.
[8] De HSS. parikrama.
[9] De HSS. mahântaye nâdityayaih.
[10] Mah. I, 8479.
[11] A. dhâ, D. E. G. om. F. H. dlâha.

ERRATUM.

In de paginatuur is een vergissing geslopen:
Bladzijde 177 sluit aan op bladz. 170.

Thans is compleet:

Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië,

met medewerking van verschillende ambtenaren,
geleerden en officieren,

SAMENGESTELD DOOR

P. A. VAN DER LITH en JOH. F. SNELLEMAN.

4 dln. geb. in half leder vroeger bij inteekening f 58.20
thans verhoogde prijs f 75.—

Bij MARTINUS NIJHOFF 's-Gravenhage, zijn o. a. verschenen:

CATALOGUS 341

BEVATTENDE

TIJDSCHRIFTEN, BOEKEN EN BROCHURES

OVER

Nederlandsch Oost-Indië.

Afdeeling I: 1967 nrs.

INHOUD:

	blz.		b
Archivalia. — Bibliographie. — Cartographie	1	Java en Madoera	
Tijdschriften	4	Sumatra en naburige eilanden	7
Encyclopaedieën. — Aardrijks-		Borneo	92
kunde. — Ethnographie. —		Celebes en naburige eilanden	99
Geschiedenis	10	Kleine Soenda-eilanden	105
Atlassen en kaarten	46	Molukken	110
		Nieuw-Guinea	115

CATALOGUS 343

BEVATTENDE

TIJDSCHRIFTEN, BOEKEN EN BROCHURES

OVER

Zoölogie en Botanie der Oostersche Landen.

1517 nrs.

Catalogus van Boeken over Azië.

No. 338. Tijdschriften, Algemeene werken, Reizen, Atlassen Klein-Azië, Arabië, Perzië, Heilige Land (936 nrs.).
No. 339. Engelsch-Indië, Midden-Azië (649 nrs.).
No. 340. Oost-Azië, China en Japan, Philippijnsche eilanden (779 nrs.).
Cat. 346. Geologie van Ned.-Indië en andere landen.
347. Recht en Wet in Ned.-Indië.
348. Oostersche talen.

Alle Catalogi worden op aanvraag gratis toegezonden.

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. H. H. JUYNBOLL.

GEDRUKT VOOR REKENING VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

'S-GRAVENHAGE.
MARTINUS NIJHOFF.
1906.

ning kadi kita prabhu. Ndah mangke nggânya praya sang nâtha. Eko 'ham asmîti [1]. Nâhan linganta: aku ta tunggal-tunggal, tan hana wruh i pracârangku, an pakastrî si Çakuntalâ. Syapa tumĕnga tery aku? Mangkanâbhiprâyanta prabhu, haywa ta rahadyan sanghulun mangkanâ, amutamutani hyang âtma ngaranya, sang tamolah ri hatinta. Sâkṣât paçyati karmâṇi [2]. Sira ta tuminghal ing wyapârâhala-hayu, samangkana ta sang dewa tatan kĕna hinimur-imur.

Âdityacandrâw [3] anilânalau ca dyaur bhûmir âpo hṛdayaṁ yamaçca,

ahaçca râtriçca ubhe ca sandhye [4] dharmmaçca jânâti narasya wṛttam [5].

Âditya sang hyang Sûrya, candra sang hyang Wulan, anilânala sang hyang Hangin mwang Apuy. Tumût ta sang hyang Âkâça Pṛthiwî mwang Toya, muwah sang hyang Âtma, sang hyang Yama tamolah ing rât kabeh. Nâhan tang rahina-wĕngi mwang sandhyâ, lâwan sang hyang Dharma sira, sang dewatâ mangkana tigawĕlas kweh nira, sira ta mangawruhi ulah ning wwang ring jagat kabeh, tan kĕna winutan, byâpâra nireng rât. Apa matang yan pamutamuta, sadenya ta nghulunta strî, saka ri hînapuṇya ni nghulun? Nâhan tânakta juga prasiddha sariba ning tapa, tan hana mangde suka.

Pratipadya padâ sûnur, dharaṇîreṇu gunthitaḥ [6], pitur âçliṣyate' nggâni, kim ihâsty adhikaṁ [7] sukhaṁ [8]

Ling sang hyang âgama: pratipadya padâ [9] sûnuḥ. Ikang rare rakwa sĕdĕng wĕnang lumaku. Reṇu ngaranya lĕbû. Gunthitaḥ, ibĕkan tâwaknya de ning lĕbû, apan jĕnĕk amĕng-amĕng ing lĕmah, katon pwa sang bapa denya. Pitur âçliṣyate' nggâni [10]. Malayû tayâmĕkul suku saka ri harṣa ning mânak, pinĕkul ta ya tika wĕka hinĕmban [11]. Kim ihâsty adhikaṁ

[1] Vgl. Mahâbh. I, 3015. De HSS. °samanya janomi.
[2] Vgl. Mah. I, 3018: Hṛdi sthitaḥ karmmasâkṣi.
[3] De HSS. adityacandrowanilonalaçca, dyobhumirapoḥrdayaṁ°.
[4] De HSS. sâdye (A.), sandhye (B. E. F. G. H.), sâddhye (D.)
[5] Mahâbh. I, 3017.
[6] De HSS. paripatyâdayaḥ sunu, hâraṇireṇuguṇḍitaḥ.
[7] De HSS. pitur alagyatenggati, kâmihâstwaditam.
[8] Mahâbh. I, 3040: kim astyabhyadhikaṁ tataḥ.
[9] De HSS. parasyatwayadâ.
[10] De HSS. pituraglisyatenggani.
[11] A. rare wka hingómban, B. D. E. F. G. H. wka hinĕmban.

sukham [1]. Tan hana rakwa suka lwiha sangkerikâ. Saparimâṇa kĕtâ sakari ng we de ning kasanggaman ing strî kasih, an ahyun suka ning kumolakĕn anaknya, lĕwih juga kaharasan ing putra. Rahadyan sanghulun pwa tan kataman tṛṣṇa, tumon ing Sarwadamana, sâkṣât orasaputra, tan jhana kurang ing lakṣaṇa, umĕntyakĕn sâçrî mahârâja rûpanya. Hâhâh! sang prabhu mûrka dahat manah rahadyan sanghulun!"

"Ndya sang Çakuntalâ kĕnoh ujarta, sumĕnggah ikang anak maweh suka, yan hanânaku ikang [2] Sarwadamana, apa ya tan kolangku? Kunang apan asambhawa. Atikâyaç [3] ca putras te [4]. Tonton ta rûpa ny awaknya, atiçaya [5] göngnya. Bâlo 'tibalawân ayaṁ [6]. Tatan kaçaktin ing rare kaçaktinya. Kapana ta wwang kadi kami [7] mânaka mangkana lwirnya? Sangkṣepanya, kathayantî na lajjase [8]. Kita juga tan erang an sangguhĕnku' putrangku. Yatheṣṭaṁ [9] gamyatâṁ twayâ [10]. Laku tulih saparanta, haywa kita mangkĕn swâmi ry aku!"

Mangkana ling çrî mahârâja Duçwanta, hana tâkâçawâkya karĕngö de nira mwang taṇḍa rakryan makabehan. Nâhan ling ning âkâçawâkya:

"Bharaswa putraṁ Duçwanta! [11] Ai mahârâja Duçwanta! Haywa sangçayekung rare kolakĕn: putranta iku. Satyam âha Çakuntalâ [12]. Tuhu çabda sang Çakuntalâ, anakuyekwâ swâmî kita."

Mangkana ling nikang âkâçawâkya, tumĕḍun ta mahârâja Duçwanta sangkeng singhâsana, kumolakĕn i sang Sarwadamana sira. Atĕhĕr tumangisi sang Çakuntalâ sira:

"Ibu sang Çakuntalâ! Nghulun ngûni harṣa ri tĕkanta. Kunang tâpan [13] kâhĕrĕt de ni kaprabhun i nghulun, sugyan ta makwehâ-

[1] De HSS. kimihâstyaditi sukaṁ.
[2] A. yan ânak tuwi kang, B. D. H. yan ânaku ikang, E. yan hanâku ikang, F. yan hanânaku ikang, G. yan anaku hikang.
[3] De HSS. atiçayaçca.
[4] Mahâbh. I, 3066: °te putro.
[5] A. ati, B. D. E. F. G. H. atiçaya.
[6] De HSS. bâlopibalawân ksaḥ.
[7] A. ka, B. D. E. F. G. H. kami.
[8] De HSS. kawayanti tilajjate. Mahâbh. I, 3064.
[9] De HSS. yatheṣṭya.
[10] Mah. I, 3068.
[11] De HSS. bharatha putro Duçwânta. Mah. I, 3102.
[12] De HSS. mahâsatyoktakuntalâm. Mahâbh. I, 3103.
[13] A. tâpgan, B. D. E. F. G. tapan, H. tâpan.